Constantin Gh. CIOBANU, Maria GODOROZEA

RETROSPECTIVĂ POŞTAL-FILATELICĂ

Vol. III

POŞTA ROMÂNĂ ÎN BASARABIA
Teritoriul, cuprins între Prut şi Nistru,
în sec. XX a fost în componenţa României de două ori,
între anii 1918-1940 şi 1941-1944

Muzeul Naţional de Etnografie şi Istorie Naturală
Asociaţia Filateliştilor, Maximafiliştilor şi Cartofiliştilor din Republica Moldova

Chişinău 2009

CZU 656.8 (478) (091)
C51

Retrospectivă poştal-filatelică. Vol. 3 Poşta română în Basarabia (1918-1940, 1941-1944)

Autori: Constantin Gh. Ciobanu, Maria Godorozea
Prepress: ProMarcos Edit

Descrierea CIP a Camerei Naţionale a Cărţii

Ciobanu, Constantin Gh.

Retrospectivă poştal-filatelică / Constantin Gh. Ciobanu, Maria Godorozea. – Ch. : ProMarcos Edit (Tipografia "Bons Offices" SRL), 2009. – ISBN 978-9975-80-220-8. Vol. 3 : Poşta Română în Basarabia (1918-1940, 1941-1944). – 2009. – 292 p.

300 ex.

ISBN 978-9975-80-243-7
656.8(478)(091)

Machetare computerizată: Oleg BREGA

ISBN 978-9975-80-243-7

© Constantin Gh. Ciobanu, Maria Godorozea
© ProMarcos Edit

Istoria poştelor din Basarabia?

De vreo trei decenii am preluat pasiunea pentru cercetarea istoriei poştelor, drept imbold servindu-ne un teanc de plicuri şi cărţi poştale, puse la dispoziţie de către un consătean, care, deşi era departe de domeniul colecţionării, vedea în ele, totuşi, anumite aspecte ale istoriei noastre...

Pasiunea a fost alimentată, mai târziu, de către un distins filatelist, trecut de mult în eternitate, Daniel Fridman, care încă prin anii '70 spunea că anume piesele real circulate prin poştă constituie adevărata valoare filatelică, fiind în acelaşi timp şi un pivot istoric important. El îşi confirmă ideea prin exponate de certă valoare, care au şi „cules" ulterior multe distincţii frumoase la diferite expoziţii filatelice. Au urmat întâlniri şi discuţii, la care au participat, ani de-a rândul, mai mulţi filatelişti şi activişti ai Asociaţiei noastre, printre care col. Vladimir Furtună, lct-col. Vitalie Parfentie, dr. Constantin Bogdan, Aurel Ciobanu, precum şi alţi cunoscuţi colecţionari.

Dar şi contactul direct cu mulţi colegi din România – Valeriu Avramescu şi Simion Tavitian din Constanţa, dr. Valeriu Neaga, col. dr. Ioan Daniliuc, col. Gheorghe Cotolan, Alexandru Dan Bartoc, Şerban Drăguşanu, Mihai Chiroiu, Aurelian Dârnu – din Bucureşti, Valentin Berezovschi din Craiova, Tiron Martin din Timişoara, Ştefan Nicolau, Nicolae Iosub, Mihai C. V. Cornaci şi Coriolan Chiricheş din Botoşani, Mihai Semenov, Mihai Ceucă şi Ioan Catană din Bacău, Nicolae Salade şi Gheorghe Bichiceanu din Sibiu, col. Victor Surdu, conf. dr. Dan Dumitraşcu şi Petru Suciu din Cluj-Napoca, Gustav Hlinca din Reşiţa, şi, în mod special, cu talentaţii cercetători ai istoriei poştale româneşti ing. Călin Marinescu şi dr. Dan Grecu, de la care am „prins" multe, ne-au făcut să ne avântăm în studierea unui domeniu absolut nevalorificat – istoria poştală a ţinutului nostru. Probabil, şi-a lăsat amprenta şi faptul, că datorită dlui Aurelian Dârnu, redactor-şef al revistei ***Filatelia***, noi, ambii autori de astăzi, am avut posibilitatea să-l cunoaştem, în anul 1993, chiar la domiciliul său din str. Ghioceilor, pe patriarhul filateliei române Kiriac Dragomir. În cadrul discuţiei avute cu acest minunat om şi excelent cunoscător al istoriei poştale şi a filateliei române clasice am aflat multe dintre lucrurile, despre care la acel moment nu comunica nici un catalog, nici o sursă editată. Principalul, însă, e faptul că recunoscutul cercetător al mărcilor poştale româneşti şi cunoscător al evoluţiei comunicaţiilor poştale ne-a atenţionat de la bun început – istoria poştelor din Basarabia merită să fie studiată, deoarece, în interesul tuturor e să se stabilească cum a funcţionat una dintre instituţiile statului, fără de care nu putea să se dezvolte societatea. Cunoscându-se faptul că administraţia politică a teritoriului determină organizarea şi funcţionarea structurilor poştale, era foarte important să se stabilească cum a activat mecanismul respectiv în acest colţ al Europei, care a cunoscut – în ultimele două secole – mai multe stăpâniri.

Acestea au fost momentele ce ne-au făcut să ne aventurăm în realizarea actualului studiu. Desigur, ţinem cont de faptul că anumite segmente ale istoriei evoluţiei comunicaţiilor Basarabiei au fost studiate de către personalităţi deosebite din filatelia mondială. Dar cu toate eforturile depuse anterior trebuie să menţionăm că au rămas destule pete albe în istoria poştelor din Basarabia şi Transnistria, deoarece de anumite

perioade practic nu s-a ocupat nimeni. E adevărat, astăzi obiectele de corespondență, expediate din Basarabia în perioada interbelică sunt destul de rare, din cauza politicii promovate de URSS în perioadele 1940-1941 și 1944-1991 de ștergere a oricăror urme ale administrației române. Ca urmare, a fost distrusă majoritatea corespondențelor, păstrându-se doar o mică parte din piesele, expediate spre restul României.

Cu tot sprijinul de care beneficiem prin studiile, realizate de ing. Călin Marinescu din București și dr. Dan Grecu din Deva, publicate în paginile revistei ***Meridian Filatelic*** și altor ediții de specialitate, și în baza materialului colecționistic adunat de către subsemnați, constatăm că nu e ușor să realizezi un studiu, care să se mențină în toate compartimentele la nivelul pe care îl dorim. Se face simțită inaccesibilitatea unor arhive, dar și lipsa unor studii generale aprofundate despre istoria poștală din Basarabia, la ora actuală neexistând măcar o lucrare în domeniul dat. De aceea așteptăm o contribuție mai esențială a filateliștilor (și chiar a istoricilor), întrucât subiectul abordat de noi nu este nici pe departe epuizat.

Astăzi, când au apărut primele două volume ale ***Retrospectivei poștal-filatelice***, iar între timp și alte lucrări – catalogul ***Marcofilie – Moldova: 1925-2003*** și monografia ***Poșta Moldovei: ștampile tarifare de inflație 1991-1993*** - credem că soluția optimă este să ne îndreptăm eforturile spre un studiu, care să cuprindă istoria poștelor, ce au funcționat în aceste teritorii, în totalitatea dimensiunilor istorice, sociale, economice și culturale.

Proiectul nostru, în stadiul final, urmează să cuprindă volumele:

Vol. 1. **Perioada prefilatelică** (editat în a. 2005).
Vol. 2. **Basarabia. Istoria poștelor 1858-1917** (editat în a. 2009).
Vol. 3. **Poșta română în Basarabia (1918-1940, 1941-1944)**.
Vol. 4. **Poșta sovietică în R.S.S. Moldovenească**.
Vol. 5. **Poșta Republicii Moldova.**
Vol. 6. **Poșta în Transnistria.**
Vol. 7. **Arta filateliei** (Istoria mișcării filatelice din Moldova).

Sperăm că aceste șapte volume, în totalitatea lor, vor reda – în măsura capacităților noastre – istoricul serviciilor poștale, ce au funcționat de-a lungul timpului în aceste teritorii, cu plusurile și minusurile lor, fiind un bun îndrumar pentru filateliștii dornici să abordeze în exponate diferite aspecte ale istoriei poștale.

La elaborarea prezentului volum autorii au utilizat diferite surse, atât publicate, cât și de arhivă. În mare măsură au fost preluate datele, referitoare la istoricul activității poștale românești în Basarabia, găsite în lucrările cunoscutului cercetător al istoriei poștale românești ing. Călin Marinescu – ***Poșta aeriană în România 1916-1993*** (București, 1994), ***Poșta ambulantă feroviară în România 1869-1994*** (București, 1995), ***Oficiile, agențiile și gările poștale române 1850-1950*** (București, 1999), precum și în cele ale altui cercetător român – dr. Dan Grecu, apărute în diverse publicații în Țară și peste hotare.

Autorii

Proclamarea independentei Basarabiei

Acutizarea contradicțiilor dintre marile puteri, provocată de lupta lor pentru acapararea unor noi sfere de influență, a condiționat la începutul sec. XX izbucnirea unui conflict armat în Europa, care avea să se extindă și să cuprindă în orbita sa peste 30 de state. În acea perioadă, atât Puterile Centrale, cât și Antanta, aflate în stare de război, au întreprins multiple încercări de a atrage în sfera lor de interese țările limitrofe, încercând astfel să-și mărească numărul aliaților. România, care se pomenise la intersecția confruntărilor dintre marile puteri din Europa, chiar de la început ocupase o poziție de neutralitate activă, poziție susținută și de opinia publică, deși în țară existau și grupări politice, ce militau pentru angajarea în confruntarea cu Austro-Ungaria pentru a realiza eliberarea Transilvaniei. O asemenea situație s-a menținut până la începutul lunii iulie 1916, când s-au intensificat presiunile externe asupra României. Ei i s-a cerut în mod ultimativ să decidă: „acum ori nici odată”[1]. Ca urmare, guvernul României a semnat convențiile politică și militară, prin care se reglementau clauzele de participare la operațiile militare alături de Antanta.

Odată cu acceptarea de către România a propunerii de participare la operațiunile militare din Europa, – la ședința Consiliului de Coroană din 14/27 august 1916 – Rusia a început pregătirile pentru crearea unui nou front al armatei sale. Către 1 martie 1917 Imperiul Rus concentrase pe Frontul Român 35 divizii de infanterie și 13 divizii de cavalerie, cu un efectiv total de peste 1,5 milioane ostași. Cea mai mare parte a trupelor erau amplasate în Moldova de peste Prut, astfel Basarabia se pomeni angajată în confruntările Primului Război Mondial. Fiind spatele Frontului Român al armatelor ruse, provincia a devenit zona, unde s-au concentrat numeroase forțe militare și auxiliare, ce asigurau necesitățile campaniei militare, suportând astfel greutățile operațiunilor. La toate acestea trebuie adăugat faptul, că pe fronturile războiului fuseseră mobilizați 250-300 mii de basarabeni, ceea ce a redus numărul muncitorilor ocupați în sectorul de producție cu 40 la sută[2]. A avut de suferit și industria Basarabiei, care și așa era slab dezvoltată – numărul întreprinderilor industriale în funcțiune s-a redus de la 128 până la 83, sau cu 35 la sută[3], activând doar cele, care executau comenzi militare.

Evenimentele de pe fronturi, precum și cele politice din țările implicate în conflict, schimbau în permanență situația militaro-politică. La 14 martie 1917 țarul Rusiei Nicolai al II-lea abdică. Guvernul provizoriu, format de prințul Lvov, proclamă dreptul la autodeterminare al națiunilor ce compun Imperiul Rus[4]. Iar la sfârșitul anului 1917 alianța militară ruso-română este lichidată, armata țaristă fiind distrusă de insurecția bolșevică împotriva guvernului provizoriu, care începe la 6 noiembrie, ca în ziua următoare Petrogradul să cadă în mâinile insurgenților. Congresul al II-lea al Sovietelor desemnează primul guvern bolșevic – Sovietul Comisarilor Poporului, prezidat de Lenin, care la 15 noiembrie proclamă dreptul popoarelor din Rusia la autodeterminare până la secesiune[5].

Astfel se formează situația politică și juridică, care duc la dezmembrarea Imperiului țarist, iar Basarabia – în baza principiului autodeterminării– se desprinde de statul multinațional. Revoluția socială din Rusia a intensificat și lupta națională

din teritoriile, anexate de Rusia. O bună parte din basarabenii, încorporați în armata imperială, s-au încadrat activ în rândul celor care doreau eliberarea de sub jugul rusesc. În acest moment şi-au spus cuvântul şi fruntaşii politici, pătrunşi de ideea națională. Ei îşi dădeau seama că adevărata cale de ieşire din haosul revoluționar, ce cuprinsese întregul Imperiu Rus, şi de cucerire a libertății poate fi doar prin separarea de Rusia.

În oraşele principale din Basarabia – Chişinău, Bălți, Soroca, Tighina, Cahul – reprezentanții de seamă ai populației băştinaşe se adunau ca să-şi hotărască destinul[6]. În acest plan menționăm şi întrunirea de la Odesa, din 18 aprilie/1 mai 1917, la care au participat peste 10.000 de basarabeni, în cea mai mare parte militari din cadrul trupelor ruseşti, dar şi reprezentanți ai studențimii, intelectualității şi clerului. Acolo şi s-a format un comitet revoluționar, constituit din reprezentanții ostaşilor de pe Frontul Român, precum şi ai organizațiilor muncitoreşti şi țărăneşti din Basarabia. Reprezentanții populației dintre Prut şi Nistru au votat o moțiune, prin care au cerut autonomie administrativă, economică, religioasă şi culturală, precum şi alegerea unei adunări legislative[7]. Ca formă de organizare statală se presupunea crearea unei republici autonome în cadrul statului federativ rus, ordinea în cadrul căreia să fie menținută de către unități militare moldoveneşti, numite *cohorte*.

În aprilie 1917 ia naştere şi Partidul Național Moldovenesc, condus de Vasile Stroescu, din care au făcut parte Pan. Halippa, Paul Gore, Vladimir Herța, Onisifor Ghibu. Între timp, se făcea tot mai simțită mişcarea basarabenilor din sânul armatei ruse. Aceasta organizează, din nou la Odesa, sub conducerea maiorului Em. Catelli şi studentului ofițer Anton Crihan, o nouă adunare a soldaților, la care este reprezentat şi noul partid. Ca urmare, la această întrunire se adoptă *„programul de autonomie a Basarabiei cu oaste, justiție şi şcoală proprii, ca singura cale de a ieşi din anarhia care năpădea țara"*[8]. La această adunare s-a creat un „Comitet executiv moldovenesc al soldaților şi ofițerilor", sub preşedinția lui Em. Catelli[9].

Em. Catelli

Anton Crihan

Între 25-28 mai 1917 la Chişinău are loc Congresul învățătorilor moldoveni din Basarabia, la care Iustin Frățiman solicită ca limba română să fie folosită în biserici şi şcoli, propunerea fiind susținută de cei prezenți cu mult entuziasm[10]. Dar devin tot mai evidente încercările de amestec ale trupelor ruse în problemele interne, evenimentele culminând în aprilie-mai 1917[11]. Deoarece *„Moldova nu a încetat să protesteze împotriva dezmembrării teritoriului său, iar Basarabia, la rândul ei, a avut mereu dorința de a redeveni românească"*, după cum menționează Jean Nouzille în studiul ***Moldova. Istoria tragică a unei regiuni europene***[12], băştinaşii, îndată ce revoluția din Rusia a permis Basarabiei să-şi exprime în mod liber voința, n-au întârziat să-şi solicite drepturile, declarându-şi foarte curând autonomia.

O atare situație, însă, presupunea şi autoadministrarea proprie. Încă la 9 aprilie 1917 ziarul ***Cuvînt Moldovenesc*** scria că pentru a se administra singur e necesară o *„Dietă provincială (Sfatul Țării), potrivit obiceiurilor vechi şi nevoilor de acum, care să întocmească toate legile privitoare la viața internă a Basarabiei"*[13]. Ideea a fost susținută şi de Comitetul militar moldovenesc din Odesa, Partidul Socialist Revoluționar Moldovenesc, de congresele cooperatorilor, țăranilor, clerului şi studenților din Basarabia, care au avut loc în decursul anului 1917. Dar s-a trecut la fapte concrete doar atunci, când Comitetul Central Executiv Militar Moldovenesc a adoptat la 29 septembrie 1917 o hotărâre, ce prevedea formarea unui Sfat al Țării, care să unească forțele naționale militare şi civile, divizate la acel moment[14].

Ideea creării unui parlament al Basarabiei încolțise. Ea a fost susținută de intelectualii moldoveni după săvârşirea revoluției ruse, factor ce a stimulat mişcarea de renaştere națională a românilor din Basarabia. La 21 octombrie 1917 Congresul soldaților şi ofițerilor moldoveni ia în dezbatere mai multe chestiuni, legate de autonomia şi administrarea Basarabiei, naționalizarea armatei, şcolilor, adoptând, în final, un document prin care declară *„autonomia teritorială şi politică a Basarabiei"* şi cere *„formarea în cel mai scurt timp a Sfatului Țării"*. Congresul organizațiilor militare moldoveneşti a determinat şi forma de reprezentare a deputaților Sfatului Țării, luându-se în considerație structura populației şi existența partidelor politice şi organizațiilor obşteşti[15]. În scopul realizării hotărârilor adoptate, Congresul a ales un birou special, delegat să soluționeze toate problemele legate de alegerea delegaților viitorului parlament. Ca urmare, în timp de o lună biroul a efectuat procedurile organizatorice, în urma cărora au fost desemnate 195 mandate de deputați. Ulterior au şi fost aleşi deputații, iar la 21 noiembrie 1917 a fost convocat Sfatul Țării.

Nicolae Bosie-Codreanu

În lupta politică aprigă, dusă contra adepților „ucrainizării" Basarabiei, dar şi a „sovietizării" ținutului, fruntaşii basarabeni au reuşit să mențină sus flamura ideii constituirii Basarabiei ca o republică autonomă. Ca urmare, Sfatul Țării la 2/15 decembrie proclamă oficial crearea Republicii Democratice Moldoveneşti[16]. Preşedinte a fost ales Ion Inculeț, puterea executivă fiind atribuită unui Sfat (Consiliu) al Directorilor, în frunte cu Pantelimon Erhan. În cadrul acestui Consiliu funcția de director general al căilor de comunicație, poştelor, telegrafelor şi telefoanelor o deține Nicolae N. Bosie-Codreanu.

Dar instabilitatea politică, ce apăruse în urma descompunerii armatei ruseşti şi, mai ales, a agitației bolşevice, a impus Directoratul general să întreprindă

anumite acțiuni pentru a salva suveranitatea tânărului stat. Mai ales că și forțele Sfatului Țării, în urma luptei politice interne s-au dezmembrat, chiar din primele zile în parlamentul Republicii Democratice Moldovenești formându-se trei fracțiuni: *Blocul moldovenesc*, care milita pentru unirea cu România; *Fracțiunea țărănească și socialiștii revoluționari moldoveni*, mai rezervați în problema unirii, fiind mai apropiați de Rusia decât de România; *Fracțiunea minorităților naționale*, care doreau încorporarea Basarabiei în statul rus[17].

În perioada 11 decembrie 1916 – 26 ianuarie 1918 președinte al Consiliului de Miniștri și Ministru al Afacerilor Străine a României a fost Ion I.C. Brătianu.

Unirea Basarabiei cu România

Către începutul anului 1918 situația internă și externă a Basarabiei rămânea instabilă. Problemele se acutizau cu fiece zi, deoarece la 2 ianuarie 1918 Ucraina s-a proclamat republică independentă, iar în asemenea situație relațiile cu Rusia – spre ce tindeau mulți politicieni de atunci – erau practic întrerupte. În același timp nu putea fi uitat faptul, că în iulie 1917 Rada Centrală a Ucrainei întreprinsese încercări de a impune controlul asupra Basarabiei, tendințe care continuau să se manifeste în continuare[18]. În atare situație, la 24 ianuarie 1918, ziua aniversară a Unirii Principatelor Române din 1859, Sfatul Țării a votat în unanimitate Declarația despre independența Republicii Democratice Moldovenești. În acest mod Basarabia s-a separat de Rusia, *„încercând să-și construiască o viață națională independentă de cea a Imperiului Sovietic proaspăt apărut"*[19]. Istoricul Ion Nistor nota: *„...Formal, Basarabia era un stat independent, dar în realitate, orice om cu judecată își putea da seama că proclamarea independenței republicii nu era decât o rezolvare de moment spre reglementarea definitivă a problemei basarabene"*[20]. Ștefan Ciobanu apreciază că, proclamându-și independența și separându-se de Rusia, *„poporul român al Basarabiei nu putea să se orienteze decât spre România"*[21]. Tendințele de unificare a poporului, separat în virtutea evenimentelor din 1812, rămâneau vii, chiar dacă trecuse mult timp de la acel moment. Nu trebuie să uităm că refrenul unui cântec cunoscut în Basarabia sună așa:

„Hai să-ntindem hora mare,
Mai aici și mai colea,
Mai aproape de hotare,
Să refacem Dacia"[22].

Deci, intențiile basarabenilor erau clare, se aștepta doar momentul politic, prielnic pentru înfăptuirea visului secular al băștinașilor.

De fapt, chestiunea unirii Basarabiei cu România a început să se discute în cadrul mișcării de eliberare a românilor încă din primăvara anului 1917. Ea a intrat în preocupările oamenilor politici și a populației basarabene cu prilejul discutării autonomiei Basarabiei. Evocând acest moment istoric, secretarul Partidului Național Moldovenesc, Pan Halippa, relata că în vara anului 1917 pe când vizita organizațiile militare ale românilor de la Odesa a constatat că printre cerințele politice participanții

la întruniri înscriau pe ordinea de zi și „chestiunea unirii Basarabiei cu regatul"[23].

Declararea independenței statului a necesitat reforma administrației. Ca rezultat se schimbă structura executivă a administrației Republicii Democratice Moldovenești, fiind create directorate. Astfel apare Directoratul Căilor de comunicație, Poștelor, Telegrafelor și Telefoanelor, cu două secții mari – Poștală și Telegrafic-telefonică, N. Bosie-Codreanu devenind director-ministru[24].

N. Bosie-Codreanu în biroul său.

Însă *„dacă Ucraina lupta pentru răpirea Basarabiei pe căi diplomatice, Rusia Sovietică încerca să reanexeze Basarabia cu ajutorul forței armate"*[25]. În acest scop ea a organizat o intervenție militară împotriva Republicii Moldovenești, a încercat o lovitură de stat în Moldova și România, dar situația Basarabiei s-a agravat și mai mult când au ieșit la iveală *„intențiile Puterilor Centrale de a fărâmița Basarabia, împărțind-o Austriei, Ucrainei și Bulgariei"*[26]. Exista primejdia, că trupele germane, care se aflau în Ucraina, vor încerca o ofensivă în partea dreaptă a Nistrului, invocând motivul apărării coloniștilor din sudul Basarabiei și din Bucovina[27].

Vlad Cristi

Între timp, în Basarabia evenimentele se precipitau vertiginos – dezordinea, jafurile, incendiile, asasinatele luau amploare. Populația din Basarabia se confrunta cu tulburări violente, cu manifestări anarhice. În aceste condiții *Blocul moldovenesc* a început pregătirea unirii Basarabiei cu România. Situația în ținut devenea tot mai disperată, deoarece trupele bolșevice începuseră dezarmarea cohortelor moldovenești și arestarea membrilor Sfatului Țării. Basarabia nu dispunea de mijloacele necesare pentru a se apăra de bandele bolșevice. În același timp anumite forțe pro-bolșevice acționau în direcția instaurării puterii sovietice în Basarabia și Transnistria, folosind în acest scop unitățile militare ruse ale Frontului Român. Situația devenea tot mai critică, de aceea directorii de externe și interne de la Chișinău Ion G. Pelivan și Vl. Cristi au plecat la Iași, unde solicită Guvernului român ajutor pentru a stabiliza situația în aceste zile de grea cumpănă pentru Basarabia. La 2 ianuarie 1918 Sfatul Țării autorizează guvernul să solicite sprijinul aliaților și al Guvernului român. Atunci cei mai activi membri ai *Blocului moldovenesc* au trimis o delegație la Iași, apelând la ajutorul armatei române pentru restabilirea ordinii publice și apărarea vieții cetățenilor. Pantelimon Erhan solicită ministrului de război din România să pună

Pantelimon V. Erhan

la dispoziția Basarabiei trupe pentru restabilirea ordinii. Acțiunea este aprobată de către guvernul ucrainean. Și aceasta din cauză că evoluția evenimentelor scăpau de sub controlul autorităților basarabene. „*Au existat* – se arată în raportul delegației române la conferința de pace de la Viena din anul 1924 – *de ambele părți victime în timpul operațiunilor din ianuarie 1918, efectuate în Basarabia sub supravegherea autorităților Republicii Moldovenești, pentru stăvilirea anarhiei provocate de trupele ruse rebele și de numeroase grupuri de dezertori, care jefuiau, masacrau și incendiau totul în drumul lor*"[28].

General Ernest Broșteanu

Ca rezultat guvernul român a decis să trimită peste Prut două divizii de infanterie și două – de cavalerie. La 13/27 ianuarie 1918 divizia a XI-a, sub comanda generalului de divizie Ernest Broșteanu, a intrat în Chișinău, unitățile bolșevice retrăgându-se, fără să opună rezistență, la Tighina[29].

La sudul Basarabiei, în in special la Bolgrad, Ismail, Chilia, Vâlcov și Cetatea Albă a avut misiunea să scape populația de prăpădul bolșevic, detașamentul colonelului Constantin Dragu[30].

În haosul evenimentelor de atunci, dar și în virtutea tendinței de a fi împreună cu tot neamul, soluția salvatoare pentru românimea dintre Prut și Nistru nu putea fi alta decât unirea cu România, țara care era în stare să curme dezmățul dezlănțuit în regiune, constituind, de fapt un scut al ordinii. Acest lucru îl înțelegeau nu numai politicienii din Chișinău, dar și oamenii simpli din teritoriu. Astfel, administrațiile unor județe din Basarabia – la început cele din Bălți și Soroca – au cerut tot mai insistent unirea cu România – ca răspuns la faptul că guvernul de la Kiev reluase problema încorporării Basarabiei la Ucraina, pretențiile acestuia fiind sporite de pacea de la Brest-Litovsk. Pentru basarabeni devenise evident că nu exista o altă cale, decât cea națională – a unirii cu România.

General de Divizie Constantin Dragu

Deoarece încă la 15.12.1917 Sfatul Țării

din Chișinău proclamase crearea Republicii Democratice Moldovenești, la 24 ianuarie/6 februarie 1918 același organ anunță independența Republicii, iar la 27 martie/ 9 aprilie 1918, în deplin acord sufletesc cu frații lor din toate provinciile istorice locuite de acest popor, românii dintre Prut și Nistru au înfăptuit Actul Unirii Basarabiei cu România. **(Fig. 2)**.

I.I.C. Brătianu ***Pan. Halippa***

Sfatul Țării declara în numele poporului Basarabiei: "*Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută de ani și mai bine din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și al dreptului de Neam, pe baza principiului, că popoarele singure să-și hotărască soarta lor de azi înainte și pentru totdeauna,*

Se unește cu Mama România".

Astfel, visul românilor basarabeni s-a realizat într-un mod destul de fericit.

Alexandru Marghiloman, președintele Consiliului de Miniștri al României, a fost prezent în acea zi la Chișinău și a primit, în numele guvernului României, actul Unirii Basarabiei cu patria-mamă.

Actul istoric al Unirii a fost salutat călduros de regele României Ferdinand, Consiliul de Miniștri, partidele politice, oamenii de stat și de cultură din România. Unirea Basarabiei cu România a fost confirmată în aprilie 1918 prin Legea semnată de Regele Ferdinand I, care la 9 aprilie a și fost ratificată, iar doi reprezentanți ai acestei provincii istorice – Ion Inculeț și Daniel Ciugureanu – au intrat în guvernul Marghiloman.

Pentru administrarea Basarabiei s-a constituit un Consiliu Directorial, format din 9 persoane[31].

La 1918, când Basarabia s-a unit cu România, teritoriul ținutului era de 44.442 km², ce a constituit 15,1 % din tot teritoriul României. La acel moment populația Basarabiei era de 2.725.000 suflete[32], 72 % din toată populația fiind români[33]. La recensământul din 1930 s-a constatat, că în Basarabia locuiau deja 2.863.409 locuitori, sau cu 139.409 oameni mai mult decât în 1918[34].

Regele României Ferdinand I

Actul unirii este recunoscut, apoi, și în plan internațional. „*Ținând seama de faptul că Basarabia este separată de Rusia și 66 % dintre locuitori sunt vorbitori de limbă română, Consiliul*

Alexandru Marghiloman

Suprem Aliat hotărăşte, la 8 aprilie 1919, recunoaşterea oficială a unirii acesteia cu România"[35]. La 28 octombrie 1920 la Paris este încheiat un tratat privind recunoaşterea unirii Basarabiei cu România, el fiind semnat de Marea Britanie, Franţa, Italia şi Japonia[36].

Fig. 1. ***Clădirea Districtului Poştal-Telegrafic din Chişinău (a. 1918).***

În 1918, după unirea Basarabiei cu România, Administraţia Districtului Poştal-Telegrafic din Chişinău – structură înfiinţată încă de administraţia Imperiului Rus - a fost transferată în Ucraina, la Kameneţ-Podolsk, păstrându-i-se denumirea veche. Însă funcţiile acestuia erau limitate, practic, la Podolia[37].

Perioada autonomiei administrative (27 martie/9 aprilie 1918 - 27 noiembrie 1918)

Realizarea unirii, proclamată la 27 martie/9 aprilie 1918, a pus cu acuitate problema organizării administrative a ţinutului în perioada tranzitorie, până la completa unificare instituţională, administrativă şi legislativă a Basarabiei cu Ţara.

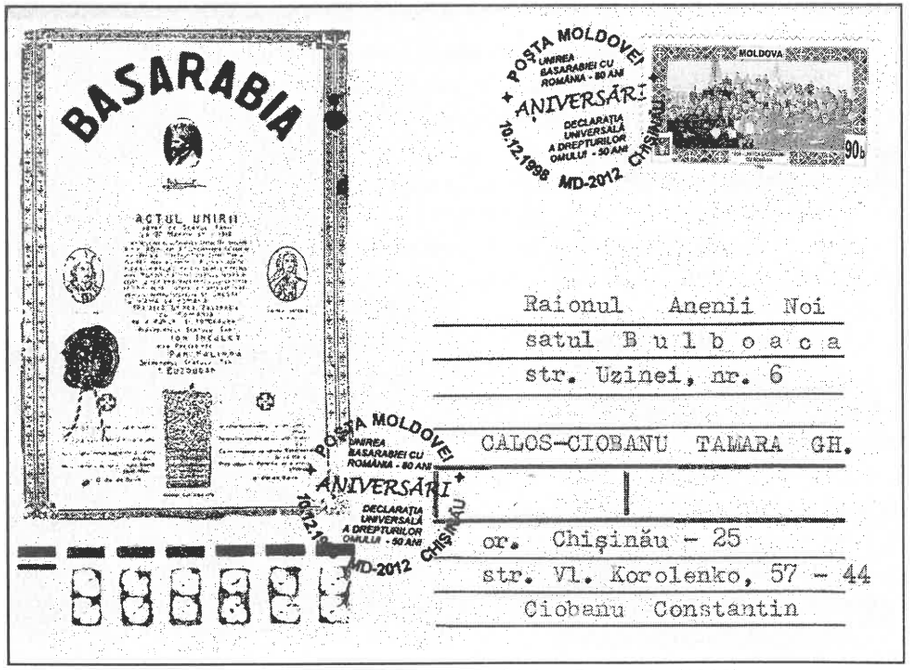

Fig. 2. ***Plic dedicat Unirii Basarabiei cu România (1918).***

Însă noul mod de organizare şi administrare a provinciei se implimenta în condiţii extrem de dificile: România se afla într-o situaţie internă şi internaţională foarte complicată – două treimi din teritoriu era ocupat, ea fiind constrânsă să trateze încheierea unei păci separate cu Puterile Centrale. În acelaşi timp, populaţia basarabeană, prin reprezentanţii săi, şi-a exprimat dorinţa de a-şi asigura drepturile şi libertăţile cucerite după o foarte lungă perioadă de absolutism, în special în ceea ce priveşte reformele agrară şi electorală, reforme promise în România, dar care încă nu se realizaseră.

După unire situaţia administraţiei din Basarabia era foarte dificilă. Deşi trecuseră câteva luni de administraţie românească, cea mai mare parte a funcţionarilor publici erau aceeaşi, care activaseră şi sub regimul rus. Situaţia se explica prin lipsa de specialişti de limbă română în domeniu. Această stare a lucrurilor a creat dificultăţi în funcţionarea sistemului administrativ, deoarece funcţionarii rusi nu numai că blocau iniţiativele pornite de la conducerea centrală, dar aveau şi un program de activitate foarte redus şi nu puteau fi supravegheaţi. Ba mai mult: eforturile depuse de organele conducătoare ale Basarabiei în ce priveşte introducerea limbii române în administraţie erau ignorate de funcţionarii ruşi, care au continuat să folosească în birouri şi în actele oficiale limba rusă[38].

În acea perioadă în fruntea ţării era un guvern conservator, condus de Alexandru Marghiloman. Situaţia impunea reprezentanţilor Basarabiei anumite rezerve în ceea ce priveşte viitorul provinciei. Ion Inculeţ, referindu-se la condiţiile în care s-a înfăptuit Unirea, preciza: *„Fiindcă era guvernul dlui Marghiloman, fiindcă era un guvern reacţionar, noi trebuia să ne păstrăm în Basarabia ce*

Fig. 3. ***Palatul Sfatului Ţării.*** **Imagine de epocă**

dobândisem. [...] *Noi credeam că dacă acum, în colţişorul acela al României vom păstra votul universal, vom rezolva bine chestiunea agrară, apoi credeam că aceasta va fi încă o chezăşie pentru rezolvarea chestiunilor acestora şi în viitor în România*"[39]. De altfel, populaţia din Basarabia considera că parlamentul, guvernul şi celelalte instituţii de stat, ca şi constituţia şi legile româneşti nu conţineau şi propunerile reprezentanţilor ei[40].

Aşa se explică faptul că unirea s-a făcut „sub oarecari condiţiuni"[41]. Basarabia, fiind administrată în perioada martie-noiembrie 1918 pe baza unei largi autonomii administrative şi politice, ce corespundeau întru totul hotărârii de Unire a Sfatului Ţării[42], unde punctul 2 al Declaraţiei de Unire preciza: „*Basarabia îşi păstrează autonomia provincială, având un Sfat al Ţării, ales pe viitor prin glăsuire de obşte deopotrivă, de-a dreptul şi tăinuit cu un organ împlinitor, ca şi administraţia lui*"[43].

În această perioadă de autonomie provizorie, conducerea Basarabiei a fost exercitată de un organism cu certe atribiute parlamentare – Sfatul Ţării. **(Fig. 3).** Ca putere executivă, Sfatul Ţării înfiinţase la 2 decembrie 1917 Sfatul (Consiliul) Directorilor, alcătuit din 9 directorate. Acesta îşi va continua activitatea şi după proclamarea Unirii, până în aprilie 1920.

Atribuţiile acestor organisme erau stabilite în Declaraţia de Unire şi constau în „*votarea bugetelor, controlul tuturor dregătorilor din zemstve şi oraşe, numirea tuturor funcţionarilor administrativi locali de către organul împlinitor*", iar „*funcţionarii înalţi trebuiau întăriţi de guvern*"[44].

După încheierea activităţii Sfatului Ţării în luna mai, un eveniment care a tulburat viaţa politică în Basarabia a fost numirea generalului Arthur Văitoianu în funcţia de comisar general pentru această provincie. Jurnalul Consiliului de Miniştri din 13 iunie preciza că înfiinţarea acestei funcţii era necesară ca urmare a „*evenimentelor din ultimul timp şi pentru normalizarea raporturilor dintre autorităţile civile şi militare din Basarabia*"[45].

Prin acelaşi jurnal erau stabilite şi atribuţiile comisarului general. El era împuternicit să administreze Basarabia prin directorii existenţi sau „prin cei care i-ar înlocui", având posibilitatea de a numi funcţionarii inferiori după propunerile venite din partea directoratelor. Comisarul general nu putea înlocui „*organismele municipale sau colective*" pe care Guvernul României le recunoscuse. Pentru soluţionarea problemelor „ *a căror ultimă rezolvare atârna de organele centrale*" comisarul general trebuia să ţină legătura cu fiecare departament ministerial, iar pentru „*chestiunile mari de organizaţie*" el trebuia să-l contacteze pe preşedintele Sfatului Ţării. Această instituţie urma să fie desfiinţată „*de îndată ce opera de organizare va fi desăvârşită*"[46].

În Parlamentul român deputaţii au interpelat Guvernul asupra situaţiei create cerând reprezentanţilor basarabeni, membri ai Guvernului, să-şi precizeze poziţia. Luând cuvântul, Ion Inculeţ constata: „...*până în ziua de azi guvernul central nu a făcut nici o încercare pentru a ne atinge autonomia noastră şi nu a fost nici o chestiune privitoare la Basarabia în care noi nu ne-am fi înţeles cu guvernul central*"[47]. În acelaşi timp Ion Inculeţ a afirmat că numirea comisarului general „*n-a fost o greşeală*"[48].

Ulterior chiar cercurile conducătoare din Basarabia au ajuns la concluzia că „*de un asemenea comisar era nevoie*", întrucât „*directorii n-au administraţia în mână şi ordinele se opresc la capriciile oricărui sublocotenent*"[49]. Devenise clar că o autonomie largă ar fi constituit o frână în calea procesului de naţionalizare a instituţiilor.

Ion C. Inculeţ

Generalul Văitoianu, luându-şi postul în primire, a convocat la 21 iunie o consfătuire cu Consiliul Directorilor, în cadrul căreia au fost operate unele modificări în structura acestui organ executiv. I. Pelivan a luat locul lui N. Bosie-Codreanu la Departamenul Lucrărilor Publice[50]. De altfel, despre rolul comisarului general a spus clar I. Inculeţ în Parlamentul României: „*S-au înţeles foarte bine între ei; s-au înţeles că vor colabora, că el nu o să se amestece în lucrurile interne ale Basarabiei, dar are să fie ca reprezentant al guvernului central, încât toate chestiunile care înainte treceau prin guvernul central şi făceau multe drumuri vor fi aprobate pe loc de domnul general Văitoianu*"[51].

Împărţirea administrativ-teritorială a Basarabiei a rămas şi după unire aceeaşi, menţinându-se cele nouă judeţe. În fruntea acestora Sfatul Ţării a numit prefecţi din rândul oamenilor politici basarabeni, ei fiind întăriţi prin decrete regale la 11 aprilie 1918[52].

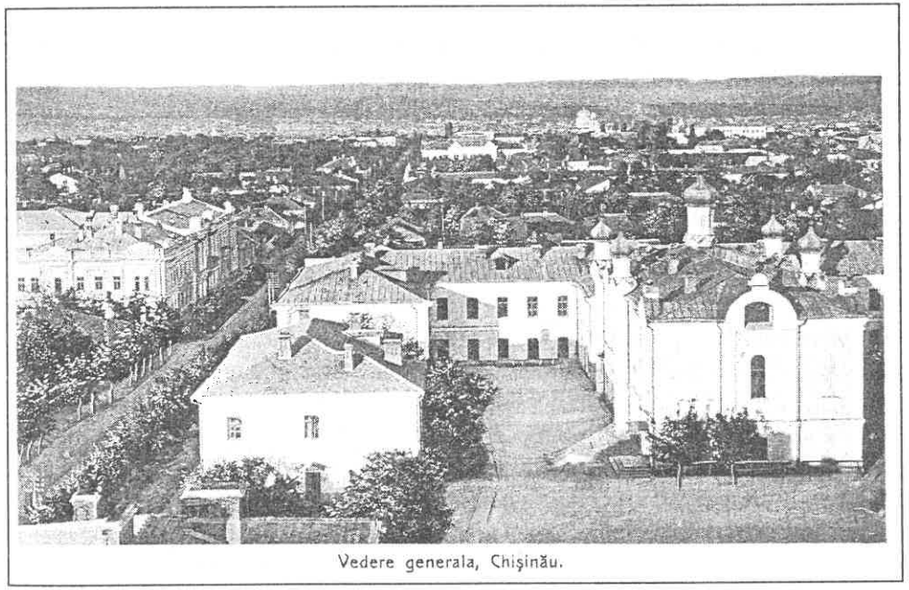

Vedere generala, Chişinău.

Fig. 4. ***Un colţ al Chişinăului din primul sfert al sec. XX***

În această perioadă în Basarabia au continuat să funcţioneze instituţiile administrative din perioada Rusiei ţariste: zemstvele judeţene şi volostele (plasele), introduse sub ţarul Alexandru al II-lea. Volostele erau alcătuite din 5-6 sate, iar 10-15 volostе formau un judeţ. Volostele erau conduse de consilii de voloste, în care populaţia alegea prin vot universal, introdus din anul 1917, un număr de 15-22 membri. Aceştia alegeau la rândul lor uprava (3-4 persoane), care conducea întreaga activitate a unei voloste. În acelaşi mod se proceda şi la nivelul zemstvei judeţene, fiind aleşi 45-55 membri, care alegeau uprava cu aceleaşi responsabilităţi ca şi în cazul volostei.

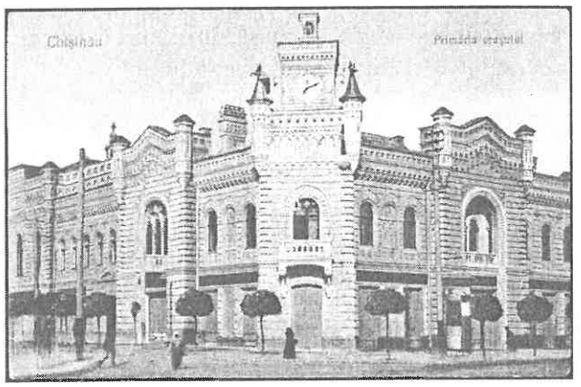

Fig. 5. ***Primăria oraşului Chişinău***

Zemstvele judeţene conduceau întreaga activitate administrativă a unui judeţ. Reprezentanţii guvernului nu aveau dreptul să intervină în hotărârile zemstvelor. Guvernul era autorizat să supravegheze doar legalitatea hotărârilor adoptate de către zemstve. În cazul dacă o hotărâre nu era legală, reprezentanţii guvernului nu aveau dreptul anulării sau modificării acesteia. Hotărârile erau înaintate Consiliului Directorilor, dar nici el nu avea dreptul s-o modifice, ci numai aproba sau nu acţiunea prefectului. În condiţiile în care şi Consiliul Directorilor considera că hotărârea respectivă nu corespundea legislaţiei în vigoare, ea era înaintată în judecătoria respectivă, iar aceasta o putea aproba sau anula.

Aproape identic stăteau lucrurile şi la nivelul oraşelor, unde era aleasă o dumă orăşenească din 30-50 membri, care, la rândul său, alegea primarul[53]. "*Problema cu care se confrunta conducerea Basarabiei consta în faptul că aceste zemstve fuseseră alese în 1917 în condiţiile stăpânirii ruseşti, şi evident că la conducerile acestor instituţii erau aproape exclusiv numai ruşi sau altfel de străini şi numai pe ici pe acolo câte un moldovean răzleţit şi care în comitet nu avea un rol prea mare*"[54]. Aceste instituţii, bazându-se pe autonomia de care se bucurau şi pe legile ruseşti, la acel moment aflate în vigoare în Basarabia şi care le ocroteau, nu numai că nu sprijineau conducerea centrală basarabeană, dar acţionau împotriva acesteia.

În asemenea condiţii, în deplin acord între Sfatul Ţării şi Guvernul Central de la Bucureşti s-a trecut la românizarea unor instituţii. De altfel, aşa se punea baza unificării administrative a Basarabiei cu Ţara. Un prim pas în acest sens a fost făcut la 10 mai 1918, când prin decret regal legea de organizare a personalului administraţiei poştelor, telegrafelor şi telefoanelor din vechiul regat a fost extinsă şi în Basarabia[55]. Prin lege se prevedea că numai „*personalul telegrafo-poştal existent în Basarabia de naţionalitate română, va fi încadrat potrivit studiilor, ceilalţi*

funcţionari urmând a fi îndepărtaţi". Era prima acţiune îndreptată împotriva funcţionarilor, care acţionau în opoziţie cu interesele naţionale româneşti[56].

Constantin Stere

Aceste măsuri de naţionalizare a instituţiilor au fost bine primite în Basarabia. Ziarul ***Cuvînt moldovenesc*** nota în acest sens: „*Cu bucurie însemnăm şi vestim celor cu bună inimă moldovenească că lucrările de naţionalizare a aşezămintelor moldoveneşti se fac cu paşi tot mai hotărâţi şi mai repezi*"[57].

Impunerea limbii române ca limbă oficială, dar mai ales obligaţia de a depune jurământul de credinţă faţă de statul român, a reliefat simpatia multor funcţionari faţă de Rusia. Astfel, o parte a angajaţilor poştali a preferat să părăsească slujba decât „*să facă jurământ de credinţă faţă de România*"[58]. Ba mai mult, aceşti funcţionari au refuzat să predea birourile şi documentele existente noilor autorităţi, încercând în disperare de cauză să împiedice buna funcţionare a administraţiei şi să deţină o dovadă că nu au părăsit de bună voie aceste funcţii, în cazul revenirii regimului rusesc. Măsurile de românizare au fost primite şi de câţiva fruntaşi basarabeni cu anumite rezerve, nu numai de „*societăţile neromâneşti*"[59]. Profitând de faptul că guvernul român promisese că nu va înlocui instituţiile locale, o parte a acestora s-au transformat în adevărate centre de rezistenţă antiromânească. Într-o asemenea situaţie se afla zemstva gubernială din Chişinău, în fruntea căreia erau cadre de origine rusă sau de orientare pro-sovietică şi care devenise locul de adunare al celor nemulţumiţi de transformările ce aveau loc în Basarabia. Aici îşi găsiseră slujbe mulţi dintre funcţionarii ruşi, care nu depuseseră jurământul şi, deci, fuseseră înlocuiţi, fiind retribuiţi din veniturile rezultate din dările speciale impuse de această zemstvă. Din aceleaşi considerente, la 4 septembrie 1918, prin Decretul Regal nr. 2347 au fost desfiinţate Duma şi uprava (primăria) oraşului Chişinău[60]. **(Fig. 5).** În aceste condiţii, prin Decretul Regal din 4 octombrie 1918, zemstva gubernială a fost desfiinţată, diversele ei atribuţii fiind preluate de către Directorate[61]. Referindu-se la aceste schimbări, ziarul ***Cuvînt moldovenesc*** nota: „*Ne bucurăm că s-a început facerea rânduielii şi aici.* [...] *Dizolvarea acestor instituţii potrivnice intereselor naţionale reprezenta un prim pas spre desfiinţarea instituţiilor ruseşti şi unificarea instituţional-administrativă a României*"[62].

În această situaţie, la cererea guvernului român de revenire asupra condiţiilor de unire, cei doi miniştri basarabeni în guvernul Coandă (Inculeţ şi Ciugureanu), au trimis la 16 noiembrie 1918 o telegramă la Chişinău, solicitând ca „*deputaţii Sfatului Ţării să fie convocaţi până la 21 noiembrie la Chişinău, pe când se aşteaptă deschiderea Sfatului Ţării*". Sfatul Ţării a fost convocat pentru 25 noiembrie, între deputaţi împărţindu-se proiectul de reformă agrară elaborat de comisia specializată, aleasă anterior. Deşi au avut loc discuţii foarte aprinse pe marginea acestui proiect, în cele din urmă el a fost aprobat. Preşedintele Sfatului Ţării – Pan. Halippa, ales la 25 noiembrie în locul lui Constantin Stere, care demisionase, a propus apoi să se

renunțe la condițiile de unire stipulate la 27 martie/ 9 aprilie pentru a fi *„și noi uniți cu România întru toate"*. În acest sens a fost adoptată o declarație în care se preciza: *„În urma unirii cu România-mamă a Bucovinei, Ardealului, Banatului și ținuturilor ungurești locuite de români, în hotarele Dunării și Tisei, Sfatul Țării declară că renunță la condițiile de unire stipulate în actul de la 27 martie, fiind încredințat că în România tuturor românilor spiritul curat democratic va fi asigurat pe viitor"*[63].

Sfatul Țării, îndeplinindu-și misiunea pentru care fusese creat, la ultima sa ședință din 27 noiembrie 1918 s-a autodizolvat[64].

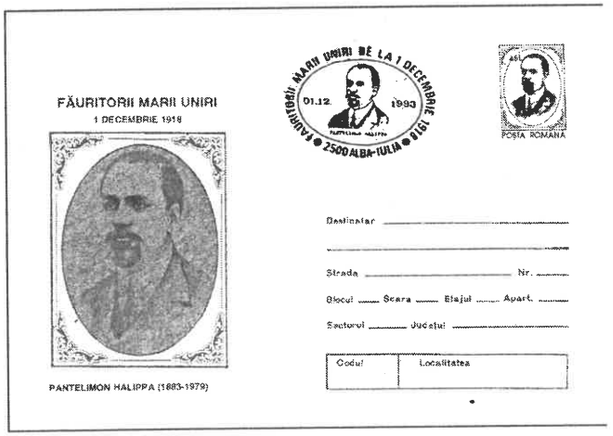

Fig. 6. ***Întreg poștal dedicat lui Pan. Halippa.***

La 24 decembrie a fost desființat și Comisariatul General, care asigurase conducerea acestei provincii din momentul declarării independenței. A urmat o perioadă de integrare a Basarabiei în cadrul statului național unitar român, care s-a încheiat odată cu adoptarea Constituției României în martie 1923[65].

Integrarea Basarabiei în cadrul Statului Național Unitar Român

Guvernul lui Ion I.C. Brătianu (creat la 29 noiembrie/12 decembrie 1918, deci cu 2 săptămâni înainte de desființarea Directoratului General din Basarabia), decide ca provincia să fie administrată de Directorate[66]. În fruntea acestor structuri au fost numiți directori, care-și exercitau atribuțiile *„în conformitate cu legile și regulamentele în vigoare și în funcție de împuternicirile ce li se vor da de către miniștrii departamentelor respective"*[67]. Devenind parte integrantă a României, în Basarabia se realizează împărțirea teritorial-administrativă, în urma căreia se stabilesc 9 județe – **Bălți, Cahul, Cetatea Albă, Chișinău** – mai târziu **Lăpușna, Hotin, Ismail, Orhei, Soroca** și **Tighina**, 37 plase, 17 orașe și 1847 sate[68]. În medie, fiecare județ avea 318.157 locuitori, plasa – 67.386, orașul – 21.771, iar satul – 1.382 locuitori, ceea ce era mai mult decât media pe toată România[69]. Începând cu 01.07.1918 se pune la punct serviciul poștal regal[70].

Guvernul l-a împuternicit cu administrarea provinciei pe Daniel Ciugureanu[71]. Acesta, după ocuparea postului, a anunțat că toate dispozițiile luate de Comisariatul General precedent rămâneau în vigoare până la convocarea Adunării Naționale Constituante[72]. În același timp el a cerut *„ca toate încălcările de lege și toate infracțiunile împotriva dispozițiilor oficiale ale autorității superioare să fie*

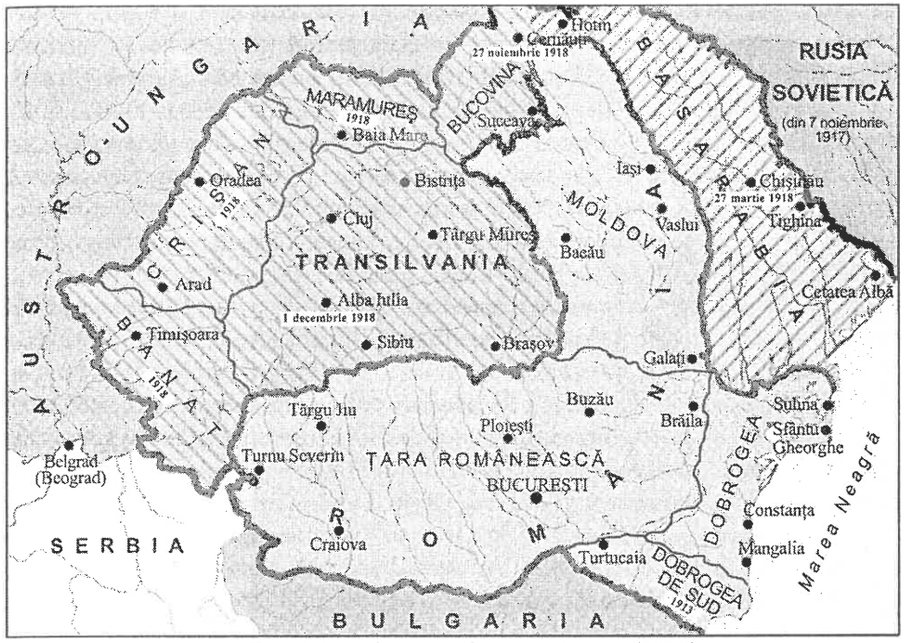

Fig. 7. ***Statul Național Unitar Român (1918)***

reprimate cu vigoare"[73]. Atitudinea respectivă era determinată de greutățile și lipsurile, ce creau o reală stare de tensiune în provincie, alimentată și de acțiunile unor conducători de la nivelul central și local, de disputele care vizau intențiile de compromitere a noilor autorități[74].

Integrarea Basarabiei în cadrul Statului Național Român **(Fig. 7)** a fost un proces complex, care a cunoscut mai multe etape. Prima cuprinde anii 1918-1920, când Basarabia a fost condusă de organe politice și administrative proprii, ce funcționau într-o manieră autonomă față de organele centrale, dar într-o strânsă colaborare cu ele. Această etapă cuprinde două subetape situate cronologic între 27 martie 1918 – 27 noiembrie 1918, și 27 noiembrie 1918 – aprilie 1920. În prima subetapă autonomia, nu numai administrativă, dar și politică a Basarabiei, a avut un caracter destul de accentuat. În cea de-a doua, atribuțiile organismelor instituționale din Basarabia au fost reduse la cele administrative și acestea destul de mult diminuate.

A doua etapă, situată între 1920-1922, se caracterizează prin transferarea treptată a administrației provinciale asupra autorităților centrale. Secretariatul general și Directoratul general (regional) funcționa ca organ de unificare și descongestionare[75]. Procesul de tranziție de la vechile structuri rusești și transformarea lor în unele naționale a solicitat mari eforturi materiale și umane. Deoarece la început unirea Basarabiei cu România nu fusese recunoscută printr-un tratat internațional, în provincie s-a creat o stare de tensiune, promovată și de propaganda bolșevică, dar și de agenții acestora, infiltrați în zonă, care susțineau că în curând se va reveni la sistemul, introdus în Rusia[76]. Aceștia erau factori, care

Daniel Ciugureanu

încurajau funcționarii ruși, rămași în teritoriu și care continuau să-și exercite funcțiile anterioare (inclusiv funcționarii din serviciul poștal al Basarabiei), să nu depună jurământul de credință față de statul român[77]. Cu alte cuvinte, se crease o situație ce nu putea fi tolerată – în timp ce nu ajungeau specialiști, care să cunoască specificul Basarabiei și să poată contribui la soluționarea problemelor apărute în legătură cu noua situație politică, – o parte din cadrele vechi, școlite în perioada rusă, torpilau refacerea vieții social-politice, implementarea noilor cerințe. În atare situație, Daniel Ciugureanu a ținut să precizeze că *„numai cei ce grăiesc moldovenește pot să încapă în slujbe noi"* și a introdus de la 1 aprilie 1919 obligativitatea folosirii limbii române în corespondența zemstvelor, care la acel moment constituiau autoritățile publice locale[78].

Situația s-a schimbat după 3 martie 1920, când Conferința de pace de la Paris a recunoscut oficial Unirea Basarabiei cu România. Funcționarii publici, care speraseră la revenirea bolșevicilor, s-au văzut nevoiți să-și reanalizeze poziția și să adopte o atitudine loială față de autoritățile române[79]. La 13 martie 1920 se formează un nou guvern, în fruntea căruia este Alexandru Averescu[80]. **(Fig. 8)**. Ca urmare au loc mai multe modificări în cadrul cabinetului, printre care este și crearea unui Minister al Comunicațiilor, titular al căruia devine generalul Gheorghe Vălleanu[81].

Conform practicii de atunci, noul guvern a numit noi prefecți în Basarabia, aceștia fiind: Grigore Vasilie – la Hotin, G. D. Velcescu – la Soroca, Ioan Ionescu – la Bălți, V. Brăescu – la Chișinău, H. D. Mihale – la Tighina, C. Stavilă – la Ismail[82]. În timpul guvernului lui Alexandru Averescu procesul de integrare a provinciei a continuat: prin Decretul Regal din 2 aprilie 1920 s-a desființat directoratul din Basarabia, atribuțiile lui fiind trecute structurilor constituționale ale statului. Pe linia măsurilor de unificare se înscrie Decretul-lege din 4 aprilie 1920, prin care a fost disolvat organul regional de conducere din Basarabia – Directoratele. Astfel s-a asigurat o mai rapidă integrare a acestei provincii în cadrul statului național unitar român[83].

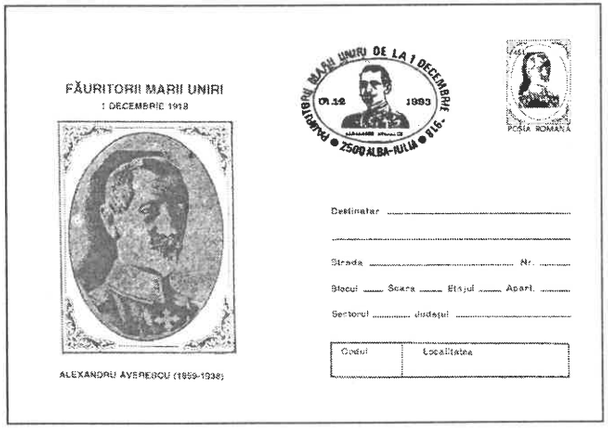

Fig. 8. *Întreg poștal, dedicat lui Alexandru Averescu*

La 8 aprilie 1920 Comisia Centrală de unificare de la București, în care Basarabia era reprezentată prin Sergiu Niță, a numit un inspector general administrativ pentru provincie

– generalul Mihail Schina[84]. Luându-și postul în primire, acesta declara: *„menirea mea în Basarabia nu are alt scop decât să asigure o îndrumare dreaptă a administrației locale"*, precizând că atribuțiile sale erau *„de a controla ca fiecare organ administrativ să aplice legile cu cea mai sfântă dreptate"*[85].

Un alt eveniment important, ce și-a lăsat amprenta atât asupra vieții politice, cât și a celei economice și culturale a ținutului, a fost *„vizita Regelui Ferdinand în această provincie, în mai 1920. Suveranul s-a bucurat de o frumoasă primire din partea populației. Cu acest prilej, Partidul Țărănesc Basarabean i-a înaintat un memoriu în care a expus situația din provincie, relevând unele carențe în activitatea autorităților locale, și solicitându-i intervenția pentru ridicarea stării de asediu și cenzurii"*[86].

Acțiunea, deși nu a avut efect imediat, s-a dovedit a fi, totuși, benefică pentru poporul din Basarabia, deoarece autoritățile centrale de la București s-au văzut nevoite să acorde mai multă atenție provinciei, mai ales că ea constituia și linia de demarcare între două sisteme politice și economice diametral opuse.

În toamna anului 1920 a fost realizată unificarea monetară, prin retragerea din circulație a leilor emiși de ocupanții germani și a rublelor, care până la acel moment aveau putere de circulație în Basarabia[87].

La 28 octombrie 1920, prin Tratatul de la Paris, semnat de Franța, Marea Britanie, Italia, Japonia și S.U.A., pe de o parte, și România, de cealaltă parte, se recunoștea unirea Basarabiei cu patria-mamă, în conformitate cu hotărârea Sfatului Țării din 27 martie 1918. Astfel actul de unire, făurit în anul 1918, a fost recunoscut prin tratate internaționale[88].

Procesul de unificare instituțională a continuat în decursul anului 1921. Însă el s-a desfășurat lent, întâmpinând greutăți, rezultate atât din concepțiile diferite asupra modalităților concrete de acțiune, cât și din rezistența opusă de reprezentanții structurilor locale, rămași din perioada rusă.

La 17 decembrie 1921 la Bucureşti se formează un nou guvern, în frunte cu Take Ionescu. În noul cabinet comunicațiile revin lui Constantin Chihodariu[89]. Însă acest guvern nu a avut viață lungă, fiind înlocuit la 19 ianuarie 1922 de cel condus de Ion I. C. Brătianu. La comunicații titular devine Traian Moșoiu, care, însă, la 30 octombrie 1923 este schimbat cu generalul Arthur Văitoianu[90]. Traian Moșoiu a preluat Lucrările Publice de la Aurel Cosma[91].

La 26 martie 1923 Adunarea Deputaților a adoptat cu 247 pentru, 8 – împotrivă și 2 abțineri proiectul noii Constituții. În ziua următoare, Senatul a adoptat și el proiectul cu 137 voturi pentru, 2 – contra și 2 – abțineri. Sancționată de rege, noua Constituție a fost publicată la 29 martie 1923 în ***Monitorul Oficial***[92], devenind legea fundamentală, în baza căreia avea să se dezvolte ulterior Regatul Român. Promulgarea Constituției a marcat un moment esențial în istoria României. Art. 5 al legii fundamentale rezuma într-o formulare sintetică principalele drepturi democratice ale cetățenilor, care ulterior erau precizate în articole speciale. Bunăoară, în art. 27 se declara *secretul corespondenței*, ceea ce impunea, credem, lichidarea cenzurii pe timp de pace, utilizată până la acel moment în Basarabia[93], legea acordând și alte drepturi populației, lucru resimțit de către cetățenii din

Basarabia, care nu avuseseră posibilitate să se bucure de aşa ceva timp de un secol, cât s-au aflat sub stăpânire rusească.

În atare situaţie populaţia Basarabiei s-a integrat organic în ansamblul societăţii româneşti. Potrivit recensământului din 1930, Basarabia dispunea de un potenţial uman apreciabil, ce constituia 2.864.402 locuitori, cu o densitate medie pe km² de 54,48 persoane[94].

Iată cum arătau judeţele Basarabiei la 31.12.1930, după 12 ani de la actul unirii cu România[95].

Judeţul	Suprafaţa	Populaţia
Bălţi	5.260 km²	386.474 locuitori
Cahul	4.482 km²	196.030 loc.
Cetatea Albă	7.595 km²	340.459 loc.
Hotin	3.782 km²	395.345 loc.
Ismail	4.212 km²	224.229 loc.
Lăpuşna	4.181 km²	421.857 loc.
Orhei	4.246 km²	277.709 loc.
Soroca	4.331 km²	315.774 loc.
Tighina	6.333 km²	307.629 loc.

Evoluţia Basarabiei în componenţa statului românesc

Din propria experienţă România cunoştea importanţa reţelelor de comunicaţie, de aceea a manifestat un interes sporit pentru amenajarea sistemului de drumuri şi poduri din Basarabia, începând cu anul 1918. Mai ales că circulaţia intensă şi cu autovehicule din ce în ce mai grele adusese, în timpul războiului mondial, şoselele într-o stare deplorabilă, încât utilizarea lor devenise aproape imposibilă. Majoritatea podurilor erau impracticabile. În conformitate cu datele statistice, situaţia generală a drumurilor din Basarabia la sfârşitul anului 1918 se prezenta astfel:

a) porţiuni de şosele pietruite – 201.583 km;
b) porţiuni de mici şosele pavate – în stare foarte rea – 110 km;
c) porţiuni de terasamente – 114.189 km;
d) poduri şi podeţe – 620, cu lungimea de 4.261 m.

După unirea Basarabiei cu România s-a executat un program de refacere a drumurilor. Natural că în prim plan s-a aflat construcţia drumurilor, ce legau centrele importante din Basarabia cu vechiul regat. În acest sens între anii 1919-1921 s-a construit drumul Chişinău-Huşi, prin Hânceşti-Prut, cu lungimea de 84 km. Dar nu fuseseră uitate şi celelalte relee, administraţia centrală alocând mijloace pentru restaurarea, refacerea sau construirea lor.

Ca urmare, dacă în 1918 şoselele propriu-zise aveau circa 150 km, la sfârşitul anului 1938 lungimea lor ajunsese la 754 km[96].

Un alt obiectiv a fost conectarea capitalelor de judeţe fără cale ferată cu gările apropiate prin şosele pietruite.

În 1925 a început o campanie de construire a drumurilor naţionale, judeţene şi comunale, ce legau centrele administrative mai importante, precum şi centrele

economice, pentru utilizare folosindu-se trupe de pionieri. S-au construit, de asemenea, poduri trainice peste râurile mari. În rezultat Basarabia a fost legată de Moldova prin şapte poduri capitale: cinci metalice şi două de beton armat, şi şase poduri provizorii din lemn. Pe drumurile naţionale s-au construit 400 poduri de lemn, 192 poduri mixte, 482 – de zidărie; pe drumurile judeţene: 507 poduri de lemn, 125 – mixte, 340 – de zidărie; pe drumurile comunale: 774 poduri de lemn, 90 – mixte, 195 – de zidărie. În total s-au construit 4.105 poduri cu lungimea de 17.989 m, pe când în anul 1919 existau doar 620 poduri cu o lungime de 4.261 m. În anul 1940 lungimea şoselelor pietruite şi pavate de toate categoriile ajunsese la 1.106.535 km, dintre care 77.216 km şosele naţionale[97].

Între timp s-a dezvoltat rapid şi reţeaua poştală din Basarabia, fiind deschise unităţi de profil în localităţile, unde nu au existat nici o dată asemenea structuri. În iunie 1940, până la retragerea administraţiei poştale române din Basarabia în urma ultimatumului sovietic, în judeţe existau următoarele unităţi poştale: Bălţi – 29, Cahul – 18, Cetatea Albă – 36, Chilia – 9, Hotin – 23, Ismail – 19, Lăpuşna – 34, Orhei – 25, Soroca – 37, Tighina – 30.

La 30 martie 1926 Alexandru Averescu formează un nou cabinet, în care portofoliul Departamentului Lucrărilor Publice îl deţine dr. Petru Groza, iar al Comunicaţiilor – generalul Gheorghe Vălleanu[98]. În timpul acestui guvern s-a inaugurat prima linie aeriană naţională civilă, în 1926, iar în septembrie 1926 a intrat în funcţiune prima locomotivă, construită la Reşiţa[99].

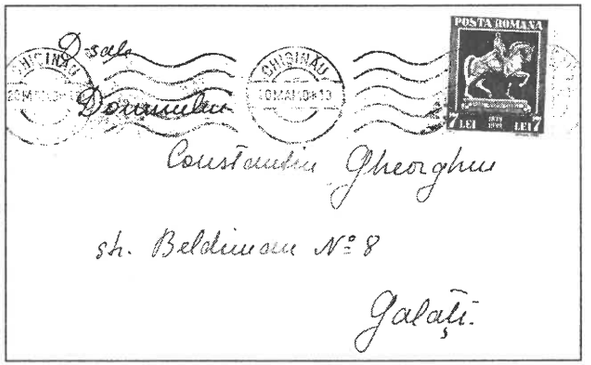

Fig. 9. ***Plic expediat din Chişinău la 20 mai 1940.***

Din 22 iunie 1941 România intră în cel de-al doilea război mondial, urmărind scopul restabilirii hotarelor sale de până la 28 iunie 1940. Acest scop a fost fixat în ordinul lui Ion Antonescu pe armată şi proclamaţia către ţară din 22 iunie 1941. El sublinia că-şi asumă responsabilitatea de a întoarce prin luptă dreaptă ceea ce a fost cotropit prin umilire şi trădare, declarând începerea acţiunilor de redobândire a drepturilor neamului său.

Generalul Ion Antonescu sublinia în ordinul său pe armată: „*Ostaşi, vă ordon: Treceţi Prutul! Zdrobiţi vrăjmaşul din răsărit şi miazănoapte! Dezrobiţi din jugul roşu al bolşevismului pe fraţii noştri cotropiţi. Reîmpliniţi în trupul ţării glia străbună a Basarabilor şi codrii voievodali ai Bucovinei, ogoarele şi plaiurile voastre*”[100]. Astfel a început „războiul sfânt” – lupta pentru răzbunarea nedreptăţii, Antonescu chemând „*să se facă din pământul Basarabiei vatră a strămoşilor şi leagăn al copiilor români, din codrii Bucovinei – strajă nepieritoare a gloriei româneşti*”[101].

Pe frontul româno-sovietic erau concentrate mai multe unităţi militare:

Armata a 4-a română (comandant – generalul de corp de armată Nicolae Ciupercă), care se afla la sud-est de Iaşi – de la Ungheni până la Dunăre; Armata a 3-a română (comandant – generalul de corp de armată Petre Dumitrescu) – se afla la nord, pe frontul Bucovinei; Armata a 11-a germană (comandant – generalul Eugen von Schobert) se afla între Comarna şi Cârlibaba[102].

În urma acţiunilor militare, Armata a 3-a Română intră în nordul Bucovinei, ajunge la Cernăuţi la 5 iulie şi la Hotin, pe Nistru, la 8 iulie. La 12 iulie 1941 a fost eliberat oraşul Soroca, la 15 iulie – oraşul Orhei.

Lupte grele s-au dat pe frontul Armatei a 4-a, care avea direcţia de ofensivă Tighina-Cetatea Albă. O rezistenţă îndârjită a fost opusă de trupele sovietice în zona satelor Iepureni şi Ţiganca, unde se aflau divizia I de gardă şi divizia 21 infanterie române. Cimitirul de la Ţiganca a rămas să fie o amintire grea a evenimentelor tragice din acele zile ale anului 1941.

Chişinăul este eliberat la 14-15 iulie, oraşul fiind distrus parţial. Populaţia Chişinăului, care în iunie 1940 număra 150.000 de locuitori, avea în momentul eliberării numai 40.000 de suflete.

Într-o lună de zile, în urma unor lupte sângeroase, Basarabia a fost eliberată. Armata sovietică s-a retras până la linia fortificată de pe Nistru, numită „Linia lui Stalin". În luptele pentru eliberarea Basarabiei şi a nordului Bucovinei, Armata Română a pierdut 24.396 de oameni, dintre care 5.011 – ucişi, 14.898 – răniţi şi 4.487 – dispăruţi[103]. Către luna august 1941 în Basarabia *„au fost restabilite organele administraţiei publice româneşti. Majoritatea activiştilor sovietici fugise împreună cu armata roşie. Sovietele locale, raionale şi orăşeneşti au dispărut de la sine. Basarabia a fost proclamată unitate administrativă de sine stătătoare cu centrul la Chişinău*"[104].

Se iau măsuri pentru restabilirea judeţelor Hotin, Soroca, Bălţi, Orhei, Chişinău, Tighina, Cahul, Cetatea Albă şi Ismail, în fruntea lor fiind numiţi prefecţi. La 13 iulie 1941 guvernator al Basarabiei a fost desemnat generalul Constantin Voiculescu, care peste doi ani a fost înlocuit cu generalul Olimpiu Stavrati.

Dan-Simion Grecu în articolul *Armata română în timpul campaniei din Bucovina de Nord şi Basarabia (iulie 1941)* , analizând dispozitivul Marilor Unităţi române între 22.06-2.07.1941 (Grupul de Armate "General Antonescu")[105], a stabilit că în lunile iunie-iulie 1941 au existat 3 etape diferite ale acţiunii generale militare:

Etapa I: între 22.06-2.07.1941: apărarea activă, caracterizată prin misiuni de fixare a inamicului şi incursiuni la est de Prut;

Etapa II: între 2-18/19.07.1941: campania propriu-zisă din Bucovina de Nord şi Basarabia, până la Nistru.

Etapa III: între 18/19-26.07.1941: regruparea pe Nistru şi forţarea fluviului (ulterior acţiunea continuă spre Odesa, în Ucraina).

În funcţie de aceste etape pot fi delimitate două nivele de interes faţă de istoria poştală basarabeană:

– *interes limitat*: doar la corespondenţele expediate strict de pe teritoriul Basarabiei, deci de la unităţi combatante (brigăzi şi divizii) din perioadele etapelor II şi III.

– *interes larg*: studierea corespondenţelor, expediate din unităţile ce participau la campania de eliberare a acestei provincii în etapele II şi III, dar erau localizate încă în România Veche, cum este cazul Comandamentelor de Armate şi, parţial, al Corpurilor de Armată; de exemplu Comandamentul Armatei 3 se afla în iulie la Suceava, iar în octombrie 1941 – la Tiraspol; cel al Armatei 4 se afla în iulie la Tecuci, doar în august s-a mutat, probabil, la Chişinău, de unde dirija luptele de la Odesa; precum şi de la unităţi combatante aflate în perioada I (când, deşi participau la campanie, nu trecuseră încă Prutul).

Tabelul nr. 1. ***Oficiile Poştale Militare* (OPM) *ale Marilor Unităţi, participante la campania din Bucovina şi Basarabia (1941) şi tipurile ştampilelor utilizate***

OPM Nr.	Tip	Perioada acţiunii (etapele II + III)	Unitatea
5	1b	2-19 iulie +	Armata 4
10	1b	2 -19 iulie	Divizia 14 Infanterie
22	1b	3 -20 iulie	Corp Munte
23	1b	?	Cdt General de Etape
30	1b	3 -20 iulie +	Armata 3
31	2	4 iulie -6 august	Divizia 1 Gardă
33	1b	3- 17 iulie	Brigada 4 Mixtă Munte
35	1b	22 iunie - 19 iulie	Brigada 6 Cavalerie
38	1b	3 iulie -5 august	Divizia 7 Infanterie
44	2	1 - 23 iulie	Divizia 13 Infanterie
54	2	?	Brigada 1 Fortificaţii ?
66	2	3-19 iulie	Brigada 1 Mixtă Munte
72	1b	5 iulie - 13 august ?	Divizia 11 Infanterie
77	1b	3-21 iulie	Brigada 2 Mixtă Munte
80	1b	3 iulie - 4 august	Brigada 8 Cavalerie
81	1b	4 iulie - 6 august	Divizia 1 Blindată
84	1b	6 iulie - 13 august	Divizia 21 Infanterie
104	1b	3-20 iulie	Corp Cavalerie
121	2	3- 18 iulie?	Divizia 8 Infanterie
159	2	4?- 19 iulie	Brigada 5 Cavalerie
161	2	4 iulie - 1 august ?	Divizia 15 Infanterie
163	2	3 iulie - 13 august ?	Divizia 5 Infanterie
176	2	21 iulie - 20 august	Divizia 10 Infanterie
177	2	2 - 17 iulie?	Divizia 6 Infanterie
180	3a	30 iulie - 3 august	Brigada 1 Cavalerie
?	?	4 iulie - 4 august	Corp 3 Armată
?	?	3 iulie - 4 august	Corp 4 Armată
?	?	4 iulie - 5 august	Corp 5 Armată
?	?	20 iulie - ?	Corp 11 Armată
21/1399	?	17 iulie - 5 octombrie	Brigada 7 Cavalerie
?	?	Iulie ?	Divizia 1 Grăniceri
?	?	2 ... 21 iulie ?	Divizia 35 Infanterie

NOTĂ: tipul **1 b** este 'cu pod' (vezi fig. 13), tipul **2** este 'dublu cerc' (vezi fig. 14), iar tipul **3a** este o variantă a tipului 2.

FIŞA acţiunilor Marilor Unităţi Militare (iulie-august 1941):

Armata 3: 22.06-2.07 – acţiuni locale pe Prut; din 3.07 declanşează ofensiva în Bucovina şi Basarabia de Nord, atingând Nistrul în 9.07; între 17-20.07 străpunge linia fortificată "Stalin" în zona Moghilev.

Armata 4: 22.06-2.07 – apărarea activă pe Prut; între 2-18/19.07 – ofensiva în Basarabia.

Corp 3 Armată: 4.07 – forţează Prutul în zona Ungheni. La 4.08 forţează Nistrul.

Corp 4 Armată: între 22.06-2.07 – apărare activă pe Prut. Punctul de comandă (PC) – la Hârlău. Între 3-20.07 duce lupte în Basarabia, între 20.07-1.08 operează între Corpurile 30 şi 54 Germane, pe direcţia Bălţi-Cotiujeni-Râbniţa, reuşind să ajungă la Nistru (pe care-l trece la 4.08 în regiunea Vadul-Raşcu).

Corp 5 Armată: 4.07 – la flancul drept al Armatei 4, forţează Prutul în sectoarele Bogdăneşti, Oancea şi Fălciu şi crează aici capete de pod (cu Divizia Gardă şi 21 Infanterie). Între 5-8.07 capul de pod Fălciu - Bogdăneşti se consolidează, în 10.07, datorită decimării Diviziei 35, rămâne în apărare în capul de pod (PC se afla la 30.07 în Chişinău). Din 5.08 forţează Nistrul.

Corp 11 Armată: la 20.07 intră în luptă, trecând Prutul la Oancea.

Corp Cavalerie: între 21.06-2.07 – apărare activă pe Prut. La 3.07 forţează Prutul la nord-vest de Văratec, la 5.07 atinge localitatea Edineţ, la 6.07 progresează în direcţia Ocniţa, la 8.07 ajunge la Nistru, între 17-20.07 străpunge linia "Stalin" la nord de Moghilev.

Corp Munte: 22.06-2.07 – acţiuni locale pe Prut. La 3.07 PC înaintat al corpului este la Suceava, între 3-7.07 campania în Bucovina până la Nistru, pe care-l trece între 17-20.07 la nord de Moghilev, în zona satelor Voloscovo şi Cozlov.

Brigada 1 Cavalerie (tranzit în afara campaniei): din 25.07 se deplasează în Basarabia, la sud de Chişinău, unde intră în noaptea 29/30.07. PC în 30-31.07 la Ialoveni. În noaptea de 2/3.08 trece Nistrul spre Odesa.

Brigada 5 Cavalerie: 21.06 – face siguranţa flancului stâng al Armatei 11. După ce trece Prutul, ajunge la 5.07 în Edineţ şi în 7.07 la Lipnic, pe Nistru. Între 7-12.07 în marş spre est, intră într-un nou dispozitiv pe Nistru, în zona Romăncăuţi. Între 17-19.07 forţează Nistrul la Naslavcea.

Brigada 6 Cavalerie: 21/22.06 – trece Prutul şi stabileşte un cap de pod la Bădăraĭ (la nord de Bivolari), în 3.07 predă capul de pod Diviziei 8 Infanterie, se mută la nord în sectorul Movila Ruptă-Ripiceni. Avansează în Basarabia pe direcţia Edineţ-Lipnic, apoi în zona Romăncăuţi. Între 17-19.07 trece linia "Stalin".

Brigada 7 Cavalerie: 17.07 – participă la cucerirea masivului Zloţi, între 28.07-9.08 (cel puţin) are misiuni de siguranţă pe litoralul basarabean al Mării Negre şi pe limanul Nistrului, în noaptea de 5/6.10 trece limanul Suhoi în Transnistria.

Brigada 8 Cavalerie: 21.06-2.07 – apărare activă pe Prut, în Bucovina (Bahrineşti-Fântâna Albă?). 3.07 – forţează Prutul la Noua Suliţă, 5-6.07 – respinge inamicul dintre Prut şi Nistru spre Hotin, 7.07 – intră în Hotin? Între 22-25.07 – lupte la Mihăileni-Gărbăuţi, Lipovka. La 4.08 trece Nistrul.

Brigada 1 Mixtă Munte: 2/3.07 – în ofensivă în lungul Siretului, spre Rădăuţi,

pe direcţia Siret-Tereblecea. Ocupă Storojineţ. Trece Prutul la Noua Suliţă (alături de Brigada 8 Cavalerie), în 5.07 eliberează Cernăuţii, alături de Brigada 4 Munte. Din 7.07 reia ofensiva, în zona Grozinţi-Calincăuţi, Toporăuţi-Rarancea. La 12.07 ajunge pe noul aliniament pe Nistru, în zona Romăncăuţi (între Voloscovo şi Ojova exclusiv), între 17-19.07 forţează Nistrul în zona Moghilev, străpungând linia fortificată "Stalin".

Brigada 2 Mixtă Munte: 21.06-2.07 – apărare activă pe Prut, în Bucovina. La 3.07 forţează Prutul la Noua Suliţă spre Hotin, în luptă cu Divizia 164 sovietică, care evacuează Hotinul. În 7.07 (8.07 ?) în Hotin. La 18-21.07 trece Nistrul, pe podul de la Kozlov, la Nagoreani, Honkovţi.

Brigada 4 Mixtă Munte: 21.06-2.07 – apărare activă în zona sud Seletin (Ceremuş). Din 3.07 - ofensivă de la Vicovul de Sus spre Hotin: la 3-4.07 forţează Siretul prin manevră învăluitoare; la 5.07 ocupă Cernăuţii (cu Brigada 1 Munte); la 7.07 (12.07.?) ajunge la Nistru între Ojova şi colonia Vişinievo. La 17.07 trece Nistrul prin surprindere, la sud de Ojova.

Divizia 1 Blindată: 4.07 – trece Prutul (la Ştefaneşti ?), avansează (13.07 ?) pe direcţia Bălţi-Chişinău. În 15.07, pentru cucerirea Chişinăului, se formează 2 grupări de atac în zona masivului Corneşti. Seara este la 8 km de Chişinău, pătrunde în oraş în 16.07. În noaptea de 5/6.08 trece Nistrul.

Divizia 1 Gardă: în 22.06 primeşte misiunea de a forţa Prutul şi a realiza un cap de pod la est de râu în zona Ţiganca-Epureni. La 4.07 forţează Prutul în sectorul Fălciu, 2 km est de Rânzeşti, intră în tranşee lângă satele Ţiganca şi Stoeneşti. Între 5-8.07 capul de pod Fălciu se consolidează. La 8.07 depăşeşte calea ferată Fălciu-Epureni. La 9.07 atinge Cota 196, la 12-14.07 rezistă contraatacurilor inamice (alături de Divizia 21 Infanterie, la Ţiganca, Stoeneşti sau Epureni), la 16-19.07 distruge apărarea inamică la Leova şi Dealul Vulturului, apoi înaintează spre est, pe direcţia Fălciu-Comrat-Cetatea Albă. La 6.08 forţează Nistrul din mişcare în zona Slobozia (?).

Divizia Grăniceri: 14.07 – atacă pe direcţia Cărpineni-Costeşti, la sud de Chişinău. 17.07 - rămâne în zona Traian, Ialpugeni, formând pivotul manevrei Corpului 3 de cucerire a masivului Zloţi. Din august (?) în Transnistria.

Divizia 5 Infanterie: în 3.07 (?) trece Prutul la Ungheni. Apoi duce lupte la Zgărdeşti (9.07), Mândreşti, Isacova, Zăhăicani. În 13.07 este trimisă în sprijinul Diviziei 35 (la nord de masivul Corneşti). În 15.07 intră în Orhei. În 21.07 – la Tighina ? Trece Nistrul între 8-13.08 (la Okny ?).

Divizia 6 Infanterie: 2.07 – trece peste Prut la Cuconeşti, Movila Ruptă, Corpaci, apoi înaintează spre Moghilev. La 7.07 atinge Nistrul la Moghilev.

Divizia 7 Infanterie: între 22.06-2.07 face paza frontierei de nord, în Bucovina, între 3-4.07 – atac frontal din zona Dorneşti, lupte la Fântâna Albă, Bahrineşti (4.07), Tereblecea, Cerepcăuţi şi Luzan, cucereşte Bucovina. Apoi urmăreşte inamicul în etape de câte 40-50 km pe zi, şi intră în Briceni. Ulterior divizia e mutată în Basarabia, unde este în rezervă. Trece Nistrul între 3-5.08 în zona Grigoriopol.

Divizia 8 Infanterie: trece Prutul prin capul de pod Bădăraĭ-Chetriş. La 5.07 ocupă

localitatea Limbeni. Între 7-17.07 înfrânge rezistența inamică în zona văii Răutului (S-V. de Soroca). La 18.07 ? forțează Nistrul.

Divizia 10 Infanterie: la 21.06-20.07 formează un dispozitiv de apărare pe Dunăre, de la Macin în Deltă inclusiv. La 21.07 trece la nord de Dunăre, progresând apoi spre Cetatea Albă. La 20.08 revine în Dobrogea. Ulterior, în 4.09, trece din nou Dunărea la Ismail, deplasându-se în zona de concentrare Tighina, iar la 28/29.09 intră în dispozitiv de luptă în Transnistria.

Divizia 11 Infanterie: din 21.06 în zona Muși. La 5.07 este introdusă în front la 12 km sud de Bogdănești, cu scopul de a învălui poziția Țiganca-Gura Tigheci (lângă podul de la Fălciu). La 9.07 are loc oprirea înaintării la Sărata Galbenă și la est de Cărpineni. La 14.07 primește ordin de atac pe direcția Cărpineni-Costești. La 16.07 – la sud de Chișinău ? La 17.07 participă la cucerirea masivului Zloți. Trece Nistrul între 8-13.08 (?) în regiunea Tighina-Dubăsari.

Divizia 13 Infanterie: introdusă la 1.07 în capul de pod Sculeni. Poartă lupte la Șoltoaia, Ciolacul Nou, Sărata Nouă, Mărăndeni, Dealul Țarinei, în 12.07 intră în Soroca. Între 14-18.07 ? participă la neutralizarea sovieticilor de pe valea Răutului, duce lupte la Dubna, Stoicani și Cerepcău, în 18.07 ajunge la Nistru, unde rămâne în repaus între 19-22.07. Trece Nistrul la 23.07 lângă Soroca.

Divizia 14 Infanterie: 21.06-2.07 – apărare activă pe Prut. La 2.07 trece peste Prut prin capul de pod Bogdănești ? La 4.07 – lupte grele la Sărata Nouă și Sărata Veche. La 5-6.07 – asalturi izbutite la Mărăndeni, iar la 7.07 ajunge în Bălți ? La 8.07 este la Singureni, citată pe ordin de zi german. La 10.07 – lupte grele la Rădoaia-Heciul Nou. La 12.07 pătrunde în nodul de comunicații Florești, pe valea Răutului. La 14-15.07 – prin manevră de dublă învăluire se apropie de Nistru, îndreptându-se direct către Vadul Turcului, între 18-19.07 trece Nistrul, în sectorul Soroca-lampol ?

Divizia 15 Infanterie: 28.10.40-4.07.41 pe malul Prutului. La 4.07 trece peste Prut în sectorul Rânzești, Nemțeni (Nemțeni-Cotu Morii); Regimentul 10 Vânători deschide calea peste Prut pentru întreg Corpul 3. 5-6.07 – lărgirea capului de pod. La 8.07 înaintează spre Lăpușna, la 9.07 – oprirea înaintării, între Stolniceni și Hânceşti. La 14.07 atacă pe direcția Lăpușna-Ialoveni (masivul Codrii Moldovei), ajunge în 16.07 la sud de Chișinău; în 17.07 participă la cucerirea masivului Zloți, în 27.07 intră în Tighina, unde-și stabilește garnizoana, în 1.08 ? trece Nistrul în zona Tighina.

Divizia 21 Infanterie: 5.07 – primește ordinul de a traversa Prutul pe la Bogdănești, pentru a ajuta înaintarea Diviziei 1 Gardă. La 8.07 Regimentul 24 Infanterie (înlocuit apoi de Reg. 11) luptă pe dealul Epureni, în cadrul bătăliei de la Țiganca (contraofensive sovietice între 9-12.07). Până la 15.07 se menține și se lărgește capul de pod de la Epureni-Țiganca (PC la Hârtoape ?). Din 15.07 începe înaintarea spre est pe direcția Fălciu-Comrat-Cetatea Albă. Între 8-13.08 trece Nistrul.

Divizia 35 Infanterie: la 2.07 forțează Prutul în zona Costuleni. Între 5-6.07 lărgește capul de pod, apoi la 6-7.07 se lansează în urmărire spre Călărași și Vărzărești, pe direcții convergente. La 7.07 este inspectată de Antonescu, care felicită comandantul, în 8.07 se afla în deplasare pe direcția Cornești-Călărași-Târg

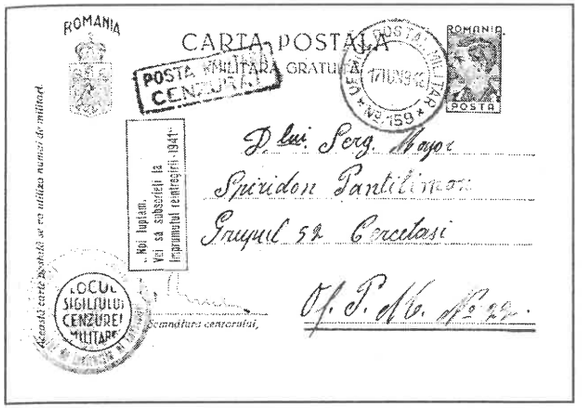

Fig. 10. *Carte poștală expediată prin OP militar nr. 159 la 17 iunie 1942, cenzurată de poșta militară.*

Fig. 11. *Carte poștală circulată prin OP militar nr. 32.*

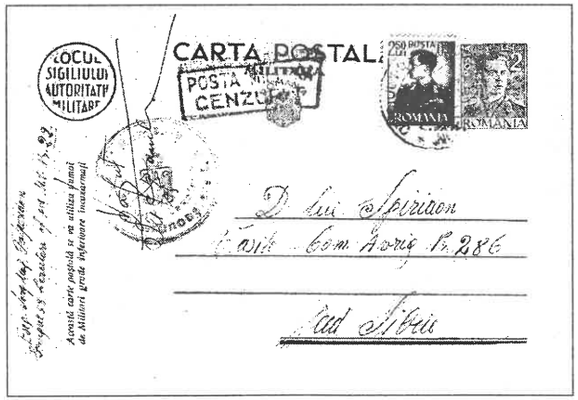

Fig. 12. *Carte poștală circulată prin OP militar nr. 22, cenzurată de poșta militară.*

Fig. 13. *Ștampila OP militar nr. 33.*

Fig. 14. *Ștampila OP militar nr. 35.*

Fig. 15. *Ștampila OP militar nr. 42.*

Ștampila OP militar nr. 158.

SCHEMA ORGANIZĂRII OFICIILOR TELEGRAFO-POŞTALE MILITARE ÎN CADRUL EŞALONULUI ARMATĂ

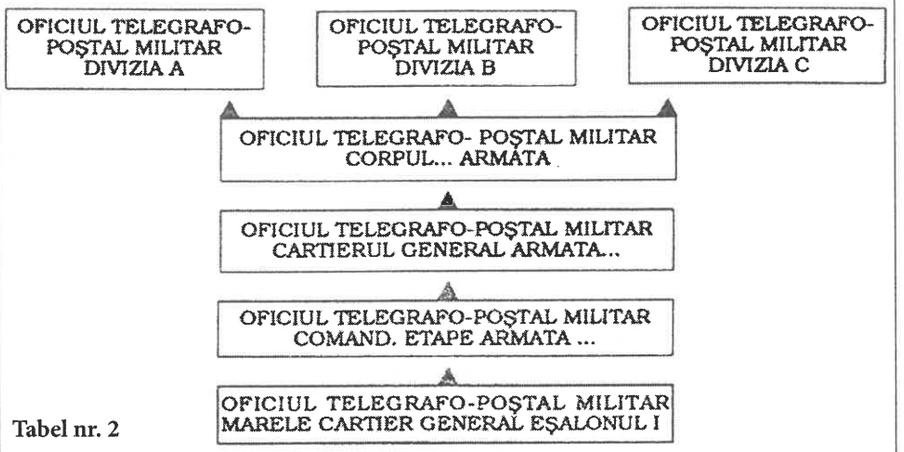

Tabel nr. 2

pe două coloane. Coloana de sud e atacată de sovietici, apoi cea de nord, divizia fiind practic distrusă. Ca urmare este înlocuită cu Divizia 72 Germană, fiind inițial sub comanda acesteia, apoi trece în refacere în spatele liniilor. La 10.07 Regele şi Antonescu sosesc în sectorul diviziei. La 21.07 ea mai există încă în zona Zaim, ca rezervă a Armatei 4.

Deoarece frontul se depărta tot mai mult spre est, iar după căderea Odesei, la 16 octombrie 1941, distanța dintre prima sa linie şi ținuturile românești ale Basarabiei însuma mii de kilometri, se punea problema statutului provinciei eliberate de sub ocupația rusească. Chiar în iulie 1941 s-a ținut, în această privință, la Chişinău o conferință, la care au luat parte şi autoritățile românești, în speță, vicepreşedintele Consiliului de Miniştri Mihai Antonescu[106]. La această abordare a dosarului basarabean s-a efectuat o evaluare a situației pe care o constataseră trupele românești, revenite în locurile părăsite cu un an în urmă. Dar s-a luat în dezbatere şi statutul pe care urma să-l obțină provincia. Ca urmare, regimul lui Antonescu a acceptat ca Basarabia să fie guvernată ca o provincie separată, între ele şi patria-mumă să fie menținute administrații aparte.

Însă trebuie să menționăm, că în realitate „*conducerea administrativă a Basarabiei s-a exercitat în condiții dificile, generate de starea de război, precum şi de mutațiile survenite în timpul ocupației sovietice (colectivizarea agriculturii, naționalizarea întreprinderilor industriale, bancare etc.). Administrația românească s-a instalat la Chişinău în ziua de 20 iulie 1941, după care au fost instalați prefecții, pretorii şi notarii. Provincia era unitate distinctă condusă de guvernator. Prin decretul din 4 septembrie 1941 în funcția de guvernator al Basarabiei a fost numit generalul Constantin Voiculescu*"[107].

La 4 septembrie 1941 a fost adoptată Legea nr. 790, care – pentru următorii trei ani şi ceva – a fost „*carta pe principiile căreia era administrat ținutul*"[108].

Principiul general, pus la baza activității administrației locale din Basarabia, a fost descentralizarea puterii. Din acest act fundamental au derivat în mod logic multe din acțiunile, întreprinse de autorități. Fiecare sector de activitate trebuia să fie reprezentat şi dirijat de un directorat. Această structură funcționa în provincie, fiind dependentă doar de guvernator. Astfel „*provincia a devenit un organ administrativ aparte, care dispunea de toate serviciile necesare vieții locale*"[109]. Director al Departamentului Lucrări Publice, căruia i se supuneau structurile poştale din teritoriu, a devenit ing. Armin Berger[110]. În acei ani Basarabia a cunoscut un amplu program în domeniul lucrărilor publice. „*S-au reparat şi adus în stare de întrebuințare drumurile; s-au introdus mijloace cât de cât moderne de transport; s-au reparat podurile*"[111]; în paralel s-au desfăşurat diferite acțiuni menite să restabilească, iar în unele cazuri să organizeze din nou serviciul poştal local, care a avut de suferit în urma operațiilor militare desfăşurate pe tot cuprinsul ținutului.

Organizarea administrativ-teritorială a Basarabiei 1918-1940, 1941-1944

Administrația românească, stabilindu-se în Basarabia, în urma Actului Unirii de la 27 martie/9 aprilie 1918, a utilizat ca unitate administrativ-teritorială ***județul***.

Începând cu luna martie 1918 în Basarabia au fost stabilite 9 județe:

1. Bălți – cu reşedința la Bălți.
2. Cahul – cu reşedința la Cahul.
3. Cetatea Albă – cu reşedința la Cetatea Albă.
4. Chişinău – cu reşedința la Chişinău.
5. Hotin – cu reşedința la Hotin.
6. Ismail – cu reşedința la Ismail.
7. Orhei – cu reşedința la Orhei.
8. Soroca – cu reşedința la Soroca.
9. Tighina – cu reşedința la Tighina.

De la 1.01.1926 denumirea județului Chişinău a fost schimbată în Lăpuşna, reşedința fiind municipiul Chişinău. În urma cedării Basarabiei la 28 iunie 1940 toate unitățile poştale au fost suspendate. Repartiția acestora pe județe era următoarea: la Bălți-13 oficii, Cahul-7, Cetatea Albă-20, Hotin-13, Ismail-9, Lăpuşna-15, Orhei-15, Soroca-17, Tighina-14.

În perioada 07/10.1941-08.1944 în Basarabia au existat 9 județe:

1. Bălți – cu reşedința la Bălți.
2. Cahul – cu reşedința la Cahul.
3. Cetatea Albă – cu reşedința la Cetatea Albă.
4. Chilia – cu reşedința la Chilia Nouă.
5. Ismail – cu reşedința la Ismail.
6. Lăpuşna – cu reşedința la Chişinău.
7. Orhei – cu reşedința la Orhei.
8. Soroca – cu reşedința la Soroca.

9. Tighina – cu reşedinţa la Tighina

În ultima decadă a lunii martie 1944, în urma puternicei ofensive care avea să fie numită în istoriografia U.R.S.S. „a doua mare lovitură din 1944 a Armatei Sovietice", frontul, situat până atunci pe râul Bug, a fost rupt. Ca urmare războiul s-a apropiat fulgerător de frontierele României, în nord-estul ţării intrând trupele sovietice, astfel creându-se o profundă şi vastă pătrundere, ce cuprindea teritoriul Bucovinei, nordul Moldovei dintre Carpaţi şi Prut, până în apropiere de Iaşi, iar în Basarabia – până la Orhei. Populaţia basarabeană a fost luată prin surprindere, fiind pusă pentru a doua oară în faţa alternativei: a lua sau nu calea exodului. Autorităţile româneşti au organizat operativ şi eficient evacuarea aparatului de stat şi a populaţiei doritoare, fiecare evacuat cunoscând dinainte unde urma să se stabilească – se spera „provizoriu" în interiorul ţării, de regulă în Oltenia, Ardeal, Banat. Structurile administraţiei Basarabiei aveau să fie evacuate cu arhivele sale. Panica stârnită în momentul când locuitorii zonelor s-au trezit în bubuitul apropiat al tunurilor, s-a mai domolit, o dată cu stabilizarea frontului, la începutul lui aprilie. Se ştie că până la operaţia Iaşi-Chişinău, din august 1944, mai bine de jumătate din teritoriul Moldovei dintre Carpaţi şi Prut şi al Basarabiei a rămas sub administraţie românească, deşi declarat zonă de război. Mai mult chiar, s-a căutat ca în aceste părţi ale ţării viaţa să se desfăşoare pe cât posibil normal. Autoritatea P.T.T., printre primele, a răspuns acestei cerinţe, cu atât mai mult cu cât, în urma evacuărilor, pe o vastă întindere teritorială populaţia rămăsese fără asistenţă poştală.

În aceste condiţii, Guvernământul General al Basarabiei emite Ordinul nr. 40.327/1944, prin care se pune în vedere funcţionarilor de stat şi ai administraţiei publice locale din judeţele Lăpuşna şi Tighina ca *„imediat să se prezinte la posturile lor din Basarabia, acolo unde se află autorităţi româneşti"*, după cum se menţionează în ***Buletinul Arhiepiscopiei Chişinăului***, an. III (1944), nr. 3-4-5 (martie-aprilie-mai).

Un număr important de funcţionari poştali, de obicei fără a-şi lua şi familia, s-au supus acestui ordin, întorcându-se la posturile lor, astfel încât luna august i-a prins acolo puşi în faţa unei evacuări mult mai precipitate şi mai periculoase decât cea din martie. Unii nici n-au mai putut reveni în ţară, fiind prinşi de evenimente în Basarabia.

Până în ultimul moment însă, în teritoriul neocupat s-a căutat să se asigure o activitate poştală neîntreruptă, în ciuda condiţiilor vitrege ale unei zone devenite, practic, teatru de operaţii militare, supusă bombardamentelor aeriene şi hărţuielilor detaşamentelor instruite pentru lupta de gherilă, paraşutate de Rusia.

În toiul evacuării, când frontul se afla la numai 40 de km de Chişinău, oraşul fiind în cea mai mare parte evacuat, aici a continuat să activeze un singur oficiu poştal civil. Numai în cursul lunii mai acest oficiu a expediat 692 trimiteri poştale, depuse atât de militari, autorităţile locale, cât şi de localnici.

POŞTA ÎN BASARABIA

Către începutul primului război mondial în Basarabia exista o reţea poştală de stat, bine dezvoltată, care presta un volum mare de servicii. S-a păstrat un document, din care aflăm volumul de lucru, efectuat în 1913. Astfel, serviciul poştal din gubernie a primit din imperiu: 44.548 de scrisori cu valoare declarată, 458.303 mandate băneşti, expediate prin poştă, şi 16.004 – telegrafiate, 173.289 colete, 1.044.554 de scrisori recomandate, 13.316.964 de scrisori simple, 1.748.418 banderole, 6.657.660 de exemplare de ediţii periodice. În acelaşi timp s-au primit de peste hotare 6.056 de scrisori cu valoare declarată, 21.703 mandate poştale, 11.533 de colete, 50.385 de scrisori recomandate, 1.389.546 de scrisori simple, 358.086 de banderole, 135.846 de exemplare de ediţii periodice.

A fost destul de mare şi volumul corespondenţei, expediate în acelaşi an din Basarabia. Astfel, spre imperiu au pornit 41.734 de scrisori cu valoare declarată, 690.485 de mandate, expediate prin poştă, şi 1.662 – telegrafiate, 52.043 de colete, 1.089.681 de exemplare de ediţii periodice, iar peste hotare au fost trimise 5.328 de scrisori cu valoare declarată, 12.606 mandate poştale, 1.101 colete, 36.838 de scrisori recomandate, 890.049 de scrisori simple, 121.560 de banderole[112].

Drept consecinţă a Unirii, a fost refăcut tot sistemul de comunicaţii, iar pentru administrarea domeniului dat s-a creat Serviciul Poştal Român în Basarabia. Noua structură şi-a început activitatea la 1 iulie 1918, la ora 15, când Direcţia generală P.T.T. a anunţat că poşta şi telegraful din întreaga Basarabie sunt preluate de administraţia română[113]. Ca urmare, în Basarabia a fost introdusă aceeaşi legislaţie poştală, care funcţiona în întreaga România, pentru corespondenţă urmând a fi utilizate mărcile şi întregurile poştale româneşti. Conform datelor ing. Călin Marinescu, la 1918 serviciul respectiv era compus din 153 oficii şi agenţii poştale speciale, repartizate în cele 9 judeţe[114]. Oficial reglementările poştale româneşti s-au extins şi în Basarabia prin Decretul-Lege nr. 3370, publicat în ***Monitorul Oficial*** nr. 190 din 13.11.1918. Aceasta şi este data la care regiunea a fost integrată complet din punct de vedere poştal în regatul României[115].

Noile condiţii social-politice au necesitat reformarea (Departamentului) Ministerului Căilor de Comunicaţie, Poştelor, Telegrafelor şi Telefoanelor din Basarabia, fondat în perioada declarării independenţei, schimbându-i-se nu numai denumirea în **Directoratul Lucrărilor Publice**, dar şi statutul.

Desigur, implimentarea structurilor şi normelor de activitate ale serviciului poştal român nu s-a efectuat momentan, ci treptat, ceea ce a constituit o perioadă de tranziţie – de la cea rusă la cea română. În funcţie de specificul fiecăreia, se pot delimita două etape istorice, ce caracterizează perioada de tranziţie, şi anume:

1. De la declararea independenţei Republicii Democrate Moldoveneşti până la Unire (24 ianuarie – 27 martie/ 9 aprilie 1918). Această etapă are următoarele particularităţi:

a) populaţia civilă continua să folosească serviciile oficiilor poştale vechi, care activau în continuare. Deoarece Administraţia Poştală a Republicii

Democratice Moldoveneşti nu a tipărit sau supratipărit mărci poştale, unităţile locale din teritoriu continuau să le utilizeze pe cele disponibile, adică ruseşti. De asemenea, se foloseau, în continuare, şi ştampilele ruseşti, avute în dotare. Nu se cunoaşte volumul corespondenţei circulate în această perioadă (24 ianuarie - 27 martie), dar piesele respective se întâlnesc extrem de rar în circuitul filatelic;

b) corespondenţa militarilor din trupele române, dislocate între timp în Basarabia, era expediată prin poşta de campanie a unităţilor, participante la eliberarea provinciei, fiind prelucrată, conform normelor administraţiei poştale româneşti.

Fig. 16. ***Carte poştală circulată de la Mărculeşti, jud. Soroca, la 05.01.1918.***

2. De la Unire până la înfiinţarea Serviciului Poştal Român în Basarabia (9 aprilie – 30 iunie 1918). Are, de asemenea, anumite trăsături specifice. Serviciul poştal din Republica Democratică Moldovenească, deşi avea un Minister al Căilor de Comunicaţie, Poştelor, Telegrafelor şi Telefoanelor – în realitate nu a reuşit, probabil şi din cauza situaţiei social-politice şi militare de atunci, să reformeze structurile din teritoriu şi, mai ales, să impună trecerea la alte norme poştale decât cele cunoscute de funcţionarii poştali.

Considerăm, că pe lângă aspectele politice deja menţionate au existat şi alte piedici, ce n-au permis reformarea într-o perioadă atât de scurtă a mecanismului poştal. În această ordine de idei trebuie să se ţină cont de faptul, că majoritatea considerabilă a conducătorilor unităţilor poştale erau ruşi, care, la sigur, nu cunoşteau limba băştinaşilor[116]. Toţi funcţionarii poştali din Basarabia fuseseră şcoliţi de către Administraţia Poştală rusă, care activa după alte principii decât cea românească. În plus, tot echipamentul şi asigurarea materială a structurilor respective se făcea în conformitate cu regulamentele poştale ruse, fiind parte integrantă a întregului

mecanism ce constituia structura poştală în teritoriu.

În atare situaţie climatul politic, dominant la acea vreme în sfera păturilor intelectuale din Basarabia, chiar dacă găsea susţinere printre funcţionarii poştali, în realitate nu putea să se răsfrângă şi asupra activităţii acestora, deoarece nu existau pârghii reale de schimbare a situaţiei – atât în domeniul economic, cât şi în ceea ce priveşte elaborarea unor noi regulamente de activitate. Funcţionarea unui asemenea mecanism complicat ca serviciul poştal naţional – cu multiple şi variate structuri în teritoriu – necesita punerea la punct a unui sistem viabil de colectare, transportare şi difuzare a corespondenţei, pentru crearea căruia era nevoie de timp şi resurse materiale considerabile. Dar noua administraţie a Republicii Democratice Moldoveneşti nu avea nici una, nici cealaltă, situaţia politică, după cum am menţionat deja, fiind în defavoarea intereselor naţionale ale basarabenilor. La acel moment atenţia principală a structurilor administrative era îndreptată spre asigurarea funcţionării serviciului de telefonie şi telegrafie, care asigurau legătura între diferite teritorii şi primirea sau transmiterea ştirilor. Natural, în asemenea condiţii serviciul poştal rămânea în umbră, ritmul lui de activitate fiind mult mai lent şi necorespunzând necesităţilor momentului politic.

Unii autori consideră ca puţin probabilă funcţionarea oficiilor poştale ruseşti în această perioadă[117], supoziţia nefiind argumentată prin careva probe concludente. Cu toate problemele existente, unităţile poştale au funcţionat poate într-o măsură mai mică ca odinioară, dar servicii poştale au fost prestate. Şi, într-adevăr, nu numai în provincie ele continuau să utilizeze ştampilele vechi ruseşti, avute la dispoziţie, dar şi în oraşe era aceeaşi situaţie, despre ce mărturisesc trimiterile poştale ce s-au păstrat şi pe care nu atestăm alte ştampile decât cele ruseşti, deşi adresa şi textul (uneori!) sunt scrise în limba română cu caractere chirilice. În anumite cazuri trimiterile se expediază nefrancate (deşi mărci ruseşti mai existau în oficii), dar cu plata anticipată, despre ce se făceau înscrierile respective pe faţa ambalajului. Dar se întâlnesc şi multe trimiteri poştale, expediate în această perioadă, francate cu mărci ruseşti (în special în perioada aprilie – prima jumătate a lunii mai 1918), circulate de la oficiile poştale din localităţile rurale. Fenomenul se explică, în viziunea noastră, prin faptul că *factorii poştali nu ştiau cum să francheze trimiterile depuse spre expediere în cazul când alte mărci decât cele ruseşti nu existau, dar trebuia efectuată confirmarea achitării prealabile a taxelor poştale*. Pe lângă faptul că o atare stare de lucruri este confirmată de piesele poştale circulate în acea vreme, şi alţi cercetători, în urma investigaţiilor, au ajuns la aceeaşi concluzie[118].

În această perioadă în Basarabia s-au utilizat întregurile poştale ruseşti (în unele cazuri şi mărcile ruseşti), ele fiind obliterate cu vechile ştampile ruseşti. Ca dovadă a acestor realităţi sunt piesele circulate în acea perioadă, din care reproducem o carte poştală, francată cu 3 mărci ruseşti, expediată la 5.01.1918 din Mărculeşti la Kiev, în adresa Partidului Socialist Evreesc Unit. **(Fig. 16)**.

O periodizare întrucâtva asemănătoare în dezvoltarea poştelor din Basarabia din acea perioadă o face şi Dan Grecu, care stabileşte[119]:

Etapa precursorie înfiinţării serviciului poştal român (ianuarie-iunie

1918), separată în 2 perioade:

Perioada I, de la intrarea trupelor române în Basarabia până la Unire (ianuarie/februarie-aprilie 1918), cu următoarele caracteristici:

a) corespondența militarilor români era expediată prin poșta de campanie a unităților române, participante la eliberarea Basarabiei;

b) populația civilă dispunea de vechile oficii poștale rusești.

Perioada II, de la Unire până la înființarea Serviciului Poștal Român (aprilie - iunie 1918), caracterizată prin: creșterea volumului corespondenței militare, ce era colectată – prin poșta de campanie – la oficiul militar central, aflat la nivelul

Fig. 17. ***Ștampile utilizate de Oficiile Telegrafo-Poștale Militare la Cartierele Generale de Armată și la Comandamentele de Etapă ale Armatei***

Fig.18. ***Carte poștală expediată de la Divizia I Cavalerie (Bălți), cartare la Iași, la 3.05.1918.***

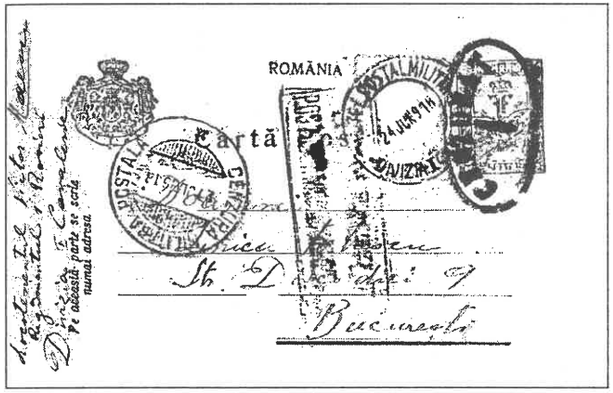

Fig. 19. ***Carte poștală expediată din Cerepcău/Soroca, cartare la Iași.***

Fig. 20. ***Carte poștală expediată din Ismail, cartare Iași la 31.05.1918.***

Comandamentului Marii Unități (a Diviziei), concentrate în zona respectivă. De aici corespondența era transportată la Iași, unde intra în circuitul poștal obișnuit.

Dan Grecu stabilește și specificul etapelor acestei perioade:

- *expeditor*; **în cvasitotalitatea cazurilor militarii treceau în adresă sau în textul corespondenței localitatea de expediție, aceasta fiind practic singura dovadă a originii basarabene a corespondenței. Deoarece serviciul poștal român nu era încă organizat, pentru traseul poștal al corespondențelor în Basarabia nu există nici un fel de însemne poștale specifice, care să permită localizarea. De aceea mențiunile din adresă sau text sunt singurele, ce indică direct localitatea, o aproximare a zonei de expediție se poate face indirect și prin cunoașterea locului de concentrare a unităților militare;**

- *de la expeditor corespondența ajungea la Comandamentul Diviziei superioare*; **acest lucru se făcea prealabil prin poștași militari sau prin**

curieri, dar amănunte nu sunt încă cunoscute.

La Comandamentul Diviziilor se aflau oficiile militare poştal-telegrafice (OPM), care foloseau şi ştampile specifice ale poştei militare. Totuşi, etapa tranzitului prin Comandamentul Diviziilor este doar rareori documentată prin apariţia unor astfel de ştampile (ştampile OPM sau ştampile de cenzură militară).

- *de la Comandamentul Diviziei corespondenţa era transportată prin poşta militară la Iaşi.* **Aici se făcea cenzurarea (de către cenzura română) şi cartarea corespondenţei cu introducerea sa în circuitul poştal românesc. Se pare că Iaşii au servit ca centru unic de tranzit şi cartare pentru întreaga corespondenţă din şi spre Basarabia**. Toată corespondenţa poştală – predare şi primire – se făcea la oficii doar de ofiţeri cu împuternicire specială; atât în zona operativă, cât şi în cea interioară aceasta se asigura numai prin OFICIUL CENTRAL DE LA MARELE CARTIER GENERAL AL ARMATEI. În acest fel se asigura păstrarea secretului asupra desfăşurării luptelor, dislocării trupelor, precum şi cenzurarea corespondenţei, care circula în ambele sensuri într-un volum apreciabil prin toate categoriile de mijloace de transport ce se puteau folosi în perioada respectivă: trăsuri, trenuri, motociclete, automobile, avioane. Transportul corespondenţei în cadrul Marelui Cartier General se făcea cu vagoane poştale cu un număr variabil de curse zilnice, dar existau şi trenuri-curier.

La eşaloanele de la divizie în jos transportul se făcea cu mijloacele din înzestrarea trupelor (cai, căruţe, biciclete, motociclete, automobile), iar pentru unele documente importante se foloseau ofiţeri-curieri, iar uneori şi grade inferioare.

Cartarea corespondenţei se făcea în fiecare Mare Unitate, la nivel superior, pe lângă Marele Stat Major, unde funcţiona Biroul Militar Central de Cartare a Corespondenţei, desfiinţat la 20 mai 1918[120]. Comparând data expedierii (trecută manuscris în text) cu data sosirii la Iaşi (atestată de ştampilele poştale sau de cenzură) se poate aprecia durata transportului între localitatea basarabeană de expediţie şi Iaşi (trecând pe la nivelul Comandamentului Diviziilor). Iată câteva exemple:

- Expediţie Bălţi (de la Divizia 1 Cavalerie) între 29.04 - 29.06.1918, cartare Iaşi la 3.05.1918, după 6 zile **(Fig. 18)**;
- Expediţie Cerepcău/Soroca (tot de la unităţi ale Diviziei 1 Cavalerie) între 21.06 - 9.07.1918, cartare Iaşi după 3-6 zile **(Fig. 19)**;
- Expediţie Ismail 24.05.1918, cartare Iaşi 31.05.1918, după 7 zile. **(Fig. 20).**

De la Iaşi corespondenţa era îndrumată spre destinaţie prin Poşta Română. Dacă destinaţia corespondenţei era în România ocupată, urma o recenzurare la Bucureşti, efectuată de către cenzura germană de aici. Teoretic, populaţia civilă din Basarabia putea apela la oficiile poştale ruseşti (care continuau să funcţioneze) sau la poşta militară română.

Etapa tranziţiei poştei române în Basarabia – de la înfiinţarea serviciului poştal până la extinderea reglementărilor poştale româneşti, ca moment de încheiere a etapei de tranziţie fiind stabilită data de 13.11.18.

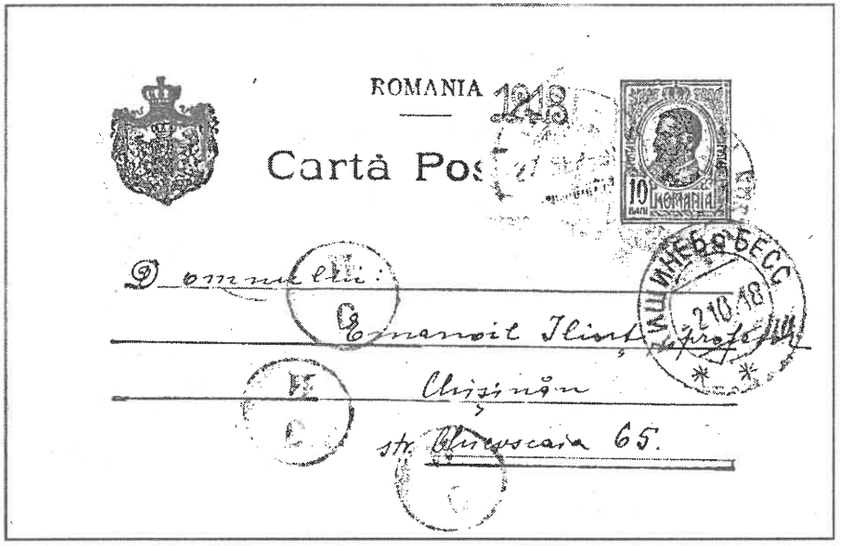

Fig. 21. ***Carte poştală românească, căreia la sosire i s-a aplicat ştampila КИШИНЕВЪ БЕСС.* - 2.10.18.**

Debutul acestei etape este marcat de preluarea (sau redeschiderea?) oficiilor poştale sub administraţie poştală românească. De acum încolo întreaga corespondenţă (inclusiv marea majoritate a celei militare) va fi expediată prin respectivele oficii, fiind ştampilate şi cartate la acest nivel. Analiza corespondenţei din acea perioadă denotă că oficiile poştale au folosit în continuare vechile ştampile poştale ruseşti, acestea fiind treptat înlocuite cu noi ştampile româneşti.

În această perioadă în Basarabia s-au utilizat şi întregurile poştale ruseşti, ele fiind obliterate cu vechile ştampile ruseşti.

Robert Bell publică în revista ***Romanian Postal History Bulletin*** o informaţie despre un plic, circulat Iaşi-Chişinău, căruia la sosire i s-a aplicat ştampila **Кишиневъ 28.03.1918**[121]. Dan Grecu îl consideră „destul de dubios totuşi"[122]. Nu susţinem acest punct de vedere, deoarece nu numai în martie 1918, dar şi în 1919, ba în unele judeţe şi mai târziu s-au utilizat ştampilele vechi ruseşti, cele româneşti fiind introduse, probabil, mult mai târziu după instaurarea Administraţiei Poştale Române, se pare că în câteva etape. Ca un argument în plus reproducem o carte poştală, nefrancată, expediată la 5 august 1918 din Chiselia Mare la Bogdanovca Nouă, st. Cimişlia, obliterată cu o ştampilă ilizibilă, dar cu data **6.8.18**, căreia i s-a aplicat ştampila rusească **Доплатить** (Porto), şi la sosire – ştampila ***Чимишлія Бесс. 9.8.18*** **(Fig. 22.)**

Dar ipoteza noastră are la bază şi informaţiile, pe care ni le oferă aceeaşi sursă[123], ce semnalează câteva exemple semnificative de folosire timpurie ale ştampilelor româneşti în Basarabia:

BĂLŢI – 8 august 1918, diametru 31/19 mm;
SOROCA – 3 septembrie 1918, diametru 29,5/17,5 mm;
BRICEVO, jud. Soroca – 6 septembrie 1918, diametru 29,5/17 mm;

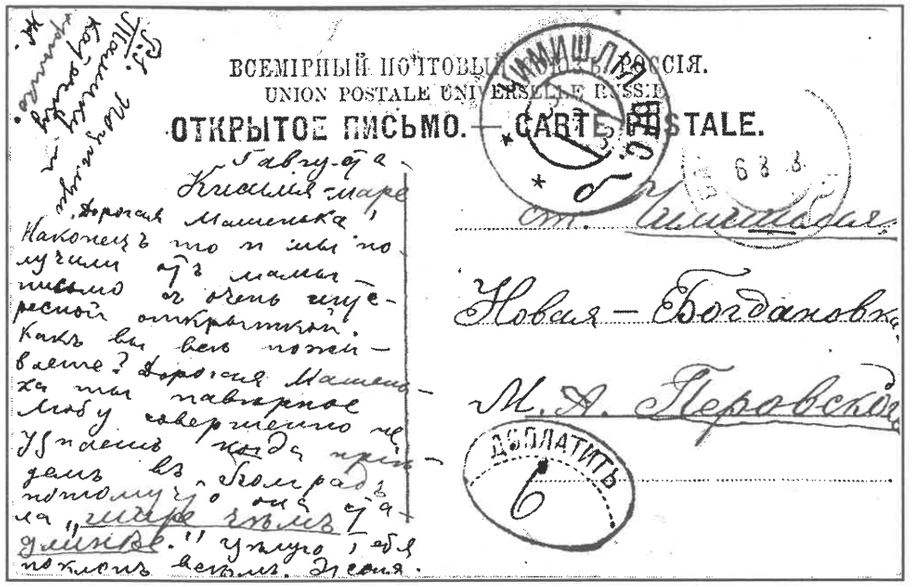

Fig. 22. ***Carte poştală, nefrancată, expediată la 5 august 1918 din Chiselia Mare la Bogdanovca Nouă, st. Cimişlia, obliterată cu o ştampilă ilizibilă, cu data 6.8.18, căreia i s-a aplicat ştampila rusească*** Доплатить ***(Porto), şi la sosire –*** **ştampila** *Чимишлия Бесс.*

UNGHENI – BĂLȚI – 26 februarie 1919, diametru 29,5 mm;
NOUA SULIȚĂ – 4 martie 1919, diametru 29/18 mm;
LIPCANI – 16 martie 1919, diametru 29,5 mm;

Ba mai mult: Dan Grecu[124] menționează existența, la 11.03.1919, a unei ştampile **Хотинъ Бесс.**. (**Fig. 24**), despre care, însă, în articolul ***Contribuții la marcofilia basarabeană (1918-1943)***, publicat în ***Buletinul informativ al SRFTM***[125] de către ing. Mihail Popovici şi dr. Valeriu S. Neaga, se comunică că era utilizată şi la 28.08.1919 (!).

Autorul înaintează presupunerea, că în legătură cu luptele grele, ce s-au dus cu trupele sovietice în ianuarie 1919, oraşul fiind şi

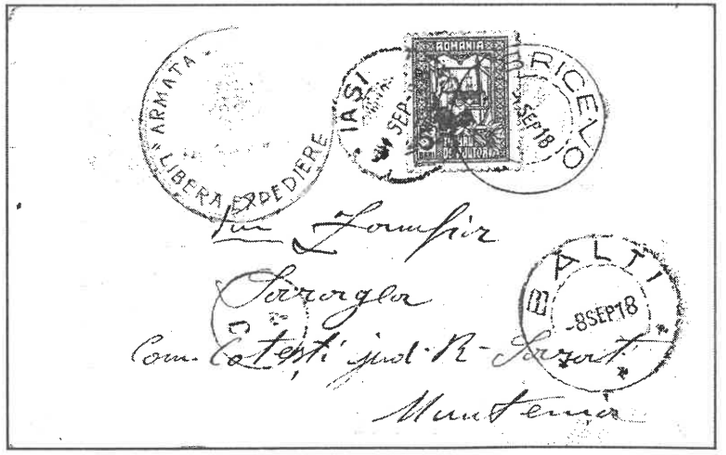

Fig. 23. ***Carte poştală expediată din Bricevo, jud. Soroca, la 6 SEP. 18, cartare Iaşi la 11 SEP. 918.***

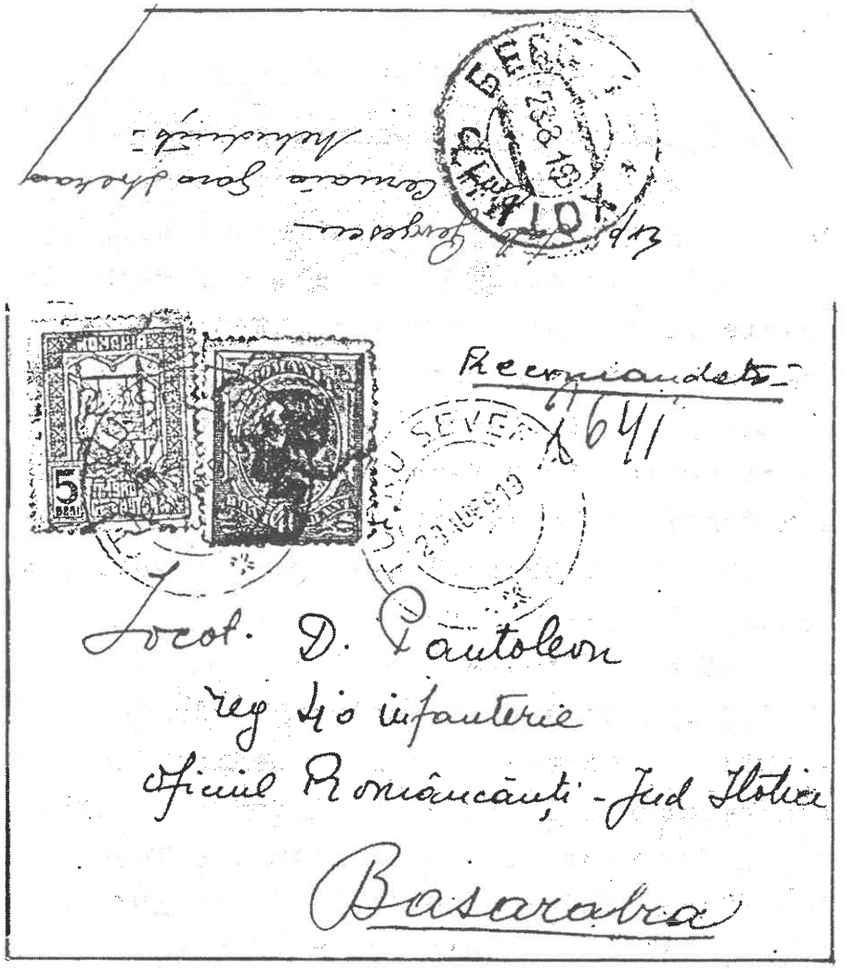

Fig. 24. ***Plic circulat de la Turnu-Severin la of. Romăncăuți, jud. Hotin. La 28.8.1919 a fost obliterat cu ştampila oficiului*** **Хотинъ Бесс.**

ocupat timp de o săptămână (între 24.01 – 1.02.1919), *„utilizarea ştampilei ruseşti […] este în relație cu aceste evenimente – fie că ştampila românească a dispărut în timpul luptelor sau al ocupației, fie că ea nu s-a fabricat din cauza stării conflictuale permanente în zonă în anii 1918/1919"*[126]. **(Fig. 24)**

De fapt zona Hotin în martie 1918 a fost ocupată de către armata austroungară, care a rămas în această regiune până în noiembrie 1918, aici fiind localizat şi oficiul poştal militar austroungar nr. 416. Românii au intrat în această zonă (ultima) din Basarabia doar după retragerea austroungarilor din Ucraina – la sfârşitul lunii noiembrie 1918.

Astfel găsim explicații de ce zona Hotin a intrat atât de târziu sub

administrație românească, respectiv de ce s-a întârziat atât de mult confecționarea noilor ștampile românești (cel puțin la oficiul Hotin). Probabil, lucrul cel mai important în întârzierea introducerii noilor ștampile românești a fost situația de război de aici (condiții, în care ștampilele românești fie nu s-au confecționat, fie au dispărut în timpul scurtei ocupații sovietice?). În același timp observăm că în localitățile ocupate de austroungari, dar în care nu s-au dus lupte (cum ar fi Noua-Suliță și, eventual, Lipcani) existau, totuși, ștampile românești în martie 1919[127].

O asemenea variantă este, într-adevăr, acceptabilă nu numai pentru situația din Hotin, dar și pentru alte zone ale Basarabiei, în special pentru localitățile din apropierea Nistrului, unde situația a fost, un timp, instabilă, și, deci, Administrația Poștală Română nu a avut posibilitatea să organizeze activitatea subunităților din teritoriu conform regulamentelor în vigoare.

Dar ni se pare plauzibilă o altă explicație a situației respective. Lipsa unui nivel de conștiință națională a românilor basarabeni și prezența masivă a minorităților (43,8 % în medie pe provincie și 69,5 % în centrele urbane) a creat o situație complexă, când administrația română îi trata pe supușii basarabeni drept comuniști sau, cel puțin, recipiente obediente și disponibile ale propagandei sovietice de peste Nistru[128].

Complexitatea situației în cauză se datora atât lipsei unei poziții vizionare a administrației, ce avea rădăcini în cultura politică românească. Cu atât mai mult, că minoritățile, într-adevăr, nu manifestau loialitate față de statul român. Comportamentul antiromânesc, în special al rușilor și într-o măsură oarecare al evreilor și ucrainenilor rusificați, în procesul de suveranizare a Basarabiei și de Unire cu Țara, cuplat cu lipsa de tradiții democratice veritabile în România în acea perioadă a condus la o anumită marginalizare a provinciei și în ceea ce privește introducerea rapidă și eficientă a normelor poștale românești.

În ce privește Chișinăul, situația pare a fi paradoxală. Deși era de așteptat ca în capitala provinciei ștampilele să fie printre primele înlocuite, de fapt, constatăm o altă situație. Astfel, ștampila rusească ***КИШИНЕВЪ БЕСС.*** se mai întâlnește pe corespondențe și la data de 2 octombrie 1918, în timp ce la oficii cu mult mai mici ștampilele românești apar încă din august-septembrie 1918, după cum am văzut. **(Fig. 21.)**.

Ștampila românească "dublu-cerc" **CHIȘINĂU-POȘTA** este întâlnită doar la 22 noiembrie 1918 (dar este menționată cu data 16 Nov. 1918 în revista *Romanian Postal History Bulletin*)[129].

În același loc însă apare menționată și o ștampilă rusească de sosire ***КИШИНЕВЪ*** cu data de 25 noiembrie 1918[130], aceeași ca cea din martie 1918, amintită mai sus. Probabil, o anumită perioadă de timp s-au folosit cel puțin 2 ștampile în paralel (una românească, una rusească) la oficii poștale diferite din Chișinău (eventual Chișinău-Poșta și Chișinău 1). Până la noi dovezi putem considera că ștampila oficiului Chișinău a fost schimbată numai la o dată cuprinsă între 3 octombrie - 25 noiembrie 1918.

Alt exemplu de folosire a unei ștampile ruseți din Chișinău se poate

vedea în articolul *Matters Moldavian* de Andrew Cronin, publicat în ***Romanian Postal History Bulletin***, în anul 1991[131]: ștampila de gară ***КИШИНЕВЪ*** (în cadru dreptunghiular), folosită pe o carte poștală militară românească, trimisă de la o unitate a Diviziei 11 Infanterie spre Tulcea și tranzitată prin oficiul poștal militar austroungar nr. 299, care în septembrie 1918 se afla în Brăila.

Privind piesa din fig. 25 (recomandată, expediată din București în februarie 1919, cenzurată la oficiul București - Mesagerii și plecată în căutarea destinatarului pe traseul București-Ungheni-Noua Suliță-Dorohoi-Iași-Hotin-Divizia I Cavalerie /aflată la acea data în Lipcani-Dorohoi, fiecare etapă fiind documentată de câte o ștampilă) putem vedea alte 3 ștampile românești timpurii, aplicate în localități basarabene:

– UNGHENI-BĂLȚI,
26 februarie 1919,
diametru 29,5 mm;
– NOUA SULIȚĂ,
4 martie 1919, diametru
29/18 mm ("dublu-cerc"),
culoare albastră;
– LIPCANI, 16 martie
1919, diametru 29,5 mm.

Nu se poate spune că în Basarabia, în perioada autonomiei administrative (adică până la instaurarea Administrației Poștale Române) nu s-au întreprins acțiuni, menirea cărora era schimbarea situației în ce privește ștampilele poștale folosite. Tendințele generale de reglementare sigilară pot fi deduse din unele documente, ce se referă la modificarea ștampilelor poștale. La 28 mai 1918, Nicolae Nemțan, Director-adjunct al Poștelor, Telegrafului și Telefoanelor, adresa o interpelare Consiliului Directorilor Basarabiei:

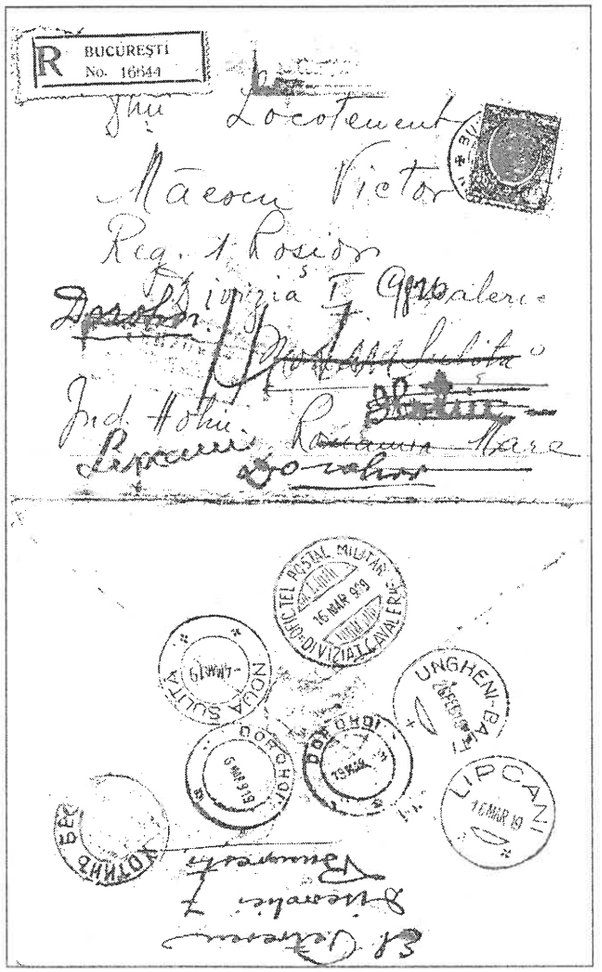

Fig. 25. ***Plic recomandat, expediat din București în februarie 1919 spre Divizia I Cavalerie, dislocată în Basarabia.***

„În baza ordinului Ministerului Căilor de Comunicație, Poștelor,

Telegrafului şi Telefoanelor din 14 februarie anul curent cu nr. 4, s-a dat dispoziţia de modificare a gravărilor pe toate ştampilele instituţiilor în limba moldovenească, cu caractere româneşti, iar odată cu reunirea Basarabiei la Regatul României apare problema refacerii şi modificării inscripţiilor pe firme în toate instituţiile din ruseşte de asemenea în limba moldovenească cu caractere româneşti.

Înainte de a comanda meşterului-zugrav executarea lucrărilor menţionate, rog indicaţii din partea Consiliului Directorilor, dacă trebuie să avem firmele presupuse ale instituţiilor de poştă-telegraf ale Basarabiei cu text rusesc paralel celui moldovenesc sau numai moldovenesc, precum şi dacă e necesar să se pună pe firme stema de stat şi care model"[132].

Solicitantul, Direcţia Poştelor, Telegrafului şi Telefoanelor, va primi răspunsul, semnat la 22 iunie, din care spicuim – în conformitate cu tema noastră de studiu, doar ceea ce se referă la activitatea poştală: „*Vă comunicăm, că absolut toate peceţile poştale trebuie să aibă numai inscripţii româneşti şi marca românească*"[133].

Fig. 26. ***Sigiliul Regimentului 14 Dorobanţi, de pe corespondenţa militară***

La acel moment la Chişinău existau trei structuri, ce aveau posibilităţi tehnice de executare a ştampilelor. Acestea erau: Fabrica de ştampile de cauciuc B. Rubinştein, de pe str. Puşkin, nr. 54 (56), unde o ştampilă calendaristică costa 24 ruble, Fabrica de ştampile a gravorului Ş. Ia. Aluker din str. Gostinnaia, nr. 102, şi Atelierul de gravare artistică al lui A.M. Zelterman din str. Puşkin, nr. 25[134].

Fig. 27. ***Sigiliul unui Birou poştal militar.***

Dan Grecu ajunge la concluzia: „*Procesul introducerii ştampilelor româneşti în Basarabia a început cu mult mai repede decât se credea până acum, practic mai repede decât în celelalte teritorii alipite (la 4 luni după Unire şi la cca. 1 lună după instalarea Serviciului Poştal Român). Se poate avansa ipoteza că această introducere s-a făcut destul de unitar, începând din august-septembrie 1918 pentru toate oficiile poştale.* [...] *În situaţii de necesitate (zone de conflict), s-au menţinut ori s-au refolosit vechile ştampile ruseşti până mult mai târziu*"[135].

În anul 1922 la Chişinău începe să fie editat cotidianul informativ ***Poşta Basarabiei,*** unde se publicau diferite informaţii cu privire la activitatea unităţilor de profil din provincie, astfel fixându-se jaloanele principale ale dezvoltării ramurii.

Odată cu refacerea sistemului poştal basarabean are loc lărgirea acestuia: de acum în anul 1923 aici activau 1517 unităţi poştale. La 20 aprilie 1927 începe reorganizarea administraţiei poştale, teritoriul României fiind divizat în 10 direcţii regionale, Basarabia constituind una dintre ele[136]. Se modifică şi sistemul poştal. Ca urmare oficiile P.T.T. sunt de două categorii – de stat şi autorizate, la primele activând un diriginte şi personalul prevăzut de statele de personal, iar la cele autorizate – persoane angajate prin contract.

Deoarece în urma unei analize a activităţii unităţilor poştale din Basarabia

se constată prestarea unui volum mare de servicii, legat şi de introducerea transportului aerian al corespondenţei, la 28 iulie 1929 este modificat statutul structurii locale, ea fiind transformată în Regie Autonomă a Poştelor, Telegrafelor şi Telefoanelor, ce funcţiona în cadrul Ministerului Comunicaţiilor.

Fig. 28. ***Sigilii, aplicate pe corespondenţa, expediată din unităţile militare.***

La 1 iulie 1934 are loc o nouă restructurare a serviciului poştal român. Ca urmare Regia Autonomă a P.T.T. din Basarabia este transformată în Direcţie a Ministerului Lucrărilor Publice şi a Comunicaţiilor.

În urma acţiunilor militare din iunie-iulie 1941, în special al strategiei trupelor sovietice, aflate în retragere, care aruncau în aer toate clădirile mai importante, a fost distrusă şi cea mai mare parte a edificiilor poştale. Ca urmare, administraţia românească a fost nevoită să depună eforturi mari pentru a reface viaţa social-economică a provinciei şi a repune în funcţiune serviciul poştal. De acum la 20 iulie 1941 a fost redeschis oficiul P.T.T. Chişinău[137], clădirile şi depozitul căruia fusese distruse de trupele sovietice în timpul retragerii[138]. Tot în luna iulie 1941 se reînfiinţează serviciul poştal român în localităţile mai mari: Bălţi, Bolgrad, Cahul, Orhei, Soroca, Făleşti, Pârliţa, Tighina, Reni, Ismail şi Chilia Nouă[139].

Cât priveşte trimiterile militare, ele se făceau conform schemei utilizate încă în anii 20, când trupele româneşti au intrat în Basarabia. Este adevărat, că şi de această dată Poşta Militară a folosit ştempluri variate pentru a identifica trimiterile poştale ostăşeşti. **(Fig. 28).**

Fig. 29. ***Carte poştală militară, expediată din Chişinău la 7 septembrie 1918, căreia i s-a aplicat ştampila Kuuuneвъ (de trei ori!) la expediere şi ştampila companiei militare. A circulat prin O.P.M. austriac 299.***

Poşta ambulantă (feroviară)

În procesul dezvoltării relaţiilor economice capitaliste a apărut un nou tip de transport, mult mai rapid, mai confortabil şi mai ieftin decât cel cu tracţiune animală – calea ferată, care a jucat un rol considerabil nu numai în dezvoltarea economică, dar şi în organizarea transporturilor poştale.

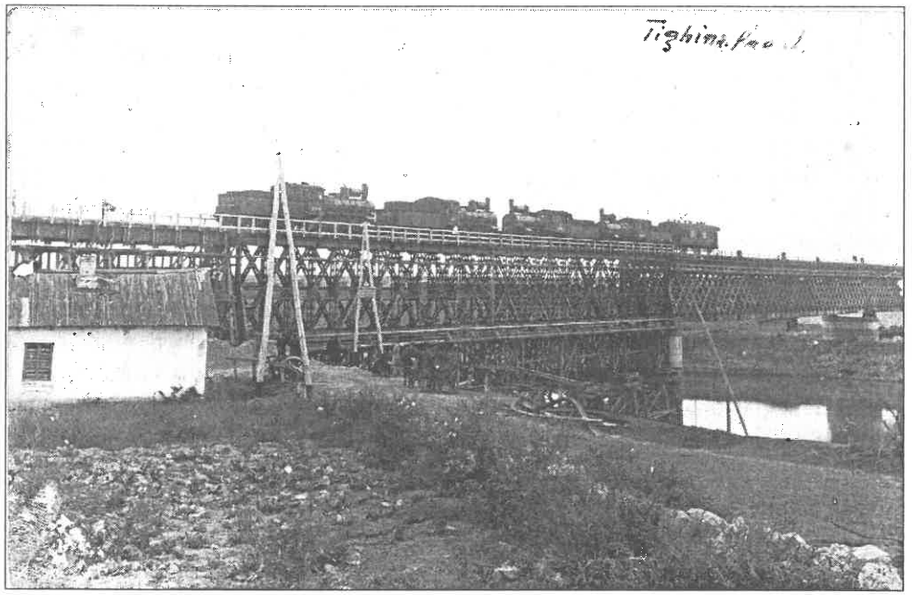

Fig. 30. ***Podul peste Nistru de la Tighina.***

În Basarabia acest mijloc de transportare a corespondenţei, mandatelor, mesageriilor, gropurilor a apărut după anul 1871, când s-au dat în exploatare primele linii de cale ferată. În lume exista deja experienţă în ceea ce priveşte prelucrarea corespondenţelor în trenuri, în timpul deplasării acestora, asigurându-se astfel o mare economie de timp[140].

În Basarabia, în anul 1872 începe să circule vagonul poştal nr. 49/50 pe ruta **Odesa-Chişinău** şi retur. În 1881 acelaşi vagon poştal 49/50 are o rută mai lungă **Razdelnaia-Ungheni**, iar din 1891 i se modifică din nou ruta – **Odesa-Ungheni**[141].

La 29 ianuarie 1878 a fost deschisă circulaţia trenurilor pe linia de cale ferată **Bender (Tighina)–Galaţi**, care trecea prin Basarabeasca şi Bolgrad. De acum către mijlocul anului aici se practica şi transportul corespondenţei, dar un vagon poştal a început să circule doar în anul 1881, având numărul rutei 75/76[142]. Oficii poştale au existat în câteva gări din Basarabia: **Bender, Chişinău, Ocniţa, Slobodca, Reni** şi **Ungheni**, la toate utilizându-se ştampile poştale speciale[143].

Între anii 1891-1902 au loc anumite modificări în organizarea poştei feroviare: se introduc vagoanele poştale nr. 147/148 **Jmerinca-Ocniţa** şi nr. 145/146 **Noua Suliţă-Slobodca**, care din 1899 circulă pe ruta **Noua Suliţă-Bălţi**, ca peste un an

(1900) să revină la ruta veche – **Noua Suliţă-Slobodca**[144].

În anul Unirii, 1918, reţeaua feroviară din Basarabia avea 7 linii, ce reprezentau 1.110,2 km la o suprafaţă de 44.442 km², adică reveneau 2,6 km de cale ferată la 100 km². Reţeaua existentă era insuficientă pentru acoperirea celor 4.563.884,4 ha şi pentru satisfacerea nevoilor economice ale populaţiei de 2.344.800 locuitori, care trăiau în 16 oraşe şi 1.875 sate[145].

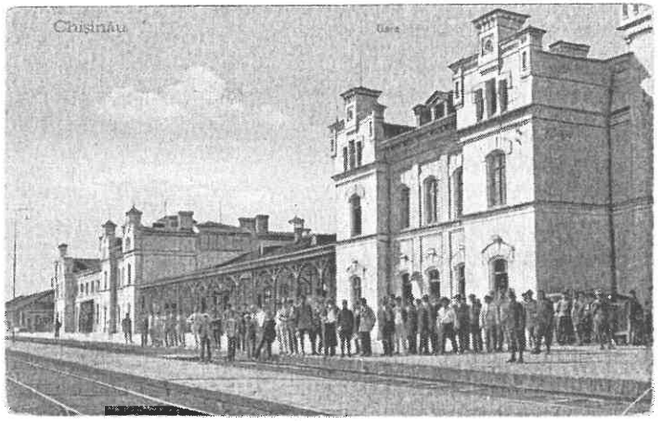

Fig. 31. ***Gara Chişinău la începutul sec. XX.***

Se făcea simţit faptul că primul război mondial a degradat mult reţeaua feroviară din Basarabia, unele linii, ca **Larga-Chelmenţi-Nistru** (36,2 km), devenind practic inutilizabile şi fiind abandonate. În toamna anului 1917 detaşamente de bolşevici au provocat pagube considerabile reţelei feroviare din Basarabia la punctele de joncţiune şi, mai ales, în sud. Podul de la Bender a suferit mari stricăciuni, iar ca urmare circulaţia între România şi Rusia Sovietică a fost întreruptă. Societatea ***Bessarabskoe Jelezno-dorojnoe Obşestvo*** a profitat de dezordinea provocată de bolşevici şi a sustras un bogat material rulant, trecându-l peste Nistru, în Ucraina, pe podul de pontoane de la Bugaz. *„În momentul Unirii situaţia căilor ferate ale Basarabiei era deplorabilă, atât datorită războiului, cât şi faptului că, pe lângă insuficienţa reţelei feroviare, provincia dispunea de un alt ecartament, astfel că traficul cu restul ţării trebuia să se facă prin transbordare. Personalul acestor căi ferate, în marea lui majoritate necunoscând limba română, pregătit pe baza altor regulamente decât cele din România, contribuia şi el la agravarea situaţiei"*[146].

Desigur, pregătirea unui personal corespunzător cerea timp, iar fenomenul crea dificultăţi atât în procesul de soluţionare a problemelor de ordin tehnic, cât şi a celor cu caracter administrativ. În acelaşi timp se recunoştea că problema construirii unor noi linii de legătură între Basarabia şi vechiul Regat era deosebit de acută.

Prima grijă a guvernului român, imediat după Unirea din martie 1918, a fost trecerea rapidă a reţelei feroviare la standardele naţionale, în special a ecartamentului, care în Basarabia era mai larg – de 1,524 m. Până la 29 septembrie 1919 au fost refăcute 319 km de cale ferată, s-au înlocuit 2.000.000 traverse, către 1928 a fost schimbat podul de lemn de peste Prut, la Fălciu, cu unul metalic, iar între anii 1924 – 1931 s-a construit linia cu ecartament normal **Căinari-Ementhal-Botna-Bălţaţi-Broasca-Revaca** (44,5 km), care a scurtat distanţa dintre Chişinău

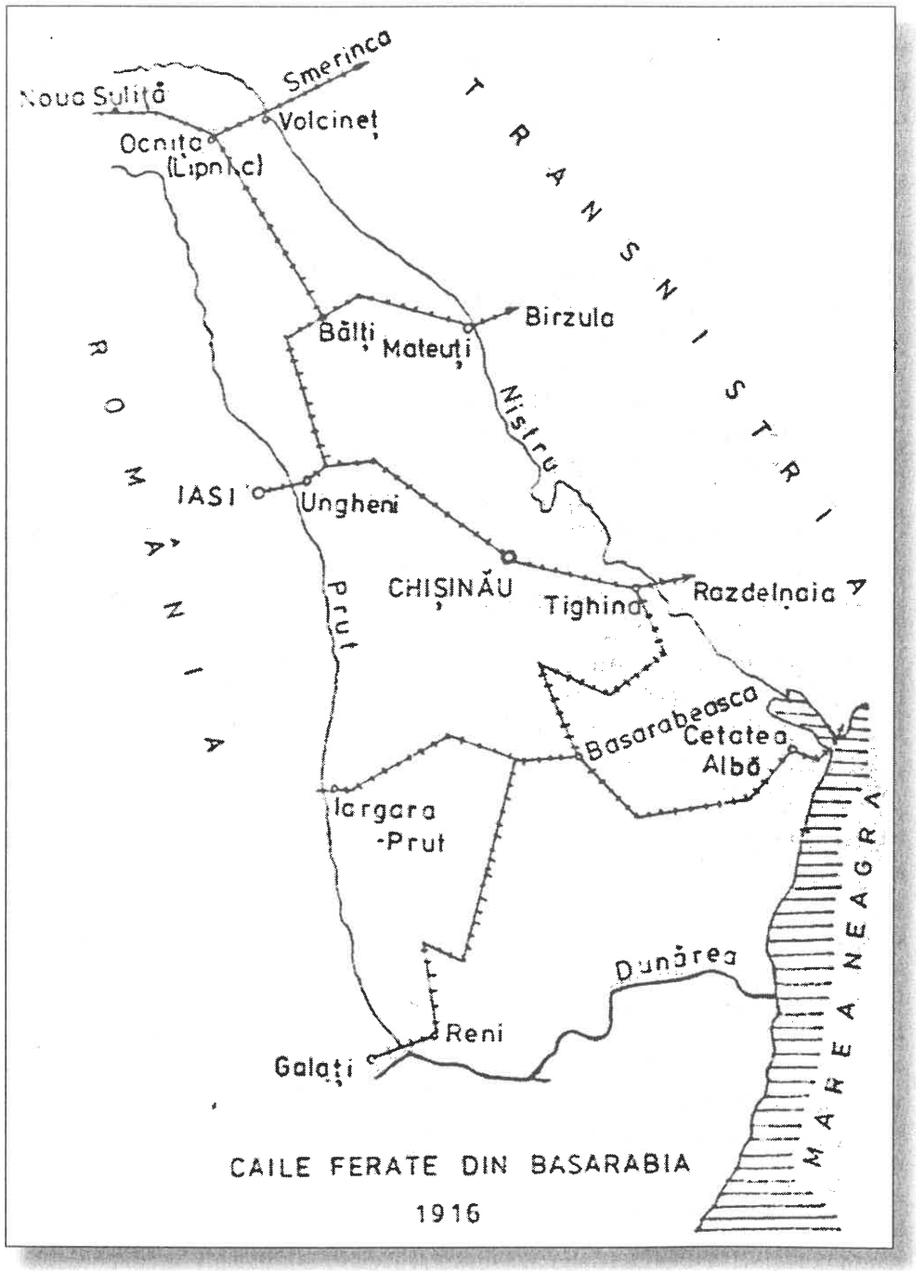

Fig. 32. ***Harta căilor ferate din Basarabia la începutul sec.*** **XX.**

și sudul provinciei cu 61 km[147].

Constatăm, că guvernul român *„a luat o serie de măsuri și într-un timp relativ scurt a trecut de la ecartamentul rusesc la cel românesc; linia ferată Ungheni – Bălți a fost consolidată pe o lungime de 85 de km prin înlocuirea traverselor de brad cu traverse de fag și a podurilor de lemn prin poduri de beton armat. Lucrări de reconstrucție și consolidare s-au executat și pe liniile Ungheni-Chișinău-Tighina; Reni-Romănești-Cetatea Albă; Reni-Romănești-Prut"*[148].

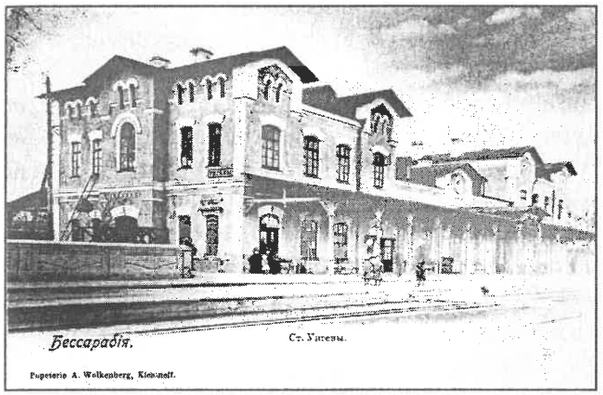

Fig. 33. ***Gara Ungheni la începutul sec. XX.***

Fiind prima provincie unită cu România, rețeaua feroviară a Basarabiei de 1.110,2 km a fost prima contopită în Direcția Căilor Ferate Române, administrația națională fiind repede și ușor introdusă cu ajutorul numeroșilor ceferiști refugiați în Moldova, din cauza ocupației germane.

S-au întreprins acțiuni concrete pentru a mări parcul de material rulant. Dacă în 1919 în Basarabia existau 29 de locomotive, abia suficiente pentru asigurarea unui tren pe fiecare linie, peste un an aici circulau 130 de unități[149]. În anul 1919 pe linia Chișinău–Ungheni circula zilnic un singur tren, iar în 1940 pe aceeași linie circulau 5 perechi de trenuri zilnic[150].

Până în anul 1940 frecvența circulației a crescut de patru-cinci ori pe liniile Chișinău-Bălți, Chișinău-Ungheni, iar cu Bucureștiul, Clujul, Vatra Dornei și alte orașe românește provincia fusese legată cu vagoane poștale directe[151].

Deși serviciul poștal român începe să funcționeze în Basarabia de la 1 iulie, ing. Călin Marinescu susține că între Prut și Nistru a activat un serviciu poștal feroviar ambulant începând cu luna martie 1918[152], iar de la 15 mai 1919 birourile poștale ambulante, deschise în trenurile, ce circulau în Basarabia, au început să folosească ștampile speciale. După C. Marinescu, vagonul poștal de la trenul **Tighina-Iași**, de acum la 30.08.1921 folosea o ștampilă monocirculară, cu diametrul 32-34 mm, iar în vagonul poștal de la trenul 464 **Basarabeasca-Cetatea Albă** în anul 1922 exista o ștampilă cu diametrul de 35,5 mm. Vagoane poștale au mai fost atașate și la trenurile **Iași-Chișinău** și retur (nr. 41/42), **Iași-Bălți-Cernăuți** și retur (nr. 53/54), **Galați-Tighina-Chișinău** și retur (nr. 55/56)[153].

Fig. 34. ***Ștampila vagonului poștal 106 Tighina-Chișinău-Iași.***

Vagonul poștal reprezenta o unitate poștală de tranzit

mobilă, în care erau create condițiile necesare pentru prelucrarea trimiterilor poștale în timpul mersului, eliminându-se astfel staționarea corespondenței la oficiile poștale de tranzit. Existau două tipuri de asemenea oficii poștale pe roți: *vagoane poștale principale*, care se aflau în circulație pe marile magistrale feroviare, având ca punct de plecare centrul de cale ferată, și *vagoane poștale secundare*, exploatate pe liniile secundare de cale ferată, având ca punct de pornire diverse noduri feroviare sau stații de cale ferată.

În trecut în România se foloseau două feluri de vagoane poștale: *simple*, deservite de un conductor poștal pentru cursele poștale feroviare, și *speciale*, deservite de un oficiant poștal, ajutat de către un conductor, pentru birourile poștale ambulante. De obicei vagoanele poștale erau atașate la trenurile de călători.

Pe baza Convenției de la Moscova, din februarie 1935, România a reluat la 18 octombrie 1935 relațiile poștale feroviare cu U.R.S.S.

Practic, traseele curselor poștale feroviare în primii ani de după Unire au fost unele și aceleași, deși în anumite cazuri s-au făcut și modificări, îndreptate spre îmbunătățirea traficului poștal. Reproducem în continuare lista traseelor și perioadele de funcționare a curselor între anii 1919-1922[154].

Fig. 35. *Ștampila vagonului poștal 464 Basarabeasca-Cetatea Albă.*

117/118 Iași-Tighina și retur. Au funcționat între 15 mai 1919-31 mai 1922. De la 1 ianuarie 1921 au fost scurtate până la Chișinău și retur.

119/120 Galați-Tighina și retur. Au funcționat de la 15 mai 1919. De la 1 ianuarie 1921 au fost prelungite la Chișinău (**119/212** și **211/120**).

453/454 Ocnița-Sulița Nouă și retur. Au funcționat de la 15 mai 1919. De la 1 octombrie 1919 au fost prelungite pe ruta **Iași-Sulița Nouă** și retur, iar de la 5 august 1921 au primit numerele **281/282**.

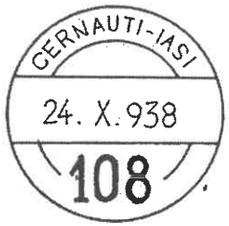

Fig. 36. *Ștampila vagonului poștal 108 Cernăuți-Bălți-Iași.*

455/456 Ocnița-Volcineț și retur. Au funcționat de la 15 mai 1919 până la 31 mai 1922, cu o scurtă suspendare în luna iulie 1919. De la 5 august 1921 li s-au schimbat numerele și au fost înființate încă două curse: **737/738** și **739/740.**

457/458 Iași-Bălți-Ocnița și retur. Au funcționat între 15 mai - 30 septembrie 1919.

459/460 Bălți-Mateuți și retur. Au funcționat de la 15 mai 1919 cu unele prelungiri temporare până la **Șoldănești** (1 iulie - 30 septembrie 1919) și până la **Vasile Lupu** (5 august 1921), când li s-au schimbat și numerele (**743/744**).

463/464 Basarabeasca-Cetatea Albă și retur. Au funcționat de la 15 mai 1919 până la 31 mai 1922. De la 5 august 1921 au primit numerele **727/728**, dar ștemplurile au rămas aceleași. **(Fig. 35).**

81/82 Iași-Chișinău-Tighina și retur. Au funcționat între 15 mai 1919 - 31 mai 1922.

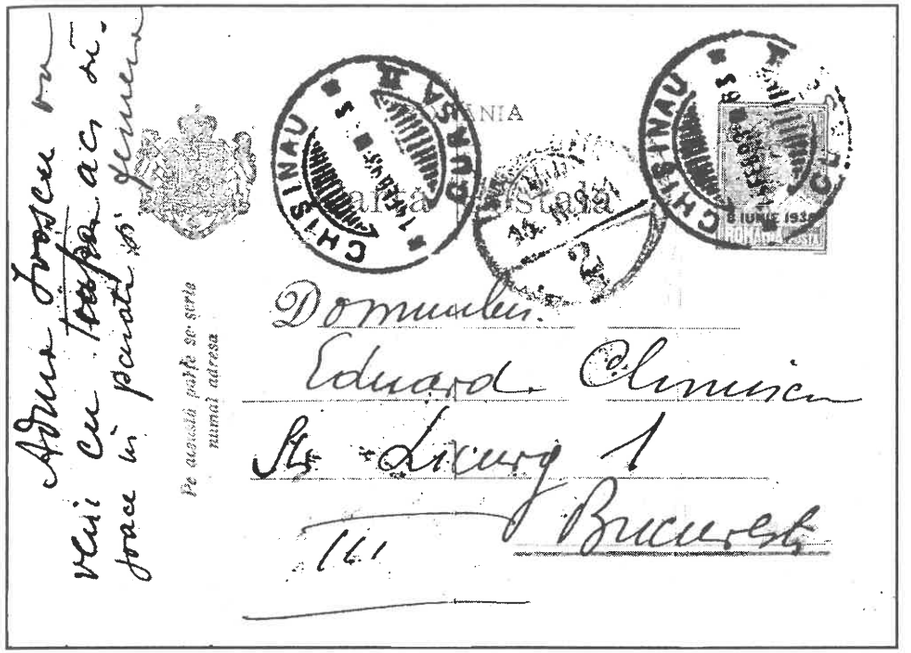

Fig. 37. *Carte poștală, expediată la 14 februarie 1931 din Chișinău cu vagonul poștal al trenului Chișinău-București.*

503/504 Cernăuți-Noua Suliță și retur. Au funcționat între 1 iulie 1919-1922, de la 5 august 1921 au primit numerele **677/678.**

505/506 Cernăuți-Noua Suliță și retur. Au funcționat de la 1 ianuarie 1921, fiind numerotate **691/692** de la 5 august 1921.

581/582 Iași-Chișinău și retur. Au funcționat de la 5 august 1921.

Fig. 38. *Ștampila vagonului poștal 166 Mateuți-Bălți.*

În anul 1922 Direcția Generală P.T.T. a reorganizat serviciile poștelor ambulante din Regat, separându-le în trei regiuni. În conformitate cu noua structură, birourile poștale ambulante din Basarabia, împreună cu cele din Moldova și Bucovina au constituit regiunea a II-a, lor atribuinduli-se **nr. 101-198.** Birourile poștale ambulante, care au circulat în Basarabia, au avut numerele:

Fig. 39. *Ștampila vagonului poștal 188 Tighina-Iași.*

105/106 Iași-Chișinău și retur, au funcționat de la 1 iunie 1922 cu o scurtă întrerupere în anul 1925. Din anul 1928 li s-a modificat traseul – **Bârlad-Basarabeasca** și retur, funcționând astfel până la 27 iunie 1940. Călin Marinescu lansează versiunea posibilității funcționării după anul 1923

teritoriilor, anexate abuziv de către U.R.S.S. la 28 iunie 1940, conform protocolului secret al pactului Ribbentrop-Molotov (23.08.1939). Ca urmare în luna iulie 1941 s-au modificat zonele 3 şi 4 ale sistemului poştal CFR, care ţineau de rutele **Bucureşti-Rădăuţi-Cernăuţi** şi, respectiv, **Bucureşti-Iaşi-Chişinău**, prelungindu-se traseele unor birouri poştale ambulante existente, dar care circulaseră doar până la hotarele vechi (Prut), altele fiind înfiinţate (reînfiinţate) din nou, astfel încât să cuprindă tot spaţiul basarabean. Ing. Călin Marinescu constată, că începând cu această dată au început să fie utilizate următoarele birouri poştale ambulante, care au circulat tur-retur:

41/42 Bucureşti-Iaşi-Chişinău şi retur. Iniţiată în iulie 1941, iar la sfârşitul anului 1942 a fost prelungită – **Bucureşti-Iaşi-Chişinău-Odesa** şi retur. Astfel a funcţionat până în martie 1944.

51a/52a Bucureşti-Galaţi-Chişinău şi retur. Iniţiată în iulie 1941, a funcţionat până în august 1944.

413/414 Iaşi-Larga (Hotin) şi retur – au funcţionat între iulie (?) 1941-martie 1944 şi octombrie 1944-31 ianuarie 1945.

413a/414a Lipcani-Cernăuţi şi retur – au funcţionat între iulie 1941-martie 1944.

417/418 Bălţi-Floreşti şi retur – au funcţionat între iulie 1941- martie 1944, iar în februarie 1944, probabil, au circulat pe traseul modificat **Bălţi-Rezina**.

419/420 Lipnic-Otaci şi retur – au funcţionat între iulie (?) 1941- martie 1944[160].

507/508 Romăneşti-Bugaz şi retur. Au funcţionat în perioada iulie 1941-martie 1944.

509/510 Căinari-Tighina şi retur. Au funcţionat între iulie 1941-martie 1944.

511/512 ... Ismail-Romăneşti ... şi retur. Au funcţionat între anii 1943-martie 1944.

Fig. 41. ***Ştampila vagonului poştal 346 Chişinău-Bucureşti.***

Perioada interbelică a cunoscut o diminuare importantă a volumului de corespondenţă predată şi cartată direct în vagoanele poştale. De aici raritatea pieselor circulate cu ştampile poştale, aplicate în trenuri, mai ales a celor de pe rutele mai scurte, secundare.

Fig. 42. ***Plic, circulat cu vagonul poştal 346 (fragment).***

Ştampilele prezentate întregesc tabloul ştampilelor-tip, utilizate în vagoanele poştale, ce au circulat în Basarabia[161], în perioada 1918-1940 şi 1941-1944.

Poşta aeriană

Încă de la primul zbor cu balonul, în 1783, omul şi-a dat seama că e la începutul unei ere de cucerire a aerului, la care visase de milenii. De acum în 1785 o scrisoare (păstrată azi la Institutul Smithson din Washington) a fost expediată cu balonul peste Canalul Mânecii, de la Dover la Calais. În timpul blocadei navale instituite de escadra britanică, în 1806, danezii au expediat de mai multe ori cu balonul misive peste strâmtoarea Beltului Mare. Iar în timpul războiului franco-prusac din anii 1870-1871 au loc transmiteri în masă de corespondenţă pe calea aerului.

Desigur, dacă ne referim la poşta aeriană, apoi nu putem trece cu vederea că primul transport de acest fel a fost efectuat în Franţa, în anul 1870, în timpul asediului Parisului. Printr-un decret, publicat în ***Monitorul Oficial*** la 27 septembre 1870, administraţia poştelor a fost autorizată să trimită scrisori cu baloanele, acestea fiind de două tipuri – "Ballon non monte" (balon nedirijat) şi "Ballon monte" (balon condus de oameni, ori de "aeronauţi") **(Fig. 43)**. Practic aceste baloane aterizau pe teritoriul liber al Franţei sau în ţările vecine, de unde scrisorile erau redirijate destinatarilor. Plicurile, expediate în acest mod, purtau menţiunea "Par ballon monte" sau, după caz, "Par ballon non monte"[162].

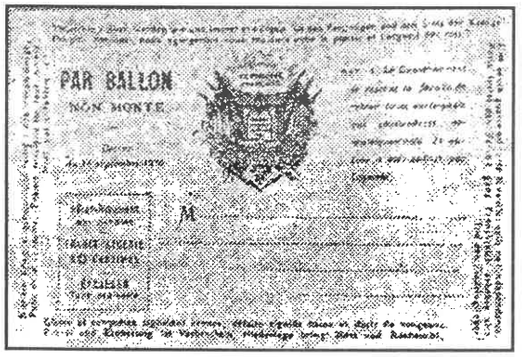

Fig. 43. ***Trimitere poştală "Par ballon non monte"***

La 2 iulie 1900 în preajma localităţii Fridrihshafenn (Germania) a avut loc primul zbor al unui aparat de tip nou – dirijabilul „Zeppelin LZ-1" şi-a demonstrat capacităţile aeronautice. Începea era „ţepelinelor", care avea să dureze până la 20 august 1939, când a fost înregistrată ultima cursă a ultimului dirijabil "LZ-130". Chiar de la primele zboruri dirijabilele transportau nu numai pasageri şi mărfuri, dar şi saci poştali cu corespondenţă, însă la începuturi acest tip de transport era neoficial. Şi doar în anul 1912 a fost deschis primul oficiu poştal la bordul unui dirijabil[163]. În anii 1920-1930 oficiile poştale, amplasate la bordul acestui tip de nave, dispuneau de ştampile calendaristice şi speciale, cu care obliterau corespondenţa transportată. Astfel ulterior a apărut un capitol deosebit al aerofilateliei – poşta prin dirijabil. Primul catalog al unei asemenea poşte a apărut de acum în anul 1930, fiind editat de cunoscutul specialist în acest domeniu G. E. Sieger[164].

Cât n-ar părea de straniu, dar anume dirijabilele au fost primele nave aeriene, care s-au încadrat la transportarea corespondenţei poştale. Şi acest lucru poate fi constatat cu uşurinţă, consultând ultima ediţie a catalogului filatelic specializat, editat de firma "Hermann E. Sieger"[165].

Nu este lipsită de interes scrisoarea, expediată pe calea aerului cu dirijabilul "Graf Zeppelin", din Rio de Janeiro (Brazilia), via "Condor-Zeppelin", datată

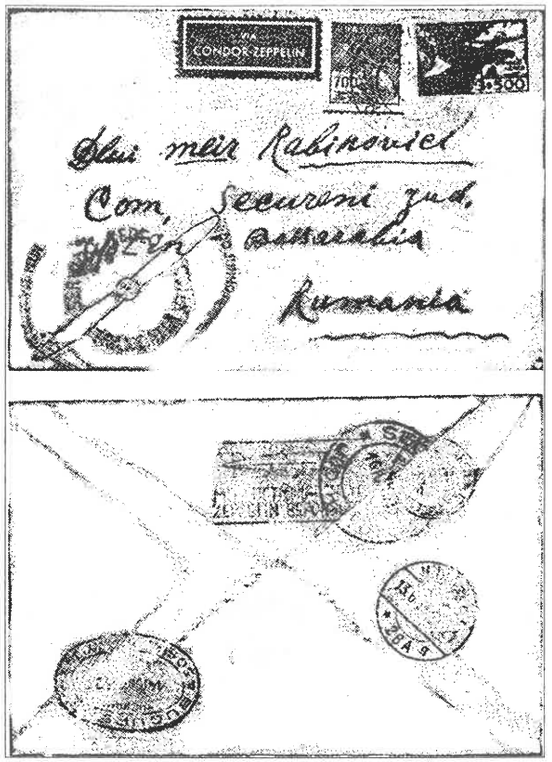

Fig. 44. *Scrisoare circulată cu dirijabilul pe ruta Rio de Janeiro (Brazilia) - comuna Secureni, jud. Hotin.*

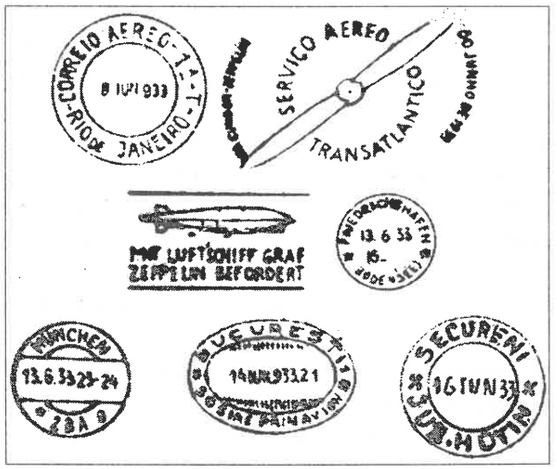

Fig. 45. *Ştampilele aplicate pe piesa de mai sus.*

8 iunie 1933, cu destinaţia România - Basarabia - comuna Secureni, judeţul Hotin **(Fig. 44)**. Traversând Oceanul Atlantic, scrisoarea a ajuns la aeroportul Friedrichshafen (Germania), la 13.06.1933. În aceeaşi zi a fost expediată din Munchen prin poşta aeriană, la Bucureşti, unde a ajuns la 14 iunie 1933. Din Bucureşti a fost transportată cu trenul, prin Iaşi şi Bălţi, ajungând în comuna Secureni la 16 iunie 1933. Iată ştampilele aplicate pe întreg traseul, ce l-a parcurs această scrisoare de la Rio de Janeiro la Secureni, judeţul Hotin. **(Fig. 45)**.

La începuturile ei aviaţia a fost considerată mai mult ca un sport de mare curaj şi atracţie publică. Unul dintre precursorii aviaţiei moderne fusese Traian Vuia, inventator român. În primăvara anului 1906 (4-18 martie), pe câmpul de la Montesson (13 km de Versailles), Traian Vuia a realizat primul zbor din lume, folosind pentru decolare mijloace proprii de bord, pe un monoplan, realizat şi conceput în întregime de dânsul. Monoplanul lui Vuia a alergat pe roţile sale uşoare, înzestrate cu cauciucuri, s-a înălţat de la sol, a planat în echilibru circa 12 m, la o înălţime de un metru, aterizând normal când energia motoraşului, alimentat cu bioxid de carbon lichid se terminase. Aşadar, toate calculele şi preve-

Fig. 46. *Ştampilă figurativă dedicată lui Traian Vuia.*

derile inventatorului român se dovediră a fi corecte, întemeiate, realizabile. Zborul lui Traian Vuia a confirmat, practic, în faţa lumii întregi, faptul că zborul cu aparate mai grele decât aerul este posibil, producând tot o dată confuzie şi neîncredere în rândul celor care credeau că viitorul aparţine numai baloanelor dirijabile[166]. Dar în timpul Primului Război Mondial s-a văzut că aviaţia este destul de utilitară, e adevărat – în cazul dat în scopuri militare. Însă odată cu încheierea ostilităţilor, aviaţia a început să fie folosită şi în alte domenii. Explicaţia este simplă: după încetarea operaţiilor militare rămăseseră fără utilizare numeroase avioane, aerodromuri, utilaje de radionavigaţie, instalaţii meteorologice, precum şi un numeros personal specializat. Se făceau simţite şi progresele ştiinţei şi tehnicii în ceea ce priveşte dezvoltarea parcului aviatic – mărirea vitezei de zbor, a capacităţii de transport şi a distanţelor parcurse fără escală. Aceste criterii au asigurat dezvoltarea aviaţiei civile, care s-a implicat foarte rapid în transportarea pasagerilor, mărfurilor şi a poştei.

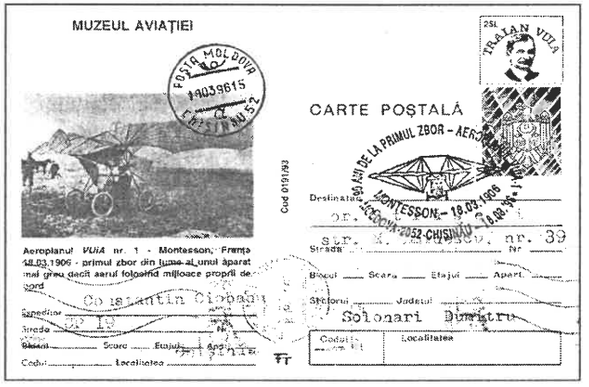

Fig. 47. *Piesă poştală, ce reflectă evenimentul de la Montesson.*

Fig. 48. *Plic, circulat cu dirijabilul LZ - 127 în octombrie 1929.*

Dintr-o informaţie din revista ***Филателия СССР***[167] aflăm, că ziarul bulgar ***Otecestven glas*** menţiona în anul 1981, că primul transport de poştă cu avionul a fost efectuat la 18 februarie 1911 în India. Astfel, cu ocazia expoziţiei naţionale a meşteşugurilor populare în oraşul Allahabad, au fost aduse cu avionul 6500 scrisori din Delhi, corespondenţa fiind obliterată cu o ştampilă poştală specială. Scrisorile au fost transportate de un

biplan de tipul "Somer", pilotat de aviatorul francez Anri Peche. **(Fig. 49)**.

Dar alte surse consideră ca perioadă de pionerat a poştei aeriene primele transporturi de corespondenţe de la oficiul poştal din Londra în 1911, precum şi înfiinţarea primei legături poştale aeriene în bazinul Rinului, între oraşele **Frankfurt am Main-Darmstadt, Frankfurt am Main-Mainz, Darmstadt-Worms, Worms-Mainz**, în 1912. Ideea are priză, deoarece cu această ocazie au fost emise şi mărci speciale, ce purtau inscripţia "Prima poştă aeriană germană – Rin" .

Fig. 49. ***Ştampila aplicată pe corespondenţa transportată în anul 1911 din Delhi la Allahabad.***

Printre primele zboruri poştale regulate se situează şi cel din Przemysl, organizat la 1.10.1914 de trupele austro-ungare, care au fost încercuite. Această linie a funcţionat până la 22.3.1915, ziua capitulării cetăţii.

Peste doi ani în Italia se inaugurează două curse aeriene – la 19.5.1917, pe ruta **Roma-Torino**, respectiv **Torino-Roma** cu avionul, şi cea cu hidroavionul pe traseul **Palermo-Napoli**. Aceste zboruri au fost organizate oficial de poştă, care a emis de fiecare dată câte o marcă cu un supratipar special. Aceste mărci sunt adevărate înaintaşe ale întregului sector al poştei aeriene, ele fiind realizate în mai 1917, cu prilejul primelor zboruri experimentale, organizate în Italia (Yv. P.A 1,2).

În anul 1918 Poşta Austro-Ungară a organizat o legătură poştală regulată între **Viena-Budapesta-Lemberg-Kracovia** spre **Kiev**. Lungimea acestei rute aviapoştale era de 1.200 km.

Succesele, realizate de aviaţie în anii primului război mondial au făcut ca, la încheierea acestuia, în tot mai multe ţări europene să se deschidă linii aeriene naţionale pentru transportul de pasageri, poştă şi mărfuri. De fapt, înfiinţarea liniilor aeriene comerciale în această perioadă întotdeauna a fost legată în primul rând de transportul poştei (corespondenţă, mesagerie etc.). Pentru poştă, apariţia avionului ca mijloc de transport însemna revitalizarea traficului de corespondenţă între ţări.

Pe atunci expedierea corespondenţei prin avion nu era de loc un fapt obişnuit. Fiecare inaugurare de linie aeriană constituia o mică aventură. Trimiterile prin avion comportau importante supratаxe poştale, iar scrisorile prin avion trebuiau neapărat depuse numai la anumite cutii poştale, în anumite puncte de colectare.

Pentru a deosebi mai lesne scrisorile „Prin avion" de restul corespondenţelor, poştele au creat mărci speciale pentru poşta aeriană.

Majoritatea serviciilor poştale aeriene având în perioada de început numai un caracter experimental, nu au putut fi asigurate încă de la inaugurare cu emisiuni poştale speciale. S-a recurs de aceea la supratipărirea mărcilor uzuale existente.

Din perioada 1916-1920, unele cataloage filatelice amintesc următoarele piese aerofilatelice româneşti: zborul militar francez, din 1916, **Bucureşti-Salonic-Smirna**, şi zborul **Atena-Salonic-Bucureşti** al poştei franceze de campanie,

ambele având obliterări speciale; zborurile din anul 1919 de la Constantinopol la Bucureşti cu obliterare specială dreptunghiulară şi rotundă cu indicativul **500-506**, apoi zborurile **Bucureşti-Galaţi-Chişinău** şi **Constantinopol-Bucureşti,** efectuate de armatele aliate din Orient, şi acestea cu obliterări speciale[168].

România a fost printre primele ţări din lume, care a înţeles rolul transportului aerian în actul de prosperare a societăţii. Datorită poziţiei sale în Balcani, şi în special în conjunctura evenimentelor politice din acei ani, România a fost ţara, care a inaugurat printre primele în Europa, curse poştale aeriene, atât interne, cât şi internaţionale. După cum se ştie, din iulie 1919 au fost efectuate transporturi de corespondenţă între Constantinopol (azi Istambul) şi Bucureşti, de către aviaţia militară franceză, care opera încă în teritoriile din Orient şi din Orientul Mijlociu. Constatăm, deci, că încă din anii 1918-1919, la scurt timp după încheierea armistiţiului Primului Război Mondial (Franţa – Compiegne 11.XI.1918), în România a existat o preocupare pentru realizarea şi organizarea transportului de pasageri şi poştă pe calea aerului. Iar în anul 1920 România face primii paşi în direcţia înfiinţării unui serviciu poştal aerian naţional. Pentru început, la 20 aprilie, a fost creată Direcţiunea Aviaţiei Civile[169]. Este interesantă argumentarea adoptării acestei decizii la începutul anului 1920: „*...din cauza războiului şi a noii orânduieli comunicaţiile terestre vor fi multă vreme în suferinţă şi din cauza deselor greve nu se mai poate conta pe un serviciu regulat, rapid şi permanent de comunicaţii între diferitele puncte ale ţării. Având în vedere că pentru remedierea acestui rău singurul mijloc ar fi existenţa unui serviciu public de comunicaţie aeriană organizat în mod regulat între centrele importante ale ţării şi că acest serviciu ar fi de mare folosinţă armatei, marei finanţe, industriei şi în general oricărei organizaţii întemeiate pentru dezvoltarea tuturor ramurilor de activitate, decidem:*

Art. 1. *Se instituie o comisie (...). Această comisie va studia organizarea direcţiunii aviaţiei civile, a ministerului, precum şi ofertele prezentate pentru începerea funcţionării acestui serviciu",* informaţia fiind publicată în ziarul „Universul" nr. 91 din 5 aprilie 1920[170].

În luna iunie 1920 prin Decretul-lege nr. 2591 şi referatul nr. 2284 din 9 iunie 1920 se crează Ministerul Comunicaţiilor:

„*Navigaţia aeriană este o problemă cu totul nouă, care astăzi se impune în mod imperios, mai ales după rolul ce l-a jucat în timpul războiului. Transportul rapid de călători şi mărfuri de coletărie uşoară şi mai ales serviciul de poştă, iată principalele atribuţii ale acestui nou mod de locomoţiune,* ...", specifica documentul, publicat în ***Monitorul Oficial al României***, nr. 57 la 15 iunie 1920[171].

Chiar la începutul grevei poştale din România (iulie 1920) s-au făcut primele propuneri cu privire la organizarea transportului corespondenţei poştale oficiale, dar şi a celei particulare, cu ajutorul avioanelor militare[172]. Însă, după cum menţionează Călin Marinescu, „*primele curse poştale interne, prin avioane militare româneşti, au început abia în octombrie 1920 în timpul grevei generale*"[173].

Acelaşi autor a stabilit, că primele curse aeriene interne prin avioane militare româneşti au început la 25 octombrie 1920 pe mai multe itinerarii, printre care

era **Bucureşti-Iaşi**, iar de aici cursele secundare **Iaşi-Chişinău** şi **Iaşi-Cernăuţi**, fiecare cursă fiind constituită, de fapt, din două două zboruri: unul tur şi altul retur. *„Cursa întreagă dura două zile: în prima zi avionul făcea cursa tur, iar în a doua zi revenea (cursa retur). Cursele erau destinate transportului corespondenţei oficiale urgente de la toate ministerele, inclusiv a corespondenţei militare”*[174].

Cursele poştale aeriene au fost suspendate la 29 octombrie 1920 din cauza ceţii, ulterior s-a revenit la ele, fiind practicate până la 4 noiembrie 1920, deşi greva generală se terminase între timp. Aceste curse poştale aeriene interne au fost singurele înfiinţate în perioada 1919-1922, dar încercările de organizare a unei poşte aeriene naţionale au continuat. Bunăoară, în iunie 1920 Liga Naţională Aeriană anunţa că intenţionează să înfiinţeze în curând linii de poştă aeriană. În realitate asemenea linii nu s-au mai înfiinţat[175].

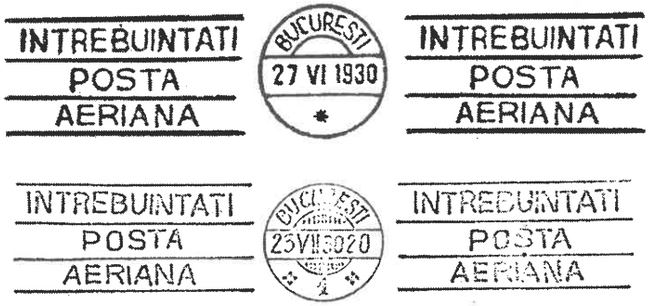

Fig. 50. ***Ştampile publicitare din primele decenii ale sec. XX.***

După o intensă campanie în presă, desfăşurată în anii 1919-1920, scopul căreia era informarea populaţiei cu privire la avantajele aviaţiei, în vara anului 1921 se decide începerea pregătirilor pentru darea în exploatare a primei linii aeriene interne cu itinerarul ***Bucureşti-Galaţi-Chişinău***. În acest scop s-au procurat nouă avioane tip „Ansaldo”, dintre care trei pentru transporturi poştale, fiecare având capacitatea de a transporta 350 kg colete. Aceste avioane urmau să transporte şi ziarele. În acest scop s-a înfiinţat şi un serviciu al presei.

Considerându-se oportună legarea Basarabiei cu centrul ţării, în vara anului 1921 s-au început pregătirile pentru deschiderea primei linii aeriene interne, ce urma să se lanseze pe ruta ***Bucureşti-Galaţi-Chişinău*** şi retur.

În august 1921 Consiliul de Miniştri al României aprobă executarea lucrărilor de construcţie a clădirilor de pe aeroporturile din Galaţi şi Chişinău, cea de la Băneasa-Bucureşti fiind în proces de edificare. Se planifica deschiderea în fiecare dintre cele trei oraşe a unor oficii, care să se ocupe de recepţionarea corespondenţei ce urma să fie expediată cu avionul. În paralel, începând cu *“...luna octombrie 1921 se lucra la fixarea preţurilor pentru transporturile aeriene. Astfel, pentru corespondenţă, pe lângă taxa fixă de scrisoare, se preconiza să se adauge la fiecare 20 g un timbru de 5 lei al aviaţiei. Scrisorile urmau să fie împărţite imediat după sosirea avioanelor în localitate, cu oameni speciali, în schimbul unei taxe de cinci lei”*[176].

Călin Mărinescu a publicat, în premieră, şi macheta acestei mărci, care reproducea în prim-plan pe Mercuriu, având în planul secund un avion. Inscripţiile

„România” şi „Poşta Aeriană” sunt însoţite de valoarea celor două taxe care erau tot de 5 lei[177]. **(Fig. 51).**

Fig. 51. ***Macheta timbrului aviaţiei***

Acţiunile desfăşurate în anul 1921 promiteau deschiderea curselor aeriene poştale interne în primăvara anului următor, aşa cum prevedea Decretul Regal nr. 255/1921, însă schimbarea guvernului a influenţat asupra acestei decizii, iar fondurile destinate aviaţiei civile nefiind alocate, deschiderea curselor poştale aeriene interne s-a amânat pentru câţiva ani[178].

La iniţiativa marelui om politic Nicolae Titulescu a fost creată Compania Franco-Română de Navigaţie Aeriană (C.F.R.N.A.)[179]. Evenimentul a fost comemorat la Paris prin baterea unei medalii de bronz cu diametrul de 70 mm de către modelatorul Henrry Noco şi a emiterii unei cărţi poştale adecvate[180]. C.F.R.N.A. s-a născut la 23 aprilie 1920[181], iar la 12 septembrie 1922 a deschis prima linie aeriană transcontinentală din lume **Paris-Bucureşti-Constantinopol**. Odată cu înfiinţarea acestei prime linii aeriene transcontinentale din lume, aerodromul Băneasa devine primul aeroport internaţional al ţării.

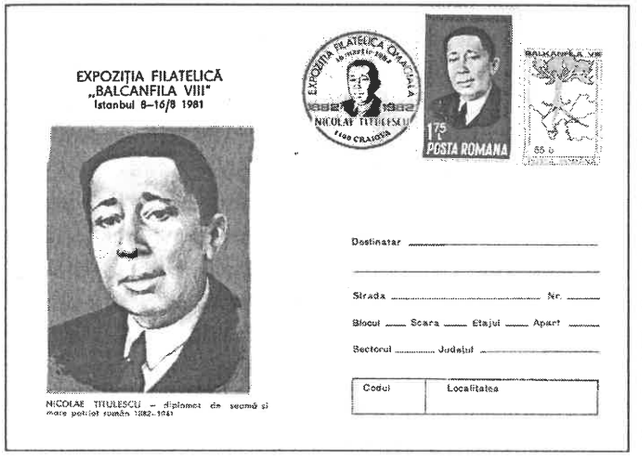

Fig. 52. ***Întreg poştal, dedicat lui N. Titulescu.***

Primele curse de pasageri şi poştă compania C.F.R.N.A. le-a efectuat începând cu anul 1921[182]. Dar ing. M. Popovici susţine că în România transportul corespondenţei poştale pe cale aeriană a început în anul 1920[183]. Transporturile aeriene se făceau în interiorul ţării cu avioane ale Societăţii particulare A.R.P.A. Acest serviciu poştal aerian încasa o supratxă suplimentară la cea poştală, pe unele corespondenţe aplicându-se ştampile cu textul POŞTA AERIANĂ 1920, sau care reprezentau iniţialele A.R.P.A. suprapuse, indicând şi supratxa aeriană, care se aplica suplimentar la francatura poştală obişnuită. Uneori aceste ştampile au fost aplicate în formă de supratipar pe mărcile poştale, utilizate în România în perioada 1920-1921. Prima apariţie a „Poştei aeriene” în filatelia românească, datând din anul 1920, este legată anume de emisiunea formată din mărci uzuale, supratipărită cu monograma A.R.P.A., înscrisă într-o casetă dreptunghiulară verticală, încadrând indicaţia anului şi valorii[184].

Cursele poştale aeriene interne au fost efectuate de avioane militare pe mai multe rute, inclusiv şi pe itinerarul Iaşi-Chişinău şi retur[185]. Deşi *“cursele erau*

destinate transportului corespondenței oficiale urgente de la toate ministerele, inclusiv a corespondenței militare"[186], ele au pus, de fapt, temelia viitoarelor rute aeriene permanente.

Căci în luna septembrie 1925 cu avioane „Potez XV" începe transportul regulat al corespondenței de la București și retur pe cale aeriană[187].

Fig. 53. ***Plic emis cu ocazia aniversării a 60 de ani de la fondarea Companiei Franco-Române de Navigație Aeriană***

Pentru navigația aeriană în Basarabia s-au construit aeroporturi la Chișinău (1921), Cetatea Albă (1935) și Ismail (1935). Lucrările de construcție și întreținere a acestor aeroporturi până în anul 1940 au necesitat aproximativ 26.000.000 lei[188].

Ing. Călin Marinescu menționează, că în 1923 "*se pregătea inaugurarea unei linii aeriene* ***București-Galați-Chișinău*** (subl. aut.) *cu o eventuală escală la Iași la cererile repetate ale ieșenilor*"[189]. Deși la Chișinău exista deja un aeroport modern, din diferite motive evenimentul a fost amânat din nou.

În paralel se efectuau lucrări pentru deschiderea liniei aeriene **București-Galați-Cetatea Albă**, planificată să se inaugureze la 1 iunie 1924, și care urma să fie deservită de patru avioane tip "Ansaldo" și 6 – "De Havilland D.H.9", acomodate pentru transportarea poștei. Frecvența zborurilor urma să fie de trei curse pe săptămână, dar nici această idee nu s-a realizat. Abia în octombrie 1925 a fost înființată cursa poștală aeriană **București-Cetatea Albă** și retur, despre care ziarul bucureștean "Dimineața" anunța: *Linia aeriană București-Cetatea Albă pentru avioane militare făcând serviciul poștal a fost inaugurată. În curând vor începe și curse de pasageri, în care scop s-au cumpărat și limuzine "Fiat"*[190].

„O încercare pentru transportul corespondenței în țară pe cale aeriană dus și întors a avut loc la 28.09.1925 pe distanța București – Galați, în lungime de 183 km, care n-a durat decât câteva zile", – notează ing. M. Popovici[191]. Atunci și-a luat zborul de pe câmpul Băneasa, ce servea drept aerodrom, un avion „Potez XV" cu 2 locuri – unul pentru pilot, celălalt – pentru pasager, plus sacul cu poștă[192].

Lucrul de organizare a aviației civile locale era în toi. În anul 1925, după unele zboruri de probă, efectuate între București și Galați cu avioane „Potez XV" (piloți Nicolae Opriș, Ion Opriș, Ion Oprișan, Ion Negreanu, Nicolae Onasie) se ia hotărârea de a înființa prima linie aeriană națională[193].

Pentru realizarea acestui scop s-a propus transformarea a 9 avioane militare cu două locuri tip "De Havilland D.H.9" în avioane de transport pentru pasageri și poștă. Deoarece operația de transformare a acestor nave în străinătate ar fi costat

foarte mult, Direcția Aviației Civile a apelat la specialiștii Arsenalului Aeronautic din București. Au fost prezentate două proiecte de transformare a avioanelor militare, fiind acceptat cel susținut de către inginerul Constantin Mincu[194].

Ca urmare, în primăvara anului 1926 acesta, ajutat de un grup de tehnicieni români, reușește să termine transformarea celor 9 aparate, încât la 10 iunie 1926 se și efectuează un zbor de încercare de la București la Galați. Zborurile de probă au demonstrat capacitățile avioanelor, rezultatele fiind recunoscute drept satisfăcătoare. Aceasta a permis să se stabilească termenul de inaugurare a liniilor aeriene locale. Astfel s-a stabilit că deschiderea oficială a liniei aeriene interne va avea loc la 24 iunie, Direcția Aviației Civile organizând cu acest prilej la aeroportul Băneasa un mare miting aviatic[195].

În ajunul inaugurării primelor linii naționale de navigație aeriană, la 20 iunie 1926, are loc semnarea de către reprezentanții Direcției Generale a Poștelor și ai Direcției Aviației Civile a unei Convenții ce stabilea condițiile de instituire și exploatare a unui serviciu poștal aerian în interiorul țării. Convenția prevedea detaliile cu privire la modul de exploatare poștală pe calea aerului și de francare a corespondenței, menționându-se că „*expedițiile destinate a fi transportate cu avionul vor trebui să poarte pe plic sau pe ambalaj mențiunea PRIN AVION.*" De asemenea, convenția mai prevedea tariful mesageriilor, precum și despăgubirile ce se plătesc în cazurile de pierdere a corespondenței. Fiind ratificată de către Consiliul de Miniștri, Convenția a intrat în vigoare la 24 iunie 1926[196].

Primele linii aeriene interne, cu caracter experimental, pentru transportul de pasageri și poștă, au fost prevăzute pentru **București-Galați-Iași** și **București-Galați-Chișinău**. Deschiderea oficială a acestor linii a avut loc conform planului elaborat – la 24 iunie 1926, în acest scop folosindu-se avioane tip "De Havilland D.H.9"[197].

În ziua de 24 iunie 1926, la ora 17.45, cele 9 avioane "De Havilland D.H.9" și-au luat zborul spre Galați. Ziarul ***Lumea*** din Iași în nr. 2351 din 26 iunie 1926 însera o corespondență specială sub titlul „Avioanele civile au plecat în cursa București-Iași", menționând: „*Astăzi după amiază a avut loc la aerodromul Băneasa solemnitatea inaugurării aviației civile române. Au asistat la această solemnitate Suveranul, Prințul Nicolae, întreaga familie regală, membrii guvernului, ataşați străini, membrii corpului diplomatic, reprezentanții autorităților militare și civile.*

S-a oficiat un serviciu religios, după care s-au efectuat exerciții de zbor. La ora 6 seara, avioanele au plecat în cursele București-Iași, București-Galați, București-Chișinău"[198].

Din cauza unei greșite interpretări a buletinului meteorologic s-a considerat că la Galați sunt condiții bune de aterizare, însă după orele 18 aici a avut loc o adevărată rupere de nori. Avioanele plecate în cursă au fost nevoite să înfrunte vântul deosebit de puternic, factor care a impus aparatele pilotate de Nicolae Opriș și Samuel Rosmeneniuc să aterizeze forțat la 40 km de Galați, în comuna Romanul, iar cel pilotat de Ion Negreanu – lângă Făurei. Avioanele au putut să-și continue drumul spre Galați abia a doua zi. Din cauza terenului inundat avionul a putut pleca

din Galaţi spre Chişinău abia în ziua de 27 iunie 1926.

Iată ce relata ziarul ***România Nouă*** din Chişinău în nr. 20 din 24 iunie 1926 despre acest eveniment: "*Începând de mâine, joi, cursele de avioane între Chişinău - Bucureşti vor avea loc în mod regulat. Vor pleca 2 avioane concomitent din Chişinău şi Iaşi la ora 7 dimineaţa, vor ajunge la Galaţi la ora 8.45 şi din Galaţi va pleca unul singur spre Bucureşti. Din Bucureşti va pleca unul singur spre Galaţi la ora 15.15, iar din Galaţi vor pleca două: unul spre Chişinău şi altul spre Iaşi la ora 19. Imediat după sosire se va distribui corespondenţa*"[199].

Astfel s-au inaugurat primele linii aeriene interne, care au început să transporte şi sacii poştali.

Corespondenţa expediată la 24 iunie 1926 a fost francată cu mărcile poştale uzuale tip Ferdinand, aflate în circulaţie şi a fost obliterată cu o ştampilă de plecare pentru poşta aeriană, rotundă, dublu cerc, cu diametrul 31/21,5 mm, ce avea inscripţia "**BUCUREŞTI-AVION 24 IUN 926**". **(Fig. 54).**

Fig. 54. ***Ştampila "Bucureşti-avion", folosită în 1926 la obliterarea corespondenţei circulate cu avionul.***

Separat de această ştampilă a mai fost aplicată pe corespondenţă o ştampilă specială de formă dreptunghiulară, cu dimensiunea 54x30 mm, având chenarul format din linii ondulate, şi purtând inscripţia specială: *Inaugurarea Primului Serviciu Poştal Aerian Bucureşti-Galaţi-Chişinău 24 iunie 1926*[200]. **(Fig. 55.)**. Ea s-a aplicat numai în prima zi a inaugurării (24 iunie 1926), pe corespondenţa de poştă aeriană, depusă la Bucureşti pentru Chişinău. Pe toate plicurile transportate, pentru o mai uşoară recunoaştere, s-au lipit etichete dreptunghiulare de culoare portocalie cu text bilingv, în patru rânduri: ROMÂNIA - POŞTA AERIANĂ - POSTE AERIENE, şi pe unele – etichete triunghiulare.

Fig. 55.

Evenimentul a servit drept motiv, pentru baterea unei medalii speciale comemorative din bronz argintat, cu diametrul 51 mm, gravor Carniol, având pe avers inscripţia: **„Inaugurarea primelor linii de navigaţie aeriană naţională 24 iunie 1926"**, iar de jur-împrejur – legenda: "*În timpul domniei glorioase a Majestăţilor lor Ferdinand şi Maria, Regele şi Regina României*". **(Fig. 56).** Pe revers este reprezentată o alegorie stilizată, reproducând pe fundalul razelor unui soare răsărind din mare, pe care era inscripţionat anul 1926, zeul Mercuriu înaripat, cu o scrisoare în mână, zburând pe un biplan de-asupra hărţii României Mari cu primele rute aeriene, pornind din Bucureşti spre toate colţurile ţării. Nu fără importanţă pentru istoria poştală este faptul că pe medalia comemorativă figurează şi un plic poştal, subliniindu-se astfel una dintre destinaţiile liniilor aeriene inaugurate.

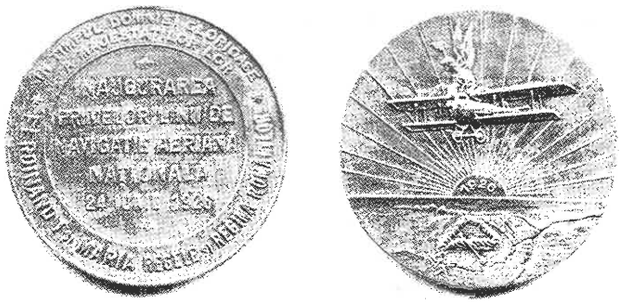

Fig. 56. ***Medalie realizată cu ocazia evenimentului din 24 iunie 1926***

Fig. 57. ***Plic expediat cu primul zbor BUCUREŞTI-GALAŢI-CHIŞINĂU la 24 iunie 1926.***

Cu timpul nu numai la Bucureşti (unde exista un birou de primire a corespondenţei pentru poşta aeriană) şi aeroportul Băneasa (care tranzita corespondenţa de acest gen) au fost deschise ghişee speciale, dar asemenea structuri s-au înfiinţat şi în celelalte oraşe cu aeroporturi. Structurile respective au fost dotate cu ştampile de formă eliptică cu denumirea oraşului şi textul PAR AVION, în partea de jos a ştampilei. Necesitatea de transmitere cât mai rapidă a informaţiei de orice natură a făcut ca poşta aeriană, deşi a avut un început slab, să cunoască o dezvoltare vertiginoasă. De acum la 2 septembrie 1928 Poşta Română editează prima serie de mărci pentru poşta aeriană, şi anume: **C. Raiu**, formată din trei valori[201]. **(Fig. 60).**

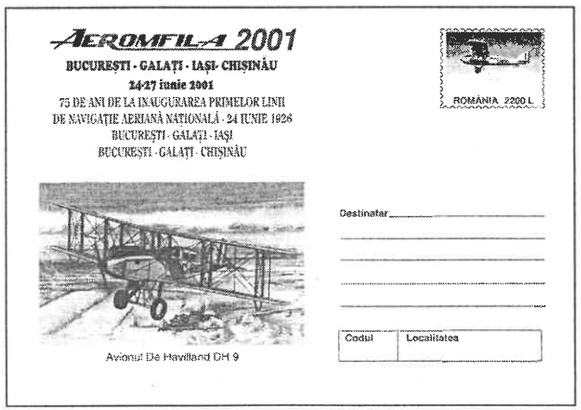

Fig. 58. ***Plic comemorativ "75 ani de la inaugurarea primelor linii de navigaţie aeriană naţională".***

Ziarul naţional independent ***România Nouă*** din 3 iulie 1926, apărut la Chişinău, consemna taxele poştale stabilite: *„Tariful transportului corespondenţei şi mesageriilor cu avionul: cărţi poştale – 3 lei, scrisori închise până la 20 grame – 6 lei, scrisori de valoare peste 20 gr. – 6 lei, plus 6 lei pentru fiecare 20 gr. sau fracţiune de 20 gr., în plus scrisori recomandate ca şi scrisorile închise de mai sus, punctele*

2 şi 3, scrisorile de valoare – ca şi scrisorile închise de mai sus, punctele 2 şi 3, plus 12 lei de mie sau fracţiune de mie până la inclusiv valoarea de 10.000 lei şi încă plus câte 4 lei de mie sau fracţiune de mie pentru valorile de 10.000 lei până la inclusiv valoarea de 100.000 lei"[202].

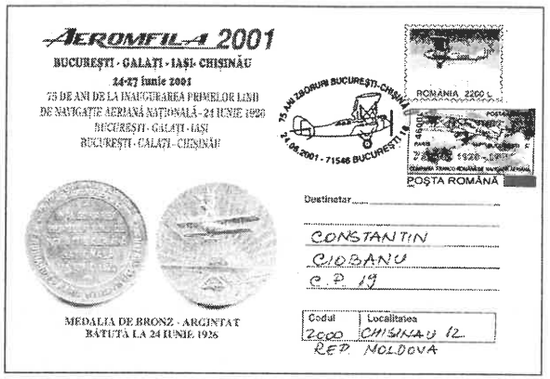

Fig. 59. ***Întreg poştal emis de Poşta Română cu ocazia aniversării a 75 de ani de la primele zboruri BUCUREŞTI-CHIŞINĂU.***

Cu alte cuvinte, suprataxa pentru poşta aeriană la scrisori de 20 gr. era de 5 lei şi pentru trepte de greutate de 20 gr., cărţi poştale simple sau ilustrate – 2 lei, scrisorile recomandate fiind taxate dublu (2 x 10 lei)[203].

Orarul avioanelor era calculat în aşa fel încât să asigure legătura pasagerilor şi a corespondenţei atât pentru avionul de Belgrad de la ora 12.30, cât şi pentru avionul de Constantinopol de la ora 12.30[204].

De la 26 iunie 1926 cursele poştale aeriene au continuat regulat după următorul orar:

Plecare	15.15		Bucureşti	11.00	Sosire
Sosire	17.00		Galaţi	9.15	Plecare
Plecare	17.30		Galaţi	8.45	Sosire
Sosire	19.15		Chişinău	7.00	Plecare

La împlinirea a 75 de ani, evenimentul a fost marcat de către Întreprinderea de Stat „Poşta Moldovei" şi Asociaţia Filateliştilor, Maximafiliştilor şi Cartofiliştilor prin editarea unui întreg poştal ce reproduce imaginea avionului şi ruta aeriană ***Bucureşti-Galaţi-Chişinău*** din anul 1926 **(Fig. 61)**, iar Poşta Română a emis un plic **(Fig. 58),** şi o aerogramă, piesele fiind obliterate cu ştampile ocazionate de eveniment. **(Fig. 62).** Dar abia la 1 septembrie 1928 constatăm începutul transportului regulat al corespondenţei prin poşta aeriană de la Bucureşti la Chişinău şi invers, el fiind asigurat de Direcţia Aviaţiei Civile din cadrul Ministerului de Război şi Direcţia Generală P.T.T. Odată cu deschiderea unor ghişee speciale pentru recepţionarea corespondenţei aeropoştale, Direcţia Generală P.T.T. a înzestrat serviciile şi birourile pentru primirea corespondenţei din oraşele cu aeroporturi, inclusiv şi pe cel din Chişinău, cu noi ştampile speciale, de formă eliptică, formate din două elipse concentrice între care se află numele aeroportului şi menţiunea "PAR AVION", iar în centru data (ziua, luna, anul) **(Fig. 63),** precum şi cu mărci poştale speciale, ce aveau indicaţia *Poştă aeriană*, seria fiind formată din 3 valori, pe hârtie cu filigran, în 100.000 serii complete.

Fig. 62. ***Aerograma emisă de Poşta Română cu ocazia împlinirii a 75 de ani de la primele zboruri naţionale.***

Fig. 63. ***Ştampilă calendaristică Par Avion***

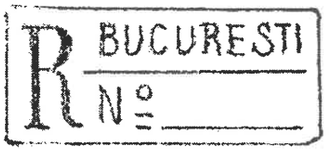

Fig. 64. ***Ştampilă "Recomandat Bucureşti", pentru corespondenţa prin avion.***

Astfel s-au pus bazele unui serviciu de poştă aeriană internă permanentă. La Bucureşti, pe lângă biroul central de poştă aeriană, s-a înfiinţat la Aeroportul Băneasa un oficiu de primire a corespondenţei, unde, pentru corespondenţa simplă s-a folosit o ştampilă calendaristică ovală, iar pentru cea recomandată – un ştemplu special **(Fig. 64)**. Acest oficiu funcţiona totodată şi ca birou de tranzit pentru corespondenţa de poştă aeriană, sosită din străinătate sau din ţară, ca, de exemplu, scrisorile expediate din Chişinău la Cluj în tranzit prin Băneasa.

Începând cu anul 1928, corespondenţa aeriană spre Basarabia era transportată pe ruta **Bucureşti-Galaţi** sau **Iaşi**, dar mai târziu aeroportul Chişinău şi-a

Fig. 65. ***Ştampilele utilizate de Biroul Poştal Chişinău pentru obliterarea corespondenţei prin avion.***

Fig. 60. ***Avionul C-Raiu.***

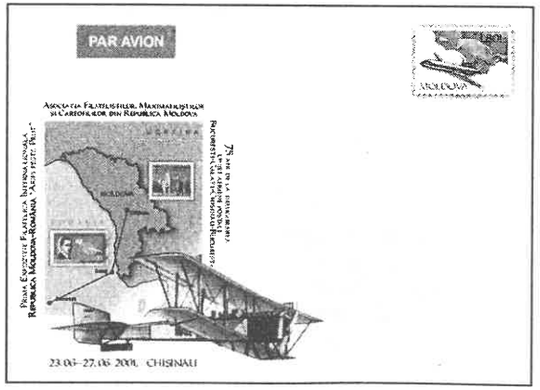

Fig. 61. ***Întregul poştal, emis de Poşta Moldovei la aniversarea a 75 de ani de la primul zbor BUCUREŞTI-GALAŢI-CHIŞINĂU.***

extins activitatea internă, prin legături aeropoştale directe, ca, de exemplu, **Chişinău-Galaţi, Chişinău-Cluj** şi nu mai puţin şi cea externă, prin **Bucureşti**, ca de exemplu **Chişinău-Paris**. În acest caz se aplica ştampila de plecare "Chişinău Par Avion", precum şi ştampilele adiacente de plecare "Recomandat" sau cea de sosire. **(Fig. 65).**

Fig. 66. ***Carte poştală, obliterată cu ştampila Chişinău I, la 27.1.933, francată suplimentar cu Timbrul Aviaţiei - Pilot 50 B (1932).***

Corespondenţa sosită cu avionul la Chişinău era obliterată fie cu aceeaşi ştampilă specială ca şi pentru expedierea corespondenţei, fie în cele mai multe cazuri – cu ştampila rotundă de poştă de uz curent. Între anii 1928-1930 obliterarea corespondenţei pentru poşta aeriană la Chişinău s-a făcut cu tuş de culoare roşie. Mai târziu, însă, obliterarea corespondenţei s-a efectuat cu tuş de culoare neagră. De la 5 octombrie 1928 cursele poştale aeriene, care la început se efectuau practic zilnic (poate, cu excepţia zilei de duminică), şi-au redus frecvenţa doar la trei zile pe săptămână, plecând spre Chişinău luni, miercuri şi vineri, ca să se întoarcă la Bucureşti în ziua următoare[205].

În anul 1931 ruta aeriană a fost prelungită până la **Cernăuţi**, avioanele pornite din **Bucureşti** făcând escală la **Galaţi** şi **Chişinău** luni, miercuri şi vineri, iar cursa retur – marţi, joi şi sâmbătă. În anii următori ruta a fost menţinută, modificându-se doar orarul de zbor[206].

Fig. 67. ***Carte poştală particulară, francată regulamentar, căreia i s-a aplicat şi Timbrul Aviaţiei - Pilot 50 B (1932), expediată la 16 mai 1933 din Chişinău Par Avion, sosită la Bucureşti la 17 mai.***

În scopul demonstrării importanţei aviaţiei la accelerarea traficului poştal intern, la 13 septembrie 1931, a fost organizat un zbor special, efectuat de pilotul Ionel Ghika, care a parcurs distanţa **Bucureşti-Cernăuţi** fără escală, transportând 500 de exemplare ale ziarului ***Dimineaţa***, toate purtând ştampila "**Prin avion**". Ing. Călin Marinescu înaintează ipoteza transportării cu acelaşi avion a unui sac poştal cu corespondenţă[207].

În anul 1933 a fost inaugurată o altă rută aeriană poştală – **Galaţi-Chişinău-Iaşi**, care a circulat 6 ori pe săptămână, având orare diferite[208].

Fig. 68. ***Carte poştală recomandată circulată Par Avion, expediată din Chişinău la 13 ianuarie 1934, sosită la Bucureşti la 14 ianuarie. Piesa a fost francată suplimentar cu marca 10 L Poşta Aeriană (1931) plus Timbrul Aviaţiei 50 B (1932).***

În anul următor, 1934, sezonul de zbor a fost redeschis la 15 iunie, fiind revăzută ruta aeropoştală **Bucureşti-Galaţi-Chişinău-Cernăuţi**, avioanele Societăţii L.A.R.E.S.[209], circulând de 6 ori pe săptămână.

La 20 iulie 1935 Societatea L.A.R.E.S. a organizat un zbor demonstrativ – cu scopul inaugurării unei linii aviatice – pe ruta **Bucureşti-Galaţi-Ismail-Cetatea Albă**, care a transportat şi corespondenţă, piesele expediate fiind obliterate cu o ştampilă specială. **(Fig. 69)**.

De la 5 august 1935 a început să funcţioneze şi ruta **Bucureşti-Galaţi-Ismail-Cetatea Albă** şi retur, care se efectua de trei ori pe săptămână, ea activând cu succes şi în anul următor[210]. Odată cu inaugurarea liniei aeriene a Companiei L.A.R.E.S. s-au deschis aeroporturi la Ismail şi Cetatea Albă. La sosire în Cetatea Albă corespondenţa era obliterată cu ştampila prezentată în fig. 70.

Fig. 69. ***Ştampila, utilizată de societatea L.A.R.E.S. la 20.07.1935.***

La 15 decembrie anul 1936 a fost inaugurată ruta aeriană **Bucureşti-Galaţi-Iaşi-Chişinău** şi retur, continuată şi în 1937, fiind executată de avioanele Companiei SARTA[211], ca de la 21 iulie 1937 să se deschidă o altă linie poştală aeriană **Bucureşti-Galaţi-Chişinău**, deservită de avioanele Societăţii L.A.R.E.S., transporturile fiind, însă, suspendate la 4 decembrie 1937.

Fig. 70.

Avioanele Societăţii L.A.R.E.S. au redeschis la 1 aprilie 1937 ruta aeriană **Bucureşti-Galaţi-Ismail-Cetatea Albă-Chişinău**, ele ajungând la Chişinău în fiecare luni, miercuri şi vineri la orele 11.45, iar cursa retur era efectuată marţi, joi şi sâmbătă la orele 7.30 cu sosirea la Bucureşti la 11.45. Ruta a existat până la 20 iulie 1937, ca din ziua următoare ea să fie redusă, excluzându-se Chişinăul, deservirea acestuia fiind executată de avioanele, ce utilizau ruta **Cernăuţi-Iaşi-Chişinău-Cetatea Albă**, care a activat până la sfârşitul anului.

Până în luna octombrie 1938 Societatea L.A.R.E.S. a deservit rutele **Bucureşti-Galaţi-Ismail-Cetatea Albă** şi **Bucureşti-Galaţi-Chişinău**, ca de la 7

octombrie să fie deschisă şi să funcţioneze cu titlu experimental, ruta **Bucureşti-Galaţi-Ismail-Cetatea Albă-Chişinău** – pentru traficul corespondenţei fără supratxă poştală aeriană.

În anul 1939 cursele poştale aeriene interne au fost redeschise la 17 aprilie, avioanele Societăţii L.A.R.E.S. efectuând zboruri spre Basarabia pe rutele **Bucureşti-Galaţi-Ismail-Cetatea Albă** şi **Bucureşti-Galaţi-Chişinău**, ambele tur-retur, funcţionând 6 zile pe săptămână, cu excepţia zilelor de duminică. Rutele respective, precum şi una nouă – **Sulina-Chilia-Ismail-Galaţi,** au funcţionat de la 1 mai 1940, fiind suspendate în jurul datei de 27 iunie 1940, în urma ultimatumului sovietic[212].

Prin serviciul aerian se asigura o legătură modernă între spaţiul basarabean şi cele mai importante centre ale României. Este evident, că acest tip de transport era utilizat din plin de către populaţia din Basarabia. Astfel, între anii 1935-1939 pe această cale au sosit la Cetatea Albă 1.318 pasageri şi au plecat 1.473. La Chişinău au sosit, în perioada 1930-1939, un număr de 1.937 călători, iar de aici au plecat 2.224; la Ismail, în perioada 1935-1939 au sosit 1.055 de călători şi au plecat 1.269 persoane[213].

Transportarea corespondenţei pe cale aeriană spre Basarabia a reînceput la 14 august 1941, când a fost redeschisă ruta **Bucureşti-Iaşi-Chişinău** şi retur, care de la 5 mai 1942 a fost prelungită până la **Tiraspol**, iar de la 28 iulie şi acest itinerar a fost modificat, în el fiind inclusă **Odesa** ca punct terminus. Trebuie să menţionăm, că în acelaşi timp exista o linie de transport aerian **Tiraspol-Odesa**, care, odată cu modificarea rutei centrale urma să fie suspendată, dar în final ea a fost menţinută până la 1 noiembrie 1942, cu frecvenţa de trei zboruri pe săptămână.

Cursele pe rutele **Bucureşti-Iaşi-Chişinău** şi retur au fost reluate la 3 mai 1943, funcţionând de trei ori pe săptămână.

Deoarece în primăvara anului 1944 linia frontului se stabilise în nord-estul României, liniile aeriene interne din zona respectivă au fost suspendate definitiv.

Fondul Naţional al Aviaţiei

În anul 1931, la 4 aprilie, în România a fost adoptată o lege în baza căreia s-a creat Fondul Naţional al Aviaţiei, ce avea drept scop dezvoltarea aviaţiei şi a liniilor aeriene, el fiind autorizat cu acumularea mijloacelor întru realizarea ţelului propus. Iniţial, acest fond a avut ca punct de pornire înfiinţarea unui timbru fiscal, emis de Ministerul de Finanţe, care a fost aplicat de la 1.05.1931 în felul următor:

- **50 bani** – pe cărţile poştale şi imprimate, cu excepţia publicaţiilor periodice;
- **1 leu** – pe scrisori, cărţi poştale ilustrate, precum şi pe toate petiţiile adresate autorităţilor publice ale statului;
- **2 lei** – pe telegrame, mesagerii şi actele prevăzute în legea timbrului şi a înregistrării.

Timbrul Aviaţiei a fost utilizat în perioada 1.05.1931 – 1.04.1942. Cu ajutorul acestui timbru a fost alimentat Fondul Naţional al Aviaţiei, domeniul

Fig. 71. ***Timbrul Aviaţiei***

iniţial de aplicare fiind extins continuu, ajungându-se la utilizarea lui în toate prestaţiile poştale, telegrafice şi telefonice, dar şi la transportul de persoane: cu tramvaiul, autobuzul urban şi interurban, circulaţia aeriană, fluvială şi maritimă, pe scrisorile de trăsură, pe biletele de spectacol de toate categoriile, pe articolele de parfumerie, toaletă de lux, băuturi spirtoase şi spumoase, medicamente şi combustibil, afişe, loterii, cazinouri, jocuri de noroc, pe actele şi faptele juridice, pe actele prevăzute în legea timbrului în proporţie de 1 % etc.

Pe de altă parte, formele de utilizare a timbrului au fost diversificate, fiind introduse mărcile poştale pentru poşta aeriană.

Enumerăm în continuare timbrele emise ce au avut acest subiect.

1.06.1931. Timbrul Aviaţiei. Avion trecând peste munţi. Seria cuprinde trei valori: (50 B., 1 L. şi 2 L.). Valoarea de 50 B. era prevăzută pentru francarea cărţilor poştale şi imprimatelor, cu excepţia celor periodice. Valoarea de 2 L. – pentru telegrame şi colete. Au fost puse în circulaţie la 1.05.1931 prin Decretul Regal nr. 1486. Timbrele din această serie au fost retrase din circulaţie la 1.02.1933 cu DR 113/27.01.1933.

Fig. 72. ***Carte poştală expediată din Chişinău la 23 septembrie 1931, francată şi cu marca Timbrul Aviaţiei 50 B.***

1.06.1931. Timbrul Aviaţiei. Taxă de plată. Număr de valori: 2 (1 L. şi 2 L.). Introduse în circulaţie prin regulamentul Legii Fondului Naţional al Aviaţiei, art. 10, pct. 2, conform DR 1831/27.05.1931.

15.11.1932. Timbrul Aviaţiei. Pilot. Număr de valori: 3 (50 B., 1 L., 2 L.). Valoarea de 50 B. – pentru francarea cărţilor poştale, cărţilor de vizită şi imprimatelor, cu excepţia publicaţiilor periodice. Valoarea de 1 L. se aplica pe scrisori, cărţi poştale ilustrate, petiţii adresate autorităţilor statului, etc. Valoarea de 2 L . era utilizată la francarea telegramelor, mesageriilor, etc. Mărcile respective au fost puse în circulaţie la 15.11.1932, cu DR 3229/17.11.1932, în conformitate cu noua Lege a Fondului Naţional al Aviaţiei din 18 mai 1932.

În circuitul poştal au fost înlocuite la 1.10.1936. Valorile de 1 L. şi 2 L. au fost întrebuinţate în continuare pe acte şi fapte juridice până la epuizare, în

anul 1941.

10.04.1936. Fondul Aviației. Pilot. Serie constituită din patru valori (10 B, 20 B., 3 L. şi 5 L.). A fost pusă în circulație la 10.04.1936 cu DR 918/ 9.04.1936 şi retrasă la 1.04.1942 în baza legii 266/1.04.1942. Apare şi pe trimiterile poştale până în noiembrie 1936.

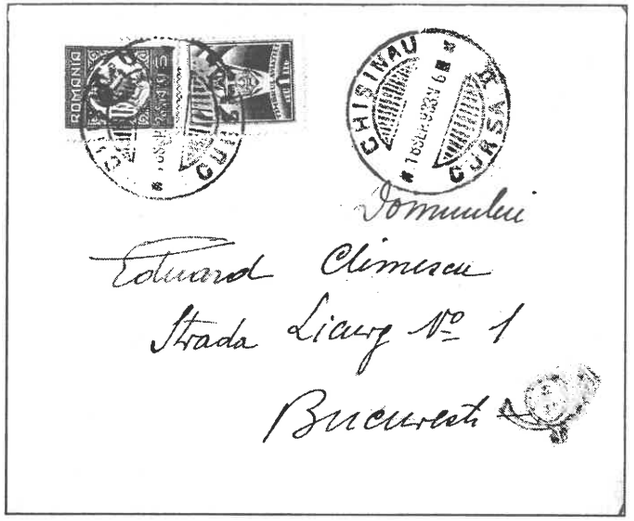

Fig. 73. *Plic francat suplimentar cu Timbrul Aviației - Pilot 1 L (1936), obliterat: Chișinău Cursa II, 18 SEP 933 N 6.*

10.04.1936. Fondul Aviației. Pilot. Timbru fiscal Regele Carol al II-lea cu supratipar. Serie din trei valori (10 lei, 20 lei, 50 lei). Au circulat până la epuizare, când au fost înlocuite cu o nouă emisiune.

10.04.1936. Fondul Național al Aviației. Timbru fiscal Facturi-borderouri, Seria 100 A, supratipar. Număr de 7 valori: (1 L, 2 L, 4 L, 10 L, 20 L, 50 L, 100 L). În circulație până la epuizare.

10.04.1936. Fondul Aviației. Avion în zbor. Format mic. Serie compusă din 9 valori: (25 B, 50 B, 1 L, 2 L, 4 L, 5 L, 6 L, 8 L, 10 L).

10.04.1936. Fondul Aviației. Coli încrustate timbrate cu timbru de aviație în colțul din dreapta sus (pilot). 4 va-lori (100 L, 200 L, 500 L şi 1000 L.).

1.10.1936. Fondul Aviației. Trimiteri poştale. În serie erau 3 valori (50 B, 1L, 2 L). Lansată în circulație cu DR 2190 pentru a înlocui valorile anterioare destinate utilizării poştale. Au circulat până în vara anului 1940, când taxa de aviație a fost inclusă direct printr-o supratаxă în valoarea mărcilor poştale.

1.10.1936. Fondul Aviației. Avion în zbor. Serie constituită din trei valori (10 B, 20 B, 50 B). Au fost utilizate şi în scop poştal.

1.10.1936. Fondul Aviației. Efigia regelui Carol al II-lea. Serie constituită din 3 valori (10 L, 20 L, 50 L). Pusă în circulație cu DR 2190 la 7.10.1936, şi aflată în circulație până la epuizare.

1.10.1936. Fondul Aviației. Efigia regelui Carol al II-lea şi stema. Format mic. Serie constituită din 3 valori (1 L, 2 L, 5 L). Lansată în circulație cu DR 2190 la 7.10.1936.

1.10.1936. Fondul Aviației. Efigia regelui Carol al II-lea şi stema. Format mare. Număr de valori: 5 (1 L, 2 L, 3 L, 4 L, 5 L).

1.10.1936. Fondul Aviației. Facturi - borderouri. Hârtie pergaminată I. Număr de valori: 4 (10 L, 20 L, 50 L, 100 L).

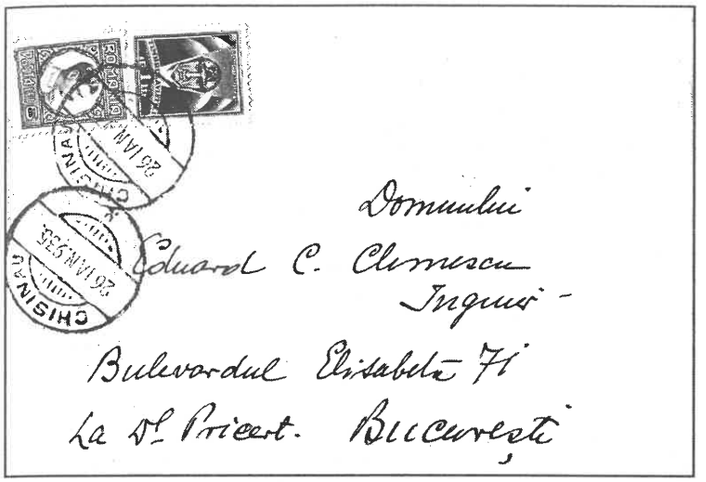

Fig. 74. *Plic francat cu marca 6 lei (1930) + Timbrul Aviației, 1 L (1932), expediat din Chișinău la 26 ianuarie 1935.*

11.04.1938. Fondul Aviației. Facturi - borderouri. Regele Carol al II-lea cu pelerină. Număr de valori: 2 (200 L, 500 L). Lansate în circulație prin DR 1711/5.05.1938, aflate în circulație până la epuizare.

1.05.1940. Fondul Aviației. Facturi - borderouri. Hârtie pergaminată II. Număr de valori: 4 (10 L, 20 L, 50 L, 1000 L).

6.09.1940. Emisiuni anterioare cu supratipar „6 septenvrie 1940", ca urmare a abdicării regelui Carol al II-lea şi a urcării pe tron a regelui Mihai I. Număr de valori: 9 (1 L, 2 L, 3 L, 4 L, 10 L, 20 L, 50 L, 200 L, 500 L). S-au aflat în circulație până la 1.04.1942, când taxa de aviație este desființată.

20.03.1941. Fondul Aviației. Regele Mihai. Număr de valori: 3 (1 L, 2 L, 5 L).

La 1.04.1942 este emisă legea 266, care stabileşte: *„pe data publicării prezentei legi taxa timbrului de aviație se desființează"*. În aceeaşi zi apare şi decretul nr. 175, în care se stipulează: *„Taxele timbrului de aviație se unifică cu taxele de timbru prevăzute în legea timbrului"*[214].

Fig. 75. *Carte poştală cu marcă fixă de 3 L, francată cu timbrul Fondul Aviației, Trimiteri poştale, 50 B (1936), obliterată Chișinău 8 IAN. 37 * 15.*

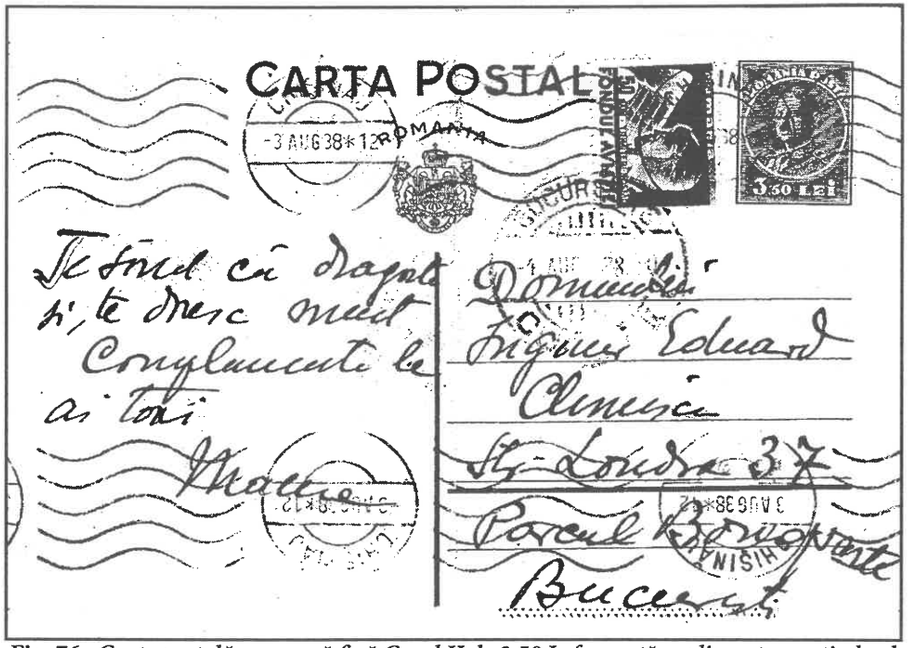

Fig. 76. ***Carte poştală cu marcă fixă Carol II de 3,50 L, francată suplimentar cu timbrul Fondul Aviaţiei, Trimiteri poştale, 50 B (1936), obliterată Chişinău 3 AUG 38 * 12.***

Fig. 77. ***Carte poştală cu marcă fixă Carol al II-lea de 3,50 L, francată suplimentar cu timbrul Fondul Aviaţiei, Trimiteri poştale, 50 B, obliterată Chişinău 9 IUN 39 * 10.***

TABLOUL RUTELOR POŞTALE AERIENE (1928 – 1943)

Selecţie din: Ing. Călin Marinescu ***Poşta aeriană în România 1916-1993***, Bucureşti, 1994

1928. Ruta poştală aeriană **Bucureşti-Galaţi-Chişinău**

Pl.	8.30		Bucureşti	12.10	Sos.
Sos.	10.05		Galaţi	10.05	Sos.
Sos.	12.10	↓	Chişinău	8.30	Pl.

Curse aeriene: **1 septembrie – 15 octombrie 1928**, zilnic, cu excepţia zilei de duminică.

1930. Ruta poştală aeriană **Bucureşti-Galaţi-Chişinău**

Pl.	14.30		Bucureşti	10.30	Sos.
Sos.	16.00		Galaţi	8.45	Sos.
Sos.	18.00	↓	Chişinău	7.00	Pl.

Curse aeriene: **7 iulie – 31 octombrie 1930**, zilnic, cu excepţia zilei de duminică.

1931. Ruta poştală aeriană **Bucureşti-Galaţi-Chişinău-Cernăuţi**

Pl.	8.30		Bucureşti		Sos.
Sos.			Galaţi		Sos.
Sos.			Chişinău		Sos.
Sos.		↓	Cernăuţi	10.00	Pl.

Curse aeriene: **1 noiembrie – 20 noiembrie 1931**, luni, miercuri, vineri din Bucureşti; marţi, joi şi sâmbătă – din Cernăuţi.

1932. Ruta poştală aeriană **Bucureşti-Galaţi-Chişinău- Cernăuţi**

Pl.	8.30		Bucureşti	11.15	Sos.
Sos.	9.45		Galaţi	9.55	Pl.
Pl.	9.55		Galaţi	9.45	Sos.
Sos.	11.10		Chişinău	8.30	Pl.
Pl.	11.30		Chişinău	8.15	Sos.
Sos.	13.15	↓	Cernăuţi	6.30	Pl.

Curse aeriene: **1 iunie – 4 octombrie 1932**. De la 5 octombrie orarul de zbor s-a modificat: plecarea din Bucureşti, cât şi din Cernăuţi – la 9.30. La mijlocul lunii noiembrie – frecvenţa zborurilor era de 3 curse pe săptămână cu plecarea din Bucureşti – luni, miercuri şi vineri, iar din Cernăuţi – marţi, joi şi sâmbătă.

Ruta poştală aeriană **Bucureşti-Galaţi-Chişinău-Cernăuţi**

Pl.	6.30	↓	Bucureşti	↑	19.55	Sos.
Sos.	7.45		Galaţi		18.40	Pl.
Pl.	8.00		Galaţi		18.30	Sos.
Sos.	9.30		Chişinău		17.10	Pl.
Pl.	9.40		Chişinău		16.55	Sos.
Sos.	11.20		Cernăuţi		15.15	Pl.

Curse aeriene: **11 mai – 31 mai 1932**, zilnic, cu excepţia zilei de duminică.

1933. Ruta poştală aeriană **Galaţi-Chişinău-Iaşi**

Pl.	7.00	↓	Galaţi	↑	19.00	Sos.
Sos.	8.30		Chişinău		17.30	Pl.
Pl.	8.45		Chişinău		10.40	Sos.
Sos.	9.30		Iaşi		9.55	Pl.

Curse aeriene: **20 mai – 15 noiembrie 1933**, cu următorul orar: plecarea din Galaţi - luni, miercuri, vineri.

1933. Ruta poştală aeriană **Galaţi-Chişinău-Iaşi**

Pl.	5.30	↓	Galaţi	↑	19.00	Sos.
Sos.	7.00		Chişinău		17.30	Pl.
Pl.	7.15		Chişinău		9.10	Sos.
Sos.	8.00		Iaşi		8.25	Pl.

Curse aeriene: **20 mai – 15 noiembrie 1933**, cu următorul orar: plecarea din Galaţi - marţi, joi, sâmbătă.

1934. Ruta poştală aeriană **Bucureşti-Galaţi-Chişinău-Cernăuţi**

Pl.	7.30	↓	Bucureşti	↑	6.00	Sos.
Sos.	9.00		Galaţi		4.30	Pl.
Pl.	9.10		Galaţi		19.30	Sos.
Sos.	10.40		Chişinău		18.00	Pl.
Pl.	10.55		Chişinău		17.45	Sos.
Sos.	12.55		Cernăuţi		15.45	Pl.

Curse aeriene: **15 iunie – septembrie 1934**.

1935. Ruta poştală aeriană **Bucureşti-Galaţi-Ismail-Cetatea Albă**

Pl.	7.00	↓	Bucureşti	↑	10.10	Sos.
Sos.	8.15		Galaţi		8.55	Pl.
Pl.	8.30		Galaţi		8.40	Sos.
Sos.	9.00		Ismail		8.10	Pl.
Pl.	9.10		Ismail		8.00	Sos.
Sos.	10.10		Cetatea Albă		7.00	Pl.

Curse aeriene: **5 august – 30 septembrie 1935**. Între 1 octombrie – 31 octombrie 1935 plecarea din Bucureşti şi Cetatea Albă – la 9.00, iar sosirea – la 12.10. Plecarea din Bucureşti – luni, miercuri şi vineri, iar din Cetatea Albă – marţi, joi şi sâmbătă.

1936. Ruta poştală aeriană **Bucureşti-Galaţi-Ismail-Cetatea Albă-Chişinău**

Pl.	8.00	↓	Bucureşti	↑	12.20	Sos.
Sos.	9.15		Galaţi		11.05	Pl.
Pl.	9.30		Galaţi		10.50	Sos.
Sos.	10.00		Ismail		10.20	Pl.
Pl.	10.10		Ismail		10.10	Sos.
Sos.	11.10		Cetatea Albă		9.10	Pl.
Pl.	11.20		Cetatea Albă		9.00	Sos.
Sos.	12.20		Chişinău		8.00	Pl.

Curse aeriene: **4 aprilie – 11 decembrie 1936**. Între 15 decembrie – 31 decembrie 1936 a funcţionat cursa poştală aeriană **Bucureşti-Galaţi-Iaşi-Chişinău,** cu plecare din Bucureşti marţi, joi şi sâmbătă, iar din Chişinău – luni, miercuri şi vineri.

1937. Ruta poştală aeriană **Bucureşti-Galaţi-Iaşi-Chişinău**

A funcţionat între 1 ianuarie – mai 1937, cu plecare din Bucureşti marţi, joi şi sâmbătă, iar din Chişinău – luni, miercuri şi vineri.

Între 1 aprilie – 20 iulie a funcţionat ruta **Bucureşti-Galaţi-Ismail-Cetatea Albă-Chişinău**, cu plecarea din Bucureşti luni, miercuri şi vineri la 7.30, sosirea la Chişinău – la 11.45, plecarea din Chişinău – marţi, joi şi sâmbătă la 7.30 şi revenirea în Bucureşti la ora 11.45.

Între 21 iulie – 4 decembrie 1937 – ruta **Bucureşti-Galaţi-Chişinău**, zilnic, cu excepţia zilei de duminică. Plecarea din Bucureşti – la 14.30, sosirea la Chişinău – la 16.40, pleçarea din Chişinău – la 8.40, sosirea la Bucureşti – la 10.50.

Între 21 iulie – 4 decembrie 1937 pe ruta **Bucureşti-Galaţi-Ismail-Cetatea Albă** avioanele au circulat zilnic, cu excepţia zilei de duminică.

Pl.	7.30		București		17.55	Sos.
			Galați			
			Ismail			
Sos.	9.55		Cetatea Albă		15.30	Pl.

Între 21 iulie – 4 decembrie 1937 pe ruta **Cernăuți-Iași-Chișinău-Cetatea Albă** avioanele au circulat zilnic, cu excepția zilei de duminică.

Pl.	6.30		Cernăuți		10.50	Sos.
			Iași			
			Chișinău			
Sos.	7.45		Cetatea Albă		8.35	Pl.

1938. Ruta poștală aeriană **București-Galați-Ismail-Cetatea Albă**

Pl.	15.30		București		8.55	Sos.
			Galați			
			Ismail			
Sos.	17.30		Cetatea Albă		6.55	Pl.

Curse aeriene: **2 mai – 2 octombrie 1938**. A funcționat zilnic, cu excepția zilei de duminică.

1938. Ruta poștală aeriană **București-Galați-Chișinău**

Pl.	15.00		București		
			Galați		
Sos.	17.10		Chișinău		

Curse aeriene: **2 mai – 2 octombrie 1938**.

1939. Ruta poștală **București-Galați-Ismail-Cetatea Albă**

Cursa poștală aeriană **București-Galați-Ismail-Cetatea Albă-Chișinău** a fost deschisă la 7 octombrie 1938, a funcționat experimental pentru transportarea corespondenței fără supratxă poștală aeriană.

Pl.	16.30		București		9.10	Sos.
Sos.	17.30		Galați		8.10	Pl.
Pl.	17.40		Galați		7.55	Sos.
Sos.	18.00		Ismail		7.35	Pl.
Pl.	18.10		Ismail		7.25	Sos.
Sos.	18.55		Cetatea Albă		6.40	Pl.

Curse aeriene: 17 aprilie – 9 octombrie 1939, zilnic, cu excepția zilei de duminică. De la 18 septembrie plecările și sosirile pe ruta **București-Cetatea Albă** au avut loc cu 2 ore mai devreme, iar din Cetatea Albă avioanele plecau la ora 8.00 și ajungeau la București la 10.30.

Ruta poștală aeriană **București-Galați-Chișinău**

Pl.	15.30		București		9.15	Sos.
Sos.	16.30		Galați		8.15	Pl.
Pl.	16.45		Galați		8.00	Sos.
Sos.	17.45		Chișinău		7.00	Pl.

Curse aeriene: **17 aprilie – 17 septembrie 1939**. A funcționat zilnic, cu excepția zilei de duminică.

Între **18 septembrie – 9 octombrie 1939** aceeași cursă poștală aeriană s-a efectuat conform unui orar revăzut:

Pl.	14.45		București		10.15	Sos.
Sos.	15.45		Galați		9.15	Pl.
Pl.	16.00		Galați		9.00	Sos.
Sos.	17.00		Chișinău		8.00	Pl.

1940. Ruta poștală aeriană **București-Galați-Ismail-Cetatea Albă**

Pl.	16.30		București		9.05	Sos.
Sos.	17.20		Galați		8.15	Pl.
Pl.	17.30		Galați		8.05	Sos.
Sos.	18.00		Ismail		7.40	Pl.
Pl.	18.10		Ismail		7.30	Sos.
Sos.	18.45		Cetatea Albă		6.45	Pl.

Curse aeriene: **1 mai – 27 iunie 1940.** A funcționat zilnic, cu excepția zilei de duminică.

1940. Ruta poștală aeriană **Sulina-Chilia-Ismail-Galați**

Pl.	7.15		Sulina		17.30	Sos.
Sos.	7.25		Chilia		17.20	Pl.
Pl.	7.35		Chilia		17.10	Sos.
Sos.	7.45		Ismail		17.00	Pl.
Pl.	7.55		Ismail		16.50	Sos.
Sos.	8.15		Galați		16.30	Pl.

Curse aeriene: **1 mai – 27 iunie 1940.** A funcționat zilnic, cu excepția zilei de duminică.

1940. Ruta poştală aeriană **Bucureşti-Galaţi-Chişinău**

Pl.	15.30	Bucureşti	↑	9.15	Sos.
Sos.	16.30	Galaţi		8.15	Pl.
Pl.	16.45	Galaţi		8.00	Sos.
Sos.	17.45	Chişinău	↑	7.00	Pl.

Curse aeriene: **1 mai – 27 iunie 1940.** A funcţionat zilnic, cu excepţia zilei de duminică.

1941. Ruta poştală aeriană **Bucureşti-Iaşi-Chişinău**

Pl.	9.10	Bucureşti	↑	18.25	Sos.
Sos.	9.50	Iaşi		16.45	Pl.
Pl.	11.50	Iaşi		16.30	Sos.
Sos.	11.30	Chişinău	↑	16.05	Pl.

Curse aeriene: **14 august – 4 octombrie 1941.** A funcţionat zilnic, cu excepţia zilei de duminică.

1942. Ruta poştală aeriană **Bucureşti-Galaţi-Chişinău-Tiraspol**

Pl.	7.30	Bucureşti	↑	17.30	Sos.
Sos.	8.25	Galaţi		16.35	Pl.
Pl.	8.35	Galaţi		16.25	Sos.
Sos.	9.30	Chişinău		15.30	Pl.
Pl.	9.40	Chişinău		15.20	Sos.
Sos.	10.00	Tiraspol	↑	15.00	Pl.

Curse aeriene: **5 mai – 6 iulie 1942.** A funcţionat marţi, joi şi sâmbătă.

1942. Ruta poştală aeriană **Bucureşti-Iaşi-Chişinău-Tiraspol (+ Odesa)**

La 7 iulie 1942 a fost modificată ruta Bucureşti-Galaţi-Chişinău-Tiraspol, ea activând în aceleaşi zile până la 27 iulie 1942. De la 28 iulie ruta a fost prelungită până la Odesa.

1943. Ruta poştală aeriană **Bucureşti-Iaşi-Chişinău**

Pl.	7.00	Bucureşti	↑	17.20	Sos.
Sos.	8.30	Iaşi		15.50	Pl.
Pl.	8.45	Iaşi		15.35	Sos.
Sos.	9.10	Chişinău	↑	15.10	Pl.

Curse aeriene: **3 mai – septembrie 1943...** A funcţionat de 3 ori pe săptămână: luni, miercuri şi vineri.

Ruta	Bucureşti - Galaţi - Chişinău	Bucureşti - Galaţi - Chişinău - Cernăuţi	Galaţi - Chişinău - Iaşi	Bucureşti - Galaţi - (Iaşi) - Chişinău	Bucureşti - Galaţi - Cetatea Albă (Chişinău)	Cernăuţi - Iaşi - Chişinău - Cetatea Albă	Bucureşti - Iaşi - Chişinău - (Tiraspol)	Bucureşti - Chişinău - Tiraspol - Odesa	Bucureşti - Galaţi Ismail - Cetatea Albă	Sulina - Chilia - Ismail - Galaţi
1926	24.06 - 25.10									
1927										
1928	1.09 - 1410									
1929										
1930	7.07 – 31.10									
1931		1.11 – 20.11								
1932		11.05 – 24.14								
1933			20.05 – 14.11							
1934		15.06 – 24.09								
1935					5.08 – 31.10					
1936				15.12 – 31.12	4.04 – 11.12					
1937				1.01 -? 21.07 – 3.12	21.07. – 3.12					
1938				2.05 – 1.10	2.05 – 1.10					
1939				17.04 – 8.10	17.04 – 8.10					
1940							1.05 – 27.06		1.05 – 27.06	1.05 – 27.06
1941										
1942							5.05 – 6.07	28.08 – 30.10		

JUDEȚUL HOTIN

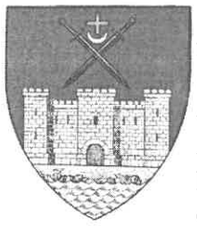

Stema județului Hotin

Județul Hotin face parte din vechile județe ale Moldovei, fiind cel mai nordic al acesteia. Pe vremuri era ținutul din marginea spre Polonia, având menirea să apere Moldova din această direcție. Și-a preluat numele de la cetatea cu aceeași denumire. Așezată pe Nistru în fața Cameniței – bastionul meridional al Poloniei medievale – cetatea de aici a fost ctitorită de Alexandru cel Bun în jurul anului 1400 și administrată de pârcălabi. În 1795 la Hotin a apărut prima carte de matematici, scrisă în românește, autor fiind Amfilohie, episcop al Hotinului. După 1812 ținutul a împărtășit soarta Basarabiei.

Suprafața județului, conform ***Enciclopediei României***[215], era 3.782 km^2.

Stema județului: scut având fond roșu, cuprinzând o cetate de argint cu trei turnuri, dotată cu ferestre luminate negru, și poartă închisă; edificiul este așezat lângă o apă, de asemenea, de argint. În partea superioară, două săbii de aur încrucișate cu vârful în jos, iar între ele o cruce, tot de aur, asupreste o semilună de argint. *Semnificația*: construcția amintește cetatea Hotinului, așezată pe râul Nistru, săbiile evocă lupta de apărare dusă împotriva tuturor năvălitorilor[216].

Fig. 78. ***Cetatea Hotin.***

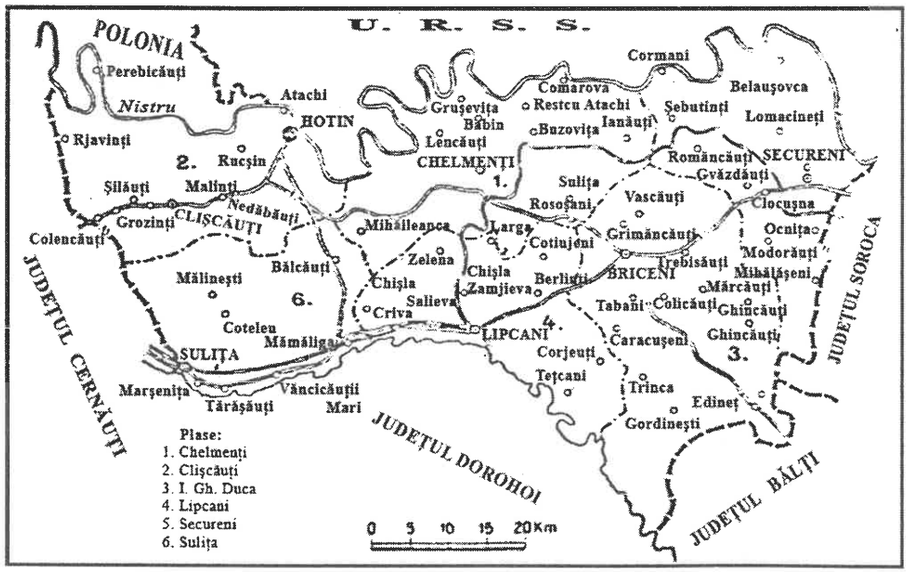

Fig. 79. ***Harta județului Hotin.***

Organizarea administrativă a județului Hotin

În 1930 județul Hotin număra 395.345 locuitori, populația fiind repartizată astfel[217]:

Unități administrative	*Numărul locuitorilor*
Orașul Hotin	15.287
Plasa Briceni	94.167
Plasa Hotin	100.369
Plasa Lipcani	106.566
Plasa Secureni	78.956
Total rural	380.058
Total județ	**395.3455**

La 1 iulie 1937 populația județului constituia 425.627 locuitori[218].

Județul are două orașe (Hotin și Sulița) și 215 sate:

Hotin, capitala județului. Orașul s-a dezvoltat la adăpostul unei vechi cetăți, care păzea vadul de trecere a Nistrului spre Polonia. Este situat la 283 km de Chișinău și la 554 km de București. Cea mai apropiată stație de cale ferată – Larga – se află la 35 km de oraș, pe linia **Iași-Vasile Lupu-Bălți-Lipnic-Cernăuți**[219].

Era orașul cel mai din nord al Basarabiei, având drum bun doar cu Cernăuții. În anul 1930 orașul avea 15.287 locuitori, iar la 1 iulie 1937 număra doar 15.203 cetățeni[220].

Fig. 80. ***Stradă din orașul Hotin (înc. sec. XX).***

Situat la doi km de Nistru, Hotinul se împarte în două: orașul nou cu străzi moderne, și orașul vechi – cu străzi înguste și aspect primitiv[221].

Stema orașului: scut despicat; în prima parte, pe argint, o cetate crenelată roșie, cu cinci ferestre și o poartă luminate negru. În partea secundară, pe fond roșu, un braț stâng de argint în armură, ținând în mână o ghioagă ghintuită, tot de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din cinci turnuri. *Semnificația*: construcția din prima parte amintește cetatea Hotinului; brațul înarmat evocă luptele duse pentru apărarea Moldovei[222].

Sulița. Comună urbană, situată la 39 km. de capitala județului și la 546 km. de București. Stație de cale ferată pe linia Iași – Vasile Lupu – Bălți – Cernăuți. Are 5.026 locuitori (29 dec. 1930).

Plasa Chelmenți (37 sate): Atachi, Babin, Bârnova, Burdrug, Bușovița, Chelmenți, Chișla-Nedjimeni, Cofa, Comarova, Cozăreni, Grubna, Grușevița, Hârtop, Ianăuți, Levinți, Larga-Câmpului, Lencăuți, Macareanca, Mihăileanca, Moldova, Moșăneți, Nagoreni, Nelipăuți, Noua-Suliță, Percăuți, Polivanov-Jar, Putrina, Restcu-Atachi, Rososani, Seliștea, Slobozia-Malinți, Varticăuți, Varticăuții de Jos, Varticăuții de Mijloc, Varticăuții de Sus, Volcineți, Voronovița.

Plasa Clișcăuți (37 sate): Anadoli, Aresteuca, Atachi, Balamutca, Blișceati, Bocicăuți, Capilăuca, Ceponoasa, Clișcăuți, Colencăuți, Cruglic, Dancăuți, Darabani, Dolineni, Gordeuți, Grimești, Grineacica, Grozinți, Malinți, Mlinchi, Nedăbăuți, Onutul-Mic, Pașcăuți, Perebicăuți, Poiana, Prigorodoc, Rașcov, Rjavința, Rucșin, Ruhotin, Sancăuți, Stăuceni, Șilăuți, Șirăuți de Sus, Vladâcina, Vorniceni, Zarojani.

Plasa I. Gh. Duca (46 sate): Bădragii Noi, Bădragii Vechi, Bălcăuții de Jos, Bocicăuții Noi, Bolboaca, Briceni, Briceni-Sat, Burlănești, Bozdiujeni, Caracușeni, Cepeleuți, Cepeleuții Noi, Chirilauca, Colicăuți, Constantinești, Corestăuți, Edinița, Edinița-sat, Fetești, Ghincăuți, Glina Mare, Glina Mică, Gordinești, Grimăncăuți, Herdeuca, Holohora de Jos, Holohora de Sus, Iachimeni, Lopatnic, Marcăuți, Marcăuții-Mici, Mihăileni, Poiana, Râng acii Noi, Rotunda, Slobozia-Caracușeni, Slobozia-Grozinți, Slobozia-Văscăuți, Șișcăuții Noi, Tabani, Târnova, Trebisăuți, Trestieni, Trinca, Văscăuți, Viișoara.

Plasa Lipcani (34 sate): Bălăsinești, Berlinți, Bezeda, Belavăți, Bogdănești, Brăila, Cebrău, Chișla-Salieva, Chișla-Zamjieva, Corjeuți, Coteala, Cotiujeni, Criva, Drepcăuți, Grinești, Grumăzeni, Hlina, Larga, Lipcani, Lipcani-Sat, Lucăceni, Medveja-Cătun, Medveja-Mare, Medveja-Mică, Paveleanca, Pererâta, Poleana, Rohotin, Sancăuți-Moara, Slobozia-Șirăuți, Șirăuții de Jos, Tețcani, Zalucea, Zelena.

Plasa Secureni (23 sate): Bârlădeni, Belauşovca, Clocușna, Cobâlceni, Cormani, Culișcăuți, Grinăuți-Raia, Gvăzdăuți, Hodărăuți, Lomacineți, Mendicăuți, Mendicăuții Noi, Mihălășeni, Mihăileanca, Neporotova, Ocnița, Ojeva, Paladia, Respopinți, Romăncăuți, Secureni, Secureni-Sat, Serbiceni, Șebutinți, Vasileuți, Vitreanca, Volcineț, Voloșcova.

Plasa Sulița (33 sate): Balcăuți, Belăuți, Berestea, Cerlina Mare, Costiceni, Coșuleni, Coteleu, Cristinești, Doljoc, Dumeni, Forostna, Hajdeu de Jos, Hajdeu de Sus, I. G. Duca, Malinești (fost Dinăuți), Mămăliga, Marșenița, Negreni, Nesfoaia, Rachitna, Râng aci, Sânger, Stălinești, Stroiești, Sulița-Sat, Șendreni, Șerbinți, Șișcăuți, Tărășeuți, Tulbureni, Vancicăuții Mari, Vancicăuții Mici, Vancineț.

Județul Hotin este străbătut de o rețea de drumuri cu lungimea de 1.225 km 896 m, repartizată astfel:

Drumuri naționale – 262 km 416 m, din care Direcția Generală a Drumurilor întreține 146 km 792 m. (pavați și petruiți);

Drumuri județene – 273 km 743 m, din care administrația județului întreține 66 km 774 m (pavați și pietruiți);

Drumuri comunale – 689 km 737 m.

Lungimea totală a podurilor[223] este de 2.385,7 metri, repartizată astfel: poduri naționale - 672,5 m, județene – 484,2 m, și comunale – 1.229 m.

Prin județ trec cinci drumuri naționale, legând următoarele localități[224]:

1. *Cernăuți-Hotin.*
2. *Cernăuți-Lipcani-Otaci-Târg.*
3. *Hotin-Briceni-Bălți* (Hotin-Briceni = 67 km).
4. *Săveni-Lipcani-Hotin* (Lipcani-Hotin = 36 km).
5. *Săveni-Edinița-Otaci-Târg.*

Județul este străbătut de o linie secundară de cale ferată de 141 km[225].

Structura poștală

Serviciul poștal român în Basarabia a fost inaugurat la 1 iulie 1918. Acesta cuprindea 153 oficii și agenții poștale speciale, deschise în cele 9 județe basarabene. Nu cunoaștem cu exactitate câte unități poștale au activat în județul Hotin în anii 1918-1925, deoarece informațiile acumulate diferă. Însă, conform datelor din ***Enciclopedia Română***, în anul 1937 în județ funcționau **10 oficii P.T.T. de stat**: la Hotin, Noua Suliță, Briceni-Târg, Chelmenți, Clișcăuți, Corjăuți, Edinița-Târg, Lipcani-Târg, Romăncăuți și Secureni-Târg; **2 agenții speciale** – la Dinăuți și Mămăliga, și **o gară cu serviciu poștal** – Ianăuți[226].

Tabelul nr. 3 ***Evoluția unităților poștale, existente în județul Hotin între anii 1928-1942.***

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1938	1942
O	10	10	10	10	10	10	10	10	13	11
AS	2	2	2	2	2	2	2	2	-	-
GP	1	1	1	1	1	I	2	1	-	-
Total	**13**	**13**	**13**	**13**	**13**	**13**	**14**	**13**	**13**	**11**

Dar cercetătorul Călin Marinescu operează cu alte date, afirmând că intre anii 1918-1940 și 1941-1944 în județ au funcționat următoarele oficii, agenții speciale și gări poștale: *Briceni (Briceni-Târg), Chelmenți, Clișcăuți (Clișcovița), Corjăuți, Dăncăuți, Dinăuți, Edinți (Edinița), Hotin, Ianăuți, Ianăuți-Gară, Larga, Larga-Gară, Lipcani (Lipcani-Târg), Lipcani-Gară, Mămăliga, Mămăliga-Gară, Noua Suliță, Ocnița, Perebicovța, Romăncăuți, Secureni (Secureni-Târg), Stălinești, Șendreni*[227].

La 1.01.1928 și-au schimbat denumirea unitățile poștale: Briceni în *Briceni-Târg*, Edinți în *Edinița-Târg*, Lipcani în *Lipcani-Târg*, Noua Suliță în *Noua Suliță-Târg*, Secureni în *Secureni-Târg*.

Agenția specială **Romăncăuți** s-a transformat în oficiu la 1.11.1921, iar oficiului **Noua Suliță** i s-a schimbat denumirea pentru o scurtă perioadă în Sulița.

Tabelul nr. 4 *Unitățile poștale din județul Hotin între anii 1918-1940 și 1941-1944*

Unitățile poștale	Tipul	Perioada de activitate
1. Briceni (Briceni-Târg)	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
2. Chelmenți	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
3. Clișcăuți (Cliscovița)	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
4. Corjăuți (Corjeuți)	AS , O	1.12.1920 – 1940
5. Dăncăuți	AS	1918 - ...
6. Dinăuți	AS, O	1.12.1920 – 1940, 1.09.1942 - 03.1944
7. Edinți (Edinți-Târg, Edinița)	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
8. Hotin	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
9. Ianăuți (Ionăuți)	O, AS	1918 - ...,15.10.1937 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
10. Ianăuți-Gară	GP	1918 - 30.11.1937
11. Larga	AS	1918 - ...
12. Larga-Gară	GP	1918 – 30.16.1925
13 Lipcani (Lipcani-Târg)	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
14. Lipcani-Gară	GP	1918 - ...
15. Mămăliga	AS, O	...1926 - 1940
16. Mămăliga-Gară	GP	... 1925 - 1926 ...
17. Noua Suliță (Sulița, Noua Suliță-Targ)	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
18. Ocnița	O	1918 - 1919 ...
19. Perebicovța	AS	1918 - ...
20. Romăncăuți	AS, O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
21. Secureni (Secureni-Târg)	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
22. Stălinești	AS	1918 - ...
23. Șăndreni (Șendreni)	O	1918 – 30.01.1925

O = oficiu; AS = agenție speciala; GP = gară poștală; 1918 = 01.07.1918; 1940 = 27.06.1940

Traficul postal

Analiza totalității schimbului de trtimiteri poștale, prezentate mai jos, scoate la iveală un paradox: în primii ani de existență a serviciului poștal român, el a înregistrat în județ un flux mai mare de corespondență decât peste 10 ani – la toate capitolele. De altfel, constatăm același fenomen și în alte județe basarabene, unde fluxul poștal a fost în reducere.

Tabelul nr. 5. *Obiecte de corespondență expediate din județul Hotin în anii 1928-1935 și 1937-1938 (bucăți)*

Anii	Tipul de co-respon-dență	Scrisori	Cărți poștale	Imprima-te și alte obiecte	Obiecte reco-mandate	Oficiale	Total jud. Hotin	% față de Ro-mâ-nia
1928	int. + ext.*	596.934	422.708	74.568	103.221	437.572	1.635.003	0,41
1929	int. + ext.*	641.966	484.328	74.854	97.710	491.329	1.790.187	0,45
1930	int. + ext.*	587.158	586.768	153.270	92.496	379.509	1.799.201	0.52
1931	interna externă	258.648 68.874	725.452 47.086	27.872 2.938	48.236 9.226	491.700 7	1.551.908 128.131	0,47 0,65
1932	internă externă	186.602 51.142	429.832 36.712	75.582 3.900	34.536 6.792	413.051 82	1.139.603 98.628	0,43 0,60
1933	internă externă	147.888 44.148	342.134 32.448	58.240 1.586	28.774 5.724	596.357 67	1.173.393 83.973	0,42 0.60
1934	interna externă	117.858 44.564	326.352 29.536	36.088 936	29.436 5.039	474.604 52	984.338 80.127	0,34 0,58
1935	internă externă	103.948 45.136	341.328 37.960	54.314 1.898	30.372 6.619	615.353 27	1.145.315 91.640	0,33 0.58
1937	internă externă	152.204 40.248	356.226 36.426	299.078 754	31.740 7.576	587.432 18	1.426.680 85.082	0.38 0.51
1938	internă externă	130.494 36.270	369.330 34.814	48.854 1.014	33.921 8.468	591.913 2	1.174.512 80.568	0,30 0,53

* Inclusiv corespondența externă sosită.

Cenzura poștală

În județul Hotin a existat un singur birou de cenzură, care a activat pe lângă oficiul poștal din capitala județului, el fiind înființat în 1918 și a funcționat timp de câțiva ani. În 1941, odată cu revenirea autorităților române în teritoriu, biroul de cenzură și-a reluat activitatea. După cum susține dr. Dan Grecu în Buletinul Grupei de lucru *Cenzuri* nr. 85/96, cenzura civilă în Basarabia a fost introdusă la 15 iulie 1941. Se pare că la Hotin Biroul a funcționat până în martie 1944[228].

Stampile poștale

JUDEȚUL SOROCA

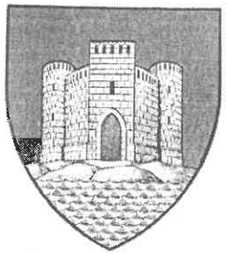

Stema județului Soroca

Județul Soroca este amplasat la marginea de răsărit a Țării, făcând parte din Basarabia nordică. Este un podiș (parte din podișul Moldovei), întretăiat de câteva ape, afluenți ai Răutului, toate mergând în direcția nord-vest – sud-est, împărțind această regiune în patru culmi principale, care au spinare netedă de podiș, iar văile secundare separă picioare de deal, care cad în trepte mai repezi spre Nistru și mai puțin domoale – către afluenții Răutului.

Fig. 81. *Cetatea Soroca*

Județul poartă numele orașului de reședință, apărut în apropierea vechii cetăți, temelia căreia a fost pusă pe timpurile lui Ștefan cel Mare.

Construită solid din blocuri mari de piatră, cetatea a avut de la început rostul de strajă la vadul Nistrului, stăvilind puhoaiele de tătari. Practic, din vârful cetății puteau fi supravegheate întinsele văi ale Podoliei. La Lipnic, ținutul Sorocii, Ștefan cel Mare a repurtat asupra tătarilor una din marile sale victorii.

Suprafața județului[229]: 4.331 km².

Stema județului: scut, având fond roșu, cuprinzând o cetate de argint, cu trei turnuri, cel din centru – dreptunghiular, cele laterale – rotunde, toate având sus

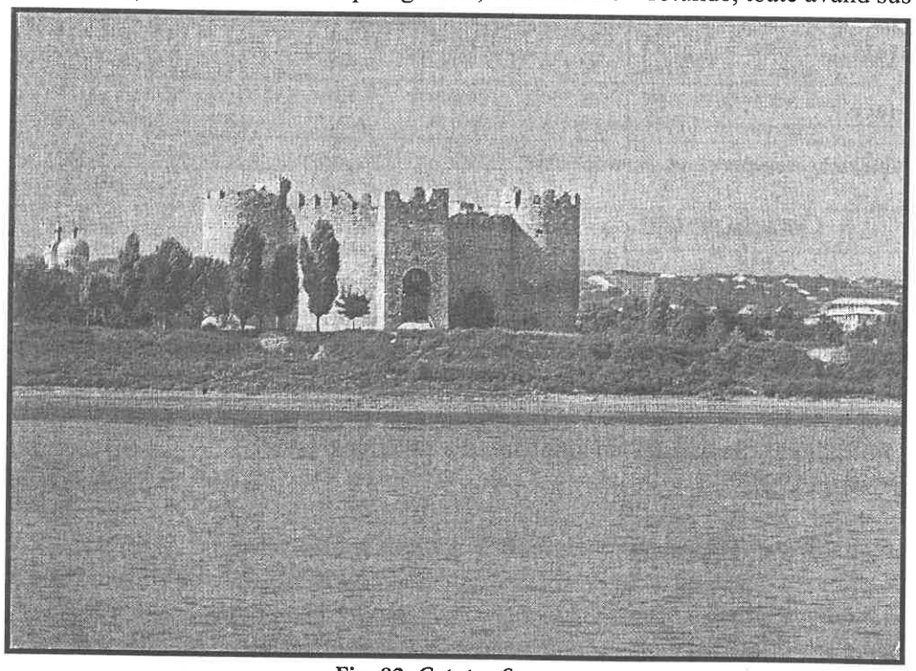

Fig. 82. *Cetatea Soroca.*

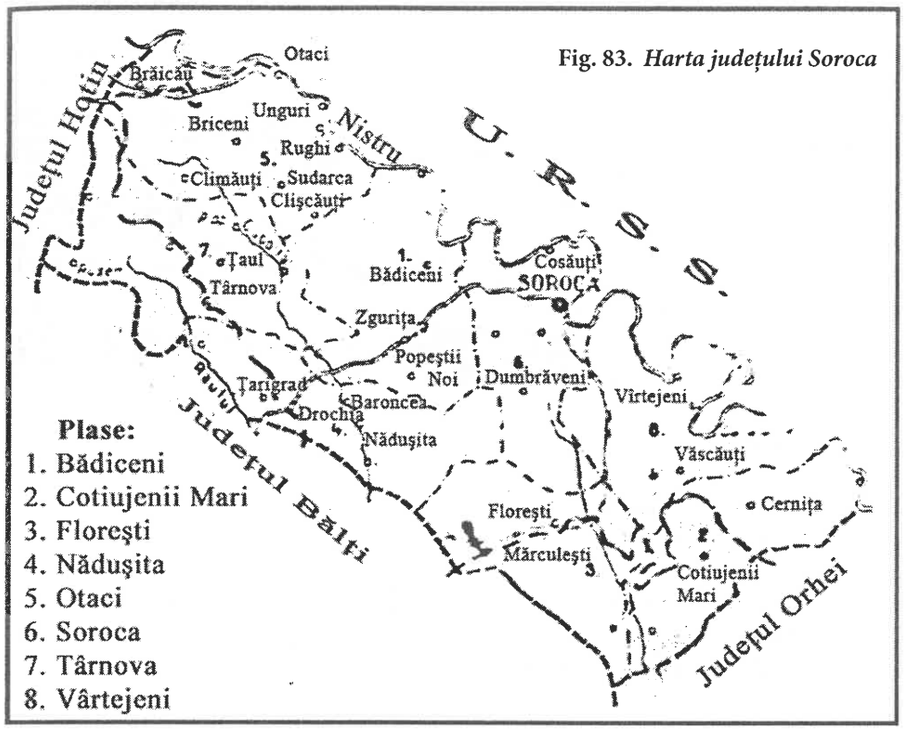

Fig. 83. *Harta județului Soroca*

ferestrui de metereze; turnul de mijloc are o poartă boltită în arc frânt și de asupra ei o fereastră dreptunghiulară luminată negru; cetatea este așezată pe o terasă de argint, bătută de valuri de același metal. *Semnificația*: construcția evocă vechea cetate ce apăra zona, readuce în atenția noastră personalitatea lui Ștefan cel Mare, ctitorul sistemului de fortificații existent pe malul Nistrului[230].

Organizarea administrativă a județului Soroca

După rezultatele recensământului din 1930 județul Soroca număra 315.774 locuitori, populația fiind repartizată astfel:

Unități administrative	*Numărul locuitorilor*
Orașul Soroca	14.661
Plasa Bădiceni	77.499
Plasa Climăuți	93.080
Plasa Cotiugenii Mari	68.784
Plasa Floreşti	61.750
Total rural	301.113
Total județ	**315.774**

La 1 iulie 1937 populaţia judeţului Soroca a fost de 345.618 locuitori[231].

Ulterior, la o nouă împărţire teritorial-administrativă, în judeţul Soroca au fost constituite 8 plase: Bădiceni, Cotujenii Mari, Floreşti, Năduşita, Otaci, Soroca, Târnova şi Vârtejeni[232].

Fig. 84. *Sediul zemstvei judeţului Soroca.*

Judeţul are un oraş, 3 comune rurale şi 255 sate:

Soroca, capitala judeţului. Oraşul e aşezat în amfiteatru, la un vechi vad al Nistrului, păzit altă dată de o cetate. Aici se întâlneau drumurile ce veneau dinspre Suceava şi Chişinău. Nu se cunoaşte anul întemeierii oraşului, dar pare a se fi constituit la umbra cetăţii, zidite de Ştefan cel Mare. Domnii Moldovei au avut la Soroca pârcălabii lor.

În anul 1930 Soroca avea 14.661 locuitori, iar la 1 iulie 1937 – 14.871[233]. Este situat la 143 km de Chişinău, şi 551 km de Bucureşti. Staţia de cale ferată cea mai apropiată este la Floreşti (30 km), pe linia Iaşi-Bălţi-Mateuţi[234].

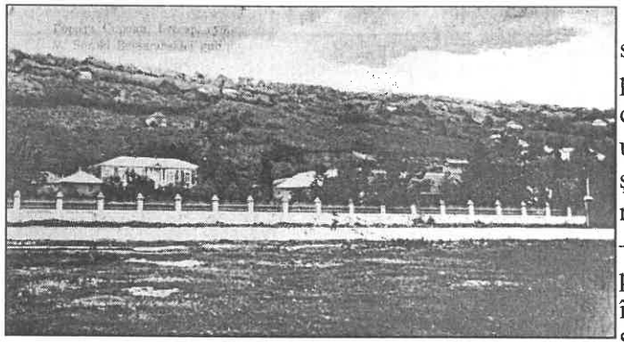
Fig. 85. *Soroca. Vedere generală (înc. sec. XX).*

Stema oraşului: scut roşu despicat; în prima parte o cetate crenelată, de argint, cu un turn central, cu poartă şi ferestre luminate negru, în partea a doua – un cap negru de tătar, în profil spre stânga, înfipt într-o lance de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din cinci turnuri. *Semnificaţia*: stema simbolizează vechea cetate a Sorocii şi luptele împotriva tătarilor[235].

Floreşti, comună rurală, aşezată pe valea Răutului, în sudul judeţului, cu 2.638 locuitori (la 29 decembrie 1930).

Lipnic, comună rurală în nordul ţinutului, aproape de hotarul judeţului Hotin, cu 3.175 locuitori (la 29 decembrie 1930).

Otaci-Târg, comună rurală în nordul judeţului, la un vechi vad al Nistrului, vis-a-vis de oraşul ucrainean Moghiliov-Podolsk, cu 3.510 locuitori (la 29 decembrie 1930)[236].

Plasa Bădiceni (39 sate): Balinţi, Baxani, Bădiceni, Bolbocii Noi, Bolbocii Vechi, Cartofleanca, Chetrosu, Cociorveni, Cotova, Cremenciug, Dancăuţi, Grigoreşti, Holoşniţa Nouă, Iarova, Livezi, Marcăuţi, Măcărăuca, Nicoreşti, Oclanda, Palanca, Popeşti, Popeştii de Sus, Regele Decebal, Schineni, Slobozia Nouă, Sobari, Şalvirii Noi, Şolcani, Şureli, Şuri, Şurii Noi, Tătăruşii Noi, Tătăruşii Vechi, Teleşeuca Nouă, Teleşeuca Veche, Visoca, Voroncoveni, Zgura, Zguriţa.

Fig. 86. *Soroca. Sediul Oficiului Poştal-Telegrafic (sf. sec. XIX-înc. sec. XX).*

Plasa Cotiujenii Mari (31 sate): Căpreşti-Sat, Căpreşti-Târg, Climăuţii de Jos, Cobâlca Nouă, Cobâlca Veche, Cot, Cotiujenii-Mari, Cuhureştii de Jos, Cuhureştii de Sus, Cunicea, Cuşmirca, Domulgeni, Mănăstirea Coşălăuca, Mănăstirea Dobruşa, Nicolăeni, Pohorna, Poiana, Prodăneştii Noi, Prodăneştii Vechi, Răceşti, Rogojeni, Salcea, Slobozia-Coşălăuca, Slobozia-Dobruşa, Socola, Şestaci, Ştefăneşti, Ţepurdei, Unchiteşti, Vadu-Raşcu, Zahorna.

Plasa Floreşti (36 sate): Alexăndreni, Antoneşti, Bagrineşti, Bobuleşti, Caşunca, Cenuşa, Ciutuleşi, Eminescu, Floreştii Noi, Floreşti-Sat, Frumuşica, Frumuşica Nouă, Frunzeşti, Gândeşti, Gura-Camenca, Gura-Căinari, Gvozdova, Ion-Vodă, Ivăneşti, Lunga, Marieneşti, Mărăşeşti, Mărculeşti-Colonie, Mărculeşti-Sat, Mihai-Bravu, Prajila, Putineşti, Roşieticii Noi, Roşieticii Vechi, Severova, Stârceni, Trifăneşti, Ţâra, Valea-Norocului, Vărvăreni, Zarojeni.

Plasa Năduşita (23 sate): Antoneni, Baroncea, Baroncea Nouă, Bezeni, Briceva, Căinarii Vechi, Căităneşti, Dominteni, Drochia-Gară, Elena-Doamna, Florinceni, Ghica-Vodă, Ghizdita, Izvoarele, Mihăileni, Năduşita, Nicolăieşti, Petreni, Popeştii Noi, Scăieni, Serghieşti, Ţarigrad, Văleni.

Plasa Otaci (35 sate): Arioneşti, Bârnova, Berezovca, Braicău, Briceni, Carmen-Sylva, Călărăşeuca, Cernoleuca, Climăuţi, Codreni, Crişcăuţi, Gârbova, General Dragalina, Horodiştea, Lencăuţi, Lipnic, Mereşeuca-Lencăuţi, Mereşeuca-Otaci, Moşana, Naslavcea, Naslavcea Nouă, Niorcani, Ocniţa-Gară, Otaci-Sat, Otaci-Târg, Paustova, Pocrovca, Rughi, Samoileuca, Sauca, Sudarca, Tolocăneşti, Unguri, Verejeni, Volcineţ.

Plasa Soroca (31 sate): Alexeeni, Bujorăuca, Chirileni, Cogălniceni, Cosăuţi, Cureşniţa Nouă, Dumbrăveni. Dumitreşti, Egoreni, General-Poetaş, Holoşniţa, Hristici, Iorjniţa, Ocolina, Parcani, Pârliţi, Rădulenii Noi, Rădulenii Vechi, Rediu, Regina Maria, Rublenita, Şeptelici, Ţepilova, Ţepilova Mică, Vanţina, Vanţina-Mică, Vădeni, Voloavele, Volovita, Zastânca I, Zastânca II.

Plasa Târnova (29 sate): Boroseni, Caraiman, Codrenii Noi, Corbul,

Dângenii de Jos, Dângenii de Sus, Dondușani-Gară, Dondușani-Sat, Dragoș-Vodă, Drochia-Sat, Elisabeta, Frasin, Goleni, Grănăuți, Grănăuții Noi, Mândâc, Mihnea-Vodă, Moara Nouă, Pivniceni, Plopi, Rediul-Mare, Rujnița, Ruseni, Scăienii de Sus, Slănina, Slobozia, Șalvirii Vechi, Târnova, Țaul.

Plasa Vârtejeni (31 sate): Alexandru-cel-Bun, Bursuc, Cerlina, Ciornița. Cerepcău, Coșernița, Cremenea, Dubna, Dumitru Niculescu, Făgădău, Hârtop, Japca, Liublin-Colonie, Mârzești, Napadova, Nimereuca, Principele Carol, Racovăț, Romînca, Sănătăuca, Slobozia-Vorâncău, Soloneț, Stoicani, Temeleuți, Trifăuți, Vasilcău, Vascăuți, Vârtejeni-Sat, Vârtejeni-Târg, Vorâncău, Zăluceni.

Județul Soroca este străbătut de o rețea de drumuri de 2.041 km 914 m, repartizată astfel[237].

Drumuri naționale – 186 km 635 m, dintre care 46 km 330 m (pietruiți) sunt întreținuți de Direcția Generală a Drumurilor, și 3 km 175 m – de către administrația orașului Soroca;

Drumuri județene – 262 km 826 m, care sunt în întregime în administrația județului, din care doar 14 km sunt pietruiți și pavați;

Drumuri comunale – 1.592 km 453 m.

Lungimea podurilor este de 2.656,9 metri, repartizată astfel: poduri naționale – 474,5 m, județene – 669,79 m, și comunale – 1.512,6 m.

Prin județ trec 4 drumuri naționale, legând următoarele localități[238]:

1. *Bălți-Florești-Soroca.*
2. *Otaci-Târg-Briceni-Lipcani.*
3. *Soroca-Zăicani-Botoșani.*
4. *Săveni-Edineț-Târg-Otaci-Târg.*

Județul este străbătut de o rețea de drumuri de cale ferată de 178 km linii secundare simple[239].

Structura poștală

În județul Soroca organizarea poștală a fost asemănătoare celei din restul Basarabiei, unica deosebire constând în faptul că serviciul respectiv a fost desființat în luna martie 1944, ca urmare a ofensivei militare sovietice, soldată cu ocuparea zonei de nord a ținutului.

Fig. 87. ***Plicul unei scrisori recomandate, expediată din Soroca la 28 februarie 1939.***

Tabelul nr. 6. ***Numărul de unități poștale, existente în județul Soroca între anii 1928-1942.***

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1938	1942
0	*12*	*12*	*12*	*12*	*12*	*12*	*12*	*12*	*17*	*13*
AS	*4*	*4*	*4*	*4*	*4*	*4*	*4*	*1*	-	-
GP	*15*	*2*	*3*	*3*	*3*	*2*	*1*	*1*	*1*	-
Total	**31**	**18**	**19**	**19**	**19**	**18**	**17**	**14**	**18**	**13**

Conform datelor din ***Enciclopedia României***, în anul 1937 în județ existau **12 oficii P.T.T. de stat**: la Soroca, Briceva, Căprești, Cotiujenii Mari, Dondușani, Florești, Lipnic, Mărculești, Otaci-Târg, Vadu-Rașcu, Vârtejeni-Târg, Zguriță; **4 agenții speciale** – la Dumbrăveni, Drochia, Târnova și Văscăuți, și **o gară cu serviciu poștal** – Rogojeni[240].

Călin Mărinescu operează cu alte date, conform cărora în perioada anilor 1918-1940 și 1941-1944 în județul Soroca au funcționat 37 unități poștale: *Atachi (Otaci), Bădiceni, B-P. Hajdeu-Gară, Briceva, Căinari, Căprești, Cobâlnea-Gară, Cuhurești, Cotiujenii Mari, Dânjeni-Gară, Dondușani, Dondușani-Gară, Drochia, Drochia-Gară, Dumbrăveni, Florești, Florești-Gară, Mărculești, Mărculești-Gară, Napadova, Nădușita, Naslavcea-Gară, Ocnița (Lipnic), Otaci-Târg, Pepeni, Rediu-Mare-Gară, Rogojeni-Gară, Soroca, Țâra-Gară, Târnova-Gară, Târnova, Unchitești-Gară, Vadu-Rașcov, Văscăuți, Vertiujeni, Vârtejeni-Târg, Zguriță*[241]. Au fost transformate în oficii poștale următoarele agenții speciale: Căinarii Vechi (la 1.04.1922), Târnova (la 1.11.1922) și Dondușani (la 15.11.1930), iar oficiul Târnova a fost transformat din nou în agenție specială la 15.11.1930.

La 1(14).10.1918 agenția specială Vertiujeni a fost transformată în oficiu poștal. La 1.01.1926 agenția specială *Pepeni* a trecut de la județul Soroca la județul Bălți. La 1.01.1928 oficiul poștal *Atachi-Târg* și-a schimbat denumirea în *Otaci-Târg*. În octombrie anul 1929 oficiul poștal *Ocnița* și-a schimbat denumirea în *Lipnic*[242].

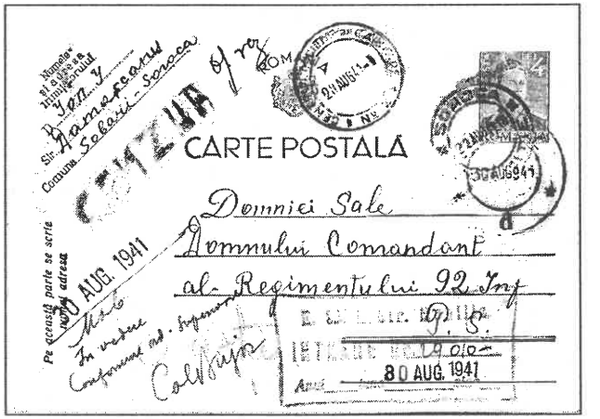

Fig. 88. ***Carte poștală, expediată din Soroca la 22 august 1941, trecută prin Centrul Militar de Cartare la 28 august 1941, sosită la 30 august 1941 la Regimentul 92 Infanterie.***

Tabelul nr. 7. ***Unitățile***

Unitatea Poştală	Tipul	Perioada de funcţionare
1. Atachi-Târg (Otaci)	O	1918 - 1940, 07/09. 1941 - 03.1944
2. Bădiceni	AS	1918 - ..., 01.01.1921 - 1924...
3. B-P. Hajdeu-Gară	GP	...1922 - 14.09.1924...
4. Briceva (Bricevo)	O	1918 - 13.04.1919, ...1922 - 1940
5. Căinării Vechi	O	1918 - 1923...
6. Căpreşti	O	1918 - 1940, 07/09. 1941 - 03.1944
7. Cobâlnia (Cobâlca)-Gară	GP	1918 - 14.09.1924, ...1926...
8. Cuhureşti	AS, O	28.05.1937 - 1940, 07/09. 1941 - 03.1944
9. Cotiujenii-Mari	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
10. Dângeni-Gară	GP	1918 - 1924...
11. Donduşani	AS, O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
12. Donduşani-Gară	GP	1918 - 31.10.1919
13. Drochia	O, AS	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
14. Drochia-Gară	GP	1918 - 31.10.1919
15. Dumbrăveni	O, AS	1918 - ..., ...1926 - 1940
16. Floreşti	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
17. Floreşti-Gară	GP	1918 - 31 10.1919
18. Mărculeşti	O	1918 - ..., ...1922 - 1940, 15.10.1942 - 03.1944
19. Mărculeşti-Gară	GP	1918 - 1922...
20. Napadova	O	1918 - 30.09/13.10.1918
21. Năduşita	AS	...1922 - 1924...
22. Naslavcea-Gară	GP	...1922 - 1924...
23. Ocniţa (Lipnic)	O	... 1924 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
24. Otaci-Târg	O	...1931 - 1940,07/09.1941 - 03.1944
25. Pepeni	AS	1918 - ...01.11.1921 - 31.12.1925
26. Rediu Mare-Gară	AS	01.07.1937 - 1940
27. Rogojeni-Gară	GP	1918 - 1938...
28. Soroca	O	1918 - 1940, 20.07.1941 - 03.1944
29. Ţâra-Gară	GP	1918 - 14.09.1924, 01.07.1927 - 30.09.1930
30. Târnova-Gară	GP	1918 - 30.06.1919
31. Târnova	AS, O	14.04.1919 - 1940, 07/09. 1941 - 03.1944
32. Unchiteşti-Gară	GP	1918 - 30.09.1925
33. Vadu-Raşcov (Văduraşcu)	O	1918 - 1940, ... - 14.09.1942, 1.12.1942 - 03.1944
34. Văscăuţi	AS	1918 - 27.15.1937
35. Vertiugeni (Vertiujeni)	AS, O	1918 - 1940, 07/09. 1941 - 1942...
36. Vârtejeni-Târg	O	15.09.1942 - 03.1944
37. Zguriţa	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944

1918 = 1.07.1918; 1940 = 27.06 1940; O = oficiu, AS = agenţie specială, GP = gară poştală.

Tabelul nr. 8. ***Volumul corespondenţei expediate din judeţul Soroca în anii 1928-1935 şi 1937-1938***

Anul	Tipul de corespon-denţă	Scrisori	Cărţi poştale	Impri-mate şi alte obiecte	Obiecte recoman-date	Oficiale	Total jud. Soroca	% faţă de Ro-mânia
1928	int. + ext. *	261.612	321.178	25.434	61.434	473.123	1.142.781	0,29
1929	int. + ext.*	317.382	443.872	98.852	66.243	490.930	1.417.279	0,36
1930	int. + ext.*	284.596	466.882	45.292	63.904	287.073	1.147.747	0,33
1931	internă	184.210	488.046	44.642	38.486	333.736	1.089.120	0,33
	externă	26.442	15.314	4.394	4.466	-	50.616	0,25
1932	internă	167.414	472.238	275.704	27.333	343.710	1.286.399	0,49
	externă	19.396	20.722	1.950	3.321	118	45.507	0,27
1933	internă	120.198	362.622	36.998	24.979	406.299	951.096	0,34
	externă	14.508	14.950	572	2.856	3	32.889	0,23
1934	internă	119.340	360.230	28.418	26.490	470.472	1.005.220	0,34
	externă	15.080	15.912	934	2.965	30	34.923	0,25
1935	internă	98.748	334.958	37.934	23.829	406.544	902.013	0,26
	externă	17.914	20. 618	286	4.427	3	43.248	0,27
1937	internă	119.990	383 474	109.382	25.779	462.928	1.101.553	0,30
	externă	17.576	17.888	2.496	4.012	-	41.972	0,25
1938	internă	137.878	351,676	76.908	29.756	517.363	1.113.581	0,28
	externă	15.236	18.616	520	3, 765	-	38.137	0,25

* - inclusiv corespondenţa externă sosită

Fig. 89. ***Carte poştală, expediată la 3 mai 1931 prin Agenţia Specială Târnova, jud. Soroca, la Chelmenţi, jud. Hotin, unde a sosit la 4 mai 1931.***

Cenzura poştală

Ca şi în celelalte judeţe, şi la Soroca a funcţionat un birou de cenzură, înfiinţat în 1918. Se cunoaşte doar că a activat câţiva ani, însă perioada exactă nu a fost stabilită.

După revenirea administraţiei române în Basarabia, în anul 1941, biroul de cenzură a fost reactivat şi a funcţionat până în luna martie 1944.

Stampile poştale

Fig. 90. ***Carte poştală, cu marcă fixă 9.50 L, expediată de către notarul comunei Chetrosu, judeţul Soroca (ştemplu oficial) cu nr. de înregistrare 462 din 19 decembrie 1943, în adresa Regimentului I Art. "Regele Carol ", francată suplimentar cu marca MIHAI UZUALE (1943), obliterată cu ştampila rotundă fără dată Oficiul P.T.T. com. Chetrosu, Judeţul Soroca, suplimentată cu ştampila Drochia 25 DEC. 43. - 4.***

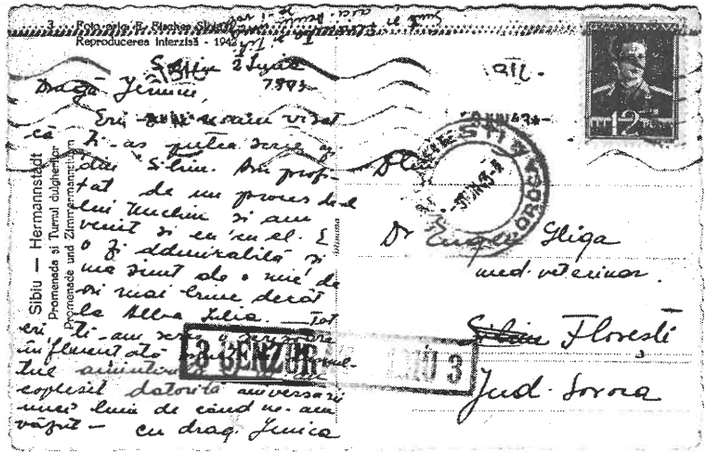

Fig. 91. ***Carte poştală, expediată din Sibiu la Floreşti, unde, la sosire, i s-a aplicat ştampila FLOREŞTI, JUD. SOROCA - 9 IUN 43.***

***Ştampila* Donduşeni , jud. Soroca.**

***Ştampila* R(ecomandat) Soroca.**

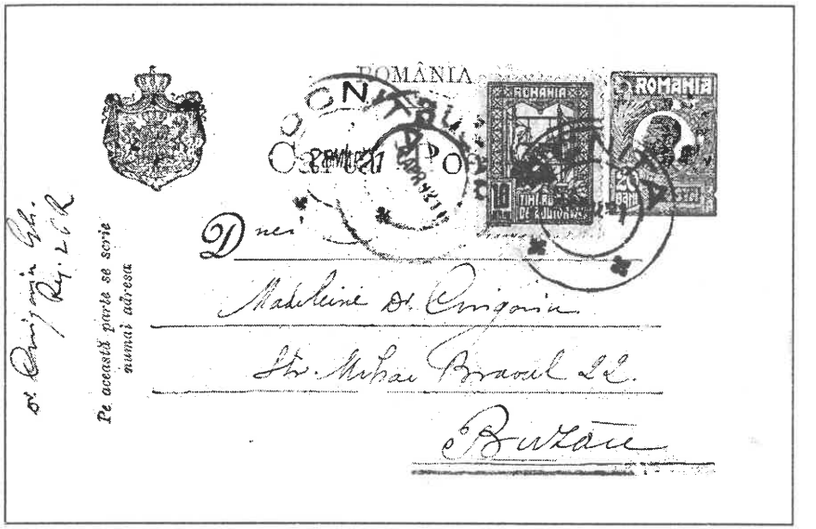

Fig. 92. ***Carte poştală, expediată din Ocniţa spre Buzău la 28 martie 1921. I s-a aplicat ştampila OCNIŢA.***

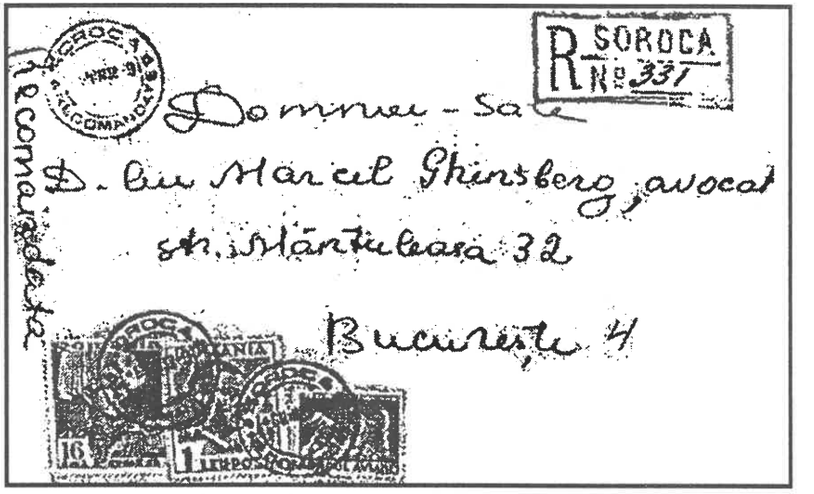

Fig. 93. ***Plic, expediat recomandat din Soroca în anul 1933.***

JUDEȚUL BĂLȚI

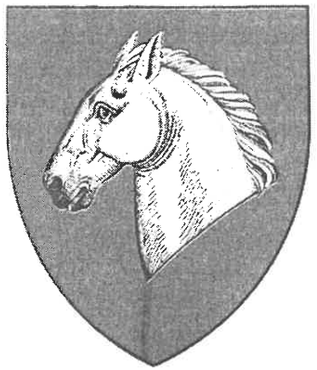

Stema județului Bălți

Județul Bălți face parte din județele Moldovei de Sus (Basarabia de Nord), fiind așezat la crucea a două drumuri vechi, urmate azi de căi ferate: *Drumul Hotinului*, care străbate Moldova dintre Prut și Nistru prin mijloc, și *Drumul Sorocăi*, care, prin orașul Bălți, ajunge la Iași[244].

Relieful este un podiș deluros, întretăiat de la nord-est spre sud-est de o culme înaltă (200-300 m) și strâmtă, care desparte bazinul Prutului de cel al Nistrului.

Județul a fost creat de administrația rusă, după anexarea Moldovei dintre Prut și Nistru, din părțile județului Iași, trecute sub dominația lor. În 1818, țarul Rusiei Alexandru I, trecând prin această localitate, a decis „ca Bălții să devie oraș"[245]. Suprafața e de 5.260 km².

Stema județului: scut având fond roșu încărcat cu un cap de cal de argint, înfățișat spre dreapta. *Semnificația*: se apropie de vechiul însemn ieșean. Calul evocă în heraldică creșterea animalelor, dar și lupta de apărare[246].

Organizarea administrativă a județului Bălți

După rezultatele recensământului din 1930 județul Bălți număra 386.476 locuitori, populația fiind repartizată astfel[247]:

Unități administrative	*Numărul locuitorilor*
Municipiul Bălți	30.667
Plasa Fălești	136.515
Plasa Râșcani	106.027
Plasa Slobozia-Bălți	113.267
Total rural	355.809
Total județ	**386.476**

La 1 iulie 1937 numărul populației județului[248] a fost de 429.638 locuitori, constituind un spor natural de 43.162 locuitori în 6 ani și jumătate, ceea ce corespunde unei creșteri de 11,2 %.

La 1937 din punct de vedere administrativ județul era constituit din 2 orașe (Bălți și Fălești), 6 plase și 288 de sate, împărțite astfel:

I. Plasa Bălți .... 35 sate
II. Plasa Cornești ..... 43 sate
III. Plasa Fălești ..... 50 sate

Harta județului Bălți.

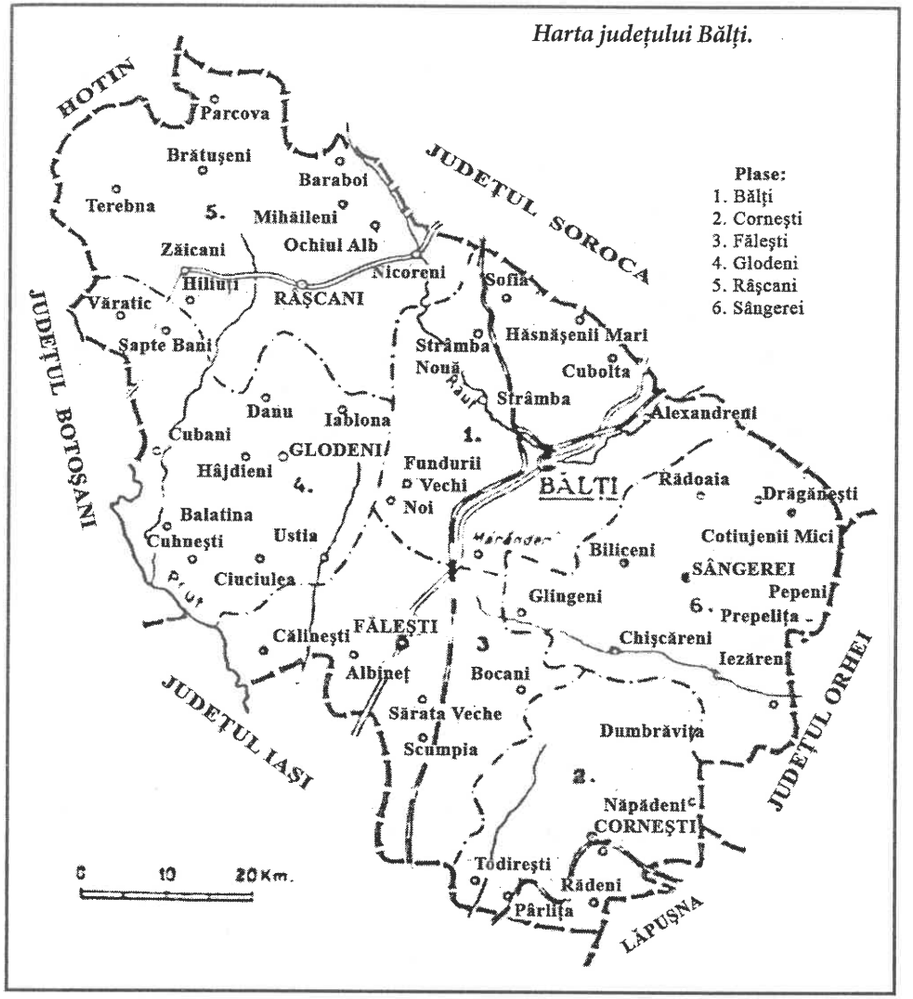

IV. Plasa Glodeni ..... 45 sate
V. Plasa Râșcani ..... 57 sate
VI. Plasa Sângerei ..... 58 sate

Bălți, capitala județului. Orașul este așezat în mijlocul stepei din nordul Basarabiei, la o veche răspântie de drumuri, ce leagă nordul cu sudul și vestul cu estul ținutului.

Municipiul Bălți este situat la 127 km de Chișinău și la 577 km de București. Stație de cale ferată pe linia **Iași-Vasile Lupu-Bălți-Cernăuți**. Punct de plecare pe linia **Bălți-Mateuți-Rezina**[249].

În 1930 municipiul Bălți avea 30.667 locuitori. La 1 iulie 1937 sunt atestați

Bălți, strada Regele Ferdinand.

31.591 locuitori, ceea ce constituie un spor natural de 924 locuitori în timp de 6,5 ani, adică o creştere de 3 %.

Stema municipiului Bălți: scut având fond roşu, înfăţişând o movilă de argint, în vârful căreia stă îngenuncheat un personaj, trăgând cu arcul spre stânga. Totul este susţinut de o apă undată, albastră, din care iese, la stânga şi la dreapta movilei, câte un fir de trestie de papură, de aur, cu trei foi tot de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din şapte turnuri crenelate. *Semnificaţia*: personajul este un arcaş şi simbolizează vechea strajă ostăşească şi luptele duse în această parte a ţării pentru apărare[250].

Făleşti, comună urbană, situată la 30 km de capitala judeţului, şi la 547 km de Bucureşti. Staţie de cale ferată pe linia Iaşi-Vasile Lupu-Bălţi-Cernăuţi. Are 6.281 locuitori (la 29.XII.1930).

Stema oraşului Făleşti: scut având fond de argint, cuprinzând un raţoi negru plutind pe valuri verzi între două fire de papură negre. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din trei turnuri crenelate. *Semnificaţia*: simbolizează bogăţia în vânat a zonei[251].

Cornești, târg în sudul judeţului. Situat la 30 km de Ungheni şi la 1 km de staţia de cale ferată Cornești. Prima menţiune documentară a localităţii ţine de anul 1420.

Plasa Bălți: Alexandreni-Târg, Bineni, Cămăreni, Cubolta, Cuza-Vodă, Dobrogea Nouă, Elisaveta, Fundurii Noi, Fundurii Vechi, Grinăuţi, Hăsnăşenii-Mari, Hăsnăşenii Noi, Heciu-Nou, Heciu Vechi, Hiliuţii Noi, Ion Brătianu, Mărăndeni, Moara de Piatră, Natalia, Pălăria, Pârliţii de Sus, Pelinia, Pravila de Sus, Reuţel,

Sfrediac, Singureni, Sofia, Strâmba, Strâmba Nouă, Sturzeşti, Ştefăneşti, Ţambola, Ţepeni, Ţâpleşti (com. Alexandreni-Târg), Ţâpleşti (com. Heciu Vechi).

Plasa Cornești: Agronomul, Alexieni, Bobletici, Bocancea-Schit, Boghenii Noi, Boghenii Vechi, Bumbăta, Bursuceni, Condrăteşti, Cornești-Sat, Cornești-Târg, Coşcodeni, Coşeni, Curtoaia, Dumbrăviţa, Flămânzeni, Grăsenii Noi, Grăsenii Vechi, Hârceşti, Măgura, Măgura Nouă, Măgurele, Mânzăteşti, Mirceşti, Năpădeni, Negurenii Noi, Negurenii Vechi, Nicolenii Vechi, Pârliţi-Sat, Pârliţi-Târg, Pietrosu, Poiana, Rădeni, Rădenii Noi, Romănca, Sâneşti, Slobozia-Măgura, Teşcureni, Todireşti, Ţâgâra, Valea lui Vlad, Zăzulenii Noi, Zăzulenii Vechi.

Plasa Făleşti: Albineţ, Albineţii Noi, Bocani, Buciumeni, Burghelea-Soci, Buşila-Stânjineni, Catranâc, Călineşti, Călugăr, Cioropcanii Noi, Cioropcanii Vechi, Chetriş, Chirileni, Ciolacul Nou, Ciolacul Vechi, Ciuluc, Cotu-Sandagiu, Doltu, Făgădău, Făleştii Noi, Floreşti, Gheorghieni, Hânceşti-Niorcani, Hârtopul Popii, Hâtreşti, Ilenuţa, Işcălău, Işcălăul Vechi, Logofteni, Măgureanca, Moldovanca, Musteaţa, Năvârneţ, Nicoleni, Obreja Nouă, Obreja Veche, Pânzăreni, Pietrosul Nou, Procoave, Rediul, Sarata Nouă, Sarata Veche, Scumpia, Socii Noi, Socii Vechi, Stolniceni-Gara, Şoltoaia, Tăura Nouă, Urziceni, Valea-Pânzăreni.

Plasa Glodeni: Bălanu, Balatina, Bisericani, Brânzenii Noi, Buteşti, Cajba, Camencuţa, Ciuciulea, Clococenii de Jos, Clococenii Noi, Clococenii Vechi, Cubani, Cuhneşti, Damaşcani, Danul Nou, Danul Vechi, Dumeni, Duruitoarea Nouă, Duşmani, Gălăşeni, Glodeni, Hâjdieni, Horodişte, Iablona Nouă, Iablona Veche, Limbenii Noi, Limbenii Vechi, Lupăria, Mălăieşti, Moara Domnească, Moleşti, Nicoleni, Pătruşeni, Petrunea, Sârghieni, Slobozia-Bisericani, Soroceni, Stârcea, Şaptebani, Tomeşti-Răzeşi, Tomeştii Vechi, Ustea, Văratic, Vintilă-Brătianu, Viişoara.

Plasa Râşcani: Alexandrenii Noi, Alexandreşti, Alexieni, Aluniş, Baraboi, Bleşteni, Borosenii Noi, Borosenii Vechi, Brătuşeni, Brătuşenii Noi, Brânzeni, Bulhac, Cepăria, Chetroşica Nouă, Chetroşica Veche, Chiurt, Ciubara, Căpăceanca, Cucuieţii Noi, Cucuieţii Vechi, Cupcina, Druţa, Fântâna Albă, Flămânda, Gaşpar, Hâncăuţi, Hiliuţi, Ioneşti, Ivănuşca, Mihăileni, Moşeni, Nicoreni, Nihoreni, Ochiul Alb, Parcova, Pârjolta, Pociumbeni, Pociumbenii Mici, Porciuleni, Ramazani, Răcăria, Râşcani, Râşcani-Colonia, Recea, Slobozia-Recea, Stolniceni, Sturzeni, Şofrâncani-Lambo, Şofrâncani-Radovici, Ştiubieni, Şumna, Terebna, Unirea, Uşurei, Volodeni, Zăbriceni, Zăicani.

Plasa Sângerei: Alacai, Alexandria, Antoneni, Băceni, Bălăşeşti, Biliceni, Bilicenii Noi, Bondăreşti, Brejeni, Câşla, Chirileni, Chişcăreni, Ciofu, Ciuciuieni, Ciulucani, Coada-Iazului, Copăceni, Cotiujenii Mici, Cozeşti, Cucioaia, Drăgăneşti, Eugenia, Iezerenii Noi, Iezerenii Vechi, Frăţeştii de Jos, Frăţeştii de Sus, Gavrileşti, Ghiliceni, Glinjeni, Grigoreni, Gura-Oituz, Ion Creangă, Ion Duca, Lipovanca, Mândreşti, Mândreştii Noi, Mihăileni, Nicoleanca, Nicolina, Opinca, Petreşti, Pompa, Prepeliţa, Rădoaia, Răzălăi, Săcăreni, Sângerei, Sângereii Noi, Sârbeşti, Sinădeni, Slobozia-Chişcăreni, Sloveanca, Tăura Veche, Trifăneştii Noi, Valea Rădoaia, Vladimireşti, Vrăneştii Noi, Zgărdeşti.

Județul Bălți este străbătut de o rețea de drumuri cu lungimea totală de 1.986 km 534 m, repartizată astfel:

Drumuri naționale – 282 km 087 m, din care Direcția Generală a Drumurilor întreține 70.525 km (pietruiți și pavați), iar municipiul – 11 km 280 m (pavați);

Drumuri județene – 512 km 498 m. Administrația județului întreține 25 km 446 m, din care 3 km 706 m. pavați;

Drumuri comunale – 1.191 km 949 m.

Lungimea podurilor este de 4.933,2 metri, repartizată astfel: poduri naționale – 842,85 m, județene – 1.510,25 m, comunale – 2.580,1 m.

Prin județ trec 6 drumuri naționale, legând următoarele localități[252]:

1. *Iași-Bălți-Soroca* (Bălți – limita jud. Iași = 1 km; Bălți – limita jud. Soroca = 29 km).
2. *Edineți-Bălți-Orhei* (Bălți – limita jud. Hotin = 66 km; Bălți – limita jud. Orhei = 41 km).
3. *Ștefănești-Râșcani-Soroca.*
4. *Iași-Ungheni-Chișinău.*
5. *Cornești-Orhei.*
6. *Săveni-Edineți-Otaci.*

Județul Bălți este străbătut de o rețea de căi ferate de 171 km, din care linii principale simple – 48 km, și linii secundare simple – 123 km. Stații mai importante: Bălți, Vasile Lupu[253].

Structura poștală

Tabelul nr. 9. ***Evoluția unităților poștale în județul Bălți între anii 1928 - 1942.***

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1938	1942
O	6	6	9	8	10	10	10	8	14	13
AS	6	6	7	7	7	9	7	8	-	-
GP	-	-	-	-	-	-	2	1	1	-
Total	**12**	**12**	**16**	**15**	**17**	**19**	**19**	**17**	**15**	**13**

Conform ***Enciclopediei Române***, în județ în anul 1937 activau **6 oficii P.T.T. de stat**: Bălți-Central, Bălți-Gară, Fălești, Glodeni, Parliți-Târg și Râșcani-Târg; **8 agenții speciale** – la Alexăndreni, Chișcăreni, Ciuciulea, Cornești-Târg, I.G. Duca, Șofrâncani- Lambo, Valea lui Vlad și Zăbriceni[254].

Dar ing. Călin Marinescu[255] a stabilit următoarele unități poștale, ce au activat între anii 1918-1940 și 1941-1944: *Alexăndreni, Alexăndreni-Gară, Avrămeni, Bălți-Centru, Bălți II, Bălți III, Bălți-Gară, Bolotino, Buciumeni, Buciumeni-Gară, Chișcăreni, Ciuciulea, Ciuciuleni, Cornești-Târg, Cornești-Gară, Fălești, Fălești-Gară, Glodeni, Pârlița, Pepeni (I.G. Duca), Râșcani, Răuțel-Gară, Sângerei, Sculeni, Șofrâncani, Sofia-Gară, Ungheni, Valea lui Vlad, Zăbriceni.*

Tabelul nr. 10. ***Unitățile poștale existente în județul Bălți între anii 1918 - 1940 și 1941 - 1944***[256]

Unitatea poștală	Tipul	Perioada de funcționare
1. Alexandreni-Gară	GP	1918 - 18.04.1926
2. Alexandreni	AS,O	... 1926 - 1940, 07/09.1941- 03.1944
3. Avrămeni	O	1918 - 1924 ...
4. Bălți I Central	O	1918 – 1940, 20.07.1941 - 03.1944
5. Bălți II	O	... 1938 - 1940
6. Bălți III	O	1.09.1932 - 1936 ...
7. Bălți-Gară	O	17.09.1921 - 1931 ...
8. Bolatin (Bolotino)	AS,O	1918 - 1919 ..., 1.041921 – 1922 ...
9. Brătușeni	O	07/09.1941- 03.1944
10. Buciumeni-Gară	GP	1918 -1924 ..., 11.1924 - 31.10.1927
11. Buciumeni	O	... 1922 - 1923 ...
12. Chișcăreni	AS,O	1918 - ...., 1.01.1921 - 31.10.1924, ... 1926 - 13.03.1939, 07/09.1941 - 03.1944
13. Ciuciulea	O	1918 - 1940, 07/09.1941- 03.1944
14. Ciuciuleni	...	... 1928 ...
15. Cornești (Cornești-Târg)	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
16. Cornești-Gară	GP	1918 - 1928 ...
17. Fălești	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
18. Fălești-Gară	GP	1918 - 1926 ...
19. Glodeni	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
20. Pârlița (Pârlița-Târg)	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
21. Pepeni (I.G. Duca)	AS,O	1925 - 1940, 07/09.1941- 03.1944
22. Râșcani (Râșcanova, Râșcani-Târg)	O	1918 - ..., ... 1922 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
23. Răuțel-Gară	GP	1918 - 31.10.1927
24. Sângerei	...	14.03.1939 – 1940

25. Sculeni Basarabia (Sculeni-Târg)	O	1918 - 1925, ... 1931 - 31 .03.1935
26. Şofrâncani - Lambo	AS,O	1.01.1921 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
27. Sofia-Gară	GP	1.04.1936 - 1940, 15.04.1942 - 03.1944
28. Ungheni Basarabia (Ungheni-Târg)	O	1918 - 1925 ..., ... 1931 - 31.03.1935, 07/ 09.1941 -03.1944
29. Valea lui Vlad	O	1918 - ..., 1.11.1924 - 14.11.1927, 18.06.1935 - 1940
30. Zăbriceni	AS,O	1918 - ..., 1.02.1922 - 1925, 04.1930 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944

În cadrul reformei teritorial-administrative în judeţ au fost executate unele schimbări. Agenţia specială *Zăbriceni* în anul 1925 a fost încorporată în judeţul Dorohoi, dar în aprilie 1930 a revenit la judeţul Bălţi; Oficiile **Pârlița, Sculeni** şi **Ungheni** au fost trecute la 1.01.1926 de la judeţul Bălţi la judeţul Iaşi, oficiile poştale devenind *Sculeni-Târg* şi *Ungheni-Târg*. Agenţia specială **Pepeni** până în anul 1925 a făcut parte din judeţul Soroca, iar de la 1.11.1934 s-a numit *Ion Gh. Duca*.

Fig. 94. ***Carte poştală, expediată la 5 ianuarie 1929 de la Bălţi în s. Varticăuţi, OP Chelmenţi, jud. Hotin.***

Traficul poştal

Tabelul nr. 11. ***Obiecte de corespondenţă expediate din judeţul Bălţi în anii 1928-1935 şi 1937-1938 (bucăţi)***

Anul	Tipul de corespondenţă	Scrisori	Cărţi poştale	Imprimate şi alte obiecte	Recomandate	Oficiale	Total jud. Bălţi	% faţă de România
1928	Int. + ext*	345.254	366.418	109.564	88.354	509.405	1.418.995	0,36
1929	Int. + ext*	463.892	459.160	134.940	99.116	502.999	1.660.107	0,42
1930	Int. + ext*	355.940	594.646	196.976	99.872	477.785	1.725.219	0,50
1931	Internă	285.480	672.958	89.284	63.410	426.453	1.531.585	0,46
	Externă	45.838	30.420	3.926	8.214	39	88.437	0,45
1932	Internă	258.570	588.042	96.538	41.469	424.884	1.409.503	0.54
	Externă	35.802	28.158	2.626	6.062	99	72.747	0,44
1933	Internă	237.770	514.852	97.162	39.765	459234	1.348.833	0,48
	Externă	37.726	30.862	5.174	3.993	33	77.788	0.55
1934	Internă	179.504	419.120	109.616	42.107	625.443	1.375.790	0.47
	Externă	25.636	20.826	3.874	3.945	7	54.288	0,39
1935	Internă	177.008	394.212	74.100	34.376	526.937	1.206.633	0.35
	Externă	32.240	28.184	7.462	5.530	1	73.417	0,47
1937	Internă	140.660	342.056	150.670	69.080	410.011	1.112.477	0,30
	Externă	29.042	22.282	19.708	5.931	1	76.964	0,46
1938	Internă	237.692	501.644	102.310	38.547	1.025.702	1.905.895	0,49
	Externă	15.834	15.782	364	5.290	-	37.270	0,24

* - inclusiv corespondenţă externă sosită

Fig. 95. ***Carte poştală, expediată din Dorohoi la Bălţi, unde soseşte la 26 noiembrie 1939.***

Stampile poştale

Fig. 96. ***Carte poştală circulată spre Corneşti-Bălţi în iulie 1938.***

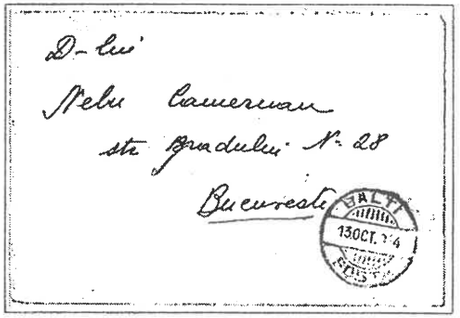

Fig. 97. ***Trimitere poştală din Bălţi la Bucureşti (13 OCT. 934)***

Până în anul 1918 inclusiv în oficiile şi agenţiile poştale din judeţ, de altfel ca în toată Basarabia, s-au folosit ştampilele ruseşti, excepţie făcând doar oficiile din Chişinău, unde vechile ştampile ruseşti au fost regravate cu litere latine. Dar Călin Mărinescu susţine că ştampilele ruseşti s-au folosit în majoritatea oficiilor şi agenţiilor poştale până în anul 1922[257].

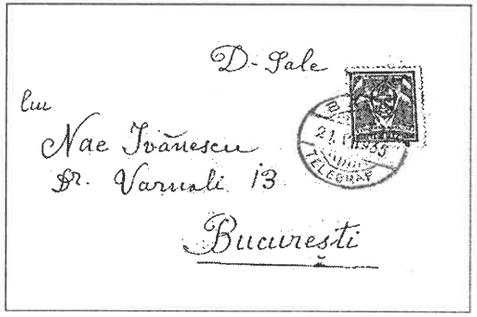

Fig. 98. Ştampila BĂLŢI TELEGRAF 21 VII 935, aplicată pe o trimitere poştală.

Noi ştempluri, cu inscripţii în limba română, au fost confecţionate chiar în 1918, deşi se prea poate că nu toate oficiile şi agenţiile poştale au fost asigurate operativ cu ştempluri noi. Dan Grecu semnalează folosirea unei ştampile româneşti dublu cerc **Bălţi**, cu diametrul 31/19 mm, la 8 august 1918[258]. Se pare că nu este ceva ieşit din comun deoarece ing. Mihail Popovici şi dr. Valeriu S. Neaga într-un articol, publicat în ***Buletinul informativ al SRFTM***, descriu un plic din propria colecţie, expediat din ţară şi adresat regimentului 40 infanterie, aflat în judeţul Hotin, care este obliterat la 28.08.1919 cu ştampila inscripţionată cu litere chirilice ***БЕССАРАБИЯ. ХОТИНЪ***, adică Basarabia-Hotin[259]. Probabil, Administraţia poştală nu a reuşit să introducă, într-un interval scurt de timp, ştampile cu caractere latine în toate localităţile.

Fig. 99. ***Carte poştală expediată din Iaşi la 5 februarie 1931, sosită la Bălţi la 6 februarie.***

JUDEŢUL ORHEI.

Stema judeţului Orhei.

Vechi ţinut de hotar, aşezat la malul Nistrului; judeţul este străbătut de drumul ce trece acest fluviu la Rezina, pentru a urma apoi în Ucraina, fiind un fel de linie de demarcaţie între pădure şi stepă. Relieful e un podiş, tăiat de valea Răutului, largă şi mlăştinoasă.

Suprafaţa judeţului Orhei[260]: 4.246 km².

În evul mediu aici s-a format o autonomie locală sprijinită de domnii Moldovei, în special de Ştefan cel Mare, cu privilegii. Din acest ţinut şi-a recrutat marele domn arcaşi renumiţi. Despre istoria bogată a ţinutului vorbesc unele monumente, care, înfruntând vitregiile vremurilor, s-au păstrat până în epoca modernă: ruinele cetăţii Orheiului (lângă satul Trebujeni), şi Biserica *Sfântul Dumitru*, ctitorită între anii 1632-1635 de Vasile Lupu în oraşul Orhei.

Stema judeţului: scut despicat având fond roşu: în prima parte se cuprinde un stejar dezrădăcinat de aur, în partea a doua – o coasă de argint, plasată în bandă cu lama spre dreapta. *Semnificaţia*: evocă bătrânii codri de stejar existenţi în zonă, şi bogăţia judeţului în fânețe[261].

Organizarea administrativă a judeţului Orhei[262].

În 1930 judeţul Orhei număra 277.009 locuitori, populaţia era repartizată astfel:

Unităţi administrative	*Numărul locuitorilor*
Oraşul Orhei	14.805
Plasa Bravicea	68.784
Plasa Ciocâlteni	62.595
Plasa Maşcăuţi	66.984
Plasa Rezina	63.841
Total rural	262.204
Total judeţ	**277.009**

La 1 iulie 1937 populaţia judeţului constituia 299.132 locuitori. Faţă de recensământul din 1930 sporul natural a constituit 22.123 locuitori în timp de 6,5 ani[263], ceea ce corespunde unei creşteri de 8 %. Din punct de vedere administrativ judeţul are două oraşe (Orhei şi Rezina-Târg) şi 236 sate împărţite astfel:

I. Plasa Bravicea..... 38 sate.
II. Plasa Chiperceni..... 39 sate.
III. Plasa Criuleni..... 27 sate.
IV. Plasa Orhei..... 44 sate.
V. Plasa Rezina..... 43 sate.
VI. Plasa Teleneşti..... 45 sate.

Fig. 100. *Harta judeţului Orhei*

Orhei, capitala judeţului. Este aşezat cam spre mijlocul acestui ţinut, pe malul stâng al văii Răutului, la o veche răspântie de drumuri ale Moldovei medievale. Pe timpul lui Ştefan cel Mare Orheiul era o cetate puternică, în care Domnul îşi avea pârcălabii săi. Schimbarea vetrei localităţii a avut loc, se pare, în sec. XVI, deoarece într-un document din 28 ianuarie 1618 se vorbeşte despre „Orheiul cel vechiu".

După anexarea Basarabiei Orheiul decade, pierzând chiar rolul de capiutală de judeţ, care trece asupra Chişinăului până la 1835, când se separă ţinutul Orhei de Lăpuşna. La 1836 Orheiul devine din nou capitala judeţului. În anul 1925 oraşul Orhei avea 15.268 locuitori[264], în 1930 – 14.805 locuitori, iar la 1 iulie 1937 înregistra 15.168 locuitori, indicând un spor natural de 428 persoane în şase ani şi jumătate, adică o creştere de 2,5 %.

Oraşul Orhei este situat la 40 km de Chişinău şi la 511 km de Bucureşti. Cea mai apropiată staţie de cale ferată este Chişinău[265].

Stema oraşului: scut despicat, ambele părţi având fond roşu; în prima parte – un turn de cetate de aur crenelat, cu poartă închisă şi contraforţi, şi o fereastră luminată negru; în partea secundară – două spade de argint încrucişate, dispuse cu garda în jos. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din cinci turnuri. *Semnificaţia*: construcţia aminteşte vechea cetate a Orheiului, iar săbiile încrucişate vorbesc despre luptele duse de-a lungul vremii, pentru apărare[266].

Rezina-Târg, comună urbană, situată la 8 km de staţia de cale ferată Mateuţi. Are 2.552 locuitori (1 iulie 1936).

Stema oraşului: scut având fond roşu, pe care s-a reprezentat o biserică de argint cu două turnuri, aşezată în profil, pe o terasă verde, străbătută de un brâu undat, de asemenea – de argint. Scutul este timbrat cu o coroană murală de argint, formată din trei turnuri. *Semnificaţia*: simbolizează vechile ctitorii moldoveneşti şi evocă cea mai importantă construcţie existentă în această aşezare[267].

Plasa Bravicea: Bravicea, Breanova, Bularda, Cobâlca, Cornova, Dâşcova, Dereneu, Duma, Frumoasa, Ghetlova, Grebleşti, Hârbovăţ, Hogineşti, Hulboaca, Isacova, Lupa-Recea, Mărtineşti, Mănăstirea Frumoasa, Mănăstirea Hârbovăţ, Mănăstirea Hirova, Mănăstirea Ţigăneşti, Meleşeni, Morozenii Mari, Morozenii Mici, Nicolaevca, Oneşti, Onişcani, Puţunteii-Mari, Puţunteii-Mici, Redeni, Săseni, Schinoasa, Slobozia-Hogineşti, Ţibirica, Ţigăneşti, Valea Popii, Vâprova, Voinova.

Plasa Chiperceni: Alexandrovca, Andreevca, Bieşti, Bulăieşti, Buşovca, Cegoreni, Chiperceni, Chiştelniţa, Cogălniceni, Cuizovca, Curleni, Egorovca, Elenovca, Gavrilovca, Ghiduleni, Horodiştea, Izvoare, Jora de Jos, Jora de Mijloc, Jora de Sus, Lalova, Lopatna, Mănăstirea Ţâpova, Mârzaci, Mârzeşti, Otac, Pogrebeni, Roşcana, Scorţeni, Sirota, Slobozia-Hodorogea, Slobozia-Horodiştea, Stodolna, Susleni, Şarcani, Ţâpova, Văşcăuţi, Vorotеţ, Zahoreni.

Plasa Criuleni: Bălăşeşti, Boşcana, Butuceni, Coşernița, Criuleni, Cruglic, Făureşti, Furceni, Hârtop-Mare, Hârtop-Mic, Holercani, Izbiştea, Jevreni, Mărcăuţi, Mariţeni, Maşcăuţi, Molovata, Murovaia, Ohrincea, Onițcani, Oxentea, Răculeşti, Slobozia-Duşca, Trebujeni, Ustia, Valerianovca, Zăhăicani.

Plasa Orhei: Berezlogi, Bezin, Bolohan, Brăviceni, Brăneşti, Budăi-Nicolaevca, Camencea, Ciocâlteni, Cişmea, Clişova, Crihana, Cucuruzeni, Hâjdieni, Inculeţ, Işnovăţ, Ivancea, Joloboc, Lucaşovca, Mana, Mălăieşti, Mănăstirea Curchi, Micleşti, Mitoc, Ocniţa-Răzeşi, Ocniţa-Ţărani, Paşcani, Păhărniceni, Peresecina, Piatra de Jos, Piatra–de-Sus, Pocşeşti, Râşcova, Sămănanca, Seliştea, Slobozia-Doamnei, Slobozia-Râşca, Slobozia-Seliştea, Step-Soci, Steţcani, Şcoala Cucuruzeni, Tabora, Târzieni, Teleşeu, Vatici.

Plasa Rezina: Alcedar, Boşernița, Buciuşca, Chipeşca, Cinişeuți, Ciorna, Curături, Dealul Înalt, Dorobâțoaia, Echimăuți, Fuzovca, Glinjeni, Gordineşti, Ignăței, Lipceni, Mateuți, Meşeni, Mihuleni, Minceni de Jos, Minceni de Sus, Olişcani, Petricani, Peciştea, Pereni, Piscăreşti, Poiana, Popăuți, Pripiceni-Curchi, Pripiceni-Răzeşi, Răspopeni, Rezina-Sat, Saharna, Samaşcani de Jos, Samaşcani de Sus, Sârcova, Solonceni, Stohnaia, Şipca, Şoldăneşti, Ţahnăuți, Tarasova, Ţăreni, Trifeşti.

Plasa Teleneşti: Bahu, Băneştii Noi, Băneştii Vechi, Bogzeşti, Brânzenii Noi, Brânzenii Vechi, Budăi, Căzăneşti, Chersac, Chițcanii Noi, Chițcanii Vechi, Codrul Nou, Coropceni, Crăsnoşeni, Dobruşa, Fluturi, Găuzeni, Ghermăneşti, Hirişeni, Hirova, Înderepnicii Noi, Înderepnicii Vechi, Ineşti, Leuşeni, Mihalaşa, Negurenii Noi, Negurenii Vechi, Ordăşei, Pistruienii Noi, Pistruienii Vechi, Ratuş, Sărătenii Noi, Sărătenii Vechi, Suhuluceni, Târşiţeii Noi, Târşiţeii Vechi, Teleneşti-Sat, Teleneşti-Târg, Ţânţăreni, Vadul-Leca, Văsieni, Verejeni, Zăhăicanii Noi, Zăhăicanii Vechi, Zaharovca[268].

Județul Orhei este străbătut de o rețea de drumuri cu lungimea totală de 1.059 km 537 m, repartizată astfel:

Drumuri naționale – 160 km 904 m, din care Direcția Generală a Drumurilor întreține o rețea pietruită de 75 km 703 m, iar orașul Orhei – 4 km 928 m;

Drumuri județene – 283 km 090 m, din care administrația județului întreține o rețea pietruită de 20 km 418 m, iar orașul-reședință – 3 km 363 m (pavați);

Drumuri comunale – 615 km 543 m.

Lungimea podurilor[269] este de 2.690,5 m, repartizată astfel: poduri naționale – 731,5 m, județene – 737 m, și comunale – 1.222 m.

Prin județ trec trei drumuri naționale, legând următoarele localități:

1. *Chişinău-Criuleni-Ustia.*
2. *Bălți-Orhei-Chişinău* (Orhei – limita jud. Bălți = 41 km; Orhei – limita jud. Lăpuşna = 30 km.)
3. *Corneşti-Târgul Orhei.*

Județul Orhei este străbătut de o linie secundară simplă de cale ferată de 33 km. Stații importante: Mateuți, Rezina[270].

Faptul că are cea mai mică lungime de şosea pietruită şi cea mai scurtă cale ferată a influențat un fel de izolare, atât economică, cât şi culturală a localităților județului[271].

Structura poştală

În județul Orhei organizarea poştală a fost asemănătoare celei din județele Hotin şi Soroca, cu deosebirea că activitatea unităților de profil a fost suspendată în martie 1944, în urma ofensivei armatelor sovietice, care au ocupat acest teritoriu.

Tabelul nr. 12. ***Numărul de unități poştale, existente în județul Orhei între anii 1928-1942***

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1938	1942
O	9	9	9	9	9	9	9	9	15	14
AS	7	7	6	6	6	6	6	6	-	-
GP	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Total	**17**	**17**	**15**	**15**	**15**	**15**	**15**	**15**	**15**	**14**

În anul 1937, conform datelor din ***Enciclopedia României***, în județ funcționau **9 oficii P.T.T. de stat** - la Orhei, Bravicea, Cinişeuți, Ciocâlteni, Criuleni, Hârtopul Mare, Rezina, Şoldăneşti şi Teleneşti, şi **6 agenții speciale**: la Căzăneşti, Chiperceni, Cobâlca, Isacova, Peresecina şi Susleni[272]. Aceste date diferă de cele indicate de Călin Mărinescu, care susține că în perioada anilor 1918-1940 şi 1941-1944 în județ au activat următoarele unități poştale*: Bravicea, Călăraşi, Căzăneşti, Cinişeuți, Chiperceni, Ciocâlteni, Cobâlca, Criuleni, Hârtop (Hârtopul Mare), Isacova, Isvoare, Mateuți-Gară, Maşcăuți, Oleşcani (Olişcani), Onişcani, Orhei, Peresecina, Pogrebeni, Răspopeni, Rezina, Samaşcani, Şoldăneşti, Şoldăneşti-Gară, Susleni, Teleneşti*[273].

Tabelul nr. 13. ***Oficiile şi agențiile poştale din județul Orhei între anii 1918-1940 şi 1941-1944***

Unitatea poştală	Tipul	Perioada de funcționare
1. Bravicea	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
2. Călăraşi	O	1918 - 31.12.1925
3.Căzăneşti	AS, O	20.10.1919 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
4. Cinişăuți	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
5.Chiperceni	AS, O	1.12.1920 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
6. Ciocâlteni	AS, O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
7. Cobâlca	AS, O	1918 - 1940, 15.09.1942 - 03.1944...
8. Criuleni	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
9. Hârtop (Hârtopul Mare)	AS, O	16.01.1921 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
10. Isacova	AS, O	1.02.1921- 1940, 07/09.1941 - 03.1944
11. Izvoare	AS	16.03.1921 - 31.10.1929
12. Mateuți-Gară	GP	...1919 - 30.06.1925...
13. Măşcăuți	AS	1918 - ...
14. Oleşcani (Olişcani)	AS	...1922 - 30.09.1925
15. Onişcani	AS	1.12.1920 - 31.12.1924
16. Orhei	O	1918 - 1940, 20.07.1941 - 03.1944
17. Peresecina (Perescina)	AS, O	1.12.1920 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
18. Pogrebeni	O	1918 - 15.03.1921
19. Răspopeni	AS	1.12.1920 - 1924
20. Rezina	O	1918 - 1940, 07/09.1941- 03.1944
21. Samaşcani	AS	1918 - .. .
22. Şoldăneşti	AS, O	1918 - ..., 1.07.1924 - 1940, 07/09.1941- 03.1944
23. Şoldăneşti-Gară	GP	...1919 - 31.07.1924
24. Susleni	AS, O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
25. Teleneşti	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944

La 1.10.1921 oficiul *Căzăneşti* a fost transformată în agenție specială, iar agenția specială *Ciocâlteni* – în oficiu poştal. La 1.10.1922 agenția specială *Hârtop* s-a trasnformat în oficiu, iar agenția specială *Onişcani*, care trebuia să se desființeze la 16.06.1923, s-a menținut în funcțiune. La 1.01.1926 localitatea *Călăraşi-Târg* a trecut de la județul Orhei la jud. Lăpuşna[274].

Traficul poştal

Analizând circulația corespondenței, expediate din județul Orhei între anii 1928-1938, constatăm că volumul este mai redus ca în celelalte zone ale Basarabiei, în special a obiectelor recomandate şi a celor externe, constituind în ansamblu între 0,23 % (1928) şi 0,24 % (1938) din traficul poştal al României. Probabil, din aceste considerente astăzi se întâlnesc foarte rar piese, circulate din județ în acea perioadă.

Tabelul nr. 14. ***Obiecte de corespondență, expediate din județul Orhei între anii 1928-1935 şi 1937-1938 (bucăți)***

Anul	Tipul de cores-pondența	Scrisori	Cărți poştale	Impri-mate şi alte obiecte	Obiecte reco-mandate	Oficiale	Total jud. Orhei	% față de Ro-mânia
1928	Int.+ext. *	160.806	203.064	30.290	32.779	485.217	912.156	0,23
1929	Int.+ext. *	179.478	265.824	35.880	32.333	447.175	960.690	0,24
1930	Int.+ext.*	144.586	305.760	61.048	31.757	343.481	886.632	0,25
1931	Internă Externă	106.028 7.384	762.782 6.318	31.122 806	20.991 2.187	308.867 26	729.790 16.721	0,22 0,08
1932	Internă Externă	70.226 8.216	208.806 5.720	26.526 702	12.865 1.666	320.951 28	639.374 16.332	0,24 0,10
1933	Internă Externă	59.618 7.696	201.916 7.020	51.220 468	10.179 1.565	466.997 1	789.930 16.750	0,28 0,12
1934	Internă Externă	63.076 7.722	232.154 7.410	24.856 416	12.231 1.729	420.709 3	750.026 17.280	0,26 0,12
1935	Internă Externă	64.896 10.140	251.290 10.426	97.656 1.508	11.500 2.460	553.410 -	978.752 24.534	0,28 0,15
1937	Internă Externă	65.286 8.112	235.170 9.438	122.200 208	12.960 1.859	499.722 1	935.338 19.618	0,25 0,11
1938	Internă Externă	72.046 5.824	247.286 7.462	93.964 260	17.286 1.595	504.073 -	934.655 15.141	0,24 0,10

Cenzura corespondentei

În județ a existat un birou de cenzură pe lângă oficiul poştal din Orhei, înființat în anul 1918, care funcționa în 1928 şi a activat, probabil, ulterior.

Biroul de cenzură şi-a reînceput activitatea odată cu revenirea județului Orhei la România în luna iulie 1941 şi a funcționat până în luna martie 1944[275].

Stampile poştale

Fig. 101. ***Carte poştală, expediată din Bucureşti la Rezina, pe 4 iunie 1928.***

JUDEȚUL LĂPUȘNA (inițial Chișinău)

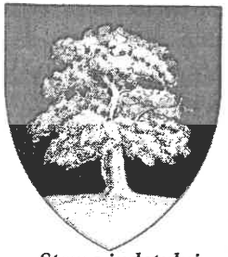

Stema județului Lăpușna

Județul este așezat în mijlocul Basarabiei pe Drumul Mare, ce leagă Iașii de Tighina. El se întinde pe masivul cunoscut sub numele *Codrii Bâcului*, fiind format dintr-o culme de peste 400 m. altitudine, paralelă cu Prutul și foarte aproape de el. Din această culme se desprind numeroase dealuri alungite, ce se lasă atât către Prut, cât și către Nistru. Spinarea acestor dealuri este netedă, căzând în mai multe trepte spre sud-est. Văile ce despart culmile deluroase sunt adânci, din care cauză circulația transversală este dificilă. Suprafața județului[276]: 4.181 km².

Orașul care a dat nume acestui județ este târgul Lăpușna, așezare cunoscută încă din evul mediu timpuriu, și atestată documentar în 1470. Unitatea teritorial-administrativă s-a dezvoltat ca urmare a poziției geografice pe care o avea, fiind așezată la intersecția unor importante drumuri comerciale. În Moldova medievală ținutul a format o autonomie locală cu organizare militară, localnicii având datoria de a păzi granițele de năvălitori.

Pe teritoriul acestui județ se află orașul Chișinău, devenit, după răpirea Basarabiei de către Imperiul Rus, capitală gubernială. În anul 1925, odată cu reforma administrativă din România, a fost schimbată denumirea județului – din Chișinău în **Lăpușna**.

Stema județului: scut având fond roșu, încărcat cu un stejar de argint cu coroană bogată, stând pe o terasă de același metal. *Semnificația*: amintește vestiții codri de stejar, existenți pe teritoriul său[277].

Fig. 102. ***Chișinău. Centrul orașului.***

Fig. 103. ***Harta județului Lăpușna***

Organizarea administrativă a județului Lăpușna

Recensământul din 1930 a înregistrat în județul Lăpușna 421.857 locuitori, populația fiind repartizată astfel[278]:

Unități administrative	*Numărul locuitorilor*
Municipiul Chișinău	117.016
Orașul Călărași-Târg	4.736
Total urban	121.752
Plasa Călărași	77.470
Plasa Chișinău	73.471
Plasa Hâncești	74.763
Plasa Nisporeni	74.401
Total rural	300.105
Total județ	**421.857**

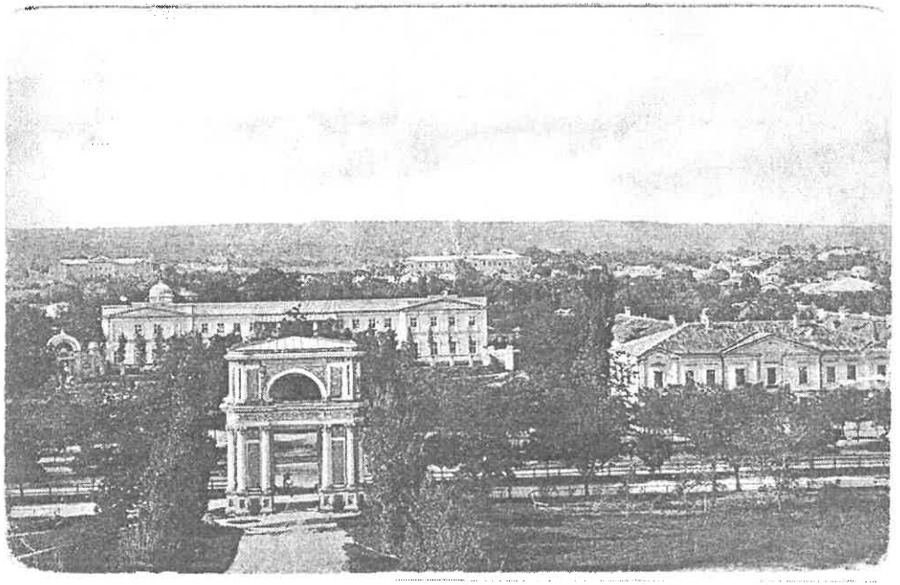

Fig. 104. ***Chişinăul la începutul secolului XX.***

La 1 iulie 1937 cifra populaţiei judeţului Lăpuşna a fost de 441.694 locuitori. Faţă de populaţia numărată la recensământul din 1930 cifra reprezintă un spor natural de 19.837 locuitori în timp de 6 ani şi jumătate[279], ceea ce corespunde unei creşteri de 4,7 %.

Din punct de vedere administrativ la 1937 judeţul este împărţit astfel: două oraşe – Chişinău şi Călăraşi, şi 237 sate repartizate în 5 plase[280]:

I. Plasa Călăraşi.....37 sate
II. Plasa Chişinău.....60 sate
III. Plasa Hânceşti .....39 sate
IV. Plasa Nisporeni .....54 sate
V. Plasa Vorniceni.....47 sate

Chişinău, reşedinţa judeţului. Este aşezat în mijlocul Moldovei dintre Prut şi Nistru, la întretăierea drumului longitudinal al Basarabiei Hotin-Cetatea Albă cu drumul transversal Iaşi-Chişinău-Tighina-Odesa, în apropierea zonei păduroase *Codrii Bâcului*. Este, deci, un oraş de răspântie şi de contact între regiuni cu caractere geografice deosebite. **(Fig. 104).**

În 1930 municipiul Chişinău avea 117.016 locuitori, fiind după Bucureşti cel mai populat oraş al ţării. La 1 iulie 1937 populaţia constituia 113.640 locuitori, indicând o scădere naturală de 3.376 locuitori în şase ani şi jumătate[281], adică o descreştere de 2,9 %.

La 1936 Chişinăul „are o întindere de 10 km. şi o lăţime de 5 km şi se împarte în: 1) oraşul vechi de lângă Bâc, care are străzi înguste şi urâte, dar care mai păstrează ceva din pitorescul moldovenesc; 2) oraşul nou cu vreo treizeci de străzi

moderne şi 3) suburbiile, care sunt locuite în întregime de moldoveni"[282].

Municipiul Chişinău este situat la 456 km de Bucureşti. Staţie de cale ferată pe liniile *Bucureşti-Iaşi-Chişinău, Bucureşti-Galaţi-Chişinău* şi *Căinari-Tighina-Chişi*nău (cu legătura spre Tiraspol-Moscova).

Aerostaţie pe liniile *Bucureşti-Galaţi-Chişinău* şi *Cernăuţi-Iaşi-Chişinău-Cetatea Albă*[283].

Stema municipiului: scut având fond albastru, cuprinzând o acvilă de aur cu aripile deschise, privind spre dreapta; pe pieptul păsării heraldice s-a plasat un scut de dimensiuni mai mici, încărcat cu un cap de bour, având o stea între coarne, flancat de o roză în dreapta şi de o semilună în stânga. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din şapte turnuri crenelate. *Semnificaţia*: acvila evidenţiază spiritualitatea românească prezentă şi pe meleagurile Chişinăului; capul de bour, stema Moldovei, vorbeşte despre rolul pe care aşezarea l-a avut în istoria acestui principat[284].

Călăraşi, comună urbană, aşezată la 48 km de reşedinţa judeţului şi la 482 km de Bucureşti în partea centrală a codrilor, pe râul Bâc. Staţie de cale ferată pe linia *Iaşi-Chişinău*. Prin Călăraşi trece releul poştal Ungheni-Chişinău. Călăraşii sunt o localitate veche, cunoscută din sec. XV cu denumirea de Tuzora. În jum. a doua a sec. XIX - înc. sec. XX, după construcţia căii ferate Chişinău-Ungheni, Călăraşii devin un târg comercial important în centrul Basarabiei. Are 4.597 locuitori (1 iulie 1936).

Stema oraşului: scut având câmp roşu, cuprinzând în partea superioară trei pomi, purtând fiecare trei fructe de aceeaşi culoare şi peste tulpinele cărora s-a suprapus un brâu undat, totul de argint; în partea inferioară se află un cap de cal din argint, redat în profil spre dreapta. Scutul este timbrat cu o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri crenelate. *Semnificaţia*: reprezentarea face aluzie la codrii seculari ai Lăpuşnei, precum şi la străvechile ocupaţii ale locuitorilor. Figura heraldică din partea inferioară face totodată legătura între simbol şi denumirea aşezării (arme vorbitoare)[285].

Plasa Călăraşi: Bahmut, Buda, Călăraşi-Sat, Căbăieşti, Chirianca, Ciorăşti, Corneşti-Gară, Găleşti, Ghelăuza, Hârjauca, Horodiştea, Leordoaia, Mănăstirea Hârjauca, Mănăstirea Răciula, Mândra, Nişcani, Novaci, Palanca, Parcani, Păuleşti, Pârjolteni, Peticeni, Pituşca, Răciula, Recea, Saca, Sadova, Seliştea Nouă, Sipoteni, Tătărăşti, Temeleuţi, Tuzora, Ursari, Vălcineţ, Vărzăreştii Noi, Volcăneşti, Zubreşti.

Plasa Chişinău: Băcioi, Băcioii Noi, Bălăbăneşti, Bălţata, Bălţaţi, Bâc, Brăila, Broasca, Bubuieci, Budei, Budeşti, Buga, Cartuşa, Cheltuitori, Chetrosu-Bâc, Chetrosu-Neamţ, Chirca, Cimişeni, Cioara, Ciocana, Ciocana Veche, Ciopleni, Colonița, Corjevo, Cricova, Cruzeşti, Curenii Noi, Dănceni, Dubăsari, Durleşti, Fundu-Togatin, Goiana Nouă, Goiana Veche, Gruşeva, Hatmana, Humuleşti, Ialoveni, Mălăieşti, Mereni, Mereni-Gara, Mileştii-Mici, Movileni, Otovasca, Petricica, Petrosu, Puhoi, Revaca, Sahaidac, Sângera, Schinoasa, Sociteni, Stăuceni, Trijca, Suruceni, Suruceni-Mănăstire, Togatin, Trăisteni, Ţâpala, Vadul lui Vodă, Văratic.

Plasa Hânceşti: Bardar, Bălceana, Bozieni, Caracui, Cărpineanca, Cărpineni, Chiselar, Cighirleni, Costeşti, Fârlădani, Fundul Galben, Găurenii de Jos, Gârla, Hanul Vechi, Hânceşti, Horăşti, Horodca, I.G. Duca, Lăpuşna, Logăneşti, Manoileşti, Mereşeni, Moleşti, Megrea, Pojorâni, Principele Carol, Principesa Elena, Răzeni, Ruseştii Noi, Ruseştii Vechi, Sărata-Galbenă, Sofia, Tălăieştii Noi, Tălăieştii Vechi, Topor, Traian, Ulmu, Văsieni, Zembreni.

Plasa Nisporeni: Afumaţi, Barboieni, Bălăneşti, Bălăureşti, Bâcşeni, Bâzdâga, Boghiceni, Boldureşti, Bolţun, Brătuleni, Bujoru, Bursuc, Călimăneşti, Căţeleni, Cârneşti, Chetroşenii Noi, Chetroşenii Vechi, Ciuteşti, Costuleni, Cotul-Morii, Cristeşti, Cuza-Vodă, Drojdieni, Frăsineşti, Găurenii de Sus, Grozeşti, Heleştieni, Isăicani, Iurceni, Leuşeni, Marinici, Măcăreşti, Mileştii-Mari, Mireşti, Nemţeni, Nisporeni, Obilenii Noi, Obilenii Vechi, Oneştii Noi, Oneştii Vechi, Seliştea Veche, Soltăneşti, Strâmbeni, Şapte-Sate, Şendreni, Şicovăţi, Tânjeleşti, Valea-Satului, Valea-Trăisteni, Vărzăreşti, Vărzăreşti-Mănăstirea, Vărzăreştii Noi, Vânători, Zberoaia.

Plasa Vorniceni: Belieşti, Bobeica, Bucovăţi, Căpriana, Cârlani, Ceucari, Ciobanca, Ciuciuleni, Cojuşna, Condriţa, Corneşti, Curluceni, Dahnovici, Dolna, Drăguşenii Noi, Drăguşenii Vechi, Drăsliceni, Ghidighici, Grătieşti, Hulboaca, Huzun, Logăneşti, Lozova, Malcoci, Măgdăceşti, Mănăstirea Căpriana, Mănăstirea Condriţa, Mănăstirea Hâncu, Micăuţi, Micleuşeni, Mlădineşti, Negreşti, Nimoreni, Paşcani, Pănăşeşti, Pereni, Rădeni, Roşcani, Săcăreni, Scoreni, Sireţi, Sperieţi, Stolniceni, Străşeni, Truşeni, Vorniceni, Zămoşi.

Fig. 105. ***Carte poştală, expediată cu cursa II din Chişinău spre Bucureşti la 14 FEB 931.***

Judeţul este străbătut de o reţea de drumuri de 751 km 855 m, repartizată astfel[286]:

Drumuri naţionale – 251 km 705 m, din care Direcţia Generală a Drumurilor întreţine o reţea pietruită şi pavată de 155 km 629 m, iar municipiul Chişinău – 16 km 356 m (pavaţi);

Drumuri judeţene – 490 km 459 m, din care administraţia judeţului întreţine o reţea pietruită şi pavată de 58 km 742 m;

Drumuri comunale – 9 km 691 m.

Lungimea podurilor este de 1.586 m, repartizată astfel[287]:

Poduri naţionale – 1.030 m, poduri judeţene – 498,14 m, poduri comunale – 58 m.

Prin judeţ trec trei drumuri naţionale, legând următoarele localităţi:

1. *Huşi-Chişinău-Ustia.*
2. *Iaşi-Chişinău-Tighina* (Călăraşi-Chişinău = 48 km).
3. *Orhei-Chişinău-Comrat.*

Judeţul Lăpuşna este străbătut de o reţea de cale ferată de 119 km, din care 61 km linii principale simple şi 58 km – linii secundare simple[288].

Prin judeţul Lăpuşna trece linia de navigaţie aeriană L.A.R.E.S. cu plecare şi sosire pe aerodromul municipiului Chişinău. Itinerarii: *Bucureşti-Galaţi-Chişinău* şi *Cernăuţi-Iaşi-Chişinău-Cetatea Albă*[289].

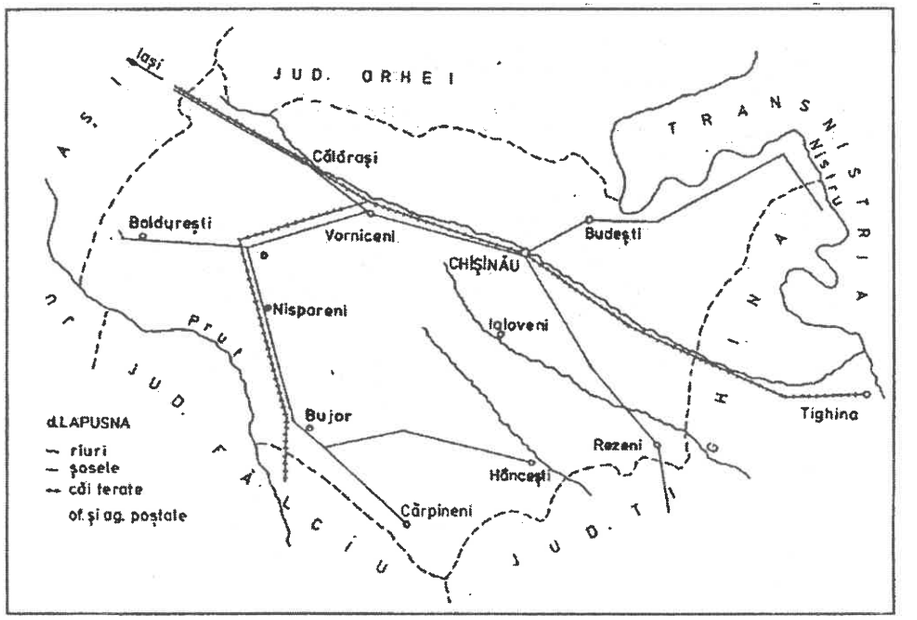

Fig. 106. ***Serviciul poştal român în judeţul Lăpuşna între anii 1919-1940 şi 1941-1944.***

Structura poştală

Începând cu 1 iulie 1918, ora 15, în judeţ, la fel ca în toată Basarabia, a fost introdusă legislaţia românească în structurile poştale. Conform acesteia, pentru corespondenţă urmau să fie folosite mărcile şi întregurile poştale româneşti[290], dar se pare că realitatea a fost alta – în jumătatea a doua a anului 1918 s-au mai folosit – pe alocuri – de către oficiile sau agenţiile poştale rurale – mărci ruseşti, dar mai des întreguri poştale de origine rusească, care au fost francate cu mărci româneşti. Însă asemenea piese nu se mai întâlnesc în 1919, între timp introducându-se, probabil, reglementări stricte în această privinţă.

În jumătatea a doua a anului 1918 au funcţionat 24 oficii şi agenţii poştale, însă din cauza activităţii slabe, în martie 1919 numărul acestora a fost redus la 13 (cifra include un oficiu nou-organizat şi două gări cu servicii poştale), dar din aprilie 1921 au început să se reînfiinţeze unele oficii[291].

În 1918/1919 agenţia specială *Măcăreşti* a fost transformată în oficiu poştal, iar la 1.01.1925 oficiul poştal *Cărpineni* a fost schimbat în agenţie specială.

Însă ***Enciclopedia României*** indică un număr mai redus de unităţi poştale ce activau în anul 1937 în judeţul Lăpuşna: **7 oficii P.T.T. de stat**, din care două sunt la *Chişinău* şi câte unul la *Călăraşi, Hânceşti, Nemţeni, Nisporeni* şi *Străşeni*, **9 agenţii speciale** – la *Boldureşti, Bujoru, Cărpineni, Ciuciuleni, Ialoveni, Lăpuşna, Pârjolteni, Vadu lui Vodă, Pârjolteni*, şi **2 gări cu serviciu poştal** – *Bucovăţ* şi *Mereni*[292].

Cercetătorul Călin Marinescu afirmă că între anii 1918-1940 au funcţionat mai multe oficii şi agenţii poştale speciale, şi anume: *Boldureşti, Budeşti, Bucovăţ, Bujor, Cărpineni, Călăraşi-Târg, Chişinău-poşta, Chişinău-Gara, Chişinău-1, Chişinău-2, Chişinău-3, Chişinău-4, Chişinău-Târg de Mostre, Ciuciuleni, Corneşti, Costeşti, Hânceşti, Ialoveni, Lăpuşna, Măcăreşti, Mereni, Nemţeni, Nisipari, Nisporeni, Noul Rusesc, Pârjolteni, Rezeni, Scripiteni, Sireţi, Străşeni, Vadul lui Vodă, Văsieni, Volcineţ, Vorniceni*[293]. La 1.01.1926 localitatea *Călăraşi-Târg* a fost trecută din judeţul Orhei la judeţul Lăpuşna.

Astfel şi-a desfăşurat activitatea serviciul poştal în judeţul Lăpuşna până la 28 iunie 1940, când în urma ultimatului sovietic, România a fost impusă să-şi retragă din Basarabia administraţia, inclusiv şi cea poştală.

Tabelul nr. 15. ***Oficii şi agenţii poştale din judeţul Lăpuşna între anii 1918-1940***

Unitatea poştală	Tipul	Perioada de funcţionare
1. Boldureşti	AS, O	1.07. 1918 - ... 03.1919*, 1.04.1921 - 27.06.1940
2. Budeşti	AS	1.07. 1918 - ... 03.1919*, 1.04.1921 - 1921/1922
3. Bucovăţ-Gară	GP, O	...03.1919 - 1933 - ..., 1938(?)
4. Bujor	AS, O	1.07. 1918 - ... 03.1919*, 1.04.1921 - 27.06.1940
5. Cărpineni	O, AS.	1.07.1918 - 31.12.1924, 1. 01.1925 - 20.06.1938, ... - 27.06.1940

6. Călăraşi-Târg	O	1924/1926 - 27.06.1940, 07.1941 - 03.1944
7. Chisinău poştă	O	1.07.1918 - 27.06.1940
8. Chisinău Gară	O	...1923...
9. Chisinău 1	O	1.07.1918 - 27.06.1940, 20.07.1941 - 03.1944, 15.05 - 08.1944
10. Chisinău 2	O	3(16). 09.1918 - 1919/1923, 21.06.1930 - 1.09.1931, 11.12.1937 - 27.06.1940, 07/08.1941 - 03.1944, ... - 08.1944
11 . Chisinău 3	O	3 (16).09.1918 - 1923, ...1938 - 27.06.1940
12. Chisinău 4	O	1.06.1938 - 1.06.1939
13. Chişinău-Târg de Mostre (expoziţie)	O	15.08.1925 - 16.10.1925
14. Chişinău-Expoziţie	O	31.10 - 15.11.1942
15. Ciuciuleni	AS, O	1.07.1918 - 27.06.1940, ... 1941 - 03.1944, 20.05 - 08.1944
16. Corneşti-Gară	GP	...03.1919 - 1922, 1.02.1934 - 5.10.1934
17. Costeşti	AS	1.07.1918 - ...03.1919*
18. Hâncesti	O	1.07.1918 - 27.06.1940, 07.1941 - 03.1944, 20.05 - 08.1944
19. Ialoveni	AS	1.07.1918 - 27.06.1940, ... 1941 - 03.1944, 20.05 - 08.1944
20. Lăpuşna	AS, O	1.07.1918 - 27.06.1940
21. Măcăreşti	AS, O	1.07.1918 - ...03.1919...
22. Mereni	AS	1.07.1918 - ...03. 1919
23. Mereni-Gară	GP	...03.1919 - 27.06.1940
24. Nemţeni	O	1.07.1918 - 27.06.1940
25. Nisipari	O	1.07.1918 - ...03.1919*
26. Nisporeni	O	...03.1919 - 27.06.1940, 07.1941 - 03.1944
27. Noul Rusesc	AS	1.07.1918 - ...03. 1919*
28. Pârjolteni	AS, O	1.07.1918 - 27.06.1940, 07/09.1941 - 03.1944
29. Rezeni	AS, O	1.11.1937 - 31.03.1939
30. Scripiteni	AS	1.07.1918 - ...03.1919*
31. Sireţi	AS	1.07.1918 - ...03. 1919*
32. Străşeni	AS, O	1.07.1918 - ...03. 1919*, 1.04.1921 - 24.12.1922, ...1923 - 27.06.1940, 24.05 - 08.1944
33. Vadul-lui-Vodă	AS, O	1.07.1918 - 27.06.1940
34. Văsieni	AS	1.07.1918 - ...03.1919*
35. Volcineţi	AS	1.07.1918 - ...03.1919*
36. Vorniceni	AS, O	1.07.1918 - 27.06.1940, ... 1941 - 03. 1944, 24.05 - 08.1944

* nu mai erau în funcţiune în luna martie 1919.

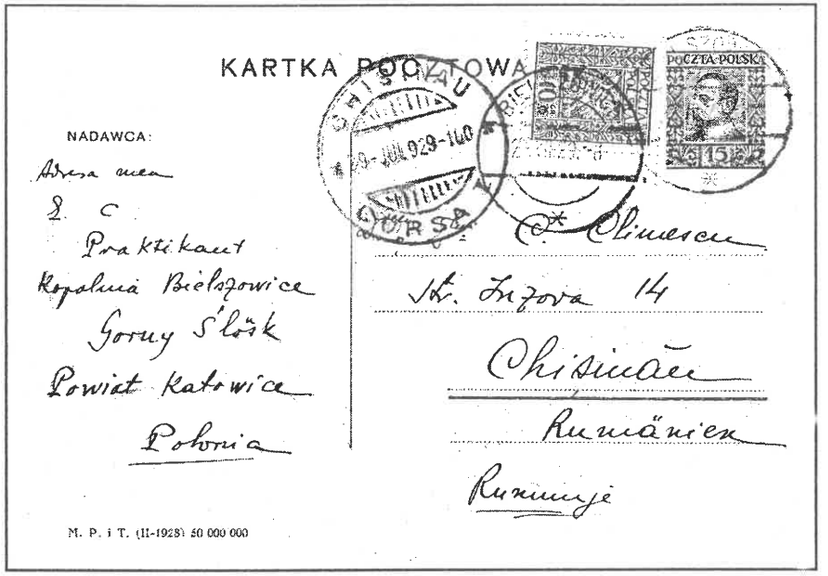

Fig. 107. *Carte poştală poloneză, expediată la 27 iulie 1929 spre Chişinău, unde ajunge la 29 iulie.*

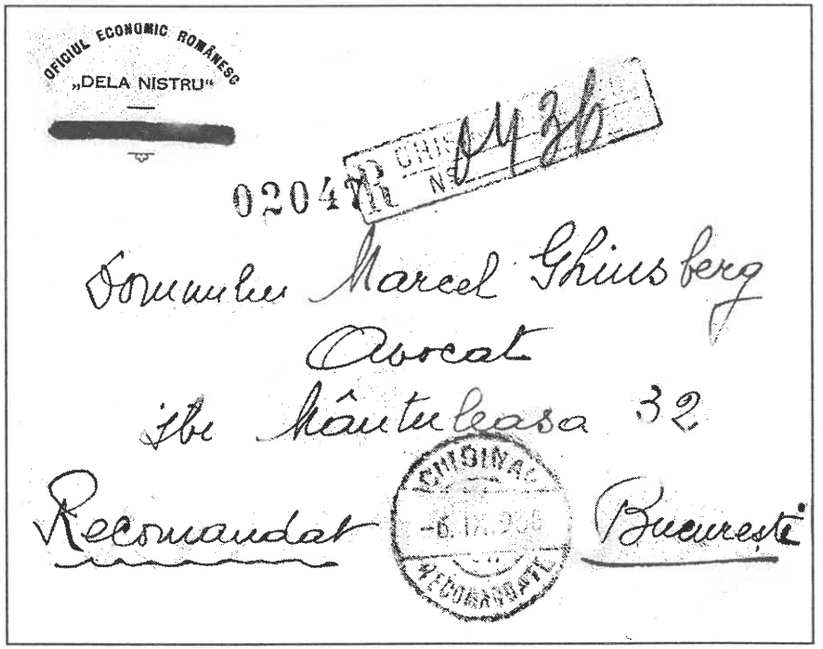

Fig. 108. *Scrisoare recomandată, expediată de Oficiul Economic Românesc "De la Nistru" la Bucureşi, obliterată cu ştampila Chişinău, Recomandate - 6. IX. 935 .*

Fig. 109. *Carte poştală, expediată din Chişinău la Iaşi, obliterată cu ştampila Chişinău Cursa II, 20 AUG 929.*

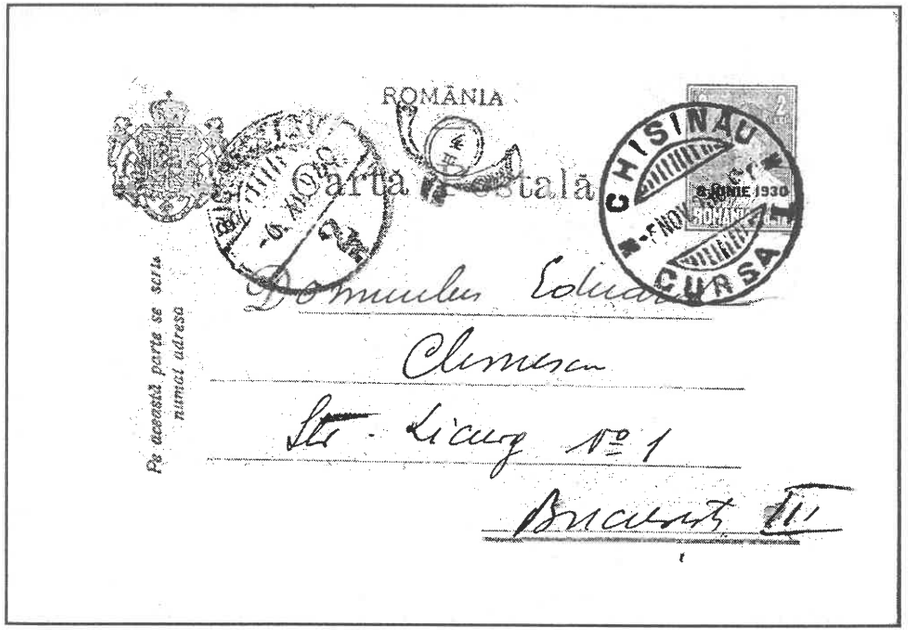

Fig. 110. *Carte poştală, expediată la 5 NOV. 930 cu cursa I din Chişinău, sosită la 6 noiembrie la Bucureşti.*

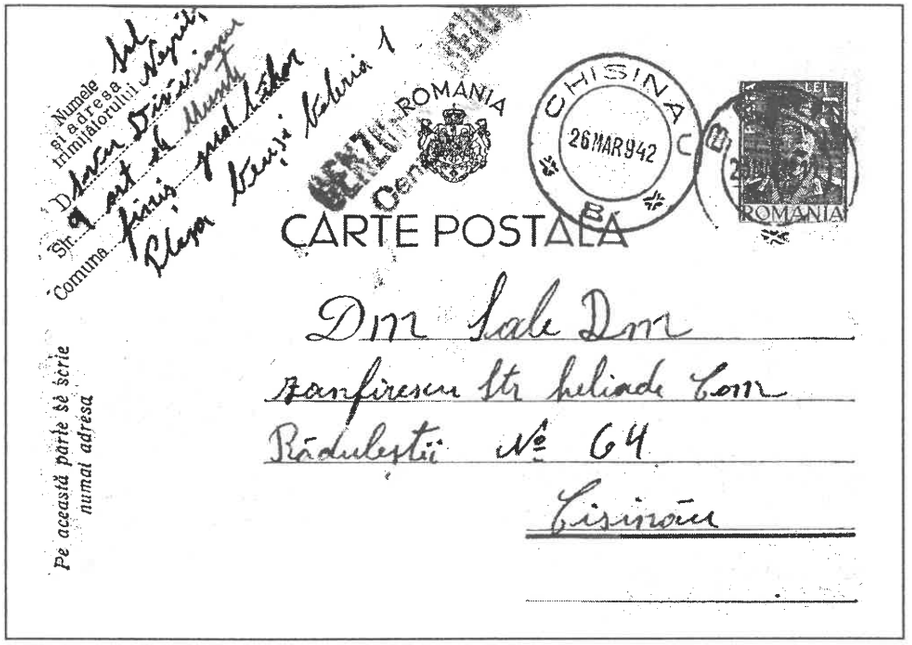

Fig. 111. ***Carte poştală, expediată la 23 martie 1942 de un militar din Beiuş la Chişinău, sosită la 26 martie 1942.***

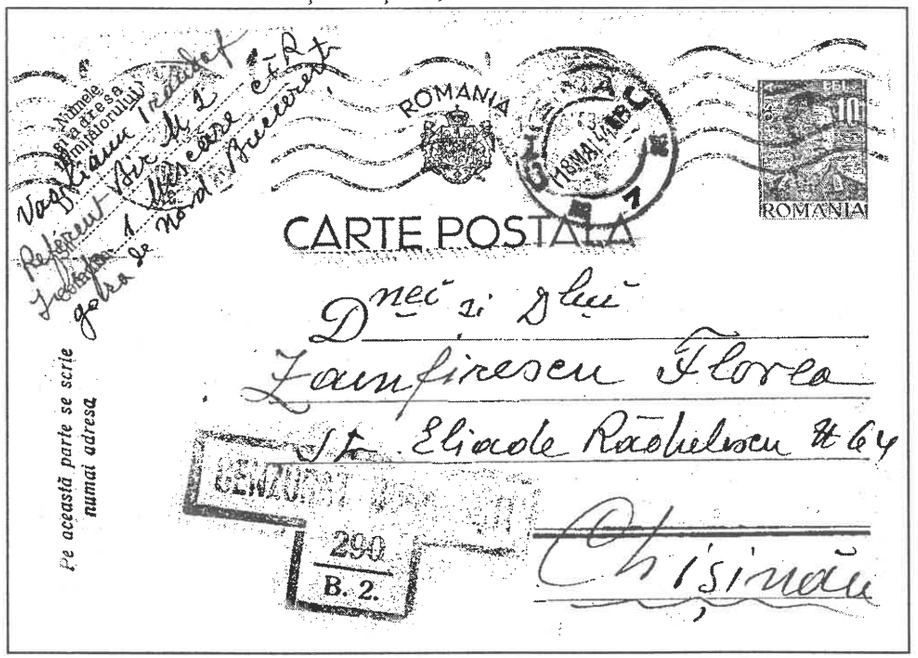

Fig. 112. ***Carte poştală, expediată la 14 mai 1944 din Bucureşti la Chişinău, sosită la 18 mai 1944.***

Astfel şi-a desfăşurat activitatea serviciul poştal în judeţul Lăpuşna până la 28 iunie 1940, când în urma ultimatului sovietic, România a fost impusă să-şi retragă din Basarabia administraţia, inclusiv şi cea poştală.

Încadrându-se în războiul pentru reîntregirea ţării, armata română a reuşit de acum în iulie 1941 să elibereze teritoriul, ce constituia până nu demult judeţul Lăpuşna. Ca urmare, chiar în luna iulie 1941 au şi fost redeschise o parte din unităţile poştale. Primele au fost oficiile poştale: *Chişinău, Bujor, Călăraşi, Lăpuşna, Nisporeni, Străşeni, Hânceşti şi Cărpineni (desfiinţat la 15 octombrie 1942)*[294]. Între 31 octombrie – 15 noiembrie a funcţionat oficiul poştal *Chişinău Expoziţii*. În luna martie 1944, în legătură cu apropierea armatelor sovietice de frontiera României, oficiile poştale au fost închise, iar personalul – evacuat[295]. Dar frontul stabilizându-se, începând cu 15 mai 1944 unele oficii se redeschid: la 15 mai 1944 – oficiul *Chişinău*, la 20 mai – oficiile *Hânceşti, Bujor, Lăpuşna, Nemţeni, Ialoveni, Ciuciuleni*, iar la 24 mai – oficiile *Străşeni* şi *Vorniceni*.

Însă în urma desfăşurării operaţiei de ofensivă de către trupele sovietice, armatele române sunt nevoite în august să părăsească teritoriul Basarabiei. Ca urmare, la mijlocul lunii august 1944, structurile poştale româneşti au fost dizolvate[296].

Transporturile poştale

Judeţul Lăpuşna a beneficiat de curse poştale feroviare, auto şi aeriene, itinerariile cărora pot fi urmărite în tabelul următor.

Tabelul nr. 16. ***Transporturile poştale din judeţul Lăpuşna***
(*Extras din lucrarea ing. Călin Mărinescu - Poşta aeriană în România 1916-1991*)

I. **Cursele poştale feroviare (1919-1944)**

1919 - 1922 - se semnalează 2 perechi de curse poştale:
de la 15 mai 1919 – 117/118 *Iasi-Chisinău-Tighina şi retur;*
de la 1 octombrie 1919 – 81/82 *Iasi-Chişinău-Tighina si retur.*

1922 - 1940 - 9/10 *Bucureşti-Chişinău şi retur (1925 – 1929);*
23/24 *Bucureşti-Galaţi-Chişinău şi retur* (înfiinţată la 1.01.1932, până în 1939);
105/106 *Iaşi-Chişinău şi retur (1922 – 1925);*
105/106 *Bârlad-Basarabeasca şi retur (1]938 – 1939);*
107/108 *Iaşi-Bălţi-Cernăuţi şi retur (1925 – 1939);*
107/108 *Iaşi-Noua-Suliţă-Cernăuţi şi retur (1922);*
109/110 *Galaţi-Tighina-Chişinău şi retur* (1922 – desfiinţat la 1.03.1932);
127/128 *Iaşi-Bălţi şi retur* (1922 – desfiinţat la 1.03.1932; 1938 – desfiinţat în 1939);
163/164 *Basarabeasca-Cetatea Albă şi retur (1922 – 1938);*
163/164 *Românești-Cetatea Albă şi retur (1939);*

165/166 *Bălți-Mateuți și retur (1922 – 1928);*
165/166 *Bălți-Rezina și retur (1929 – 1939);*
167/168 *Lipnic-Atachi și retur (1929 – 1939);*
167/168 *Ocnița-Volcineț și retur (1922 – 1928);*
169/170 *Cernăuți-Noua Suliță (1922);*
169/170 *Căinari-Tighina și retur (1938 – 1939);*
177/178 *Galați-Cetatea Albă și retur* (semnalată în 1928 – 1929, apoi în 1938 – 1939, desființată în ianuarie 1932);
179/180 *București-Iași-Chișinău și retur (1938 – 1939);*
187/188 *Iași-Chișinău și retur (1922, 1938, 1939);*
187/188 *Iași-Chișinău-Tighina și retur (1925, 1929);*
187/188 *Chișinău-Tighina și retur* (semnalată în 1930);
339/340 *Bârlad-Basarabeasca și retur (1922);*
343/344 *Chișinău-Basarabeasca și retur (1938);*
343/344 *Chișinău-Românești și retur (1939);*
345/346 *București-Iași-Chișinău și retur (1938 – 1939);*
387/388 *Chișinău-Tighina și retur (1938 – 1939);*
391/392 *Chișinău-Tighina și retur (1938 – 1939);*
399/400 *Cernăuți-Sadagura-Lipcani și retur (1939)*[1].

În perioada anilor 1941- 1944 se semnalează 2 perechi de curse poștale, deschise la 15 octombrie 1941:

41/42 *București-Iasi-Chișinău și retur,* apoi ruta s-a prelungit: *București-Iași-Chișinău-Tiraspol-Odesa și retur;*.
51A/52A *București - Galați - Chișinău și retur.*

II. Cursele poștale auto (1927-1940)

Între anii 1927-1940 au funcționat curse poștale, efectuate cu automobile, cu plecare și revenire în Chișinău. Dar se pare că nu au existat ștampile poștale speciale, care să specifice acest tip de transportare a corespondenței. În cazul dat automobilele au servit ca unități de transportare a sacilor poștali de la o unitate specializată la alta, efectuând lucrul de rutină, pe care adineauri îl executau diligențele sau carele de poștă. Nu s-au găsit informații pentru perioada 1941-1944.

III. Cursele poștale aeriene (1926-1943)

1. *București-Galați-Chișinău și retur*
   24 iunie - 25 octombrie 1926; 1 septembrie - 14 octombrie 1928,
   7 iulie - 51 octombrie 1930, 21 iulie - 3 decembrie 1937,
   2 mai - 1 octombrie 1938,
   17 aprilie - 8 octombrie 1939, 1 mai - 27 iunie 1940;
2. *București-Galați-Chișinău-Cemăuți și retur*
   1 noiembrie - 20 noiembrie 1931, 11 mai - 24 decembrie 1932,
   15 iunie - 24 septembrie 1934.
3. *Bucuresti-Galați-Iași-Chișinău și retur*
   15 decembrie - 31 decembrie 1936, 1 ianuarie - ... 1937.
4. *Calați-Chișinău-Iași și retur*
   20 mai - 14 noiembrie 1933.
5. *București-Galați-Ismail-Cetatea Albă-Chișinău și retur*
   4 aprilie - 11 decembrie 1936, 1 aprilie - 20 iulie 1937,
   7 octombrie - ...1938.
6. *Cernăuti-Iași-Chisinău-Cetatea Albă și retur*
   21 iulie - 3 decembrie 1937.
7. *București-Iași-Chișinău și retur*
   14 august - 4 octombrie 1941, 3 mai - ...1943.
8. *București-Galați-Chișinău-Tiraspol și retur* 5 mai - 6 iulie 1942.
9. *București-Iași-Chisinău-Tiraspol și retur*
   7 iulie - 27 iulie 1942.
10. *București-Iași-Chișinău-Tiraspol-Odesa și retur*
    28 iulie – 30 octombrie 1942.
11. *București-Iași-Chișinău și retur* 3 mai 1943 - ...

Traficul poștal

Se poate urmări și volumul de corespondență (scrisori, cărți poștale, imprimate etc), expediată și recepționată de structurile poștale din județ pentru o anumită perioadă, bunăoară între anii 1931 – 1938.

Tabelul nr. 17. ***Obiecte de corespondență, expediate din județul Lăpușna între anii 1931-1935 și 1937-1938 (bucăți)***

Anul	Tipul de corespondență	Scrisori	Cărți poștale	Imprimate si alte obiecte	Recomandate	Scutite de taxă	Total jud. Lăpușna	Total România	%
1931	internă	497.146	1.281.878	2.656.836	130.026	840.897	5.406.783	326.253.860	1,65
	externă	104.182	58.526	29.510	37.140	27	229.385	19.508.192	1,17
1932	internă	345.982	888.524	3.949.582	88.862	739.848	6.012.798	260.844.687	2,30
	externă	77.220	50.128	25.584	22.089	52	175.073	16.362.369	1,07
1933	internă	304.746	897.494	2.997.384	161.969	1.026.125	5.387.718	276.810.826	1,94
	externă	67,340	45.472	25.168	15.616	156	153.752	13.916.386	1,10
1934	internă	398.294	901.108	2.824.432	110.531	937.013	5.171.378	289.339.856	1,78
	externă	63.726	43.420	18.980	15.489	—	141.615	13.431.154	1,05
1935	internă	426.114	978.536	3.295.396	66.221	1.122.059	5.888.326	340.578.918	1,72
	externă	75.114	61.412	32.370	20.078	—	188.974	15.612.325	1,21
1937	internă	442.416	940.238	3.087.318	69.088	1.059.506	5.598.566	366.970.826	1,52
	externă	60.528	54.964	21.502	18.406	1	155.400	16.584.404	0,93
1938	internă	500.006	910.962	1.159.210	79.195	1.048.597	3.697.970	384.896.125	0,96
	externă	59.306	54.236	9.178	16.130	—	138.850	14.987.069	0,92

Fig. 113. *Carte poştală cu marca fixă MIHAI, 2 L., francată suplimentar cu 25 bani "Asistența socială" (1921), obliterată cu ştampila Chişinău-sosirea I 25 IUL. 928.*

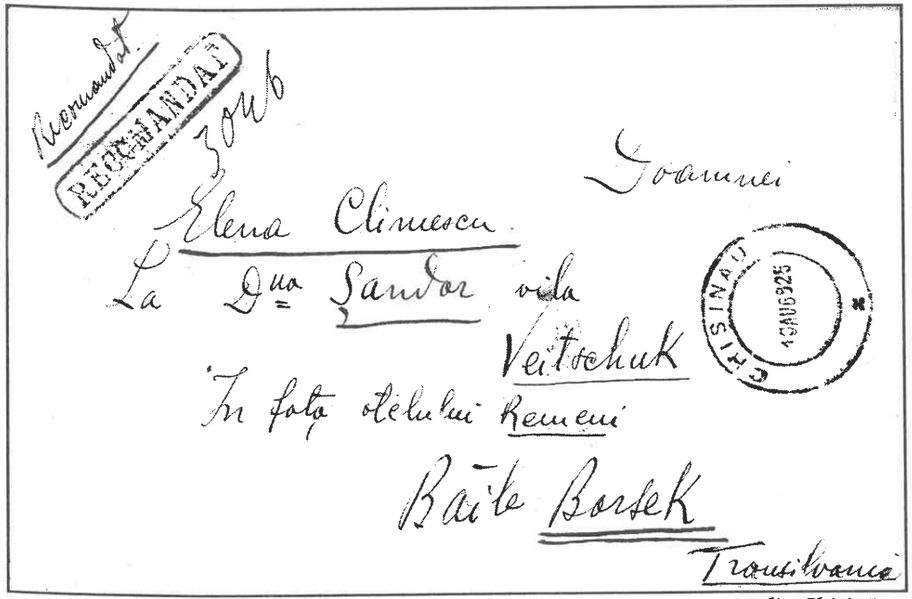

Fig. 114. *Plicul unei scrisori recomandate, expediate la 10 august 1925 din Chişinău (francat pe verso cu 3 mărci de un leu UZUALE FERDINAND, şi 25 bani "Asistența socială" (1921).*

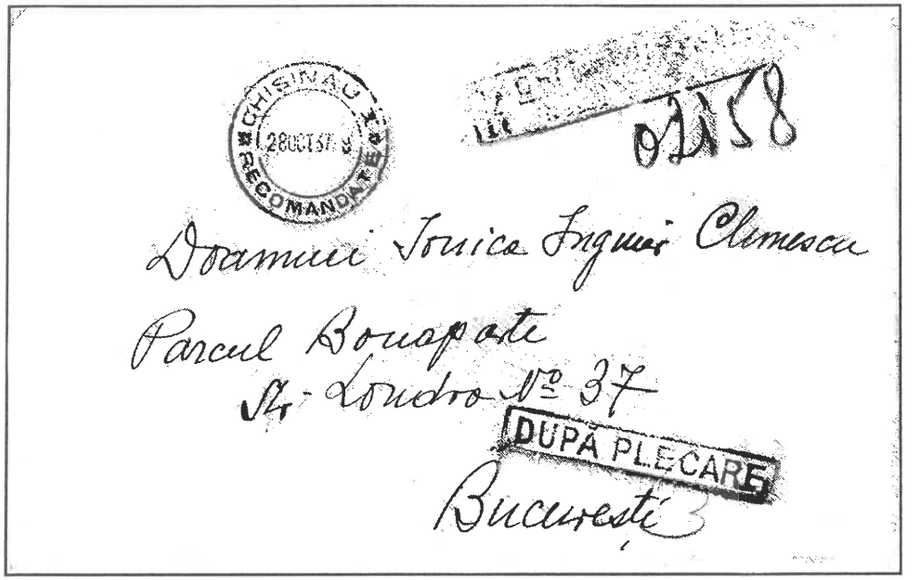

Fig. 115. *Scrisoare recomandată, depusă "după plecare", obliterată: Chişinău - recomandate (28 OCT 37). Francată pe verso: CAROL al II-lea şi Fondul aviației (1936).*

Din tabel se poate vedea raritatea pieselor expediate prin avion din Chişinău. Constatăm că au fost expediate doar scrisori – simple şi recomandate. Este adevărat că statistica pentru anul 1938 include doar corespondența expediată până la 1 octombrie, deoarece de la 7 octombrie 1938 corespondența dintre Chişinău, Cetatea Albă, Ismail, Galați şi Bucureşti se expedia „Prin Avion" fără suprataxă poştală aeriană[298]. Cursele poştale aeriene, inaugurate în anul 1926 (vezi capitolul "Poştă aeriană"), inițial au avut itinerariul **Bucureşti-Galați-Chişinău** şi retur, modificându-se pe parcursul timpului. Astfel, în anii 1931-1932 şi 1934 a existat ruta **Bucureşti-Galați-Chişinău-Cernăuți** şi retur, în anii 1936-1937 s-a circulat pe ruta **Bucureşti-Galați-Iaşi-Chişinău** şi retur, iar în anii 1936-1938 a existat şi ruta **Bucureşti-Galați-Ismail-Cetatea Albă-Chişinău** şi retur. În anul 1942 a fost deschisă şi ruta poştală aeriană **Bucureşti-Iaşi-Chişinău-Tiraspol**, care apoi a fost prelungită până la **Odesa**.

Tabelul nr. 18. ***Traficul poştal aerian intern 1937-1938***[299]
Expedieri de la Of. P.T.T. CHIŞINĂU (bucăți)

Anul	Scrisori simple	Trimiteri recomandate	Total Chişinău	Total România	%
1937	3	7	10	5265	0,19
1938*	12	28	40	11.361	0,35

* numai pentru perioada 2 mai - 1 octombrie 1938.

Cenzura poştală

Deoarece Chişinăul a fost centrul provinciei, aici a activat un număr mare de cenzori. Se presupune că numărul acestora nu era mai mic de 80 de persoane. Ştampilele utilizate de cenzorii din Chişinău erau diferite ca tip şi ca mărime.

Stampile utilizate

Ca în întreaga Basarabie, şi în oficiile poştale şi agenţiile speciale din judeţ iniţial s-au utilizat ştampilele ruseşti. Dar la Chişinău ştampilele au fost regravate cu litere latine: ***Chişinău-poşta, Chişinău-mandate, Chişinău-recomandate*** de acum către mijlocul anului 1918. Dan Grecu aduce probe că ştampila ***Кишиневъ Бесс.*** se mai întâlneşte ca ştampilă de sosire şi la data de 2 octombrie 1918, în timp ce la oficii cu mult mai mici ştampile româneşti apar încă din august 1918[300]. Situaţia cu utilizarea ştemplurilor ruse nu putea satisface autorităţile române, de aceea Direcţiei Generale P.T.T. i s-au alocat fonduri speciale, care au permis să se confecţioneze ştampile în limba română pentru toate oficiile poştale basarabene, iar ca urmare, de acum în anul 1922 unităţile poştale au fost dotate cu ştemplurile respective. Noile ştempluri, inscripţionate în limba română, aveau gravat ***Judeţul Chişinău***, ca din 1925, în urma modificării denumirii judeţului, să fie schimbate cu altele, ce conţineau indicativul ***Judeţul Lăpuşna***.

Se constată o varietate mare a formelor ştampilelor utilizate. Pe lângă ştampilele de zi folosite la obliterarea corespondenţelor, merită să fie menţionată în special ştampila ovală pentru poşta aeriană *Chişinău/Par avion,* folosită între anii 1928-1933[301]. Judeţul Lăpuşna era traversat de birourile poştale ambulante 81/82 Iaşi-Chişinău-Tighina, 105/106 Iaşi-Chişinău, 109/110 Galaţi-Tighina-Chişinău, 117/118 Iaşi-Tighina, 187/188 Iaşi-Chişinău, 387/388 Chişinău-Tighina, 391/392 Chişinău-Tighina, 581/582 Iaşi-Chişinău, toate cu cursă retur, fiecare fiind asigurat cu ştemplurile necesare pentru prelucrarea corespondenţei (mai detaliat vezi capitolul „Poşta ambulantă (feroviară)".

Birourile poştale ambulante, ce traversau judeţul Lăpuşna, au fost dotate cu ştampile speciale.

La Chişinău s-au utilizat şi câteva ştampile publicitare mecanice. Deşi ştampila publicitară din anul 1925 **Expoziţie/Târg de Mostre**, cu text liniar separat pe rulou, printr-o ştampilă de zi dublu cerc cu textul **Chişinău** era inscripţionată **15 aug. – 30 sep.**, în realitate oficiul poştal provizoriu a activat până la 16 octombrie 1925. Şi, evident, a folosit ştemplul respectiv pentru obliterarea corespondenţei depuse spre expediere[302].

Au existat şi ştampile cu indicaţii de serviciu ca, spre exemplu, cele de recomandare (ex: **R-Chişinău-No**...) sau cele cu care se oblitera corespondenţa destinată transportării pe cale aeriană, **„Transportat cu avioanele L.A.R.E.S."**, **„Sosită prin avioanele L.A.R.E.S."**

Ştampile utilizate de poşta română în Chişinău la expedierea corespondenţei:

Tipul ştampilei	Diametrul	Textul ştampilei:
Chişinău Cursa II	35 mm	2 JUL 927, 11 AUG 927, 8 JAN 931, 14 FEB 931, 14 MAI 931, 28 MAI 931, 7 AUG 931, 23 SEP 931, 16 APR 932, – toate amprentele au 6S (6 seara ?).
Chişinău Cursa I	30 mm	16 IUN 930, 28 IAN 931.
Chişinău Cursa I	33 mm	18 OKT 927 11 D, 12 IAN 929 2 D, 14 IAN 929 10, 22 FEB 929 12 D, 20 MAI 929 2 D, 17 JUN 929 2 D, 23 SEP 929 2D, 5 MAI 930, 5 NOV 930 1S, 12 JAN 931 9, 27 MAR 931 9D, 8 APR 931 9D, 28 APR 931 9D, 18 MAI 931 9D, 31 MAI 932, 29 JUN 931, 11 SEP 931, 13 SEP 931, 21 FEB 932, 5 MAI 933 11D.
Chişinău Cursa I	33 mm	(alta) 6 MAI 924 9-
Chişinău Cursa II	35 mm	18 SEP 933 N 6.
Chişinău cu linii ondulate	Pe CP se repetă de 3 ori	27 APR 925, 8 IAN 37 *15, 13 APR 38, 2 MAI 38 * 13, 11 MAI 38 * 10, 26 IUN 38 * 10, 22 IUL 38 * 10, 3 AUG 38 * 12, 26 SEP 38 * 12, 4 OCT 38, 27 OCT 38 * 18, 6 IAN 39 * 12, 30 APR 39 * 19, 9 IUN 39 * 10, 17 IUL 39 * 10. 20 MAI 40 * 19.
Chişinău I Recomandate	28 mm	28 oct 37 / 8
Chişinău Recomandate	29 mm	13. I. 934, - 6. IX. 936
Chişinău Exped. Cursa II	30 mm	16 APR 942
Chişinău	30 mm	10 AUG 925, 28 OCT 927, 2 IUN 930, 23 IUL 930, 8 AUG 930, 16 AUG 934, 15 SEP 934, 17 IAN 935, 26 IAN 935, - 6 AUG 935.
Chişinău I	30 mm	17. III. 931, 8. X. 932, 27. I. 933
Chişinău	33 mm	10 MAR 927, 22 IUN 927, 28 IUL 927, 28 IUN 929, 11 mar 930,
Chişinău 7	26 mm	18 MAI 44
Chişinău 8	28 mm	26 MAR 942

Ştampile utilizate pentru cartarea corespondenţei la sosire:

Tipul ştampilei	Diametrul	Utilizate la :
Chişinău Cursa II	34 mm	24 IUN 1935 1 E
Chişinău Sosire Cursa II	30 mm	11.IV.930, 28.IV.930, 26.V.930, 26.VIII.930
Chişinău Cursa I	23 mm	18 APR 939

Chişinău Cursa II	30 mm	3 MAR 942
Chişinău Sosirea I	33 mm	25 IUL 928, 17 APR 936
Chişinău Sosire cursa II	30 mm	24 V 930
Chişinău sosirea II	33 mm	22 NOE 935
Chişinău Exped. Cursa II	28 mm	30 nov 41 (pe o exp. din Buzău)
Chişinău 2	30 mm	8 MAI 939
Chişinău 8	28 mm	8 APR 942

Tipuri de ştampile

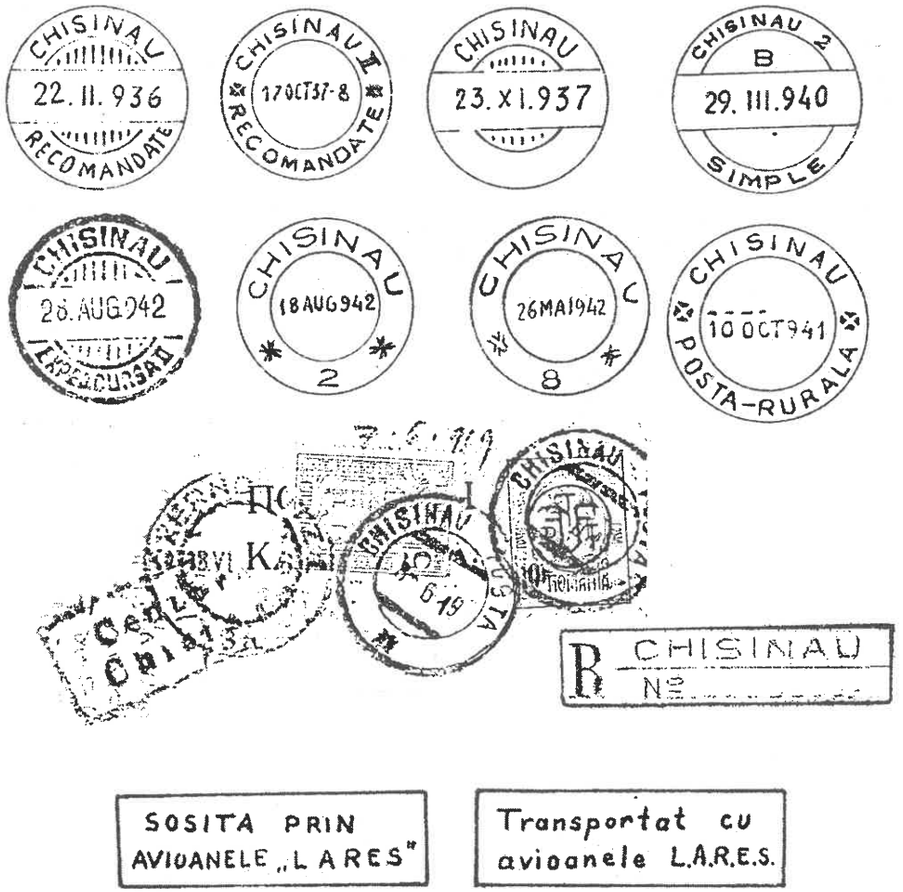

Fig. 116. *Carte poştală, expediată din Lausanne, Franţa, la 22.IV. 1938, obliterată la sosire cu ştampila Chişinău I, cursa II la* 25 APR. 38 -13.

Fig. 117. *Carte poştală, francată cu timbrul "Fondul Aviaţiei. Trimiteri poştale", 50 B,.* **obliterată cu ştampila mecanică Chişinău 4 OCT. 1938.**

JUDEȚUL TIGHINA (în 1918 – Bender)

Stema județului Tighina

Județul este așezat la marginea de est a țării în dreptul unui vechi vad al Nistrului, fiind amplasat la marginea de sud-est a podișului moldovenesc, iar o parte – în nordul Bugeacului. Podișul este compus dintr-o serie de culmi, ceea ce creează aspectul deluros al unei părți din județ.

Suprafața județului[303]: 6.333 km².

Județul Tighina și-a luat numele de la orașul de reședință, apărut în apropierea unei străvechi cetăți, poate de origine romană, reconstruită de genovezi și de meșterii lui Ștefan cel Mare, și care a împiedicat adeseori invazia hoardelor barbare, venite pentru pradă. Lunga existență a Tighinei se explică prin așezarea ei la cel mai bun vad al Nistrului, pe un drum străvechi al legiunilor militare și al negustorilor romani, „drumul mare tătăresc" de mai târziu, ce lega prin vadul Dunării de la Isaccea (vechiul Noviodunum) regiunile bizantine din dreapta Dunării cu Cafa, colonia genoveză din Crimeea. Acest drum se încrucișa aici cu drumul fluvial, ce ducea de la Hotin și Soroca la Cetatea Albă și la mare.

Fig. 118. ***Cetatea Tighina***

În anul 1918 județul s-a numit Bender, iar în 1919 s-a revenit la vechea denumire românească de Tighina.

Stema județului: scut cu fond roșu, încărcat cu un leu de aur șezând în profil spre dreapta, privind în față și ținând laba dreaptă superioară ridicată în sus. *Semnificația*: evocă evenimentele istorice desfășurate aici: leul face aluzie la șederea regelui Suediei, Carol al XII-lea, în zona aceasta[304].

Organizarea administrativă a județului Tighina

În anul 1930 județul avea o suprafață de 6.333 km², și conform recensământului, erau 307.629 locuitori, populația fiind repartizată astfel[305]:

Unități administrative	*Numărul locuitorilor*
Orașul Tighina	31.698
Orașul Comrat	12.359
Total urban	**44.057**
Plasa Bulboaca	57.500
Plasa Căușani	99.313
Plasa Ciadâr-Lunga	41.596
Plasa Cimișlia	65.164
Total rural	**263.572**
Total județ	*307.629*

La 1 iulie 1937 populația județului constituia 336.371 locuitori. Constatăm un spor natural de 28.742 locuitori, în timp de șase ani și jumătate[306], ceea ce corespunde unei creșteri de 9,3 %.

Harta județului Tighina.

Din punct de vedere administrativ județul era împărțit în două orașe (Tighina și Comrat), și 109 sate repartizate astfel[307]:

I. Plasa Bulboaca.....	29 sate
II. Plasa Căușeni.....	37 sate
III. Plasa Ciadâr-Lunga.....	16 sate
IV. Plasa Cimișlia.....	28 sate.

Tighina, capitala județului. Orașul e situat pe malul drept al fluviului Nistru, la 58 km de Chișinău, în preajma fortăreței, construite între aniii 1538-1541, numită de turci *Bender*, numele inițial al cetății fiind *Teaghineacheaci* (1408). Oraș menționat documentar în anul 1408. Locul unde s-a retras și a murit hatmanul cazac Ivan Mazepa. Tot aici și-a găsit adăpost, după înfrângerea în bătălia de la Poltava (1709), Carol al XII-lea, regele Suediei.

Stema orașului: scut având fond roșu, cuprinzând o cetate de argint, crenelată cu trei turnuri, cel din centru – mai înalt, dotat cu o poartă boltită, închisă și cu ferestre luminate negru. În fața construcției se află un leu de aur, culcat spre dreapta, totul pe o terasă verde. Scutul este timbrat cu o coroană murală de argint, formată din cinci turnuri crenelate. *Semnificația*: reprezintă vechea cetate a Tighinei, celebră pentru evenimentele ce s-au desfășurat aici[308].

Comrat, comună urbană, situată la 123 km de Tighina, 105 km – de Chișinău și 370 km – de București, pe malul drept al râului Ialpug. Prin Comrat trece releul poștal Chișinău-Ismail. Stație de cale ferată pe linia *Zorleni-Basarabeasca*. Are 13.300 locuitori[309].

Stema orașului: scut având fond de argint, cuprinzând un armăsar natural (roșu) galopând spre dreapta. *Semnificație*: amintește renumitele herghelii de cai, existente în trecut aici[310].

Plasa Bulboaca: Anenii Noi, Anenii Vechi, Balmaz, Bulboaca, Calfa, Caşcalia, Căinari, Cărbuna, Chircăieşti, Chițcani, Cobusca Nouă, Cobusca Veche, Delacău, Emental, Fârladani, Gangura, Gârbovăț, Geamăna, Gura Bâcului, Hagimus, I. G. Duca, Larga, Pugoceni, Speia, Șerpeni, Telița, Țânțăreni, Varnița.

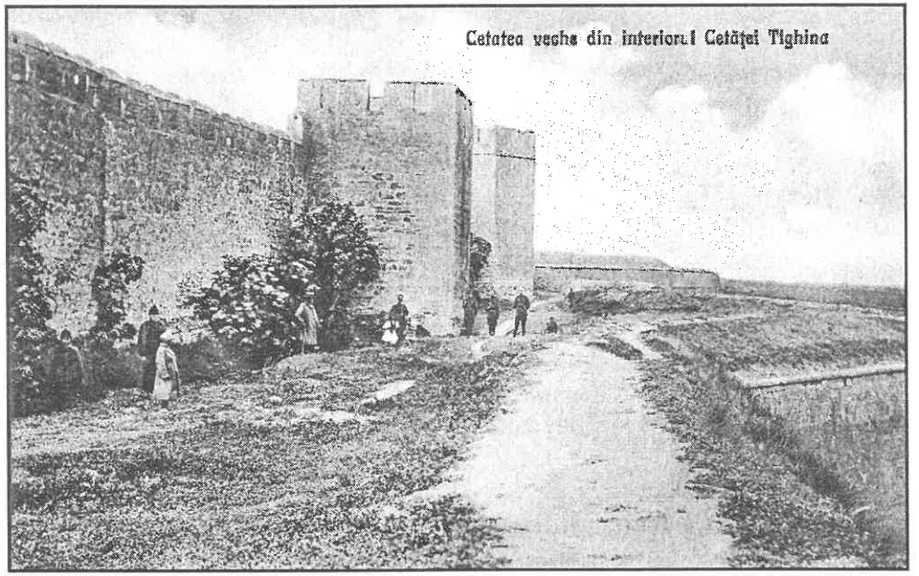

Fig. 119. ***Carte poștală, ce reproduce intrarea în Cetatea Tighina.***

Plasa Căușeni: Alexăndreni, Baccealia, Baimaclia, Brezoaia, Căușenii Noi, Căușenii Vechi, Cârnățeni, Ceaga, Ciburciu, Copceac, Ermoclia, Evgheniţa, Feşteliţa, Grigoreni, Iacobstal, Leontina, Manzâr, Marianca de Jos, Marianca de Sus, Nicolaeni, Opaci, Plop-Ştiubei, Popeasca, Răileni, Saiți, Sălcuța, Sărățica, Simionești, Sturzeni, Talmaz, Tănătari, Taraclia, Tarutino-Nou, Tocuz, Ursoaia, Vozneseni, Zaim.

Plasa Ciadâr-Lunga: Abaclia, Avdarma, Başcalia, Beş-Ghioz, Ciadâr-Lunga, Chiriet-Lunga, Chirsova, Cioc-Maidan, Djoltai, Feraponteanca, Gaidari, Românești, Tomai, Tvardița, Valea-Perjei Nouă, Valea-Perjei Vechi.

Plasa Cimişlia: Bahmutea, Batâr, Bogdăneasca Veche, Carabeţeni, Cecur-Menjir, Cenac, Cimişlia, Cioara-Murzei, Ciufleşti, Curugica, Dezghinje, Ecaterineanca, Grădiştea, Gura-Galbenă, Hârtop, Ialpugeni, Iserlia Nouă, Javgur, Lac, Marienfeld, Minciuna, Plăcinta, Sadaclia, Sahaidac, Satu-Nou, Selemet, Topal, Troița[311].

Fig. 120. ***Sediul administrației Zemstvei, ulterior și al Prefecturii orașului Tighina.***

În comparație cu celelalte județe ale Basarabiei, Tighina se bucură de mai multe avantaje în ce privește căile de comunicație: grație liniilor ferate, are prin Chișinău și Basarabeasca legătură directă cu Moldova, și anume cu orașele Iași, Bârlad și Galați. Prin Tiraspol Basarabia face legătură cu diferite regiuni ale URSS.

Județul Tighina este străbătut de o rețea de drumuri de 1.184 km 855 m, repartizate astfel[312]:

Drumuri naționale – 246 km 688 m, din care 51 km 952 m pietruiți și pavați sunt întreținuți de Direcția Generală a Drumurilor, iar 1 km 374 m pavați

– de comunele urbane;

Drumuri judeţene – 571 km 397 m, care sunt în întregime în administraţia judeţului, din care 16 km sunt pavaţi şi pietruiţi;

Drumuri comunale – 367 km 370 m.

Lungimea podurilor este de 1.401,95 m, repartizată astfel: poduri naţionale – 381,4 m, judeţene – 813,6 m, şi comunale – 204,9 m.

Prin judeţ trec patru drumuri naţionale, legând următoarele localităţi[313]:

1. *Bolgrad-Tarutino-Căuşeni.*
2. *Chişinău-Tighina-Cetatea Albă* (Tighina-Căuşeni = 25 km).
3. *Chişinău-Comrat-Bolgrad.*
4. *Fălciu-Comrat-Tarutino.*

Judeţul Tighina este străbătut de o reţea de căi ferate de 266 km linii secundare simple, având următoarele staţii importante: *Tighina, Basarabeasca, Bulboaca, Abaclia*[314].

Structura poştală

Serviciul poştal român şi-a început activitatea în judeţ la 1 iulie 1918, fiind introduse aceleaşi legi şi reglementări poştale ce funcţionau în Regat.

Agenţia specială *Basarabeasca-Gară* trebuia să se transforme în oficiu la 1.05.1920, dar acest lucru a avut loc abia la 1.04.1921, ca la 16.03.1922 să se revină la structura veche – de agenţie specială. Oficiul special *Taraclia* a fost transformat în agenţie specială la 1.08.1922, iar agenţia specială *Schinoasa* şi-a schimbat denumirea în *Bahmutea*[318], la 1.02.1933.

La 1.01.1926 localitatea *Talmaza* a trecut de la judeţul Cetatea Albă la judeţul Tighina. La 1.01.1928 agenţia specială *Petrovca* şi-a schimbat denumirea în *Ceaga*, iar oficilul *Romanovca* – în *Romăneşti*.

Tabelul nr. 19. ***Numărul de unităţi poştale existente în judeţul Tighina între anii 1928-1935.***

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
O	6	6	6	6	6	6	6	6
AS	9	8	8	8	8	8	8	8
GP	9	2	8	8	9	14	9	13
Total	**24**	**16**	**22**	**22**	**23**	**28**	**23**	**27**

Conform datelor din ***Enciclopedia României***, în anul 1937 în judeţ activau **6 oficii P.T.T. de stat**: la *Tighina, Comrat, Căuşeni, Ciadâr-Lunga, Cimişlia* şi *Romăneşti*; **7 agenţii speciale** – la *Bahmutea, Bulboaca, Căinari, Ceaga, Gura Galbenă, Manzâr, Talmaz* şi *Taraclia*; şi **o gară cu serviciu poştal** – *Zloţi*[315].

După Călin Mărinescu în judeţ au activat 31 unităţi poştale locale: *Abaclia, Avdarma, Basarabeasca (Basarabia), Bulboaca (Bulboca), Bulboaca-Gară,*

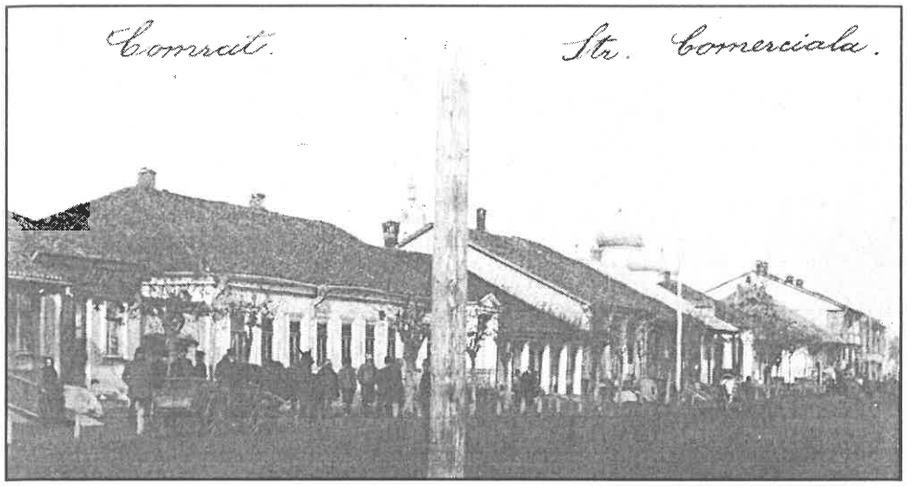

Fig. 121. ***Stradă din oraşul Comrat.***

Căinari, Căinari-Gară, Căuşani (Căuşanii Mari), Căuşani-Gară, Ceaga (Ceagu), Chiţcani, Ciadâr-Lunga, Ciadâr-Lunga-Gară, Cimişlia, Cioc-Maidan, Comrat, Gura Galbenă, Iujno-Troiţcaia, Manzir (Manzâr), Petrovca, Romăneşti (Romanovca), Schinoasa (Bahmutea), Schinoasa-Gară, Talmaza, Taraclia, Telița, Tighina (Bender), Tighina (Bender) I, Tighina II, Tvardița, Zloți-Gară[316].

Unităţile poştale respective au activat până la sfârşitul lunii iunie 1940, când în urma ultimatumului sovietic din 26 iunie au fost nevoite să-şi suspendeze activitatea.

Fig. 122. ***Judeţul Tighina. Mănăstirea Noul Neamţ.***

Tabelul nr. 20. ***Oficiile şi agenţiile poştale din judeţul Tighina între anii 1918 - 1940 şi 1941 - 1944***[317].

Unitatea poştală	Tipul	Perioada de funcţionare
1. Abaclia	AS	... - 31.08.1921
2. Avdarma	AS	1918 - ...
3. Basarabeasca (Basarabia)	AS, O	1918 - 30.09/13.10.1918, 15.09.1919 - 14.02.1929
4. Bulboca (Bulboaca)	AS, O	1918 - ..., 1.04.1921 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, ...
5. Bulboaca-Gară	GP	...1919 - 31.12.1927
6. Căinări	AS, O	1918 - ..., ...1922 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, 20.05 - 08.1944
7. Căinări-Gară	GP	... 1919 - 1924 ...
8. Căuşeni (Căuşenii Mari)	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, ...
9. Căuşeni-Gară	GP	1919 - ...
10. Ceaga (Ceagu)	AS, O	... 1926 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, ...
11. Chiţcani	AS	1918 - ...
12. Ceadâr Lunga (Ciadâr Lunga)	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, 5.05.1944 - 08.1944
13. Ceadâr-Lunga-Gară	GP	... 1919 - ...
14. Cimişlia	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, 20.05.1944 - 08.1944
15. Ciocmaidan (Ciocmeidan)	AS	1918 - ...
16. Comrat	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, 5.05.1944 - 08.1944
17. Gura-Galbenă	O, AS	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, 20.05.1944 - 08.1944
18. Iujno Troiţcaia	AS	1918 - ...
19. Manzir (Manzâr)	O	1918 - ..., 1.04.1921 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
20. Petrovca	AS	1918 - ..., 1.04.1921 - 1924...
21. Romăneşti (Romanovca)	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, 5.05.1944 - 08.1944
22. Schinoasa (Bahmutea)	AS, O	...1922 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, ...
23. Schinoasa Gară	GP	...1919 - 1926...
24. Talmaz	AS	... 1926 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, ...
25. Taraclia	O, AS	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, 3.06.1944 - 08.1944
26. Teliţa	AS	1918 - 1924 ...

27. Tighina (Bender) I	O	1918 - 1940, 20.07.1941 - 03.1944, 05/06.1944 - 08.1944
27. Tighina II	O	...1938 - 1940, ...
28. Tighina	AS	...1919...
29. Tvardiţa	AS	1918 - ...
30. Zloţi-Gară	GP	...1919 – 1940, 15.07.1942 - 03.1944, ...

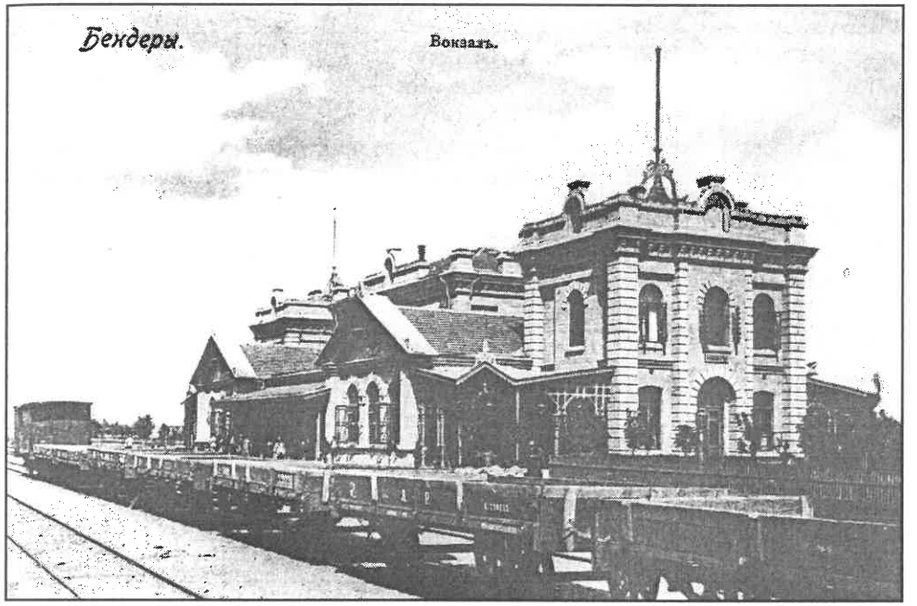

Fig. 123. ***Carte poştală cu imaginea gării Tighina*** **(începe. sec. XX).**

În anul 1933 la Bulboaca a existat o agenţie poştală specială, ce utiliza o ştampilă pe care denumirea satului era inscripţionată BOLBOCA. Şef al agenţiei era Petre Hitrov.

În iulie 1941, după ce trupele româneşti au eliberat Basarabia, unităţile poştale au fost redeschise şi au funcţionat până în luna martie 1944, când armatele sovietice au pornit o puternică ofensivă în Transnistria şi Basarabia.

La începutul lunii mai 1944, odată cu stabilizarea frontului, unele unităţi poştale, situate mai departe de linia a doua de apărare, şi-au reluat activitatea şi au funcţionat până în august 1944, când, în urma operaţiei "Iaşi-Chişinău", trupele sovietice au ocupat din nou Basarabia.

Traficul postal

Făcând analiza cantităţii numerice a corespondenţei expediate prin unităţile poştale din judeţ între anii 1928-1935 şi 1937-1938, Călin Marinescu constată "*o pondere foarte scăzută a corespondenţei expediate din judeţul Tighina în compara-*

ție cu cea expediată din toată România"[319]. Astfel, cel mai mare volum de trimiteri poştale a circulat în anul 1928 – 1.503.770 buc., dintre care 754.540 – oficiale, ca mai apoi acest indice să tot scadă în fiece an, ajungând în 1938 la 977.703 trimiteri interne (inclusiv 409.153 – oficiale) şi 32.654 – externe, ceea ce a constituit 0,21 % din traficul poştal din România![320]

Tabelul nr. 21. ***Obiecte de corespondenţă expediate din judeţul Tighina în anii 1928-1935 şi 1937-1938 (bucăţi)***

Anul	Tipul de corespondenţă	Scrisori	Cărţi poştale	Imprimate şi alte obiecte	Obiecte recomandate	Oficiale	Total jud. Tighina	% faţă de România
1928	int+ext*	328.718	267.332	93.808	59.372	754.540	1.503.770	0,38
1929	int+ext.*	309.478	391.352	55.458	61.831	493.370	1.311.489	0,33
1930	int+ext*	286.078	524.732	89.362	58.801	476.506	1.435.479	0,42
1931	internă	200.460	311.324	25.350	42.396	643.400	1.222.930	0,37
	externă	13.936	10.660	1.066	3.136	-	28.798	0,14
1932	internă	170.638	366.444	19.604	30.092	433.332	1.020.110	0,39
	externă	14.378	11.596	3.848	2.255	2	32.079	0,19
1933	internă	183.664	413.140	63.700	31.209	530.302	1.222.015	0,44
	externă	14.768	11.830	1.248	2.175	-	30.021	0,21
1934	internă	192.660	425.100	31.824	29.116	690.816	1.369.516	0,47
	externă	23.608	14.690	2.132	2.278	-	42.708	0,31
1935	internă	180.284	521.534	66.092	24.862	609.335	1.402.107	0,41
	externă	17.758	17.030	1.040	3.809	-	39.637	0,25
1937	internă	162.916	357.838	73.034	23.632	502.286	1.119.706	0,30
	externă	14.352	18.330	2.444	4.714	-	39.840	0,24
1938	internă	117.702	316.394	68.328	66.126	409.153	977.703	0,25
	externă	12.116	13.962	2.548	4.028	-	32.654	0,21

* - inclusiv corespondenţă externă sosită

Fig. 124. ***Scrisoare expediată din Tighina la Cernăuţi la 4 iulie 1926. (Fragment).***

Cenzura poştală

În judeţ a funcţionat un singur birou de cenzură, aflat pe lângă oficiul poştal Tighina, care şi-a început activitatea în anul 1918 şi a activat şi în anii 20 ai sec. XX.

În luna iulie 1941 biroul de cenzură şi-a reînceput activitatea şi a funcţionat până în august 1944, cu unele suspendări în perioada martie-mai 1944[321].

Stampile poştale

Fig. 125. ***Plic de serviciu al Direcţiunii Regionale a Poştelor şi Telegrafelor din Chişinău, expediat din Cimişlia, jud. Tighina, obliterat cu ştampila Cimişlia la*** **22 MAI 933.**

Fig. 126. ***Carte poştală expediată din Tighina, obliterată*** **5 SEP 926.**

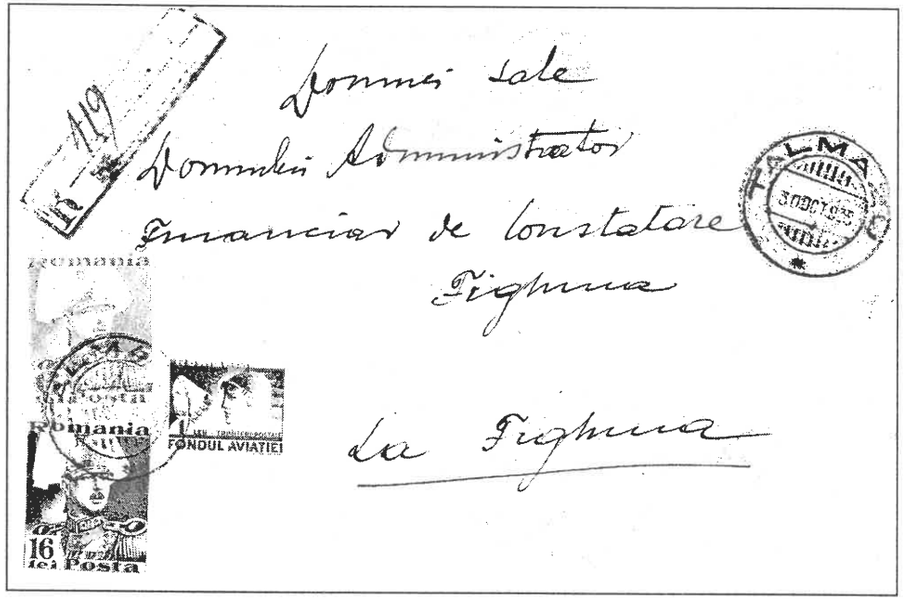

Fig. 127. ***Plicul unei scrisori recomandate expediate din s. Talmaza la Tighina, obliterat cu ştampila*** **TALMAZU 30 OCT 938.**

JUDEŢUL CAHUL

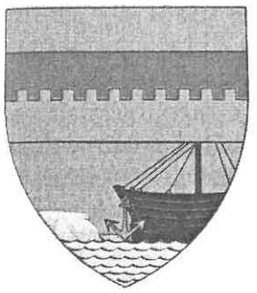

Stema judeţului Cahul

Este situat la sudul Basarabiei. La vest el se întinde până în valea Prutului, iar la est depăşeşte lunca Ialpugului. Prin colţul sud-est este străbătut de calea ferată ce duce de la Galaţi la Tighina şi Cetatea Albă. Suprafaţa judeţului[322]: 4.442 km^2.

În epoca romană a făcut parte din teritoriul numit „Ad Moesiam" şi era străbătut de un val de apărare, denumit în epoca modernă „Valul lui Traian". Relieful e un podiş, alcătuit dintr-o culme lungă şi plană, orientată de la nord spre sud, şi ramificată în culmi secundare mai scurte, printre afluenţii Prutului şi ai Ialpugului.

Stema judeţului: scut roşu tăiat; în câmpul superior, o fascie de aur crestată, în partea inferioară; o corabie neagră ieşind din flancul stâng al scutului şi navigând spre dreapta pe valuri de argint; de proră este prinsă o ancoră de aur. *Semnificaţia*: Fascia crestată aminteşte valul lui Traian, evocă intensul proces de romanizare ce s-a desfăşurat în zonă, în antichitate. Ambarcaţiunea atestă activitatea în domeniul navigaţiei desfăşurată de locuitorii de aici, încă din vechime[323].

Organizarea administrativă a judeţului Cahul

Recensământul din 1930 a stabilit în judeţul Cahul un număr de 194.631 locuitori, populaţia fiind repartizată astfel:

Unităţi administrative	***Numărul locuitorilor***
Oraşul Cahul	10.437
Oraşul Leova	6.438
Total urban	**16.875**
Plasa Cantemir	42.163
Plasa Ioan Voevod	45.737
Plasa Ştefan cel Mare	43.153
Plasa Traian	46.703
Total rural	**177.76**
Total judeţ	***194.631***

La 1 iulie 1937 numărul populaţiei judeţului Cahul a fost de 218.927 locuitori, ceea ce constituie un spor natural faţă de anul 1930 de 24.296 locuitori[324], ori o creştere de 12,55 %.

Din punct de vedere administrativ judeţul are două oraşe (Cahul şi Leova) şi 208 sate, împărţite astfel:

I. Plasa Cantemir..... 57 sate.
II. Plasa Ioan Voevod..... 38 sate
III. Plasa Mihai Viteazul..... 37 sate
IV. Plasa Ştefan cel Mare ..... 55 sate
V. Plasa Traian..... 21 sate.

Cahul, capitala judeţului. Este aşezat cam spre mijlocul ţinutului, pe malul stâng al Prutului şi în dreptul unui vechi vad al acestuia (vadul de la Oancea). Pe locul oraşului de astăzi până în sec XIX exista satul Frumoasa, constituit la rându-i pe temeliile unei străvechi aşezări romane. În împrejurimile oraşului de azi Ioan Vodă cel Cumplit a dat eroica bătălie cu turcii (iunie 1574), în care au căzut 20.000 de ostaşi ai Moldovei.

Este un oraş izolat, fără cale ferată şi şosele. A fost creat de guvernatorul rus Fiodorov la 1838, dintr-un sat care se numea iniţial Frumoasa. După revenirea sudului Basarabiei la Moldova, în anul 1856, oraşul ajunse a fi românesc şi capitală de judeţ, dar îşi pierdu această din urmă calitate când Rusia reanexează sudul Basarabiei în 1878. Abia în 1914 ajunge iarăşi capitală de judeţ. În anul 1936 are 12.000 locuitori[325].

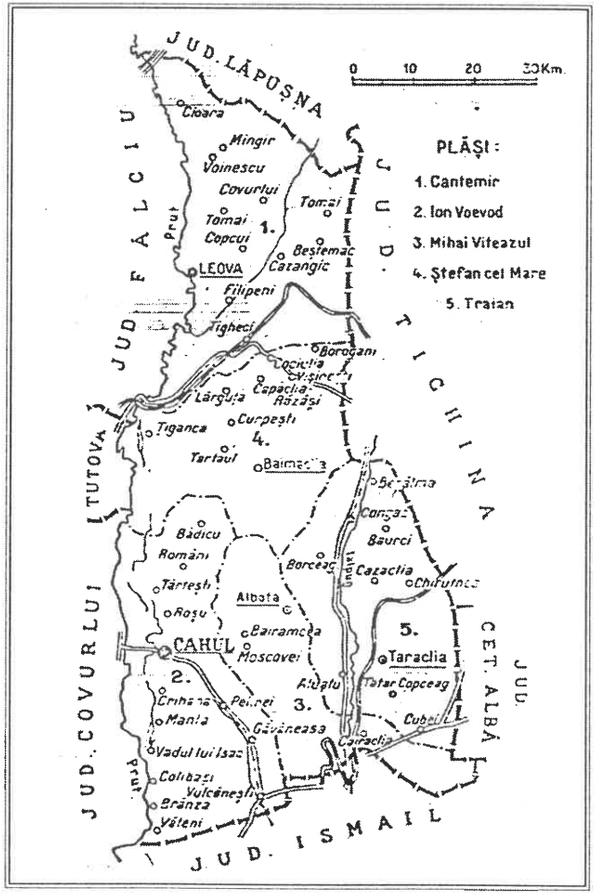

Fig. 128. *Harta judeţului Cahul.*

Stema oraşului: pe scut roşu, un brâu crenelat de aur; peste acesta se suprapune un legionar roman, de argint, stând în picioare, văzut din faţă şi privind spre dreapta; el are în mâna dreaptă o insignă militară romană de aur, terminată cu o acvilă, iar în mâna stângă un scut, de argint, purtând literele **V R R** scrise cu negru. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din cinci turnuri crenelate. *Semnificaţia*: aminteşte valul roman, care trecea prin apropierea localităţii şi straja romană existentă în această margine a împărăţiei. Literele **V R R** sunt prescurtarea devizei de mare profunzime pentru spiritualitatea românească, VIRTUS ROMANA REDIVIVA.

Leova, comună urbană, situată pe malul stâng al Prutului, la 68 km de reşedinţa judeţului, 160 km de Galaţi şi 390 km de Bucureşti. Prin Leova trece şoseaua Chişinău-Cahul. Are 6.540 locuitori (1 iulie 1936). Cea mai apropiată staţie de cale ferată – Prut, se află la 16 km distanţă pe linia *Bârlad-Zorleni-Basarabeasca*.

Stema oraşului Leova: scut având fond roşu încărcat cu un brâu crenelat, din care iese un leu redat în profil spre stânga, totul de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din trei turnuri crenelate. *Semnificaţia*: simbolizează istoria străveche, evidenţiază intensul proces de romanizare desfăşurat în această regiune[327].

Congaz, comună rurală, aşezată în nordul judeţului, la 30 km de staţia de cale ferată Ciadâr-Lunga. Prin Congaz trece şoaseaua Chişinău-Bolgrad-Ismail. Avea 9.160 locuitori (29 decembrie 1930).

Plasa Cantemir: Antoneşti, Baiuş, Beştemac, Bulgari, Caporani, Gazangic, Câmpul Drept, Ceadâr, Cucazovca I, Cucazovca II, Cococeni, Colibabovca, Copcui, Covurlui, Filipeni, Fundul-Sărăţicăi, Graniţa Veche, Hârtop, Horjeşti, Hănăşeni, Hănăşeni de Pădure, Iargara, Leova, Mingir, Mihai Voievod, Sărata Nouă, Sărăţica Nouă, Sărăţica Veche, Tătăreşti, Tigheci, Tigheceanca, Tomai, Traian, Troiţa, Usăteni, Valea-Agop, Valea Jidanului, Voinescu, Vozneseni.

Plasa Ioan Voievod: Andruşul de Jos, Andruşul de Sus, Badicul-Nou, Badicul-Vechi, Brânza, Burtovca, Colibaşi, Constantineşti, Cotihana, Crihana, Crihana Nouă, Cucoara, Făgădău, Focşani, Gavanoasa, Ghibanu, Greceni, Hutul, Larga, Larga Veche, Manta, Nicolaeni, Paicu, Paşcani, Paveleşti, Pelinei, Pelineii Noi, Români, Roşu, Stoineşti, Ursoaia, Vadul-lui-Isac, Văleni, Vladimireşti, Vişineşti, Vulcăneşti, Zârneşti.

Plasa Mihai Viteazul: Albota, Albota de Jos, Alexăndreşti, Alexandru-cel-Bun, Bairamcea, Broasca, Budăi, Burlacu, Burlăcelu, Cairaclia, Calceva, Carbalia, Ciorâţa, Ciumai, Dermenji, Jigalboaia, Hajieşti, Hârtopi, Huluboaia, Lopăţica, Luceşti, Moscovei, Moscovei-Costantineşti, Moscovei-Răzeşi, Moscovei Vechi, Moscoviţa, Musait, Netoş, Paruşeni, Sofieni, Taraclia de Salcie, Tartaul de Salcie, Tătărăşti, Teodoreşti, Trifeşti, Trubăieşti, Valea Stejarului.

Plasa Ştefan cel Mare: Acui de Jos, Acui de Mijloc, Acui de Sus, Alexăndreni, Baimaclia, Borogani, Butuceni, Caietu, Cania, Capaclia-Răzeşi, Cârpeşti, Câşla, Chioselia, Chioselia-Mare, Chioselia-Mică, Chircani, Ciobalaccia, Cociulia, Congazul Mic, Constantineştii Noi, Coştangalia, Crăciun, Cuza Vodă, Deduleşti, Eichendorf, Enăcheşti, Iepureni, Flămânda, Flocoasa, Gheltosu, General Poetaş, Goteştii Noi, Haragâş, Hârtoape, I.G. Duca, Ilaşcova, Lărguţa, Lingura, Măcreşti, Popovca, Porumbeşti, Principele Mihai, Sadâc, Samalia, Stoeneşti,

Taraclia (Sadâc), Taraclia (Ţiganca), Tartaul, Telpiz, Tutovanu, Ţărăncuţa, Ţâganca, Valea Largei, Victoria, Vişineşti.

Plasa Traian: Alexeni, Aluatu, Balaban, Baurci, Beşalma, Bisericuţa de Jos, Bisericuţa de Sus, Borceag, Cazaclia, Cârlăneni, Chiriutnea, Ciucureni, Ciucureşti, Congaz, Cortinul Nou, Cubei, Denevița, Mârzeni, Oituz, Taraclia, Tatar-Copceac.

Județul Cahul era străbătut de o rețea de drumuri de 2.710 km 229 m, împărțită astfel[328]:

Drumuri naționale – 173 km 629 m, din care Direcția Generală a Drumurilor întreține 31 km 626 m (pietruiți şi pavați), iar comunele urbane – 1 km 630 m;

Drumuri județene – 619 km 100 m;

Drumuri comunale – 1.917 km.

Lungimea podurilor este de 2.211,7 m, repartizate astfel[329]: poduri naționale – 414,6 m, județene – 1.089,1 m, şi comunale – 708 m.

Prin județ trec patru drumuri naționale, legând următoarele localități: *Reni -Vulcăneşti-Bolgrad-Tarutino*.

1. *Comrat-Bolgrad-Ismail*.
2. *Oancea-Cahul-Vulcăneşti* (Cahul-Vulcăneşti = 33 km).
3. *Fălciu-Tigheci-Comrat* (67 km).

Județul Cahul este străbătut de o rețea de cale ferată de 99 km linii secundare simple, având o stație importantă – Iargara[330].

Structura poştală

Organizarea poştală în județul Cahul a fost aceeaşi ca şi în întreaga Basarabie. Structura poştală a județului era constituită, la 1928 – din 10 unități poştale, la 1935 – din 12, ca mai apoi să se ajungă la 18 oficii şi agenții speciale: *Albota, Baimaclia, Cahul, Congaz, Cubei, Fălciu Basarabia, Găvănoasa, Goteşti (Goleşti, I.Gh. Duca), Greceni-Gară, Iargara, Iargara-Gară, Leova, Minjir, Prut-Gară, Taraclia, Taraclia-Gară, Vişineşti (Vişinevca) şi Vulcăneşti-Gară*[331].

La 1.1.1926 a trecut de la județul Cahul la județul Fălciu oficiul poştal Mingir, dar în aprilie 1930 a revenit din nou în componența veche. Tot atunci oficiul poştal *Cubei* din județul Cetatea Albă a fost încorporat în județul Cahul. La 1.01.1928 s-a schimbat denumirea agenției speciale *Vişinevca* în *Vişineşti*, iar la 1.11.1934 agenția specială *Goteşti* a fost numită *Ion Gh. Duca*.

Este adevărat că ***Enciclopedia Română*** indică existența în județ în anul 1937 a **4 oficii P.T.T. de stat**: la Cahul, Leova, Baimaclia şi Cubei; **3 oficii autorizate**: la Mingir, Taraclia şi Vişineşti; **2 agenții speciale**: Albota şi I.G. Duca; **3 gări cu serviciu poştal**: Iargara, Greceni şi Prut[332].

Activitatea unităților poştale a fost suspendată definitiv în martie-mai 1944, după ofensiva armatelor sovietice, în rezultatul căreia județul a fost încorporat în U.R.S.S[333].

Tabelul nr. 22 arată modul cum s-a dezvoltat rețeaua din județ între anii 1928-1942[334].

Tabelul nr. 22. ***Numărul de unități poştale existent în județul Cahul între anii 1928 – 1935, 1938 şi 1942.***

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1938	1942
AS	4	4	4	4	4	4	4	4	9	8
O	3	3	4	4	4	5	5	5	-	-
G	3	3	3	3	3	5	3	3	3	-
Total	**10**	**10**	**11**	**11**	**11**	**14**	**12**	**12**	**12**	**8**

Tabelul nr. 23. ***Unitățile poştale din județul Cahul 1918-1940 şi 1941-1944***

Unitatea Poştală	*Tipul*	*Perioada de funcționare*
1. Albota	AS, O	1918 - ..., 16.07.1921 - 1940
2. Baimaclia	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, . . .
3. Cahul	O	1918 - 1940, 20.07.1941 - 03.1944
4. Concaz	AS	1918 - ..., 1.04.1921 - 15.06.1923, - ... 1924
5. Cubei	O	1926 - 1940, 10.03.1942 - 03.1944
6. Fălciu Basarabia	O	1918 - 30.09/13.10.1918
7. Găvănoasa	AS	1918 - 1922...
8. Goteşti (Goleşti, Ion Gh. Duca)	AS,O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
9. Greceni-Gară	GP	15.07.1935 - 1940, 20.09.1943 - 03.1944
10. Jargara (Iargara)-Gară	GP	1.10.1925 - 31.03.1939
11. Iargara	O	2.03.1939 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, ...
12. Leova	O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944
13. Mingir (Minjir)	AS, O	1918 - 1925..., 04.1930 - 22.04.1940, 1.01.1943 - 03.1944
14. Prut-Gară	GP	1.06.1926 - 1940
15. Taraclia	AS	1.02.1934 - 1940, 07/09. 1941 - 03.1944
16. Taraclia-Gară	GP	...1926 - 31.12.1934
17. Vişinesti (Vişinevca)	AS	1918 - 1938...
18. Vulcăneşti-Gară	GP	... 1922 - 1924...

O=oficiu; AS=agenție specială; GP=gară poştală; 1918=1.07.1918; 1940=27.06.1940

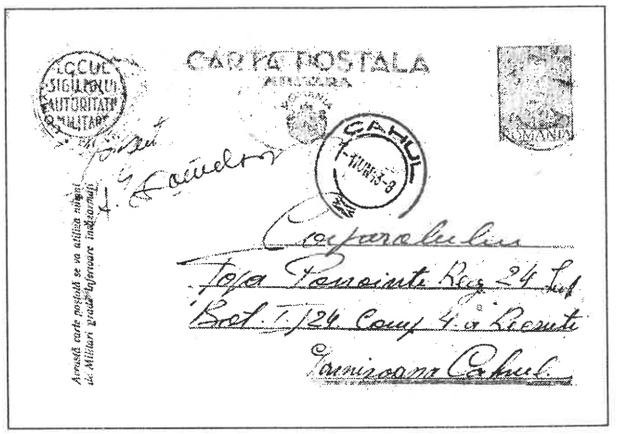

Fig. 129. ***Carte poştală sosită la Cahul la 1 IUN 943. Autoritatea militară a aplicat ştampila cu tuş roşu: COMANDAMENTUL M. U. BIR. VERIFICĂRI. SERV. INTENDANȚEI***

Traficul poştal

Tabelul nr. 24. ***Obiecte de corespondenţă expediate din judeţul Cahul 1928-1938 (buc.)***

Anii	Tipul de corespon-denţă	Scri-sori	Cărţi poştale	Impri-mate şi alte obiecte	Obiecte reco-mandate	Oficiale	Total jud. Cahul	% faţă de Ro-mânia
1928	int. + ext.*	99.788	119.548	16.432	20.987	262.511	519.266	0,13
1929	int. + ext.*	102.128	Î40.790	15.418	22.816	287.645	568.797	0,14
1930	int. + ext.*	86.424	160.004	13.962	21.663	219.802	501.855	0,14
1931	internă	50.206	125.476	6.604	16.628	169.288	368.202	0,11
	externă	4.180	2.132	78	728		7.118	0,03
1932	internă	42.120	111.826	10.062	9.856	182.599	356.463	0,13
	externă	30.42	1.482	234	486	33	5.277	0,03
1933	internă	52.702	137.826	13.260	8.902	389.458	602.148	0,21
	externă	4.836	1.950	104	329	10	7.229	0,05
1934	internă	47.684	131.040	10.114	12.336	358.050	559.224	0,19
	externă	3.926	1.820	156	438		6.340	0,04
1935	internă	49.660	167.596	22.568	9.075	271.545	520.444	0,15
	externă	3.328	1.872	260	776	11	6.237	0,04
1937	internă	56.680	157.924	86.762	11.345	256.104	568.815	0,15
	externă	4.446	1.456	598	468		6.968	0,04
1938	internă	69.706	203.060	26.052	14.428	333.318	646.564	0,16
	externă	3.718	1.794	1.274	359		7.145	0,04

* - inclusiv corespondenţă externă sosită

Cenzura poştală

În judeţ a funcţionat un singur birou de cenzură pe lângă oficiul poştal din Cahul, deschis în anul 1918.

În anul 1941 după eliberarea Basarabiei biroul a fost reînfiinţat şi a activat până la retragerea trupelor româneşti din teritoriu (august 1944)[335].

Stampile poştale

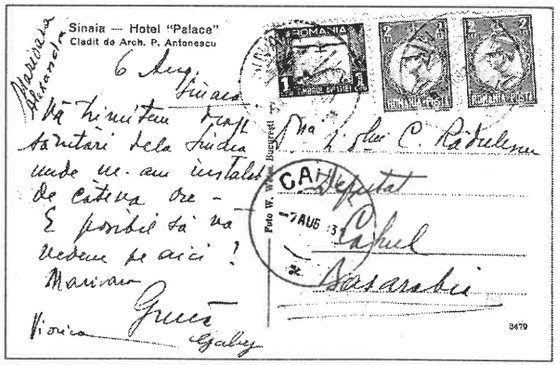

JUDEŢUL CETATEA ALBĂ.

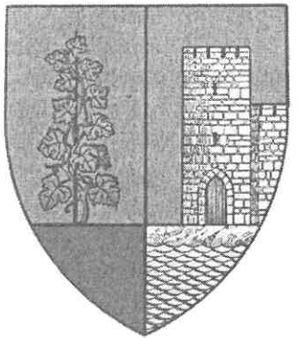

Stema judeţului Cetatea Albă

Judeţul este aşezat în colţul dintre Nistru şi ţărmul moldovean al Mării Negre, făcând parte din judeţele Bugeacului. Suprafaţa judeţului[336]: 7.595 km^2.

Pe teritoriul acestui judeţ s-a dezvoltat încă în antichitate o civilizaţie înfloritoare. În sec. VII î. Hr. localitatea cea mai importantă de pe teritoriul său se numea Tyras şi era o colonie grecească. A urmat epoca romană, apoi cea bizantină. Ulterior genovezii vor zidi aici o cetate de piatră albă. Moldova, care îşi avea hotarele până la Nistru, a stăpânit această regiune din 1392 până în anul 1484, când Cetatea Albă a căzut sub turci, fiind transformată în raia. În 1812 ţinutul a trecut, prin abuzul Porţii, la Rusia. Va reveni la România după unirea din 1918.

Relieful este un podiş, înalt de peste 200 m în nord, care se termină în apropierea mării printr-o câmpie joasă. Cele câteva văi, ce străbat câmpia din sud, se termină în nişte depresiuni foarte largi cu apă sărată sau sălcie: sunt fostele golfuri marine astupate azi aproape în întregime de perisipuri (cordoane de nisip îngrămădit de curentul litoral).

Stema judeţului: scut despicat; primul cartier, având câmp roşu, este încărcat cu un butuc de viţă de vie cu struguri şi frunze de aur, sprijinit de un arac negru, totul pe o terasă verde. În partea din stânga, tot pe roşu, un turn de cetate cu poartă deschisă, de argint, aşezat pe malul unei ape de acelaşi metal. *Semnificaţia*: construcţia aminteşte străvechea cetate înălţată pentru apărare, ca şi luptele ce s-au desfăşurat în curgerea istoriei în zonă. Butucul de viţă sugerează bogăţia viticolă a regiunii[337].

Organizarea administrativă a judetului Cetatea Albă

În 1930 judeţul Cetatea Albă avea 340.459 locuitori, populaţia fiind repartizată astfel:

Unităţi administrative	Numărul locuitorilor
Municipiul Cetatea Albă	33.495
Oraşul Tuzla	3.157
Total urban	**36.652**
Plasa Cazaci	49.146
Plasa Tarutino	46.054
Plasa Taşlâc	60.973
Plasa Tatar-Bunar	58.567
Plasa Tuzla	44.788
Plasa Volintiri	44.279
Total rural	**303.807**
Total judeţ	***340.459***

La 1 iulie 1937 populația județului Cetatea Albă a fost de 369.198 locuitori, ceea ce demonstra o creștere de 8,4 % în 6 ani și jumătate de la recensământul precedent.

Din punct de vedere administrativ în anul 1937 județul era constituit din 2 orașe și 213 sate, împărțite astfel[338]:

I. Plasa Arciz.....	18 sate
II. Plasa Cazaci.....	24 sate
III. Plasa Ivăneștii Noi.....	15 sate
IV. Plasa Liman.....	41 sate
V. Plasa Sărata.....	34 sate.
VI. Plasa Tarutino.....	23 sate
VII. Plasa Tuzla.....	34 sate.
VIII. Plasa Volintiri.....	24 sate.

Fig. 130.
Cetatea Albă

Cetatea Albă, capitala județului. Orașul e așezat la malul limanului Nistrului, la margine de țară și la un vechi cap de drum. În sec. VII î. Hr. pe locul actualului oraș se afla o colonie grecească Tyras. A fost ocupată de romani, trecând apoi pe mâna Bizantinilor, care îl numiră Maurocastron (Cetatea Neagră). Genovezii au construit în apropierea lui o cetate din piatră albă. Moldova, întinzându-se până la mare, a supus cetatea. Roman, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare își aveau aici pârcălabii lor.

În 1930 municipiul Cetatea Albă avea 33.495 locuitori, la 1 iulie 1937 – 19.417 (fără comunele suburbane Popușoi, Șaba și Turlachi, care la recensământul din 1930 au fost incluse în municipiul Cetatea Albă și care la acea dată aveau un total de 13.563 locuitori)[339].

Stema municipiului: scut având fond roșu cuprinzând o cetate de argint cu trei turnuri rotunde și acoperișuri ascuțite; turnul din centru fiind mai înalt și crenelat cu poartă și ferestre închise; totul este așezat pe o terasă neagră ieșind din marea de argint. Scutul în inimă cuprinde capul de bour cu stea între coarne flancat de o roză în dreapta și de o semilună în stânga. *Semnificația*: reprezintă vechea cetate medievală de pe malul Nistrului. Scutul din centru reproduce stema Moldovei[340].

Budachi, stațiune balneo-climaterică, formată din 3 așezări: Budachi-Sat, Budachi-Cosa și Budachi-Cordon (sau Dacia), situate împrejurul limanului Budachi. Cea mai apropiată stație de cale ferată – Cetatea Albă (25,5 km).

Bugaz, stațiune balneo-maritimă. Gară locală pe linia *București – Cetatea Albă*.

Burnas, stațiune maritimă. Cea mai apropiată gară ferovială – Culevcea, la 25 km pe linia *Basarabeasca-Cetatea Albă*.

Tuzla, stațiune maritimă. Cea mai apropiată gară ferovială – Culevcea, la

20 km pe linia *Basarabeasca-Cetatea Albă*.

Șabolat-Serghiești, stațiune balneo-maritimă.

Șaba, stațiune climaterică, la 7 km de Cetatea Albă[341].

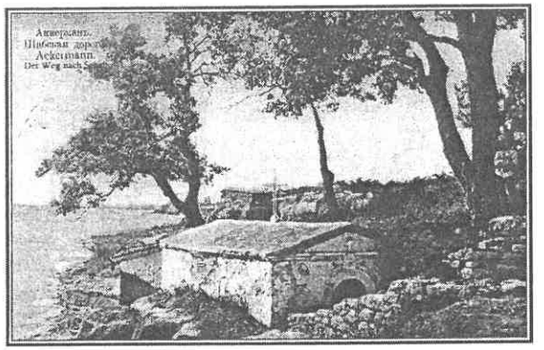
Fig. 131. Șleahul ce unește Șaba cu Akerman.

Plasa Arciz: Arciz, Arcizul Nou, Brieni, Burgugi, Deljiler, Demir-Hagi, Deneviț, Ferșampenuaz Mare, Ferșampenuaz Mic, Fridenstal, Gnadental, Hohnungsfeld, Pavlovca, Ploțc, Tașlâc, Tepliț, Vădeni, Vozneseni.

Plasa Cazaci: Alexandreni, Andrieni, Babei, Caplani, Cazaci, Celmeccia, Corcmaz, Cornești, Daniensfeld, Eighenheim, Gura Roșie, Han-Câșla, Moldova, Palanca, Petroasa, Răileanca, Roșia, Saria, Seimeni, Seimenii Noi, Tudora, Țăriceanca Nouă, Țăriceanca Veche, Zabara.

Plasa Ivăneștii Noi: Cușia, Cotul Chitaiului, Coporani, Deleni, Dulmeni, Dumitrești, Dunăreanca, Glavani, Golița, Hasan-Batâr, Iserlia, Ivăneștii Noi, Pandaclia, Satalâc-Hagi, Traian.

Plasa Liman: Achenbet, Adămești, Alcalia, Balabanca-Mare, Balabanca-Mică, Bani, Băile Bugaz, Băile Sergheevca, Bâcoza, Benchendorf, Budachi, Budachi-Cordon, Caiabei-Mari, Caiabei-Mici, Catorga, Cerchez, Ciobana, Codăești, Davideni, Halle, Liuba, Manași, Manzburg, Marazlâveni, Marianca-Mare, Marianca Mică, Mologa, Neufild, Nicolae Bălcescu, Nicolaeni, Ovidiu, Paveleni, Păpușoi, Poștal, Românești, Sofiental, Strasburg, Șaba-Colonie, Șaba-Târg, Șabolat, Turlachi.

Plasa Sărata: Acmanghit, Bairamcea, Bălăcelul-Mare, Bălăcelul-Mic, Caira, Camcic, Cantemir I, Cantemir II, Cemcelul-Mare, Cemcelul-Mic, Constantinești, Culevcea, Fridensfild, Gnadenfild, Hagider, Iaroslava, I.G.Duca, Ivânceni, Lihtental, Mihăileni, Moldoveni, Nădejde, Neagra, Noua-Sulița, Plahteevca, Rozenfeld, Sărata, Sărata Mică, Sărățica, Sergheevca, Stangopca, Șinche, Tătărăști, Uspenca.

Plasa Tarutino: Amara, Aprodul Purice, Berezina, Borodino, Caşpalat, Catzbach, Ciuleni, Cleastița, Cogălniceanu, Crasna, Culmea, Cuza Vodă, Depoul Basarabeasca, Gighir, Leiptzig, Luxemburg, Malul Mare, Malul Mic, Paris, Parisul Nou, Tarutino, Vasile Stroescu, Zoreni.

Plasa Tuzla: Adâncata, Balabanca, Bazarianca, Bazarianca Veche, Bălca, Bezâmenca-Mare, Bezâmenca-Mică, Buduri, Burnaz, Camceatca, Catlabug, Chebabcea, Divizia, Hagi, Luxemburgul-Nou, Marazli, Martaza, Noul Caragaci, Principele Carol, Principele Mihai, Răileni, Regele Ferdinand, Regina Maria, Sadova, Sărăria, Scandiba, Șagani, Trihatchi, Tropoclo, Tuzla, Țăriceni, Veselia, Zamgherovca, Zolocari.

Plasa Volintiri: Aninoasa, Antoneşti, Garahasani, Chizil, Delniceni, Faraoani, Frumuşica Nouă, Frumuşica Veche, Hofnungstal, Ivăneştii Vechi, Manja, Marienfeld, Moruzeni, Nicolae Iorga, Odesa Nouă, Olăneşti, Păuleni, Purcari, Răscăieţi, Slobozia, Suiunduc, Ştefăneşti, Vladimireşti, Volintiri[342].

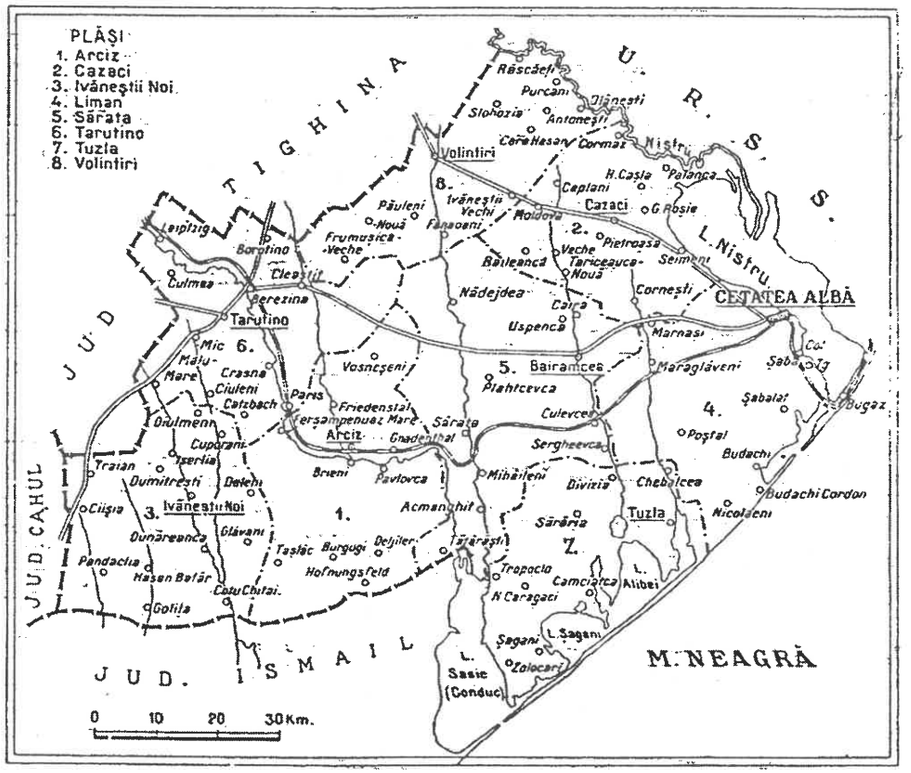

Fig. 132. ***Harta judeţului Cetatea Albă.***

Judeţul Cetatea Albă este străbătut de o reţea de drumuri, egală cu 2.291 km 710 m, repartizată astfel[343]:

Drumuri naţionale – 257 km 300 m, din care Direcţia Generală a Drumurilor întreţine o reţea pietruită şi pavată de 68 km 128 m;

Drumuri judeţene – 371 km, din care administraţia judeţului întreţine o reţea pietruită şi pavată de 42 km 128 m;

Drumuri comunale – 1663 km 410 m.

Lungimea podurilor este de 1719,5 m, repartizată astfel: poduri naţionale – 484 m, judeţene – 949 m şi comunale – 286,5 m.

Prin judeţ trec 4 drumuri naţionale legând următoarele localităţi[344]:

1. *Bolgrad-Tarutino-Căuşeni*
2. *Cetatea Albă-Volintiri-Tighina* (Cetatea Albă-Volintiri = 60 km).

3. *Cetatea Albă-Sărata-Tătărăşti-Bolgrad* (Cetatea Albă-Sărata = 56 km)
4. *Comrat-Tarutino-Sărata* (Tarutino-Sărata = 59 km).

Judeţul Cetatea Albă este străbătut de o linie de cale ferată secundară simplă de 168 km cu următoarele staţii importante: Cetatea Albă, Bugaz[345].

Prin judeţ trece linia de navigaţie aeriană L.A.R.E.S., cu plecare şi sosire pe aerodromul municipiului Cetatea Albă. Itinerarii: *Bucureşti-Galaţi-Ismail-Cetatea Albă* şi *Cernăuţi-Iaşi-Chişinău-Cetatea Albă.*

Structura poştală

Organizarea poştală în judeţ a fost asemănătoare cu cea din celelalte judeţe basarabene.

Tabelul nr. 25. ***Numărul de unităţi poştale, existente în judeţul Cetatea Albă între anii 1928-1942.***

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1938	1942
O	12	11	12	9	12	12	13	17	23	12
AS	10	10	10	10	9	9	9	9	-	-
G	3	3	3	3	3	3	3	3	2	-
Total	25	24	25	22	24	24	25	29	25	12

Conform ***Enciclopediei României*** în 1937 în judeţ activau **9 oficii P.T.T. de stat**: la *Cetatea Albă, Arciz, Bairamcea, Cazaci, Sărata, Tarutino, Taşlâc, Tătărăşti* şi *Volintiri*; **4 oficii balneare**: la *Budachi-Cordon, Şabolat, Bugaz* şi *Burnaz*; **9 agenţii speciale**: la *Budachi, Cleastiţ, Culevcea, Ivăneştii Noi, Ivăneştii Vechi, Olăneşti, Poştal, Şaba-Târg* şi *Tuzla*; şi **2 gări cu serviciu poştal**: *Berezina* şi *Cantemir*[346].

Călin Mărinescu însă, operează cu alte date, conform cărora în perioada dintre anii 1918-1940 şi 1941 şi 1944 în judeţ au activat următoarele oficii şi agenţii poştale: *Achembad, Anciocrac (Berezina)-Gară, Arciz, Bairamcea, Budachi-Cordon, Budachi-Sat, Burnas, Cantemir-Gară, Cazacii-Vechi, Cetatea-Albă, Cuşia, Cleaştiţa, Cubei, Culevcea, Divizia, Ivanovca Bulgară (Ivăneştii Noi), Ivanovca Rusă (Ivăneştii Vechi), Nădejdea, Olăneşti, Paris, Plahtievca, Postelnicu, Purcari, Sărata, Şaba, Sergheevca, Şop-Taraclia, Talmaza, Taraclia-Gară, Tarutino, Tatar-Bunar, Taşlâc, Tuzla, Vădeni, Volintiri.*

Au avut loc următoarele schimbări de denumiri ale unităţilor poştale: *Akkerman* în *Cetatea Albă* (1918-1919), *Cleaştiţa* în *Cleaşniţa* (mai 1927), *Postelnicu* în *Poştal* (mai 1927), *Gara Anciocrac* în *Gara Berezina* (februarie 1929), *Tatar-Bunar* în *Tătărăşti* (1 noiembrie 1934), *Sergheevca* în *Serghieşti* (noiembrie 1937), *Sergheevca* în *Băile Sergheevca* (martie 1938), *Ivanovca Bulgară* şi *Ivanovca Rusă* în *Ivăneştii Noi* şi *Ivăneştii Vechi*, *Starocazacie* în *Cazacii Vechi* (1.01.28),

Vedenskoe în *Vădeni* (1.01.28), *Volontirovca* în *Volintiri* (1.01.28). La 1.01.26 au trecut de la jud. Cetatea Albă la jud. Cahul – *Cubei*, la jud. Tighina – *Talmaza*, iar de la jud. Ismail a fost transferată *Tuzla*.

Oficiile poştale *Purcari, Ivanovca Bulgară* şi *Şaba* s-au transformat în agenţii speciale la 1.12.1920, 1.04.1922 şi, respectiv, la 1.12.1925. La 1.04.1922 agenţia specială *Taşlâc* s-a transformat în oficiu. Oficiul balnear *Achembad* trebuia să se redeschidă la 1.07.1938, dar nu s-a mai deschis, iar la 1.08.1939 oficiul balnear *Bugaz* s-a transformat în oficiu rural[347].

În 1941, după eliberarea teritoriului, pentru o perioadă de timp a fost creat un judeţ nou, care cuprindea părţi din teritoriul judeţului Cetatea Albă şi o parte din judeţul Ismail. Ulterior judeţul s-a numit Chilia sau Chilia Nouă[348].

Tabelul nr. 26. ***Unităţile poştale din judeţul Cetatea Albă între anii 1918 - 1940 şi 1941 - 1944.***

Unitatea poştală	Tipul	Perioada de funcţionare
1. Anciocrac (Berezina) Gară	GP	1918 -1933...
2. Arciz (Artiz)	O	1918 -1940, ...
3. Bairamcea	O	1918 -1940, 07/09.1941- 03.1944
4. Beni-Gară	GP	... 1938 ...
5. Budachi Sat	AS, O	1918 -1923 ..., 1931 - 1938 ..., 07/09.1941 - 03.1944
6. Cantemir-Gară	GP	1918-1940, ...
7. Cazacii Vechi (Starocazacia)	O	1918 - ..., 1.12.1920 - 1940, 07/09.1941- 03.1944,...
8. Cetatea Albă	O	1918 -1940, 07/09.1941-03.1944, 05/06 - 08.1944
9. Cuşia	AS	1918 - ...
10. Cleaştiţa (Cleaşniţa)	O, AS	1918 - ..., 1.12.1920 - 1940, 07/09.1941-1.10.1941....
11. Cubei	O	1918 - 1925...
12. Culevcea	AS, O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, ...
13. Divizia	AS	1918 - ...
14. Ivanovca Bulgară (Ivăneştii Noi)	O, AS	1918 - 1940, 07/09.1941- 03.1944,...
15. Ivanovca Rusă (Ivăneştii Vechi)	AS, O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, ...
16. Nădejdea	AS	1918 - ...
17. Olăneşti Basarabia	AS	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, ...
18. Paris (Parij)	AS	1918 - ..., 1.12.1920 - 1923,...
19. Plahtievca	AS	1918 - ...
20. Postelnicu (Poştal)	AS, O	1918 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, ...
21. Purcari	O, AS	1918 - 14.10.1923, ... 07/09.1941 - 03.1944, ...
22. Sărata	O	1918 - 1940, ...
23. Şaba (Şaba Târg, Şaba Albă)	O, AS	1918 -1940, 07/09.1941 - 03.1944, ...
24. Şop-Taraclia	AS	1918 - ...
25. Talmaza	O, AS	1918 -1925, ...
26. Taraclia-Gară	GP	1918 -1926, ...
27. Tarutino	O	1918 - 1940
28. Tătar Bunar (Tătârăşti)	O	1918 - 1940
29. Taşlâc (Teşlac)	AS, O	1918 - ..., 1.12.1920 - 1940
30. Tuzla	AS	1918 - 1919, ... 1926 -1940, 07/09.1941- 03.1944, 6.06 - 08.1944
31. Vădeni (Vedenskoe, Vedensk)	AS	1918 - ..., 1.12.1920 -1931, ...
32. Volintiri (Volontirovca)	O	1918 -1940, 07/09.1941 - 03.1944, ...
33. Achembad	OB	1.07 - ... 1937
34. Budachi (Budache) Cordon	OB	1.07. - 30.08.1927, 15.06 - ...1930, ... - 14.09.1931, 15.06 -15.09.1932, 15.06 - ...1933, 15.06 - ... 1934, ..., 11.09.1936, 15.06 - ... 1937, 15.06 - 11.09.1938, 15.06 - 14.09.1939, 16.06 - 27.06.1940
35. Burnaz (Burnas)	OB	1.07 - ...1928, ..., 1.07 - 31.08.1930, ... -31.08.1931, 1.07 - 31.08.1932, 1.07 - ...1933, 1.07 - ...1934, ..., 1.07 - ...1937, 1.07 - 3.09.1938, 1.07 - 31.08.1939
36. Bugaz	OB	1.07 - ... 1934, ..., 1.07 - ... 1937, 15.06 - 31. 08.1938, 1.07 - ... 1939
37. Sergheevca (Serghieşti, Şabolat)	OB	10.07 - ... 1926, ..., ... - 31.08.1930, 1.07... 1937, 1.07 - 31. 08. 1938, 1.07 - 31.08.1939

O = oficiu; AS = agenţie specială, GP = gară poştală; OB = oficiu balnear.
1919 = 1.07.1918 1940 = 27.06.1940

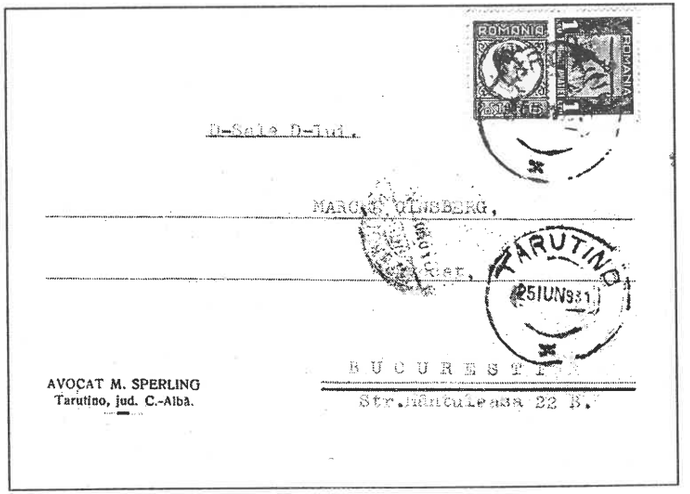

Fig. 133. ***Scrisoare expediată din Tarutino, obliterată cu ştampila*** **25 IUN 931.**

Traficul poștal

Tabelul nr. 27. ***Obiecte de corespondență expediate din județul Cetatea Albă 1928-1938 (buc.)***

Anul	Tipul de corespondență	Scrisori	Cărți poștale	Imprimate și alte obiecte	Obiecte recomandate	Oficiale	Total jud. Cet. Albă	% față de România
1928	int.+ext*	497.570	393.848	357.574	91.038	704.485	2.044.515	0.52
1929	int.+ext*	592.358	473.122	242.450	85.832	783.850	2.177.612	0.55
1930	int.+ext*	462.776	737.655	451.568	86.196	464.804	2.202.999	0.64
1931	internă	317.161	530.036	314.964	60.143	348.076	1.570.380	0.48
	externă	35.516	15.964	5.174	4.272	26	60.952	0.31
1932	internă	211.861	452.595	360.737	40.942	506.488	1.572.623	0.60
	externă	23.400	12.129	5.928	2.731	26	44.214	0.27
1933	internă	180.648	437.684	420.082	36.170	434.118	1.508.702	0.54
	externă	18.993	11.050	7.137	2.475	-	39.655	0.28
1934	internă	210.405	405.002	438.269	43.051	588.426	1.685.153	0.58
	externă	20.137	11.258	7.735	2.357	-	41.487	0.30
1935	internă	299.858	561.496	540.514	37.369	632.890	2.072.127	0.60
	externă	26.858	18.252	9.568	3.784	2	58.464	0.37
1937	internă	288.158	578.604	807.092	34.499	801.929	2.510.282	0.68
	externă	35.256	30.134	18.434	3.463	-	87.287	0.52
1938	internă	254.709	521.235	671.424	44.481	476.568	1.968.417	0.51
	externă	29.848	25.454	22.386	3.328	2	81.018	0.54

* inclusiv corespondența externă sosită

Cenzura poștală

În anul 1918 la Cetatea Albă a fost înființat un birou de cenzură, care a funcționat până în anul 1920.

În perioada 1941-1944 în județul Cetatea Albă au funcționat trei birouri de cenzură: Cetatea Albă, Tătărăști și Sărata. Biroul de cenzură din Tătărăști a fost înființat inițial pentru județul Ștefan cel Mare (Chilia)[349].

Stampile poștale

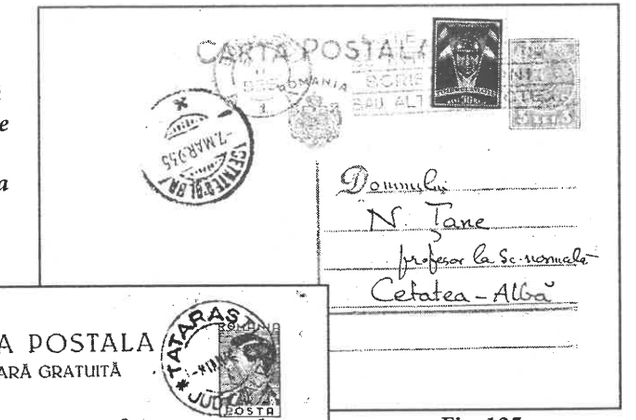

Fig. 134.
Carte poștală expediată din București pe 6 martie 1935 la Cetatea Albă, unde s-a aplicat ștampila 7 MAR 935.

Fig. 135.
Carte poștală militară gratuită, expediată din Tătărăști la 8 ianuarie 1942, cenzurată la Tătărești.

Fig. 136 .
Carte poștală, expediată în luna mai 1942 din Tătărăști la București, cenzurată la Cetatea Albă.

Fig. 137 .
Carte poștală, expediată prin oficiul poștal Budaki-Cordon, în luna iulie 1937.

JUDEȚUL ISMAIL

Stema județului Ismail

Județul este așezat în sudul Basarabiei, se întinde de-a lungul malului stâng al Dunării, de la Prut la Marea Neagră, ajungând în această parte până la lacul Sasic. În județul Ismail se termină podișul Moldovei printr-o câmpie, crestată de seria depresiunilor alungite în care se găseau, înconjurate de maluri înalte, limanurile Cahul, Ialpug, Catalpug, Chitai și Sasic. Relieful acestui ținut este foarte variat: fâșii de câmpii orientate de la nord spre sud, mai strâmte și mai înalte în nord și nord-vest și din ce în ce mai largi în sud și sud-vest.

La începutul veacului XV acest ținut a fost dominat de Basarabii Țării Românești. De aici i s-a tras numele de Basarabia, răspândit apoi și asupra Moldovei, răpite de ruși. Se pare că pe locul Ismailului de azi în evul mediu a existat o cetate genoveză, ce a dăinuit mai multe veacuri. Dimitrie Cantemir, în lucrarea ***Descrierea Moldovei*** amintește de Ismail, „căruia odinioară moldovenii îi spuneau Smilu".

Pe teritoriul acestui ținut s-a aflat cetatea Chiliei, care a jucat un important rol în apărarea Moldovei, fiind una dintre cele două chei ale principatului. În anul 1812 județul a căzut cu întreaga Moldovă de răsărit în mâinile Imperiului Rus. A revenit în granițele firești după înfăptuirea actului istoric din 1918.

Drumul Dunării, pornind de la gura Prutului, udă Renii, ascuns printre arbori, iar ceva mai departe, după cotul Ceatalului, Ismailul. Calea Dunării merge mai departe, sfârșindu-se la Vâlcov, vestit târg pescăresc, cu drumuri de canale[350].

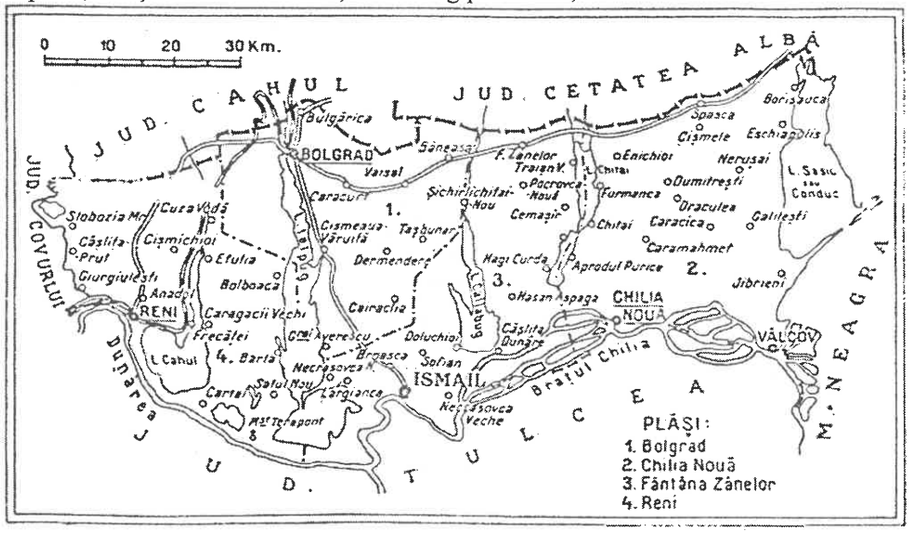

Fig. 138. ***Harta județului Ismail***

Rușii au colonizat județul cu populație bulgară din sudul Dunării, la care s-a adăugat și populația slavă[351].

Stema județului: scut având câmp roșu încărcat cu un leu de aur, rampant, ținând în laba dreaptă superioară o spadă de argint; figura heraldică menționată este însoțită în partea superioară, la dreapta, de o semilună, de asemenea, de argint, iar la stânga - de o cruce ortodoxă de aur cu brațe treflate. *Semnificația*: evocă luptele ce s-au desfășurat de-a lungul vremii cu turcii[352].

Organizarea administrativă a județului Ismail

Recensământul populației din anul 1930 a stabilit în județul Ismail 224.229 locuitori, populația fiind împărțită astfel[353]:

Unități administrative	Numărul locuitorilor
Orașul Ismail	26.123
Orașul Bolgrad	12.821
Orașul Chilia Nouă	17.050
Orașul Reni	11.955
Orașul Vâlcov	7.404
Total urban	**75.353**
Plasa Bolgrad	30.051
Plasa Chilia Nouă	36.182
Plasa Fântâna Zânelor	39.851
Plasa Reni	42.792
Total rural	**148.876**
Total județ	***224.229***

La 1 iulie 1937 populația județului constituia 244.449 locuitori, ceea ce era cu 20.220 locuitori mai mult decât la recensământul precedent, astfel realizându-se o creștere de 9 %[354].

Din punct de vedere administrativ județul avea 5 orașe (Ismail, Bolgrad, Chilia Nouă, Reni și Vâlcov) și 76 sate, împărțite astfel:

I. Plasa Bolgrad..... 18 sate
II. Plasa Chilia Nouă..... 23 sate
III. Plasa Fântâna Zânelor..... 22 sate
IV. Plasa Reni..... 13 sate

Ismail, reședința județului. Este așezat pe malul stâng al Dunării, în locul unde o parte a câmpiei Bugeacului înaintează ca o peninsulă între două regiuni de lacuri și de mlaștină, atingând brațul Chiliei. În anul 1930 în oraș locuiau 26.123

locuitori, iar la l iulie 1937 numărul populației constituia 26.669 locuitori.

Orașul Ismail este situat la 107 km de Galați și 315 km de București. Port la Dunăre, pe brațul Chiliei. Curse regulate zilnice ale Societății N.F.R. pe linia *Brăila-Galați-Reni-Tulcea-Ismail-Chilia Nouă-Vâlcov* și retur. Aerostații pe linia *București-Galati-Ismail-Cetatea Albă-Chișinău* și retur. Cea mai apropiată stație de cale ferată – Valul lui Traian – este situată la 47 km pe linia *Galați-Basarabeasca-Tighina*[355].

Stema orașului: scut având fond roșu, încărcat cu un turn rotund crenelat de argint, dotat cu poartă închisă și o fereastră luminată negru, ieșind dintr-o mare de același metal, în partea superioară o cruce cu brațele egale asuprește o semilună de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din cinci turnuri crenelate. *Semnificația*: amintește vechea cetate a Ismailului și necontenitele lupte de apărare, duse de băștinașii acestor locuri[356].

Bolgrad, comună urbană, situată pe malul lacului Ialpug, la 42 km de reședința județului, 65 km de Galați și 270 km de București. Stația de cale ferată cea mai apropiată – Valul lui Traian, la 6 km, pe linia *Galați-Basarabeasca-Tighina*. Are 12.981 locuitori (l iulie 1936)[357].

Stema orașului: scut roșu cuprinzând în dreapta un pom dezrădăcinat, cu trei fructe verzi, iar în stânga – un butuc de viță de vie, cu struguri și frunze de argint, sprijinit de un arac negru; în partea superioară se află un brâu crenelat de aur. La baza scutului s-a plasat o moară de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din trei turnuri crenelate. *Semnificația*: figurile heraldice cuprinse fac aluzie al bogățiile naturale ale zonei și la principalele ocupații ale locuitorilor. Brâul evocă valul roman, ce trecea în antichitate pe aici[358].

Chilia Nouă, comună urbană, situată pe malul stâng al Dunării, lângă vechea cetate a lui Ștefan cel Mare, la 45 km de reședința județului, 156 km de Galați și 354 km de București, port la Dunăre. Stația de cale ferată cea mai apropiată – Valul lui Traian (la 70 km pe linia *Galați-Basarabeasca-Tighina*). Are 18.177 locuitori (l iulie 1936).

Stema orașului, scut de azur încărcat cu o cetate de argint, formată din trei corpuri, crenelată, dotată cu șase ferestre luminate negru și așezată pe o insulă verde, având formă rotundă. Construcția amintită este însoțită în dreapta de o cheie de aur plasată cu mânerul în jos, iar în stânga - de o cruce având două brațe verticale și asuprind o semilună; în șef, pe fond roșu, un cap de zimbru negru. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri. *Semnificația*: evocă vechea construcție de la gurile Dunării, menită a apăra Moldova. Cheia este, într-un anume sens, armă vorbitoare, întrucât atestă faptul că așezarea se află într-o poziție strategică, „cheie". Crucea care asuprește semiluna readuce în compoziție luptele de apărare ce s-au desfășurat de-a lungul anilor[359].

Reni, comună urbană, situată lângă gura Prutului, la 93 km de reședința județului, 22 km – de Galați și 329 km de București. Port pe malul stâng al Dunării. Stație pe linia *Galați-Basarabeasca-Tighina*. 12.623 locuitori (l iulie 1936).

Stema orașului: scut cu fond roșu, cu o bordură albastră, încărcat cu un chevron de argint, ce închide între brațe o cruce latină având în partea inferioară încă un braț plasat în bandă; în partea superioară, în dreapta, se află o spadă de argint plasată cu lama în sus, iar în stânga – o ancoră de același metal. Scutul este timbrat cu o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri. *Semnificația*: figurile heraldice însumate amintesc poziția geografică a așezării (la cotul Dunării), poziție ce a favorizat evoluția sa. Ancora atestă activitatea portuară, iar arma vorbește de luptele de apărare, duse de băștinași de-a lungul istoriei[360].

Vâlcov, comună urbană, situată la gura Dunării, pe malul stâng al brațului Chilia, la 85 km de stația de cale ferată Arciz pe linia *Basarabeasca-Cetatea Albă*, port la Dunăre. Are 7.975 locuitori (l iulie 1936).

Stema orașului: scut având fond de argint, încărcat cu un chevron albastru ce prinde între brațele sale trei pești roșii, doi – spre dreapta, unul - spre stânga; în partea superioară, în dreapta și stânga, câte un spic de rogoz verde cu câte trei foi pe fiecare parte. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din trei turnuri. *Semnificația*: chevronul evocă luptele duse în vechime pentru apărare, iar planta transpune bogăția în stufăriș a zonei scăldată de Dunăre. Peștii amintesc una din ocupațiile de bază ale locuitorilor[361].

Plasa Bolgrad: Băneasa, Bulgărica, Cairaclia, Caracur-Sat, Caracur-Cătun, Cișmeaua Văruită, Cosa-Mare, Curciu, Dermendere, General Al. Averescu, I.G. Duca, Marineanca, Satu-Mare, Tabacu, Tașbunar, Vaisal, Vaisalul Nou, Vlădiceni.

Plasa Chilia Nouă: Aprodul Purice, Baccealia, Borisăuca, Caracica, Caramahmet, Chitai, Cișmele, Damianovca, Draculea, Dumitrești, Enichioi, Eschipolos, Furmanca, Galanovca, Galilești, General Dragalina, Jebrieni, Neruşai, Niculești, Regele Ferdinand I, Spas.

Plasa Fântâna Zânelor: Broasca, Câșlia-Dunăre, Ceamașir, Cetatea, Cuhurlui, Doluchioi, Elenovca, Fântâna Zânelor, Haji-Curda, Hasan-Aspaga, Lărgeanca, Matroasca, Muravleanca, Necrasovca Nouă, Necrasovca Veche, Pocrovca Nouă, Poidovca, Regele Carol al II, Sofian, Șichirlichitai Nou, Traian Vechi, Trubaiovca.

Plasa Reni: Anadol, Barta, Bolboaca, Caragacii Vechi, Cartal, Câșlița-Prut, Cișmichioi, Cuza Vodă, Etulia, Frecăței, Giurgiulești, Satu-Nou, Slobozia Mare[362].

Județul Ismail este străbătut de o rețea de drumuri cu o lungime totală de 1.560 km 341 m, repartizate astfel:

Drumuri naționale –225 km 191 m, din care Direcția Generală a Drumurilor întreține o rețea pavată și pietruită de 53 km, iar comunele urbane – 9 km 391 m;

Drumuri județene – 415 km, din care administrația județului întreține o rețea pietruită și pavată de 15 km 990 m;

Drumuri comunale – 920 km 150 m.

Lungimea podurilor este de 1.339 m, repartizată astfel: poduri naționale - 505,1 m, județene – 531,95 m, și comunale – 302,1 m[363].

Prin județ trec trei drumuri naționale, legând următoarele localități:

1. *Galați-Reni-Bolgrad-Tarutino.*
2. *Comrat-Bolgrad-Ismail-Chilia Nouă* (Bolgrad-Ismail = 42 km; Ismail-Chilia Nouă = 41 km).
3. *Bolgrad-Tătărăşti-Cetatea Albă*[364].

Județul Ismail este străbătut de o linie feroviară secundară simplă cu lungimea de 61 km (Galați-Basarabeasca).

Aici se înregistrează curse zilnice ale societății N.F.R. pe linia *Brăila-Galați-Reni-Isaccea-Tulcea-Ismail-Câşlița-Chilia Nouă-Chilia Veche-Vâlcov* (şi retur).

Curse regulate ale societății S.R.D. pe linia *Brăila-Galati-Reni-Isaccea-Tulcea-Ismail-Chilia Nouă-Chilia Veche-Periprava-Vâlcov* (şi retur)[365].

Prin județ trece linia de navigație aeriană L.A.R.E.S. cu plecare şi sosire pe aerodromul orașului Ismail. Itinerariu: *Bucureşti-Galați-Ismail-Cetatea Albă*[366].

Structura poştală

Tabelul nr. 28. ***Numărul de unități poştale, existente în județul Ismail între anii 1928 – 1942.***

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1938	1942
O	7	7	7	6	7	7	7	7	9	6
AS	2	2	3	3	3	3	3	3	-	-
GP	3	7	2	1	1	4	2	2	1	-
Total	12	11	12	10	11	14	12	12	10	6

La 1.01.1921 urma să se înființeze agenția specială *Cişmeaua Văruită*, dar ulterior s-a renunțat la acest proiect.

1.01.1926 agenția specială *Tuzla* a trecut de la județul Ismail la județul Cetatea Albă. La 22.06.1931 oficiul *Şichirlichitai* şi-a schimbat denumirea în *Regele Carol al II-lea*, iar în decembrie 1941 - în *Regele Mihai I.*

La 1.01.1928 s-a schimbat denumirea agenției speciale *Hagi Abdul* în *Cuza Vodă*, iar la 10.03.1934 *Erdec-Burno* s-a transformat în *I. Gh. Duca*. În anul 1941 oficiul *Vâlcov* a fost trecut la județul Chilia (Ştefan cel Mare)[367].

În anul 1937 în județ activau **6 oficii P.T.T. de stat** - la *Ismail, Bolgrad, Chilia Nouă, Reni, Vâlcov* şi *Neruşai*; **3 agenții speciale** - la *Cuza Vodă, Cişmele şi Regele Carol al II-lea*, precum şi **2 gări cu serviciu poştal** - *Preasna* şi *Valul lui Traian.*

În perioada dintre anii 1918-1940 şi 1941-1944 au funcționat următoarele oficii şi agenții speciale: *Bolgrad, Bolgrad-Gară, Chilia Nouă, Chişlița, Cişmeaua Văruită, Cişmele, Cricima, Etulia-Gară, Erdec-Burno (I. Gh. Duca), Hagi Abdul (Cuza Vodă), Ismail, Neruşai (Neruşani), Nicolaeva, Reni, Sagani, Şichirlichitai, Regele Carol al II-lea (Regele Mihai I), Traian-Val-Gară (Valul lui Traian), Tuzla, Vâlcov.*

Tabelul nr. 29. ***Unitățile poştale din județul Ismail 1918-1940, 1941-1944.***

Unitatea Poştală	Tipul	Perioada de funcționare
1. Bolgrad	O, GP	1918 - 1940, 07.1941 - 03.1944, ...
2. Chilia Nouă	O	1918 - 1940,07.1941 - 03.1944, ...
3. Chişlița	AS	1918 - 30.09.1918
4. Cişmeaua Văruită	AS	1921 - 1924...
5. Cişmele	AS, O	1.11.1930 - 1940, 07/09.1941 - 03.1944, ...
6. Cricima	AS	1918 - ...
7. Cuza Vodă	AS	...1926 – 1940, 07/09.1941 - 03.1944, ...
8. Etulia-Giară	GP	1918 - 06/07.1925
9. Erdec-Burno (I.Gh. Duca)		1934 ...
10. Hagi Abdul	AS	1.09.1921 – 1926 ...
11. Ismail	O	1918 -1940, 07.1941 - 03.1944, ...
12. Neruşai (Neruşani)	O	...1919 - 1924, ...1931 – 1940...
13. Nicolaeva	O	1918 - 31.10/13.11.1918
14. Reni	O	1918 -1940, 07.1941 - 03.1944, ...
15. Sagani	AS	1918 - 1922 ...
16. Şichirlichitai (Sicherlacchitai, Regele Carol al II-lea, Regele Mihai I)	AS, O	1918 -1940, 07/09.1941 - 03.1944, ...
17. Traian Val (Valul lui Trăian) -Gară	GP	1918 - 1933 ...
18. Tuzla	AS	...1922 – 1925 ...
19. Vâlcov	O	1918 -1940, ...

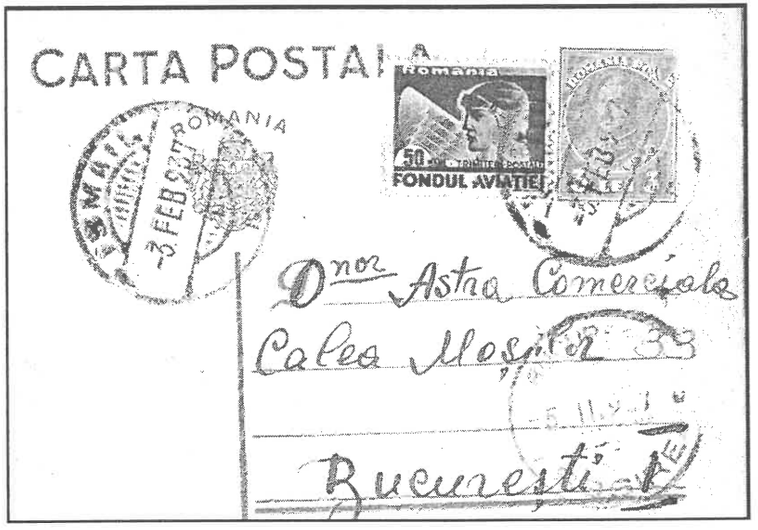

Fig. 139. ***Carte poştală, expediată la 3 februarie 1937 din Ismail la Bucureşti, căreia i s-a aplicat timbrul de 50 B Fondul aviației. Trimiteri poştale (1936). (Fragment)***

Traficul poştal

Tabelul nr. 30. ***Obiecte de corespondenţă expediate din judeţul Ismail între anii 1928-1935 şi 1937-1938 (bucăţi)***

Anul	Tipul de corespondenţă	Scrisori	Cărţi poştale	Imprimate şi alte obiecte	Obiecte recomandate	Oficiale	Total jud Ismail	% faţă de România
1928	int + ext*	357.162	400.426	81.822	61.230	505.078	1.405.718	0,35
1929	int + ext*	436.202	567.216	77.870	59.688	768.335	1.909.311	0,48
1930	int + ext*	334.490	673.374	51.298	60.494	357.289	1.476.945	0,43
1931	internă	211.120	593.372	60.970	41.345	327.772	1.234.579	0,37
	externă	13.260	6.630	546	2.860	-	23.296	0.11
1932	internă	206.076	449.436	61.230	27.368	422.633	1.166.743	0.44
	externă	11.622	5.278	2.106	1.967	1	20.974	0.12
1933	internă	198.406	516.906	68.094	26.045	316.769	1.126.220	0.40
	externă	9.646	5.668	390	1.503	29	17.236	0,12
1934	Internă	135.746	389.870	30.758	30.287	407.111	993.772	0,34
	externă	8.528	6.318	910	1.388	1	17.145	0.12
1935	internă	146.588	378.820	52.156	24.174	546.354	1.148.092	0,33
	externă	11.544	9.152	572	2.628		23.896	0.15
1937	internă	161.174	379.444	106.834	26.603	432.416	1.106.471	0.30
	externă	13.858	5.460	910	1.963	1	22.192	0,13
1938	internă	119.184	374.738	51.844	29.083	497.675	1.072.524	0,27
	externă	7.956	7.176	1.976	1.574	-	18.682	0,12

* - inclusiv corespondenţă externă sosită

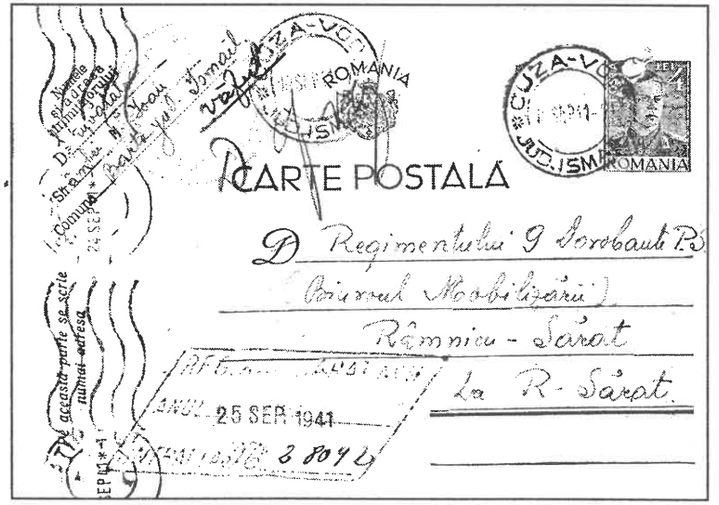

Fig. 140. ***Carte poştală, expediată la 19 septembrie 1941 din Cuza Vodă, jud. Ismail în adresa Regimentului 9 Dorobanţi, verificată la Postul de jandarmi Barta, care a notat "Văzut" şi a aplicat ştampila Legiunii Jandarmeriei Ismail.***

Cenzura poştală

Începând cu anul 1918 în judeţul Ismail a funcţionat un Birou de cenzură, aflat pe lângă oficiul poştal din capitala judeţului. În 1941, după revenirea Administraţiei române în Basarabia, biroul de cenzură şi-a reluat activitatea şi a funcţionat până la retragerea trupelor din teritoriu - august 1944[368].

Stampile poştale

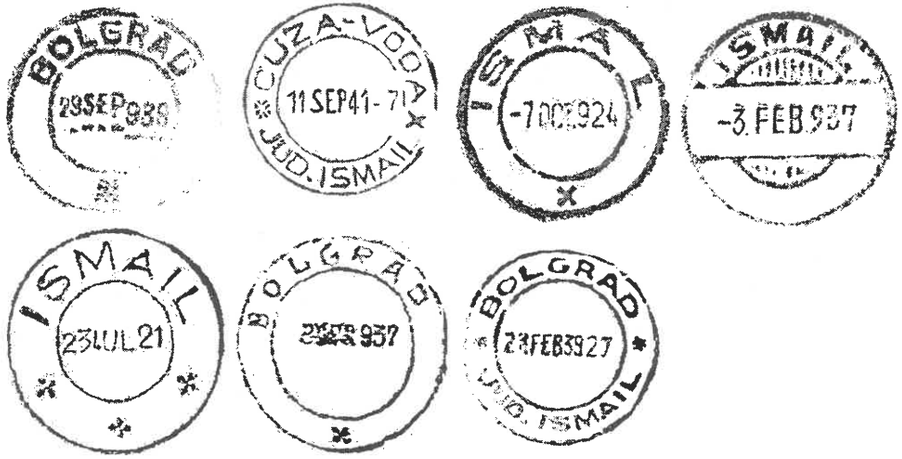

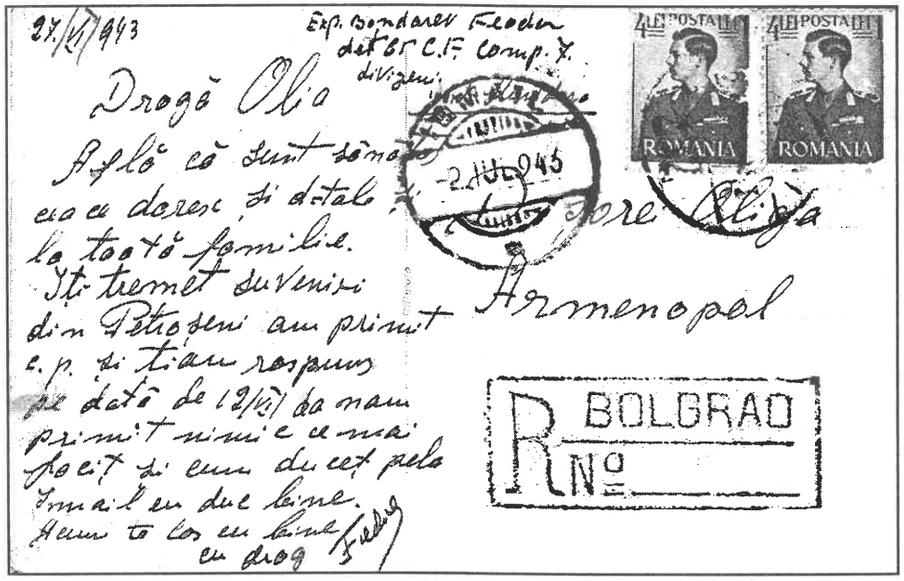

Fig. 141. ***Carte poştală, circulată recomandat prin Oficiul Poştal Ismail la 2 IUL. 943, ştampilă cunoscută din 1927 (vezi fig. 143.).***

Fig. 142. *Ştampila* **Bolgrad, 26 AUG 937.**

Fig. 143. *Ştampila* **Ismail, 31 DEC 927.**

Fig. 144. *Ştampila* **Bolgrad, 24 APR 937.**

Fig. 145. *Ştampila* **Ismail, 23 IUL 21.**

JUDEŢUL CHILIA (Ştefan cel Mare)

Stema oraşului Chilia Nouă

A fost creat în anul 1941 după eliberarea teritoriului de către Armata Română. În acest scop s-a luat o parte din teritoriile judeţelor Cetatea Albă şi Ismail. Astfel, de la judeţul Ismail au trecut plasa Chilia Nouă (23 localităţi). De la judeţul Cetatea Albă s-au luat plasele Arciz (18 localităţi), Ivăneştii Noi (15 localităţi) şi Tarutino (23 localităţi). Ca urmare, noul judeţ era deservit de 9 oficii poştale (vezi tabelul din Structura poştală). Iniţial judeţul s-a numit **Ştefan cel Mare**, dar ulterior i s-a schimbat denumirea în Chilia (Chilia Nouă). Oficiile poştale au funcţionat în perioada 07/09.1941 - 03.1944 şi 05/06 - 08.1944.

Structura poştală

În cadrul acestui judeţ, în perioada anilor 1941- martie 1944 au funcţionat 9 oficii poştale:

Nr. crt.	Unitatea poştală	Tipul	Perioada de funcţionare
1.	Arciz	O	1941 - 08.1944
2.	Chilia Nouă	O	1941 - 08.1944
3.	Cişmele	O	1941 - 08.1944
4.	Neruşai	O	1941 - 08.1944
5.	Sărata	O	1941 - 08.1944
6.	Tarutino	O	1941 - 08.1944
7.	Taşlâc	O	1941 - 08.1944
8.	Tătărăşti	O	1941 - 08.1944
9.	Vâlcov	O	1941 - 08.1944

Biroul de cenzură a activat în Chilia Nouă. Probabil iniţial s-a utilizat o ştampilă nenumerotată (vezi fig. 147), ca ulterior să se introducă ştempluri numerotate. Numărul de cenzori nu este identificat, dar au fost nu mai puţin de 7, deoarece există o carte poştală circulată în decembrie 1943, care are aplicată ştampila 7 CENZURAT CHILIA . N. 7 (Fig. 146). În paralel a funcţionat şi Biroul de cenzură Tătăreşti (vezi p. 242).

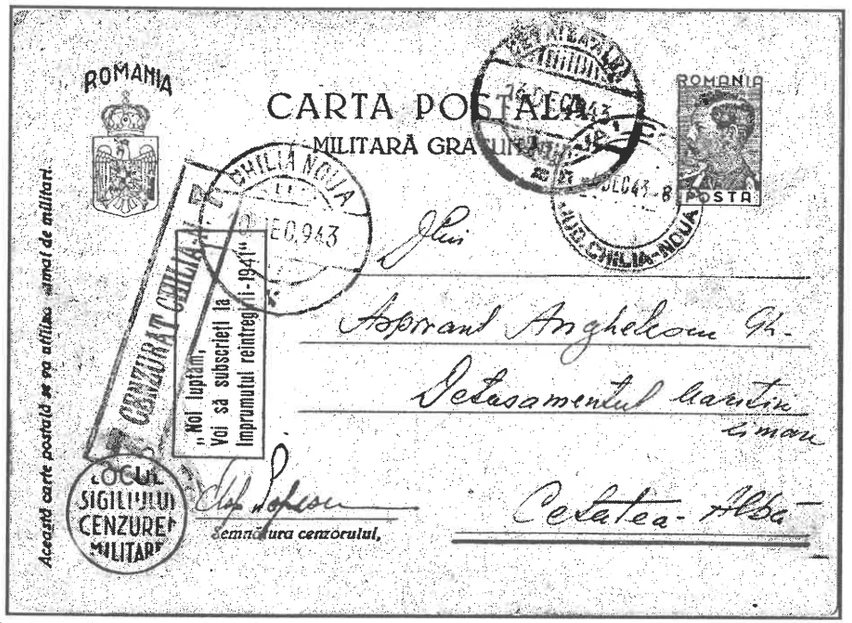

Fig. 146. Carte poştală militară gratuită, expediată din Vâlcov (ştampilat Vâlcov, jud. CHILIA-NOUĂ, 6 DEC. 43-8), trecută prin Biroul de cenzură din Chilia, unde s-a aplicat ştampila şi semnătura cenzorului nr. 7 şi ştampila de zi CHILIA-NOUĂ 10 DEC. 1943, sosită la cetatea Albă la 13 decembrie 1943.

Fig. 147. Carte poştală, expediată din Chilia-Nouă la 14.X.941. Cenzorul a aplicat ştampila CENZURAT şi semnătura cu creion roşu.

CENZURA POŞTALĂ MILITARĂ ŞI CIVILĂ

Aspecte generale

Cenzurarea corespondenţelor în timp de război sau de situaţii politice agitate a început să fie practicată cu câteva veacuri în urmă. La început ea se limita la controlul scrisorilor personalităţilor sau celor suspecţi, şi se făcea în secret. Scrisorile lor erau deschise, citite, închise la loc, pe cât posibil fără a lăsa urmă, pentru ca să nu se prindă de veste că au fost controlate.

Mai târziu s-a trecut la controlul tuturor corespondenţelor, factor care a necesitat modificarea metodelor folosite pentru cenzurare. Volumul mare de lucru, dar mai ales dorinţa de a ordona procedura, a creat nevoia de a însemna scrisorile, pentru ca poşta să ştie cu exactitate care anume au fost verificate. La început aceste însemnări se făceau manual, apoi, însă, pentru evidenţierea pieselor manipulate s-a purces la aplicarea unor ştampile, care au şi fost denumite ştampile de cenzură.

În totalitatea lor acestea se împart în 2 categorii:

a) **cenzura militară**, confirmată prin aplicarea unor ştampile pe trimiterile poştale ale militarilor, utilizate de către cenzorul din unitatea militară respectivă;

b) **cenzura civilă** - ştampilele pe trimiterile poştale, expediate de civili, instituţii sau întreprinderi, şi care au fost aplicate de către organele cenzurii locale (chiar dacă au fost instituite de autorităţile militare).

Nu sunt rare cazurile, când pe una şi aceeaşi trimitere poştală sunt aplicate – în paralel – două sau chiar mai multe ştampile de cenzură, ceea ce denotă că piesa respectivă – în circuitul său poştal – a trecut prin mai multe centre de cenzură, unde a fost supusă de fiecare dată verificării.

În România cenzurarea corespondenţei poştale civile a fost introdusă odată cu intrarea ei în primul război mondial – la 15/28 august 1916. Însă procesul respectiv a durat în timp, factor care i-a făcut pe cercetători să-l structureze, în funcţie de autorităţile implicate în efectuarea lui, în câteva perioade:

1916 – 1921: cenzura poştală militară;

1921 – 1940: cenzura poştală efectuată de alte organe abilitate – siguranţă, poliţie, servicii speciale;

1940 – 1944: cenzura poştală militară[369].

Poşta română a preluat structurile de profil din Basarabia la 1 iulie 1918, când Direcţia generală P.T.T. a anunţat că poşta şi telegraful din provincie au trecut în subordonarea administraţiei regale[370]. Evident, de la această dată în Basarabia a început aplicarea legislaţiei poştale, ce era în vigoare în România, şi care prevedea utilizarea pentru francarea corespondenţei a mărcilor româneşti. Aceleaşi reguli prevedeau şi introducerea cenzurii corespondenţelor. De altfel, chiar situaţia specială din Basarabia, unde exista o numeroasă populaţie alogenă, în parte orientată prosovietic, la care se adăugau desele provocaţii de la frontiera cu U.R.S.S., impunea autorităţile române să ia măsuri de protecţie a intereselor

statului şi, deci, să introducă cenzura corespondenţelor. Pentru a soluţiona această chestiune, ce ţinea în mod direct de securitatea statului, chiar din iulie-august 1918 Administraţia Poştală Română inaugurează oficii de cenzură poştală în capitala fiecărui judeţ, astfel introducându-se cenzurarea oficială a corespondenţei. După cum afirmă Dan Grecu, în perioada ce a urmat corespondenţa *„este cenzurată la oficiile locale basarabene* (la cele care funcţionau, unele fiind în activitate încă din august 1918) *si apoi recenzurată la Iaşi*"[371]. Pentru specificarea corespondenţei verificate s-au utilizat ştampile, care nu au fost aplicate de unităţile poştale, ci de organele cenzurii, ca dovadă a citirii şi controlării corespondenţei. Întrucât scrisorile şi cărţile poştale nu puteau circula prin reţeaua poştală decât după cenzurarea lor, ştampilele de cenzură constituie elemente componente ale circuitului poştal din perioada respectivă.

La 27 februarie (12 martie) 1917 în urma acţiunii revoluţionare a forţelor democratice din Rusia se prăbuşea imperiul ţarist absolutist. Acesta este un eveniment care avea să răstoarne din temelii vechea ordine socială şi politică şi, evident, să influenţeze şi asupra mediului militar.

Pe plan naţional şi social începea o intensă, vastă şi învolburată mişcare de emancipare. Ca urmare în Rusia, deci şi în teritoriul Basarabiei acaparate de ea în timp, se produce o replică a convulsiilor abolirii ţarului şi autocraţiei, preluându-se de acolo, tale quale, sloganuri şi cuvinte magice, dintre care cele mai frecvente erau, firește, „libertate", „democraţie".

În Basarabia evenimentele se precipitau vertiginos; se cereau soluţii urgente pentru soluţionarea multor probleme, apărute între timp. Evenimentele revoluţionare din Rusia au periclitat într-o mare măsură bunul mers al lucrurilor în domeniul serviciilor poştale, aflate sub egida autorităţilor militare. Dezordinea, conflictele, jafurile sporeau tot mai ameninţător. Mulţi soldaţi au fost dezarmaţi şi batjocoriţi, Basarabia căzând pradă anarhiei bolşevice.

De acum în jumătatea a doua a anului 1917 Serviciul poştal din Basarabia activa întâmpinând mari dificultăţi. Pe de o parte se făcea resimţită văpaia războiului din imediata apropiere, dar într-o măsură şi mai mare - faptul că în armata ţaristă, dislocată în ţinut, începuse procesul dezmembrării. Evenimentele din octombrie de la Petrograd au accelerat procesul de descompunere a trupelor ruseşti, disciplina scăzuse brusc în armată, care, la acel moment era principala verigă în transporturile poştale. Starea de spirit din trupele ţariste este foarte clar constatată de către cercetătorul rus I. Ianukovski, care scrie: *„De acum la sfârşitul anului 1917 serviciul poştal militar din zonele limitrofe cu teatrul operaţiunilor militare ale primului război mondial – Ukraina şi Basarabia, era în delăsare, deoarece nu avea cine-l executa – unii au dezertat, alţii nu mai doreau să-l execute. În situaţia când unităţi întregi părăseau poziţiile, cine se mai gândea la poştă? Ba chiar devenise periculos să efectuezi cenzurarea corespondenţei, deoarece acest lucru putea fi interpretat ca un atentat la libertate*"[372].

O confirmare suplimentară a dezastrului, ce cuprinsese trupele ruseşti, aflate pe Frontul Românesc, şi care a avut repercursiuni negative asupra activităţii

serviciului poştal militar din zonă, o găsim şi în lucrarea „Evoluţia evenimentelor în vremurile prerevoluţionare şi influenţa lor asupra economiei Rusiei", semnată de Vladimir Ivanov, din care spicuim câteva secvenţe, ce se referă în mod direct la activitatea poştală: *„Saci plini cu corespondenţa militarilor de pe front au fost depistaţi de către căpitanul Şarkov într-o cămară a Centrului de triere. În încăpere – nici ţipenie de om, toţi erau plecaţi la miting. Nici urmă de activitate, nici urmă de disciplină. (...) Ulterior s-a demonstrat că la Centrul de triere a corespondenţei rămăseseră doar trei militari din cei 12, prevăzuţi de registrul de state. Unul era bolnav, restul – dezertaseră*"[373].

Cenzura poştală militară rusă în Basarabia 1914-1917

Germania a declarat război Rusiei la 19 iulie/1 august 1914. A doua zi, pe 20 iulie 1914 ţarul Nicolae al II-lea al Rusiei a semnat o lege ce prevedea înfiinţarea cenzurii militare a corespondenţei poştale şi telegrafice. Legea (Legea Provizorie a Cenzurii Militare) cuprindea şase capitole cu peste 51 de articole. Cele mai importante în domeniu dintre acestea stipulau:

Art. 2 ...Cenzurii militare erau supuse:

- textele, ilustraţiile, fotografiile, etc., care urmau să fie tipărite;
- corespondenţa poştală şi telegramele;
- textele şi cuprinsul cuvântărilor şi rapoartelor ce urmau să fie prezentate la întâlnirile publice...

Art. 6 ...Cenzura era de două feluri - TOTALĂ şi PARŢIALĂ. Cenzura totală însemna că toată corespondenţa poştală, internă şi externă, expediată sau sosită, trebuia să fie supusă cenzurii...

Art. 7 ...Cenzura totală se impunea în teatrele de operaţiuni militare, iar cenzura parţială în alte arii ...

Art. 11 ...Ministerul de Război a fost însărcinat cu întocmirea instrucţiunilor pentru cenzori. El funcţiona în colaborare cu Ministerul Afacerilor Interne şi Ministerul Marinei...

Art. 50 ...Examinarea corespondenţei poştale trebuia să fie făcută la oficiile poştale...

Art. 51 ...Scrisorile puteau fi deschise numai în prezenţa cenzorului militar şi a doi oficianţi poştali.

Aceasta explică prezenţa sigiliilor de ceară cu imprimarea însemnelor oficiului poştal pe scrisorile recomandate în primele luni de la izbucnirea războiului.

Dar Ministerul de Război nu a izbutit să întocmească instrucţiuni generale, care să reglementeze activitatea cenzorilor, ceea ce a dus la utilizarea unor instrucţiuni locale, elaborate la latitudinea fiecărui cenzor.

După datele cunoscute, în Basarabia a fost introdusă **cenzura militară totală**. Aceasta prevedea deschiderea şi examinarea întregului volum de corespondenţă poştală, atât a celei interne, cât şi a celei externe.

Experienţa în acest domeniu se acumulase, căci în zona Basarabiei fuseseră deschise câteva oficii militare de campanie încă în războiul precedent din Balcani. Bunăoară, la Călăraşi a funcţionat Oficiul Poştal Militar de campanie nr. 3 (octombrie-decembrie 1877, apoi iulie-septembrie 1878), la Ismail – OPM nr. 6 (25 aprilie 1877 – octombrie 1878), la Leova – OPM nr. 8 (2 aprilie – august 1877), ele funcţionând un timp şi ulterior, dar schimbânduli-se subordonarea.

Deşi Statul Major al Armatei a VII-ea ruse s-a aflat la Bender până la sfârşitul anului 1915, aici se pare că nu a existat un oficiu poştal militar.

În august 1916 România a aderat la Antanta. Deşi Basarabia nu a fost zona acţiunilor militare, unele unităţi ale Armatei a VI-a au fost dislocate pe Frontul Românesc, de aceea în jumătatea a doua a lunii decembrie 1916 Statul Major al acesteia a fost stabilit în or. Bolgrad, rămânând aici până la sfârşitul războiului, adică până la începutul anului 1918. Basarabia era şi zona, unde trupele ruse, retrase de pe poziţii, erau încartiruite pentru a se reface şi a se completa, în anumite cazuri pentru redislocarea lor în limitele Frontului Român.

Fiind nevoită să se retragă din România, sub loviturile armatelor germane şi bulgare, Armata a VI-a rusă a ocupat poziţii de apărare de-a lungul malului stâng al Dunării. În această situaţie o parte din trupe, şi anume Corpul 47 de Armate (Divizia 115 Infanterie şi Divizionul militar-maritim Baltic) a fost amplasat de-a lungul braţului Sulina al Dunării. Ultima mare unitate, transferată în această zonă în vara anului 1917, a fost Corpul 4 Militar Siberian (Diviziile 9 şi 10 de Puşcaşi Siberieni şi Divizia 61 Infanterie). În acelaşi timp Divizia 115 Infanterie a devenit unitate independentă, fiind de asemenea încartiruită în Basarabia de Sud. Tot aici mai activa Corpul 6 Siberian (Diviziile 3 şi 8 Cavalerie) şi Divizia 3 de Cazaci de Don. Au mai existat şi alte unităţi ale Armatei a VI-a, care, din când în când, s-au aflat în Basarabia, bunăoară Divizia 124 Infanterie.

Unele unităţi militare, ca, spre exemplu, Corpul 3 Cavalerie (Divizia 10 Cavalerie, Divizia 1 Cazaci de Don, Divizia 1 Cazaci de Terec, Divizia Cazaci Usurieni şi Divizionul Cavalerie) au fost scoase de pe front şi din Basarabia, în timp ce altele, precum Corpul 1 de Armate (Diviziile 22 şi 24 Infanterie) şi Corpul 29 (Diviziile 1, 3 şi 7 Puşcaşi Caucazieni) au fost dislocate în Basarabia în calitate de rezerve pentru Frontul Român.

Tabelul nr. 31. ***Lista oficiilor poştale militare ce deserveau unităţile din Basarabia.***

OPM	Tipul OPM	Unitatea deservită	Dislocare	Perioada de funcţionare
129	PP	Armata VI	Bolgrad	Decembrie 1916 - ...
129	Sc	Armata VI	Bolgrad	Decembrie 1916 - ...
3	PC	Corpul I Armate	Basarabeasca? (ulterior Leipzigskaia)	Ianuarie – aprilie 1917
40	PC	Corpul 47 Siberian	Reni	Iulie 1917 - ...
56	PC	Corpul 47 Armate	Reni	Ianuarie – iulie 1917
104	PC	Corpul 6 Cavalerie	(Bolgrad)	Ianuarie – iulie 1917
127	PC	Corpul 29 de Armate	Cahul	Ianuarie – iulie 1917
145	PR	Divizia 124 Infanterie	Ciadâr-Lunga	Iulie 1917 - ...
148	PC	Corpul 3 Cavalerie	Chişinău; Basarabeasca?	Aprilie – mai 1917; Mai 1917 – iulie 1917
209	PP	Divizia 3 Cazaci de Don	?	Ianuarie – iulie 1917
211	PP	Divizia Cazaci Usurieni	(Chişinău)	Aprilie – mai 1917
229	PP	Divizia Cavalerie Caucaz	(Chişinău)	Aprilie – mai 1917
232	PP	Divizia 6 Cazaci Don	(Ismail) ?	Toamna 1917 - ...
237	PP	Divizia 8 Cavalerie	(Bolgrad)	Ianuarie – iulie 1917

Abrevieri: Sc - Serviciul Poştal de Campanie de Cartare şi Cenzură
PC - Unitate Poştală Militară de Corp
PP - Unitate Poştală Militară, ce deservea unităţile de rezervă (neîncadrate în acţiuni de război)

Notă: Localitatea de dislocare, indicată în paranteze, presupune că în localitatea respectivă nu exista o unitate poştală militară de campanie, ea fiind amplasată în raza de 50 km, fiind indicată ca tip cu abrevierea PP.

Tabelul respectiv nu este complet, unele date incluse în el fiind aproximative, deoarece arhivele respective, pe lângă faptul că se află în Rusia, mai rămân, deocamdată, închise. Ca, de altfel, şi noţiunea – sfârşitul războiului – care, de asemenea, este convenţională, avându-se în vedere perioada decembrie 1917 - februarie 1918.

Din tabel lipsesc unele unităţi militare, dislocate o anumită perioadă în Basarabia, ca, spre exemplu, Divizionul 1 Cazaci de Don şi Divizionul 1 Terec, care făceau parte din Corpul 3 Cavalerie, deoarece nu se cunosc date exacte cu privire la unităţile poştale militare, care le-au deservit (probabil, nr. 212, 216, 217). Se ştie, că Armata 23 la începutul anului 1917 a fost cantonată în apropierea Chişinăului, fiind trecută în rezerva frontului. OPM nr. 25, despre care au scris unii cercetători ruşi, presupunând existenţa lui, nu este inclus în tabel, deoarece nu s-au găsit probe, care să demonstreze că într-adevăr a existat acest oficiu.

Se cunoaşte puţină corespondenţă cenzurată în Basarabia, deoarece activitatea cenzurii s-a desfăşurat o perioadă scurtă de timp - doar până în luna iunie 1916.

Se semnalează şi corespondenţă circulată în interiorul Basarabiei (expediată din Bolgrad la Leova), dar cenzurată la Odesa în luna aprilie 1916[374]. Nu credem

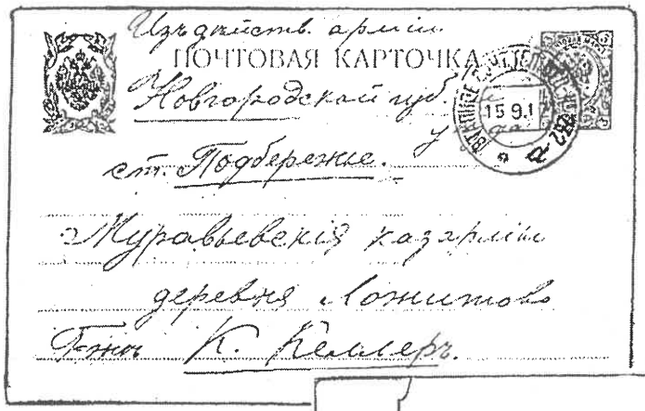

Fig. 148.
Carte poştală cu marcă fixă de 3 kop, expediată din Regimentul Infanterie Suzdal, prin OPM de curieri nr. 232, ataşat la Divizia 6 Cazaci Don, dislocată în Ismail (15.9.17).

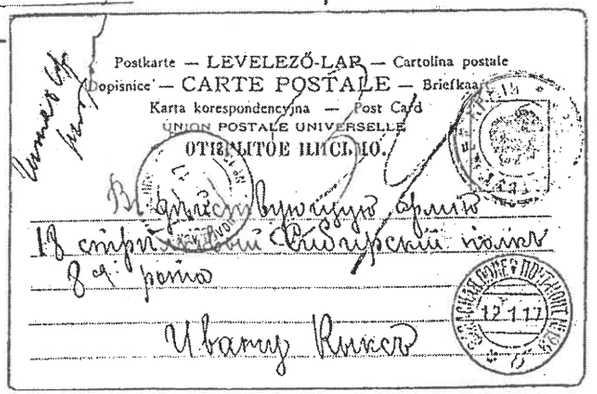

Fig. 149.
Carte poştală expediată în armata activă: Regimentul 18 Puşcaşi Siberieni, ataşat Armatei a 6-a, dislocată în Bolgrad (12.1.17), direcţionată prin OPM 129 al aceluiaşi Cartier General (13.1.17). Numărul 34, scris de mână, indică OPM de destinaţie (ataşat corpului 2 al Armatei Siberiene).

Fig. 150.
Carte poştală expediată din armata activă, prin OPM nr. 27 (30.3.17) ataşat la acea vreme Corpului 29 Armate, dislocat în Cahul.

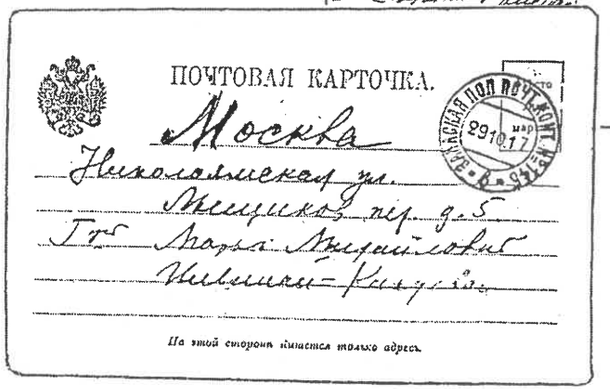

Fig. 151.
Carte poştală expediată din armata activă, prin OPM nr. 145 (29.10.17) ataşat Divizionului 124 Infanterie, dislocat în Ciadâr-Lunga.

că în acest caz corespondenţa a fost transportată prin Odesa, ci cea mai plauzibilă variantă este că cenzorul, care a verificat corespondenţa respectivă, dispunea de o ştampilă a Biroului de cenzură din Odesa. Deşi am putea să ne confruntăm şi cu o anumită făcătură (poştală, filatelică?), deoarece cunoaştem că în aceă perioadă în or. Odesa exista un grup de filatelişti, destul de avansaţi în ale colecţionării, şi care întreţineau relaţii de schimb cu parteneri din străinătate, factor ce putea să-i implice pe unii la "confecţionarea unor piese deosebite".

O interesantă apariţie editorială despre cenzura poştală din perioada primului război mondial, utilizate de poşta imperială rusă, este monografia RUSSISCHE POSTZENSUR // Russian postal censorship 1914-1918, editată de Antoine Speeckaert la Koninklijke Postzegelvereninging van het Land van Waas, St. Niklaas, Belgia, 1990, în ediţie bilingvă, germano-engleză.

Autorul inventariază centrele de cenzură din Rusia, care au activat în anii 1914-1918, descrie şi reproduce ştampilele folosite în aceste centre, prezentând şi multe informaţii despre fiecare în parte (număr de cenzori, existenţa unor eventuale lagăre de prizonieri, culoarea ştampilelor, durata de utilizare, raritatea lor etc.).

Deosebit de interesante pentru noi sunt datele despre oficiile cenzurii ruse în Basarabia, care au fost amplasate la Bender (Tighina), Bolgrad, Ismail, Chişinău, Tatarbunar, Ungheni şi Orhei. Aceste centre au utilizat 13 ştampile de cenzură, dintre care şase sunt considerate rare (notate, după cum se obişnuieşte în circuitul filatelic, cu patru puncte pe scara raritătii) şi şapte - foarte rare (notate cu cinci puncte pe aceeaşi scară). Conform datelor prezentate în respectiva monografie, centrele de cenzură rusă în Basarabia au funcţionat numai în anii 1915-1916 (până la intrarea României în război?).

Presupunem că haosul, provocat de activitatea bolşevicilor în cadrul trupelor ruseşti, a dus la destrămarea sistemului de cenzură militară a corespondenţei – fie din motive politice, fie din cauză că în armata ţaristă pătrunsese anarhismul şi nesupunerea faţă de autorităţi.

Birourile ruse de cenzură poştală militară sunt centralizate în Tabelul nr. 32 Ing. Călin Marinescu a introdus în această listă şi Biroul de cenzură din Akerman (Cetatea Albă), care nu este menţionat de Antoine Speeckaert în RUSSISCHE POSTZENSUR / Russian postal censorship 1914-1918. C. Marinescu, de asemenea, presupune că au existat încă două birouri de cenzură: Hotin şi Soroca, deşi nu au fost găsite documentele, care să confirme acest lucru[375].

Tabelul nr. 32.

Nr. crt.	Biroul de cenzură poştală	Perioada de funcţionare	Aria de cenzură
1.	Akkermann.... (Cetatea Albă)	...ianuarie 1915	Judeţul Cetatea Albă
2.	БОЛГРАДЪ (Bolgrad)	...februarie 1916...	

3.	КИШИНЕВЪ (Chişinău)	...mai – decembrie 1915...	Judeţul Chişinău
4.	ИЗМАИЛЪ (Ismail)	....ianuarie 1915...	Judeţul Ismail
5.	ОРГЕЕВЪ (Orhei)	...aprilie 1916...	Judeţul Orhei
6.	ТАТАРБУНАРЪ (Tatar-Bunar)	...iunie 1915...	
7.	БЕНДЕРЫ (Tighina-Bender)	...aprilie 1915 – iunie 1916...	Judeţul Tighina
8.	УНГЕНЫ (Ungheni)	...decembrie 1915 - ianuarie 1916...	

Practic, întotdeauna cenzorii militari aveau rang de ofiţeri în serviciul activ.

Ştampilele de cenzură

Cercetătorul Călin Marinescu a stabilit câteva tipuri de ştampile, utilizate de birourile ruse de cenzură, şi anume:

A. Ştampile, realizate cu ştempluri confecţionate pe plan local, care au diferite desene. Majoritatea au în text literele **Д.Ц.**, prescurtarea de la ДОЗВОЛЕНО ЦЕНЗУРОЮ (Permis de cenzură).

B. Ştampile liniare cu textul pe două rânduri: ВСКРЫТО ВОЕННОЙ ЦЕНЗУРОЙ/..... (nume birou-localitate) **Военный Цензоръ** (Deschis cenzura militară /... cenzor militar). **(Fig. 152).**

C. Ştampile dreptunghiulare cu textul scris pe patru laturi **Вскрыто Военной / Цензурой / Военный Цензоръ N...** / ....(nume localitate), adică *Deschis cenzura militară / cenzor militar nr../...*

Dreptunghiul din centru include data, formată din zi, lună – scrisă prescurtat din trei litere mari de tipar, şi an – din toate cele patru cifre. Cele două dreptunghiuri au dimensiunile 60 x 35 mm şi 36,5 x 12,5 mm.

Călin Marinescu presupune că ştampilele de tip „B" şi „C" sunt obţinute de la ştempluri confecţionate centralizat, probabil la Comandamentul Militar al Districtului Odesa.

În studiul ***RUSSISCHE POSTZENSUR / Russian postal censorship 1914-1918***, editată de Antoine Speeckaert s-au identificat 13 ştampile. Descrierea unora dintre ele este prezentată în Tabelul nr. 32.

Ing. C. Marinescu mai semnalează o ştampilă de culoare violetă, aplicată în luna mai 1916 pe un plic recomandat, ce a parcurs itinerarul Chişinău-Ţarskoie Selo, via Petrograd, şi care ar fi putut fi aplicată la Chişinău, adică la expediere:

Вскрыто военной цензурой **Цензоръ Нейманъ.**

Tabelul nr. 33.

Biroul de cenzură	Codul ştampilei	Perioada de aplicare a ştampilei	Textul ştampilei	Dimensiuni text (mm)	Dimensiuni chenar (mm)	Culoarea ştampilei (V=violet, R=roşu, V=verde)	Numere de cenzori
Bolgrad	l.B						
	l.C	Feb. 1916	**... Болградъ**	-	60 x 35	R	19, ...
Cetatea Albă	2.A	Ian.1915	**Д.Ц. / No-**			V	
	2.C						
Chişinău	3.B	Mai 1915	**...Киши-невъ**	77 x 11	-	V	-
	3.C	Oct.-dec.1915	**...Киши-невъ**	60 x 35		V	3,4, 5,...
Hotin	4.B		...*				
	4.C		...*				
Ismail	5.A	Ian.1915	**Д. Ц.**	... x ...	... x ...	V	-
	5.B		**. . .Измаилъ**	77 x 11			
	5.C	...*					
Orhei	6.B	...*					
	6.C	Apr. 1916	**. . .Оргеевъ**	60 x 35		V	10, ...
Soroca	7.B	...*					
	7.C	...*					
Tatar- Bunar	8.A 1	Iun.1915	**Д. Ц.****		35 x 29	V	-
	8.A 2	Iun.1915	**Татарбунар-ской п.-т. конторъ****	65 x2,5	-	V	-
Tighina	9.B	Apr. 1915	**...Бендеръ**	77 x 11	-	R	-
	9.C	Iun.1916	**...Бендеръ**	-	60 x 35	R	6, ...
Ungheni	10. C	Dec.1915-ian.1916	**Унгенъ*****	-	60 x 35	V	254,

* Ştampile neidentificate, dar presupuse că au existat.

** Cele două ştampile s-au aplicat împreună. Ştampila „8.A2" semnifică "Biroul poştal-telegrafic Tatar-Bunar".

*** Inscripţia „Унгенъ" este "răsturnată" (la 180°) faţă de celelalte ştampile de tip B.

Din ştampilele cunoscute se constată că cenzorii din Basarabia aveau numere matricole înglobate în numerotarea tuturor cenzorilor subordonaţi Comandamentului Districtului Militar Odesa. Au putut fi identificaţi până acum cenzori cu numerele matricole: 3, 4 şi 5 (Chişinău), 6 (Tighina), 10 (Orhei), 19 (Bolgrad), 254 (Ungheni).

Corespondenţa cu ştampile de cenzură din Basarabia se întâlneşte foar-

te rar, fenomen explicat prin mai mulți factori:

- volumul redus de corespondență expediată/sosită în Basarabia, și care a fost supusă cenzurării;

- inexistența în Basarabia, în timpul primului război mondial, a unor lagăre de prizonieri, corespondența cărora spre țările de origine ar fi fost trecută și prin birourile țariste de cenzură și s-ar fi păstrat până astăzi;

Fig. 152.

- distrugerea conștientă a corespondenței poștale în timpul revoluției bolșevice și războiului civil, iar apoi în perioada sovietică, când asemenea piese constituiau un pericol potențial.

În Basarabia cenzura militară rusă funcționase și înainte de primul război mondial. C. Marinescu semnalează o ștampilă de cenzură, utilizată în Chișinău în luna ianuarie 1909, aplicată pe o banderolă cu reviste sosite din România. Ștampila are formă ovală (30x21 mm), cu textul „Д-Ц. / КИШИНЕВЪ”[376]. **(Fig. 154).**

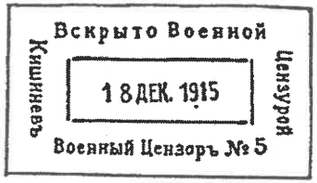

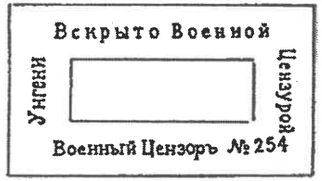

Fig. 153.

Ing. Călin Marinescu, referindu-se la această perioadă, concretizează că *„aproape patru săptămâni, până în jurul datei de 10/23 februarie 1918 poșta nu a funcționat în Basarabia. Abia în data de 18 februarie/3 martie 1918 se anunța că poșta rusească a început din nou să funcționeze, dar cu mari greutăți*”[377]. Situația era o urmare a împrejurărilor create în anul 1917: structurile poștale civile erau blocate, funcțiile lor fiind preluate încă la începutul războiului de către autoritățile militare, care, după evenimentele din Rusia, au nimerit și ele în colaps, fiind în proces de dezintegrare.

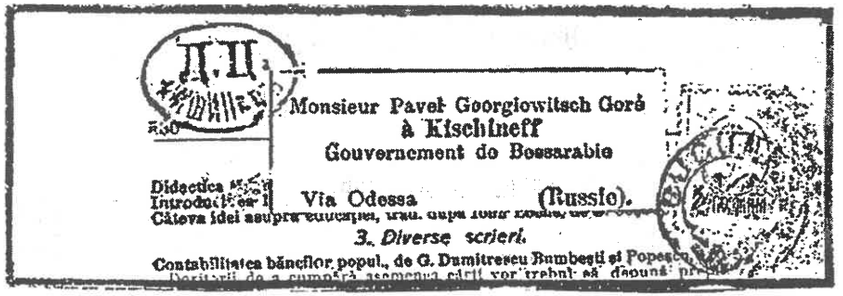

Fig. 154.

Introducerea cenzurii poștale militare române

La începutul lunii mai (stil nou) 1918 la Chișinău a sosit Constantin N. Minescu, reprezentantul Administrației Poștale Române, specialist apreciat în domeniul organizării poștale, cunoscut și ca autor al monografiei ***Istoria Poștelor Române***, editată la *Imprimeria Statului*, București, în anul 1916. Scopul lui era să studieze modul de organizare a poștei în spațiul basarabean. Investigațiile se făceau în legătură cu faptul că autoritățile române urmau să-și subordoneze acest domeniu de activitate publică, iar noua conjunctură politică necesita acomodarea lui la cerințele naționale.

La 18 iunie/l iulie 1918 a fost înființat Serviciul poștal român în Basarabia, odată cu stabilirea căruia au fost introduse și anumite reguli generale pentru utilizatori. Astfel, spre exemplu, se preciza că adresele trimiterilor poștale trebuiau scrise, în mod obligatoriu, cu litere latine. Concomitent autoritățile au introdus și cenzura poștală.

Alexandru Marghiloman, președintele Consiliului de Miniștri al României, declara în parlamentul țării la sfârșitul lunii iunie 1918: *„Eu consider cenzura ca un rău necesar și o voi menține ca atare, căutând să înfrânez pasiunile personale și răspândirea informațiilor false, care (...) constituie o adevărată intoxicare a spiritului public*[378]”.

La 30 iunie/13 iulie 1918 a fost emis Decretul nr. 1626 prin care se menținea starea de asediu, anunțată în august 1916, încă pentru doi ani, în aceleași condiții, care prevedeau și funcționarea cenzurii poștale militare[379].

La 5/18 septembrie a apărut un nou decret – nr. 2388, care concretiza mecanismul de cenzurare, ce urma să fie aplicat în teritoriul României, deci, inclusiv în Basarabia, care se afla la hotarul de est al Țării. În această ordine de idei accentuăm următorul moment: în iunie 1919 se concretizează un aspect foarte important pentru acei ce studiază istoria poștală, deoarece se dă o dispoziție concretă: *„toată corespondența cenzurată trebuie marcată cu sigiliul special „CENZURAT” pentru a nu da loc la confuziuni și o nouă cenzurare din partea oficiilor destinatare...*”[380].

La 13/26 iulie 1918 s-a început schimbul de corespondență poștală între Basarabia și teritoriul României, aflat la acel moment sub ocupație germană. Fluxul de corespondența era îndreptat prin Iași, unde era supus cenzurării. Peste încă două săptămâni, la 30 iulie/12 august 1918, după doi ani de întrerupere, a început sa sosească în Basarabia corespondență poștală din Transilvania[381].

În lunile iunie-iulie 1918 serviciul poștal admitea corespondența redactată numai în limbile română, rusă, franceză și germană, cu adresa scrisă cu caractere latine sau chirilice. Nu se admitea corespondența redactată în alte limbi (ebraică, armeană, greacă, polonă, ucraineană, bulgară, etc.), care urma să fie distrusă. Dar la 12/25 iulie 1918 se anunța că adresa trebuia scrisă numai cu litere latine[382].

“*De la data de 30 octombrie 1918*, – specifică ing. Călin Marinescu, – *birourile de cenzură poștală, prin delegații militari pe care trebuiau să-i includă,*

se subordonau următoarelor unități militare:

Biroul din Hotin – Diviziei I Cavalerie

Biroul din Tighina – Diviziei 2 Cavalerie

Biroul din Bălți – Diviziei 9 Infanterie

Biroul din Cahul – Diviziei 10 Infanterie

Birourile din Soroca, Orhei, Cetatea Albă, Ismail, Chișinău – Diviziei 15 Infanterie"[383].

Tot de la această dată – 30 octombrie 1918 – s-a hotărât ca toată corespondența poștală particulară, după cenzurare, să fie reținută de la expediere timp de zece zile.

Din momentul organizării și până la începutul lunii noiembrie 1918 personalul, încadrat în birourile de cenzură, era format exclusiv din funcționari poștali. Între timp se iau măsuri pentru a schimba situația. Iată, bunăoară, ce solicită Corpul 5 Armată prin Ordinul nr. 127 din 31 octombrie 1918 către Divizia 15: „*Am onoarea a vă ruga să binevoiți a dispoza ca la oficiile poștale din orașele Soroca, Orhei, Cetatea Albă și Ismail să se numească câte un ofițer, de preferință căpitan sau locotenent vechi, din cei mai conștiincioși și serioși ca cenzor militar...*"[384]. Probabil că ordine asemănătoare s-au dat și celorlalte divizii, cantonate în Basarabia. Dar deoarece unii dintre ofițerii detașați birourilor de cenzură nu cunoșteau limba rusă, s-a hotărât dublarea lor cu ofițeri basarabeni, care posedau această limbă.

De la 7 noiembrie 1918 birourile de cenzură poștală din localitățile Purcari, Chilia Nouă, Ismail, Tighina, Cetatea Albă, Bolgrad depindeau de Divizia 10 Infanterie, care și repartiza personal pentru aceste unități[385].

Dar la 19 noiembrie 1918 Comandamentul Corpului 5 Armată emite ordinul nr. 1066, care prevedea: „*Marele Cartier General cu nr. 791 din 17. XI. a.c. ordonă desființarea tuturor cenzurilor regionale din capitalele de județe, menținându-se numai cenzura centrală din Chișinău...*". Nu este clar motivul unei asemenea decizii, luate de către autoritățile militare. Se pare că se dorea o deschidere mai largă pentru populația din provincia dintre Nistru și Prut. Este adevărat că „*în schimb,* – după cum menționează eminentul cercetător al istoriei poștale românești ing. Călin Marinescu, – *se înființau birouri de cenzură militară la divizii pentru corespondența poștală militară*"[386]. Ca urmare, – aflăm de la același autor, – „*cel târziu până în primele zile ale lunii decembrie 1918 birourile de cenzură poștală militară au fost desființate, cu excepția celui din Chișinău, care a continuat să funcționeze*"[387].

La reintroducerea cenzurii române, în noiembrie 1918, „*publicul era invitat să scrie, în principal, pe cărți poștale*"[388]. Dar de la 5/18 decembrie 1918 expeditorii puteau trimite nu doar corespondență simplă – scrisori și cărți poștale, dar și recomandată, inclusiv mostre de mărfuri, imprimate etc[389].

La prima etapă a activității serviciului de cenzori poștali, angajații acestuia au utilizat ștampile care aveau inscripționate denumirile localităților în limba rusă, ulterior ele fiind înlocuite cu ștempluri confecționate de către poșta română. O situație oarecum specială este înregistrată la birourile române de cenzură poștală

din Tighina și Cetatea Albă, unde ștempluri cu denumirile rusești ale localităților s-au folosit în decursul întregii perioade.

Denumire în limba rusă	Denumire în limba română
АККЕРМАН (AKKERMAN)	CETATEA ALBĂ
БЕНДЕРЫ (BENDER)	TIGHINA

Dar situația din Basarabia, foarte complicată atât în aspect social, politic, cât și economic, a impus autoritățile să-și revadă poziția adoptată anterior în ce privește controlul statului asupra corespondenței poștale. Decretul regal nr. 3646 din 12/25 decembrie 1918 stipula:

"**Art. 1**. *Pentru aplicarea decretului Nostru nr. 3179/918 prin care, pe ziua de 28 octombrie 1918, întreaga armată este trecută pe picior de război, teritoriul României este împărțit de la această dată în două zone: zona interioară, cuprinzând teritoriul României în limitele sale de la 14 august 1916 și zona de operații, cuprinzând teritoriile ocupate și care se vor mai ocupa...*"[390]. Tocmai în baza acestui decret a și fost instituită, din nou, cenzura poștală în teritoriul Basarabiei.

Decretul regal 3646 a fost urmat de ordonanțe ale comandamentelor Diviziilor 9 și 10 Infanterie, dislocate în Basarabia, care au fost emise în ianuarie 1919, și „*prin care se instaura starea de război cu caracter de zonă de operații și se dispuneau măsurile pentru organizarea și funcționarea cenzurii, inclusiv poștale, în Basarabia*"[391]. Asupra acestei decizii a influențat, fără îndoială, și faptul că în cursul anului 1919 armata română a trebuit să facă față atacurilor trupelor maghiare bolșevizate, care doreau o joncțiune cu cele din Rusia. Încă din 1918 începuseră și continuau provocările și presiunile armate la frontiera de est, puse la cale de bolșevicii ruși.

În luna ianuarie 1919 comandamentele Diviziilor 9 și 10 Infanterie, aflate în Basarabia, au emis ordonanțe, prin care se instaura starea de război cu caracter de zonă de operații și se dispuneau măsurile pentru organizarea și funcționarea cenzurii, inclusiv poștale, în Basarabia.

Iar ca urmare, în jumătatea a doua a lunii ianuarie 1919 „*au fost reînființate birourile de cenzură poștală în toate reședințele de județe din Basarabia*"[392]. Acestea funcționau pe lângă prefecturile județelor.

Pe 24 martie/6 aprilie 1919 Comandantul Sectorului Cetatea Albă a dat o ordonanță prin care se declara starea de asediu în orașul Cetatea Albă și porțiunea cuprinsă între Nistru - Marea Neagră - râul Sărata[393].

La 10 iulie 1919 apare Ordonanța nr. 5 a Grupului General Popovici, care făcea referire la cenzură:

„...**Art. 10**. a) Este interzisă vinderea sau răspândirea oricăror afișe, apeluri, reclame, broșuri, hărți, ziare, ilustrații fără prealabila autorizare a birourilor de cenzură care funcționează pe lângă fiecare prefectură și unde trebuie să fie un delegat al Comandantului Garnizoanei, care va lucra de comun acord cu reprezentantul prefecturii.

b) De asemenea, *este interzisă orice corespondență, care nu va trece întâi prin controlul cenzurii* (subl. aut.).

c) ...

d) .... Vinovații se vor pedepsi cu închisoare până la 2 luni sau cu amendă până la 2000 lei..."[394].

În octombrie 1919 apare Decretul regal nr. 4229, care a impus autoritățile militare să ia măsuri mai eficiente pentru asigurarea secretului de stat. Ca urmare, comandamentul Diviziei a 5-a Infanterie a trimis instrucțiuni concrete în ce privește executarea Decretului regal nr. 4229 prefecturilor Tighina și Cetatea Albă, care prevedeau:

„a)... *delegații în birourile de cenzură ale prefecturilor Tighina și Cetății Albă de comun acord cu câte un ofițer delegat al garnizoanelor respective va lucra zilnic... pentru executarea controlului preventiv al presei.*

b) *Orice alte publicațiuni în afară de presa cotidiană și periodică ca: broșuri, afișe, apeluri, reclame, hărți, ilustrațiuni în conformitate cu art. 2 al Înaltului Decret, rămân supuse cenzurii preventive, care se va executa de Parchetele Tribunalelor locului unde aceste publicațiuni urmează a se face...*

e) *Totodată se mai face cunoscut că cenzurarea corespondenței, cenzura filmelor cinematografice, rămâne a se executa și mai departe de birourile de cenzură ale prefecturilor și care lucrează de comun acord cu un ofițer delegat al garnizoanei respective...*"[395].

În jurul datei de 27 noiembrie 1919 activitatea cenzurii a fost redusă[396]. Probabil, se spera la o ameliorare a situației în această parte a României, anularea cenzurii – ca instrument represiv al statului – fiind un pas al guvernului spre conciliere națională. Astfel, la 27 noiembrie 1919 la Chișinău se anunța că „*desființându-se cenzura scrisorilor interne, publicul este avizat a depune corespondențele închise, afară de cele externe*"[397].

Dar conform unor indicii, în zona, unde fusese declarată starea de război, cenzura continua să se efectueze. Astfel, la 16 ianuarie 1920 în Cetatea Albă se anunța că Ordonanța Grupului General Popovici este în vigoare și, deci, cenzura poștală funcționează în continuare. În luna februarie 1920, probabil în urma presiunilor armate la frontiera de est, prin Ordonanța Garnizoanei Cetatea Albă starea de asediu se adâncea[398].

Însă contrar așteptărilor guvernului de la București situația social-politică din Basarabia nu s-a ameliorat, ci din contra – acțiunile distructive ale elementelor prosovietice și ale agenturii bolșevice din ținut au devenit și mai active, mai evidente, factor care a impus autoritățile să revină la cenzurarea corespondenței. Astfel, prin Ordonanța nr. l a Comandamentului Trupelor de Est, prin Ordonanța nr. 8 a Grupului General Popovici, suplimentate de Ministerul de Interne prin ordinul telegrafic nr. 22822/1920, s-au reînființat birourile de cenzură, de astă dată ele fiind amplasate pe lângă oficiile poștale din capitalele de județe. Probabil că acestea au fost inaugurate înainte de 10 aprilie 1920[399].

Drept confirmare a acestei teze este Ordonanța nr. 8 a Grupului General

Popovici, emisă la **19 martie 1920,** din care spicuim următoarele:

„**Art. 1**. *Punctul 10 din ordonanța nr. 5 din 1919 a acestui comandament se modifică după cum urmează:*

a) Toate ziarele și publicațiunile ca: afișe, reclame, broșuri, hărți, reviste, ilustrații, filme de cinematograf, etc. trebuie să fie supuse cenzurii înainte de publicare. În acest scop în toate capitalele de județ din cuprinsul Basarabiei, sub direcția militară a acestui comandament, va funcționa câte un birou de cenzură. Aceste birouri vor avea reședințele pe lângă prefecturile de județ, iar pentru județul Chișinău – la Comandamentul Grupului General Popovici, eventual pe lângă ministrul delegat al guvernului pentru Basarabia.

Compunerea personalului acestor birouri va fi: din un delegat al garnizoanei respective, numit de comandantul garnizoanei, iar pentru Chișinău, numit de comandamentul Grupului, și din delegații prefecturilor de județe....

b) Se mai înființează în fiecare capitală de județ și un birou de cenzură pentru orice corespondență particulară, telegrafică și poștală. Aceste birouri vor funcționa pe lângă oficiile poștale din capitalele de județ și se vor compune din ofițeri și grade inferioare, cunoscători ai limbii ruse, delegați de garnizoanele respective, și din personalul desemnat de diriginții oficiilor poștale, conform instrucțiunilor ce se vor da de acest comandament.

Orice corespondență particulară, sub orice formă, telegrafică sau poștală, ce intră sau iese din Basarabia, va trebui să fie cenzurată de aceste birouri înainte de expediere.

Pentru corespondența militarilor în serviciul activ, pe lângă corpurile și comandamentele din Basarabia, este suficientă numai cenzura făcută la Comandamente sau Corpuri....

Art. 2. *Cei ce vor contraveni dispozițiunilor (...) se vor trimite în judecata curților marțiale și se vor pedepsi cu închisoare corecțională de la 3 luni până la 6 luni sau cu amendă de la 500 la 2000 lei. La aceeași pedeapsă se vor supune și acei care transportă corespondență necenzurată, precum și cei ce primesc astfel de corespondență, fără a o preda autorităților militare sau civile...*

Ordonanța devine executorie după zece zile de la afișarea ei..."[400].

Dar iată la 10 aprilie 1920 apare ordinul nr. 665, care concretizează: „*Guvernul a hotărât să ridice cenzura în Basarabia, unde continuă a se menține starea de asediu cu un caracter preventiv. De comun acord cu Ministerul de Interne s-a decis ca cenzura să fie exercitată de comisiuni județene, sub președinția prefecților...*"[401].

În viziunea autorităților, birourile de cenzură poștală județene urmau să cenzureze atât corespondența ce pleca din Basarabia, cât și cea care sosea în ținut.

Ordinul nr. 665 din 10 aprilie 1920 al Ministerului de Război, urmat de înființarea comisiilor de cenzură de la prefecturi, a introdus o stare de incertitudine în activitatea cenzurii poștale militare din Basarabia. „*Nimeni nu știa cine face cenzura poștală și telegrafică și nimeni nu mai dădea personal pentru această activitate*", - constată ing. Călin Marinescu, confirmându-și spusele cu câteva exemple concrete:

12 mai 1920: La oficiul P.T.T. Chişinău nu venea personal militar pentru efectuarea cenzurii.

14-26 mai 1920: La oficiul P.T.T. Orhei nu dădea personal pentru serviciul de cenzură nici prefectura, nici comandamentul militar, iar ca urmare corespondenţa era expediată necenzurată.

23 iunie 1920: Birourile ambulante poştale din Basarabia semnalau existenţa multor corespondenţe poştale fără ştampile de cenzură (necenzurate).

30 iunie 1920: La oficiul poştal Chişinău (?) atât garnizoana, cât şi prefectura judeţului nu îşi trimiseseră încă delegaţii, care împreună cu cei ai poştei să procedeze la cenzurare.

9 iulie 1920: La această dată în Chişinău funcţiona un birou de cenzură poştală[402].

Probabil, situaţia creată fusese sesizată de către Comandamentul Trupelor de Est (CTE), care la 20 mai 1920 emite Ordonanţa nr. l, în care se stipulau în mod concret condiţiile de efectuare a cenzurii în Basarabia şi Bucovina:

"...Capitolul IV. **Cenzura**

a) *Toate publicaţiile de orice fel trebuie să fie supuse cenzurii înainte de publicare. De asemenea şi publicaţiile ce vin din afara Basarabiei şi Bucovinei.*

În acest scop în toate capitalele de judeţ din Basarabia şi Bucovina prefecţii vor constitui sub a lor preşedinţie o comisiune de cenzură, compusă din unul sau mai mulţi cenzori numiţi şi un delegat militar al garnizoanei respective.

b) *Orice corespondenţă particulară, telegrafică şi poştală va fi supusă cenzurii. În acest scop în fiecare capitală de judeţ din Basarabia şi Bucovina va funcţiona pe lângă oficiile poştale un birou de cenzură format din personal desemnat de diriginţii oficiilor poştale şi un delegat dat de garnizoana respectivă*

c) *Autorii publicaţiilor de orice fel, acei care le vor prezenta tipografiilor pentru tipărire, precum şi tipografii, care vor contraveni dispoziţiilor prevăzute la punctul a, se vor pedepsi cu amendă de la 500 la 3000 lei şi închisoare de la 15 zile la 2 ani.*

d) *Cu aceeaşi pedeapsă se vor pedepsi acei care aduc sau duc din Basarabia şi Bucovina peste frontieră corespondenţă necenzurată sau împart şi vând publicaţiuni venite din afară, fără să fi fost cenzurate.*

e) *Autorităţile militare vor da birourilor de cenzură instrucţiuni asupra celor ce nu trebuie publicate din punct de vedere militar, iar autorităţile civile, din punct de vedere al siguranţei şi ordinei...*

Vechile ordonanţe date în Basarabia şi Bucovina se abrogă"[403].

Se cunoaşte că în luna iunie 1920 funcţionau birourile de cenzură poştală din Chişinău, Bălţi, Cahul, Orhei...[404]

În vara anului 1920, pe lângă funcţionarii poştali şi delegaţii militari, care alcătuiau personalul birourilor de cenzură, erau angajaţi cu plată şi cenzori civili pentru anumite limbi străine. Astfel constatăm că la:

8 iunie 1920 – la Bălţi era angajat un cenzor pentru limba ebraică, dar fluxul de corespondenţă fiind mare, mai era necesar unul.

15 iulie 1920 – la Chişinău se angajau doi cenzori, care cunoşteau limbile română, rusă, ucraineană, ebraică, germană.

La 6 septembrie 1920 se adoptă o hotărâre ce prevedea sporirea numărului de militari grade inferioare, repartizaţi la birourile de cenzură.

În a doua jumătate a lunii decembrie 1920 Biroul de cenzură din Cetatea Albă şi-a sporit numărul cenzorilor pentru a putea face faţă numărului mare de corespondenţe ce trebuiau cenzurate.

De la 15 august 1920 a continuat cenzura în zona stării de asediu - 30 km spre interior de la graniţa cu Rusia, în localităţile: Orhei, Bender..., desfiinţându-se Birourile de cenzură din Chişinău, Cahul, Bălţi.

Dar în Raportul nr. 2599, prezentat la 16 septembrie 1920 de către Corpul 2 Armată către Comandamentul Trupelor de Est, se preciza: *„La ordinul Dvs. nr. 3693 din 8 septembrie 1920 Serviciul Telegrafo-Poştal Chişinău s-a hotărât a se înfiinţa cenzură poştală pe judeţe în următoarele oraşe capitale de judeţ: Hotin,*

Fig. 155. ***Dislocarea birourilor de cenzură poştală din Basarabia.***

Soroca, Bălți, Orhei, Chișinău, Tighina și Cetatea Albă", adică nu numai în localitățile incluse în fâșia de 30 km de la frontieră spre interiorul țării.

Birourile de cenzură poștală militară din capitalele județelor riverane granței cu fostul imperiu țarist și-au continuat activitatea și în anul 1921[405].

La sfârșitul lunii iunie 1920 s-a decis ca scrisorile, expediate de familii către recruții basarabeni, să fie trimise prin cercurile de recrutare, pentru operativitate cenzura făcându-se la un birou, înființat la Comandamentul Teritorial al Basarabiei. În atare situație corespondenței i se aplicau ștampile de cenzură specifice corespondenței militare, dar nu celei civile[406].

Prin ordinul nr. 15563 din 5 august 1920 autoritățile ridicau cenzura scrisorilor și telegramelor pe tot cuprinsul Basarabiei. În realitate ea a mai funcționat încă câteva zile. Și doar ordinele nr. 1399 din 11 august și nr. 1881 din 13 august 1920, care stipulau restrângerea zonelor de cenzură-asediu în Basarabia, au făcut lumină: *în zona de 30 km de la granița cu Rusia spre interior, unde starea de asediu rămânea în vigoare, cenzura telegrafo-poștală a fost menținută*[407].

Dar la 18 august 1920 Ministerul de Război prin ordinul nr. 09470 concretiza: *„Orașele Chișinău și Cernăuți nu intră în zona de război. Aplicarea provizorie a stării de asediu la Chișinău va înceta la primirea ordinului de față..."*[408].

La 21 august 1920 starea de asediu a fost ridicată în toată Basarabia, dar în zona stării de război cenzura corespondenței interne a continuat să se facă, cel puțin până la 3 septembrie 1920[409].

La 4 septembrie 1920 apare ordinul Ministerului de Război nr.10973, care stipula: *„Privitor la aplicarea cenzurii în zonele de război, cu onoare vi se face cunoscut că ea nu se va aplica decât corespondenței poștale și telegrafice, care este expediată dintr-o localitate aparținând zonei de război sau este destinată unei astfel de localități. Ea nu se va aplica corespondenței care este numai în tranzit prin zona de război. Astfel: o corespondență care pleacă din zona interioară pentru străinătate nu va fi supusă cenzurii"*[410].

Pentru a asigura traducerea în viață a acestui ordin, CTE emite la 5 septembrie 1920 Ordonanța nr. 2, care restrângea starea de asediu numai la zonele militare din apropierea frontierei, nu specifica nimic cu privire la cenzura poștală și telegrafică, și abroga Ordonanța CTE nr. 1 din 20 mai 1920.

La 8 septembrie 1920, însă, apare Ordinul Comandamentului Trupelor din Est nr. 3693, care menționa: *„Pentru executarea ordinului Ministerului de Război nr.10973 din septembrie 1920 Dl. general comandant dispune următoarele*:

1. *În fiecare capitală de județ, aflată în zona militară arătată în ordonanța nr. 2 se va înființa câte un birou pentru cenzura corespondenței poștale și telegrafice, format din delegații numiți de șefii oficiilor poștale și dintr-un ofițer inferior ajutat de un grad inferior.*

2. *Biroul de cenzură va funcționa la reședința oficiilor poștale sub conducerea ofițerului, care va primi instrucțiuni de la Corpurile de Armate.*

3. *Misiunea birourilor de cenzură este*:

a) *Să cenzureze corespondența poștală particulară și telegrafică ce vine din interior pentru zona militară.*

b) *Să cenzureze corespondența poștală particulară și telegrafică ce pleacă din zona militară spre interior.*

4. *Corespondența care este în tranzit prin zona militară* ***pentru sau plecând*** *în străinătate nu va fi supusă cenzurii (cazul acesta nu este la Comandamentul Trupelor de Est, întrucât nu avem relații cu Rusia).*

5. *Corespondența particulară poștală și telegrafică ce vor fi prezentate pentru expediere la oficiile din zona militară care nu sunt capitale de județ, va fi trimisă pentru cenzurare oficiilor poștale din capitalele de județ.*

6. *De asemenea și corespondența care vine din interior cu destinație pentru zona militară ce trece pe la oficiile poștale capitale de județ, unde va fi cenzurată și apoi va fi trimisă oficiilor secundare pentru distribuție.*

7. *Pentru regularea chestiunilor de mai sus Dl. General Comandant roagă pe Dl. Comandant al Corpului II Armată a lua înțelegerea cu autoritățile poștale din Chișinău (Subinspectoratul Telegrafo-Poștal). Modul cum va fi organizat se va raporta Comandamentului. Corpul II Armată va comunica și Corpului IV Armată aranjamentul făcut"*[411].

Iar prin Ordonanța nr. 3 din 1 august 1920 CTE concretiza:

„Pe baza D.R. nr. 2939 din 15 iulie 1920

Starea de asediu se păstrează

Basarabia

Zona cuprinsă între Nistru și localitățile Noua Suliță - ... - Divisia, exclusiv orașul Chișinău"[412].

Pentru a ușura munca cenzorilor s-au aplicat anumite restricții și în ce privește limbajul corespondenților. Astfel, în vara anului 1920 se admitea doar corespondența redactată în limbile română, rusă, ucraineană, ebraică, germană[413]. La 24 septembrie 1920 se anunța că toată corespondența în limba ebraică trebuia trimisă la Chișinău pentru cenzurare, în timp ce în luna iunie 1920 această operație era executată și la Bălți, unde era angajat un cenzor special pentru corespondența în această limbă, dar se mai solicita unul.

La sfârșitul lunii decembrie 1920 Biroul de cenzură din Cetatea Albă admitea corespondența simplă, redactată în limbile română, rusă, germană, franceză, excepție făcând cele scrise în limba ebraică, deoarece nu avea un asemenea specialist[414].

La 15 septembrie 1921 în Tighina se anunța că se admite corespondență internă, redactată numai în limbile română, franceză, germană și rusă.

Se cunoaște corespondență cenzurată, redactată în limbile română și rusă din toată perioada până în anul 1928, ceea ce denotă admiterea cel puțin a acestor limbi în redactarea corespondenței[415].

Din 15 septembrie 1921 se semnalează funcționarea birourilor de cenzură poștală militară, subordonate Ministerului de Război. De regulă, corespondența poștală, depusă în interiorul unui județ era verificată, de obicei, la Biroul de cenzură

din capitala județului. O confirmare a acestei practici o găsim analizând un caz concret, ce a avut loc la Rezina.

La 7 mai 1922 Comandamentului Militar al Basarabiei i se prezenta o notă, din care reiese că Oficiului poştal Rezina la 23 aprilie 1922 i s-a comunicat ordinul nr. 3287 din 30 martie 1922, cu privire la cenzura ce trebuia să existe la acel oficiu. Însă până la 7 mai 1922 Oficiul poştal Rezina nu a dat nici un răspuns.

Prin adresa nr. 846 din 18 mai 1922 Comandamentul Militar al Basarabiei apelează la Inspectoratul P.T.T. Orhei: *„Cu onoare se face cunoscut că Şeful Oficiului Rezina refuză de a permite cenzurarea corespondenţei telegrafo-poştale conform ordonanţei No. 1 dată de acest comandament. Rog daţi ordine acelui oficiu de a lua înţelegere cu Şeful Postului de Cenzură Rezina Lt. Niculescu spre a face cenzura impusă de noi prin ordonanţa dată...".*

Prin nota nr. 1911 din 30 mai 1922 Serviciul P.T.T. al județului Orhei cu reşedinţa la Chişinău (!) a răspuns:

„La nr. 846 din 18 V 1922.

Am onoarea a vă face cunoscut că cenzura corespondenţelor privitoare pe oficiul Rezina, atât sosită cât şi prezentată, se face la oficiul Orhei, pe unde tranzitează toate corespondenţele acestui oficiu.

Tot astfel se procedează şi cu celelalte oficii, care cad în zona stării de asediu. Dacă însă garnizoana din Rezina dispune de personal militar, cenzura se poate face şi pe loc. În acest caz vă rog a ne aviza şi dispune să se trimită oficiului Rezina două ştampile cu inscripţia „cenzurat".

Nu s-a găsit vreun răspuns la această ultimă notă[416].

În zona de asediu birourile de cenzură poştală au continuat să cenzureze toată corespondenţa poştală, ce pleca sau sosea în această zonă. Şi doar la 20 noiembrie 1928 a fost emis decretul nr. 2849 prin care a fost ridicată starea de asediu în Basarabia, păstrându-se însă o fâşie de 10-15 km de la frontieră ca zonă de frontieră. În următoarele zile a fost ridicată şi cenzura poştală internă. Data exactă a desfiinţării cenzurii interne nu a putut fi stabilită, dar deja Ordonanţa nr. 1 a Comandamentului Corpului 3 Armată din 22 februarie 1929 nu mai stipula nimic în legătură cu aceasta[417].

Se cunoaşte că în Basarabia în primul sfert al secolului al XX-lea a activat o reţea întreagă de birouri de cenzură, dar din cauza lipsei arhivelor, e foarte dificil să se stabilească cu exactitate perioada de activitate a acestora. Cercetătorul Călin Marinescu a încercat o sistematizare a perioadelor de funcţionare a birourilor de cenzură din Basarabia[418].

Tabel nr. 34.

Nr. crt.	Birou de cenzură	Perioada de funcţionare	Aria de cenzură
1.	BĂLŢI	...august – noiembrie 1918, ianuarie - 22/26 noiembrie 1919,. ..iunie – septembrie 1920.., septembrie 1924	Jud. Bălţi
2.	BOLGRAD	...noiembrie 1918	Of. P.T.T.
3.	CAHUL	..noiembrie 1918, ...ianuarie - 22/26 noiembrie 1919, ...aprilie - 14 august 1920	Jud. Cahul
4.	CETATEA ALBĂ	...noiembrie 1918, ...ianuarie - 22/26 noiembrie 1919, ...ianuarie – aprilie 1920..., septembrie 1920 -..., ...mai 1921..., iunie – iulie 1922...	Jud. Cetatea Albă
5.	CHILIA NOUĂ	...noiembrie 1918	Of. P.T.T.
6.	CHIŞINĂU	...noiembrie 1918 - 22/26 noiembrie 1919, ...iunie - 14 august, ..septembrie 1920..., iunie – noiembrie 1922	Jud. Lăpuşna
7.	HOTIN	...noiembrie 1918, ...ianuarie - 22/26 noiembrie 1919, ...septembrie 1920 - ...	Jud. Hotin
8.	ISMAIL	...noiembrie 1918, ...ianuarie - 22/26 noiembrie 1919	Jud. Ismail
9.	ORHEI	...noiembrie 1918..., ...ianuarie - 22/26 noiembrie 1919, ..., august 1920, ... septembrie 1920.. , decembrie 1921 – noiembrie 1928...	Jud. Orhei
10.	PURCARI	...noiembrie 1918	Of. P.T.T.
11.	SOR OCA	... septembrie – noiembrie 1918, .., ... ianuarie - 22/26 noiembrie 1919, ... septembrie 1920 - ..., august 1924 - martie 1925...	Jud. Soroca
12.	TIGHINA	... septembrie - noiembrie 1918, ... ianuarie - 22/26 noiembrie 1919, ...septembrie 1920 - .., ...august 1921 – iulie 1928...	Jud. Tighina

Nu se ştie cu exactitate dacă după anul 1922 a fost înfiinţat un Birou de cenzură poştală în Ismail, deoarece starea de asediu a fost instituită pe un teritoriu relativ mic al județului, care în urma reformei administrativ-teritoriale din 1926 a fost trecut la județul Cetatea Albă.

Birourile de cenzură poştală au funcţionat în județele riverane graniţei cu U.R.S.S. până la sfârşitul lunii noiembrie 1928 (eventual maxim până la 22 februarie 1929)[419].

În perioada anilor 1921-1938 Comandamentul Corpului 3 Armată, în raza căruia se găseau o parte dintre județele de la graniţa cu U.R.S.S., a dat mai multe ordonanţe cu privire la starea de asediu şi cenzura presei şi corespondenţei decretată în unele zone ale Basarabiei, datorită evenimentelor de la graniţa de est a României. Numerotarea ordonanţelor a fost schimbată de câteva ori[420].

Tot în perioada 1921-1938 Comandamentul Corpului 4 Armată, în raza căruia

se găseau celelalte judeţe ale Basarabiei de la graniţa cu U.R.S.S. şi cele din Bucovina, a dat de asemenea mai multe ordonanţe cu privire la starea de asediu şi cenzura presei şi corespondenţei decretată în zonele de la graniţa dintre România şi URSS.

Prin ordinul 24961 din 16 martie 1921 Ministerul de Război făcea cunoscut Corpului 3 Armată, că decretul nr. 853 din 14 martie 1921 *„...nu se aplică pe frontiera veche cu Iugoslavia şi Bulgaria până în punctul de joncţiune al Dunării cu frontiera Cadrilaterului şi în oraşele Chişinău şi Cernăuţi....".*

Jurnalul Consiliului de Miniştri nr. 2873 din 20 august 1921 prevedea:

„Art. I. *Starea de asediu instituită prin înaltul decret regal nr. 853/1921, se extinde şi asupra oraşului Chişinău.*

Art. II. *Domnii miniştri de interne şi război sunt însărcinaţi cu executarea dispoziţiunilor prezentului jurnal".*

Ordonanţa nr. 1 din 28 noiembrie 1921 a Comandamentului Militar al Basarabiei nu a fost găsită, în această ordonanţă se delimita zona din Basarabia în care era în vigoare starea de asediu şi funcţionarea cenzurii, inclusiv cea poştală[421].

Ordonanţa nr. 1 din ...august 1921

Cap. I. Zona stărei de asediu

1. Se consideră în stare de asediu zona cuprinsă între râul Nistru şi o linie ce trece prin următoarele localităţi:.....(exclusiv oraşul Chişinău)...

Cap. VI. Cenzura

1. Toate ziarele şi orice fel de publicaţiune făcute în zona stărei de asediu sau venite din afară în această zonă vor fi supuse cenzurei. Rămâne în atribuţiunea comandamentelor militare..."[422].

Ordonanţa nr. 2 din 27 august 1921

Cap. I. Zona stărei de asediu

1. Se consideră în stare de asediu zona cuprinsă între Nistru şi o linie care trece prin următoarele localităţi:... (inclusiv oraşul Chişinău)...

Cap. VI. Cenzura

1. Toate ziarele şi publicaţiunile, afişe, reclame, broşuri, hărţi, reviste ilustrate, filme de cinematografe, etc. vor fi cenzurate înainte de publicare. În acest scop va funcţiona un birou de cenzură compus dintr-o comisiune numită de Comandamentul Corpului 3 Armată, conform instrucţiunilor în vigoare...[423].

Ordinul nr. 2684/1922 prevedea că cenzura se făcea de către comisii speciale de cenzură, iar acolo unde nu erau asemenea comisii urma să se facă *„de către posturile de jandarmi în unire cu autorităţile administrative"*. Astfel la 21 iulie 1922 se cerea ca în localitatea Hânceşti din judeţul Chişinău să se detaşeze un agent, care pe lângă postul de jandarmi să facă cenzura corespondenţei şi a pachetelor.

Dacă în anul 1922 la Comisia de cenzură Chişinău se efectua şi cenzura

poştală, se pare că la Cetatea Albă în luna iulie 1922 corespondenţa poştală nu era cenzurată[424].

Situaţia de la hotarele de est ale României rămânând extrem de complicată, autorităţile iau decizia de a modifica mecanizmul de aplicare a cenzurii. Astfel, prin ordinul Ministerului de Interne nr. 1559 din 12 decembrie 1922 tot sistemul de cenzură trece în subordinea Ministerului de Război.

Ordonanţa nr. 1 din 5 decembrie 1923

- La 14 martie 1921 starea de asediu a fost declarată pe teritoriul Basarabiei pe zona fixată prin Ordonanţa nr. 1 din 28 noiembrie 1921 a Comandamentului Militar al Basarabiei;
- Conform Jurnalului Consiliului de Miniştri nr. 2873 din 20 august 1921 starea de asediu se declară şi în oraşul Chişinău;
- Zona stării de asediu cuprinde teritoriul de la graniţă în interiorul ţării pe o adâncime de 30 km[425].

Ordonanţa nr. 2 din 10 mai 1924

Capitolul I. Zona stării de război cuprinde întregul judeţ Orhei fără plăşile: ... (5 plăşi)
Oraşul Chişinău şi plăşile: ...(5 plăşi) din judeţul Chişinău
Din judeţul Tighina plăşile: ...(5 plăşi) plus oraşul Tighina
Oraşul Cetatea Albă şi plăşile: ...(15 plăşi) din judeţul Cetatea Albă
Din judeţul Ismail: oraşul Tuzla cu împrejurimile cuprinse între mare şi lacul Sasic.

Capitolul V. Cenzura

1) Toate ziarele şi publicaţiunile, afişe, reclame, broşuri, hărţi, reviste ilustrate, filme de cinematografe, etc. trebuie să fie cenzurate înainte de publicare, de asemenea şi publicaţiunile ce vin din afara zonei stării de asediu.

În acest scop, în toate capitalele de judeţe în zona stării de asediu, se vor constitui, sub preşedinţia Prefectului de judeţ, câte o comisiune de cenzură, compusă din unul sau mai mulţi cenzori, numiţi de prefectură, şi un delegat al garnizoanei respective.

În oraşul Chişinău cenzura va fi exercitată sub preşedinţia delegatului Corpului III Armată.

2) Orice corespondenţă particulară, telegrafică şi poştală va fi supusă cenzurii. În acest scop, în fiecare capitală de judeţ din zona stării de asediu va funcţiona pe lângă oficiile poştale un birou de cenzură format din personalul desemnat de diriginţii oficiilor poştale şi un delegat al garnizoanei respective

3) Autorii publicaţiilor de orice fel, acei care le vor prezenta tipografiilor pentru tipărire, precum şi tipografii care vor contraveni dispoziţiunilor de sus, se vor da judecăţii şi pedepsi conform legilor în vigoare.

4) Aceleaşi măsuri se vor lua şi contra acelora care aduc sau duc, din zona stării de asediu, peste frontieră, corespondenţe necenzurate, sau importează şi vând publicaţiuni venite din afară fără a fi cenzurate[426].

Ordonanţele nr. 3 şi nr. 4 din 23 iulie 1924 decretau starea de asediu pe teritoriul Corpului 4 Armată. Nu se spune explicit de cenzura corespondenţei, dar se subînţelege că aceasta va fi aplicată.

Ordonanţa nr. l din 22 februarie 1929

„Zona de asediu se restrânge între Nistru şi comunele:
Judeţul Orhei: 21 de comune...
Judeţ ul Lăpuşna: 3 comune...
Judeţul Tighina: 8 comune....
Judeţul Cetatea Albă: 11 comune...
Judeţul Ismail: 3 comune...

Comunele urbane Tighina şi Cetatea Albă nu sunt supuse stării de asediu. Ordonanţele anterioare se abrogă." (nu se spune nimic de cenzură)

Ordonanţa nr. 2 din 31 decembrie 1933

Art. I. Se consideră în stare de asediu teritoriul Municipiului Chişinău, astfel cum este determinat prin I. D. nr. 2465 din 25 septembrie 1933, inclusiv satele ...(8 sate)...

Art. III.

a) Se instituie cenzura presei şi a oricăror publicaţiuni, în care scop se vor da instrucţiuni speciale de către organele noastre.

b) Biuroul cenzurei va funcţiona cu începere de la 31 Decembrie 1933, ora 18, la Chestura Poliţiei Chişinău.

Art. VI. Ordonanţa noastră nr. l din 30 septembrie 1931, privitoare la aplicarea stării de asediu în zona de frontieră, rămâne în vigoare pentru teritoriul specificat în acea ordonanţă".

Ordonanţa nr. 4 din 16 septembrie 1934

Art. I. Starea de asediu instituită pe teritoriul municipiului Chişinău, astfel cum este determinat prin I.D. nr. 2465 din 25 septembrie 1933 şi art. 1 din ordonanţa nr. 2, pe baza I. D. de mai sus, se prelungeşte pe un termen de 6 luni...

Art. III. „..Cenzura presei şi celorlalte publicaţiuni se va face la Prefectura judeţului Lăpuşna...."[427].

Ordonanţa nr. 7 din 16 martie 1935

Art. I. „..se prelungeşte cu 6 luni..."

Art. IV. „...Cenzura se va exercita asupra tuturor publicaţiunilor periodice şi neperiodice, ziarelor cotidiene, scrierilor de natură politică, cărţi literare, ştiinţifice şi didactice, ştirilor transmise prin radiodifuziune, conferinţelor şi spectacolelor".

Art. V. „...Nici una din publicaţiunile prevăzute sub art. IV nu va putea apare înainte de a primi aprobarea Serviciului Cenzurei..."[428].

Ordonanţa nr. 11 din 15 septembrie 1937

„Starea de asediu se menţine ca înainte: în Chişinău şi spre Nistru"[429].

Ordonanţa nr. 13 din 13 februarie 1938

„Starea de asediu cuprinde judeţele Cahul, Cetatea Albă, Covurlui, Fălciu, Ismail, Lăpuşna, Orhei, Vaslui, Tutova, Tecuci şi Tighina...."

Art. VIII. Cenzura publicaţiunilor şi afişajul. (Se aplică în toate judeţele din raza Comandamentului Corpului III Armată).

Birourile de cenzură poştală

Călin Marinescu presupune că în luna septembrie 1921 în Basarabia au fost reînfiinţate birouri şi comisii de cenzură judeţene. Căci la 15 septembrie 1921 era atestat Biroul cenzurii corespondenţei în Tighina, astfel de birouri presupunându-se să fi fost înfiinţate în toate reşedinţele judeţelor riverane graniţei cu U.R.S.S.

La 4 aprilie 1922 comisii de cenzură funcţionau la Chişinău, Hotin, Bălţi, Soroca, Orhei, Tighina, Cetatea Albă, Ismail şi Cahul. Acestea (toate ?) erau în funcţiune şi în luna decembrie 1922. Unele dintre ele efectuau şi cenzura corespondenţei poştale[430].

Statutul comisiilor de cenzură nu este prea clar. La primă etapă de funcţionare ele erau organizate şi se subordonau Ministerului de Interne. Probabil că ulterior au trecut în subordonarea Ministerului de Război. În orice caz despre aceasta vorbeşte ordinul Ministerului de Interne nr. 1559 din 12 decembrie 1922, care cerea ca toată cenzura să treacă în subordinea Ministerului de Război[431].

Biroul de cenzură Chişinău

A funcţionat de la momentul mobilizării anterioare şi după încheierea păcii de la Bucureşti din 24 aprilie/7 mai 1918.

La data de 12 iunie 1918 Biroul cenzurii din Chişinău era subordonat Comandamentului Detaşamentului Răşcanu, fiind structurat în patru secţii:

- Secţia ziare şi imprimate
- Secţia corespondenţă
- Secţia telegrafică
- Secţia telefonică[432]

La Biroul de cenzură poştală Chişinău a activat un număr diferit de cenzori – în funcţie de volumul de lucru, ce urma să fie îndeplinit. Astfel, la 12 iunie 1918 erau 27, ei fiind repartizaţi astfel: l - şef, 4 – cenzori pentru ziare, 15 – pentru poştă, 4 – pentru telegrame, 3 – pentru telefonie.

La 10 iulie 1920 se aprobă angajarea unui nou cenzor[433].

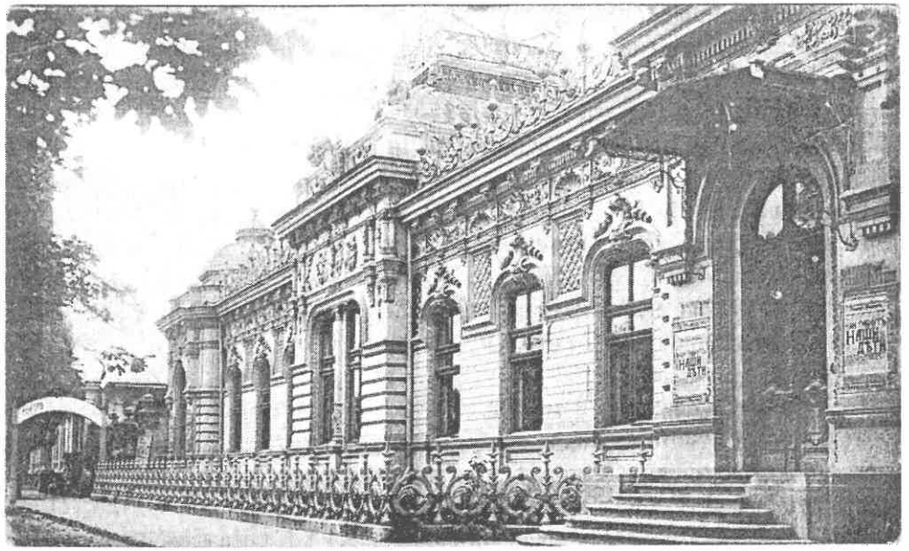

Fig. 156. ***Sediul Ministerului Basarabiei.***

Fig. 157. ***Sediul Poştei din Chişinău.***

Biroul de cenzură militară Chişinău

Comisia de cenzură, care îşi avea sediul în localul Ministerului Basarabiei, de la 26 septembrie 1921 şi-a mutat birourile în localul Directoratului General al Internelor, str. Puşkin, colţ cu Renilor.

Cenzura corespondenţei poştale era efectuată cel puţin în perioada ...iunie – noiembrie 1922...

Pe data de 27 octombrie 1922 la Comisia de cenzură Chişinău s-a prezentat un ofiţer pentru preluarea cenzurii. Şeful Comisiei a refuzat predarea postului, motivând că nu poate preda un obiectiv al Ministerului de Interne către Ministerul de Război. Atunci ofiţerul de la Ministerul de Război a luat toate ştampilele comisiei de cenzură, a întocmit un proces-verbal şi a plecat.

La 13 decembrie 1922 Comisia de cenzură militară Chişinău era constituită din 5 persoane[434].

Biroul de cenzură Tighina

E posibil să fi funcţionat în perioada 3 decembrie 1918 - februarie 1921[435].

Ştampilele de cenzură

La birourile române de cenzură poştală militară s-au folosit câteva tipuri de ştempluri, pe care cercetătorii le-au separat în trei tipuri principale de ştampile, diferenţiate prin desenul lor.

A. Ştampile provenite de la ştempluri confecţionate pe plan local de fiecare birou-comisie de cenzură. Au desen propriu pentru fiecare localitate.

B. Ştampile circulare cu stema României în cercul interior.

B. l. Ştampile la care în partea superioară este gravat cuvântul "ROMÂNIA", iar în partea inferioară – "**Cenzurat**...", urmat de numele localităţii în care se afla biroul de cenzură.

B. 2. Ştampile la care inscripţia dintre cele două cercuri este circulară: "**Censura** ...(numele localităţii) **România**".

B. 3. Ştampile asemănătoare cu B. l, dar cercul exterior este mai mic, iar inscripţia din partea inferioară este cu litere majuscule "CENZURAT..." (numele localităţii).

C. Ştampile cu chenar dreptunghiular şi inscripţia pe două rânduri: "CENSURAT / JUD... (numele judeţului)".

Ştampilele tip B şi C provin de la ştempluri confecţionate în mod centralizat pentru toate birourile-comisiile de cenzură[436].

Ştampilele sunt prezentate în tabelul nr. 35, conform datelor stabilite de cercetătorul Călin Marinescu.

Tabelul nr. 35.

Biroul de cenzură	Codul ştam-pilei	Perioada de aplicare a ştampilei	Textul ştampilei Dimensiuni text (mm)	Dimensiuni chenar (mm)	Culoare ştam-pilă
Bălţi	1.A	August 1918	Cenzura / Bălti	19 x 14,5	N
	1.B.3	August –septembrie 1919	ROMÂNIA / CENZURAT BĂLTI (stemă)	31,5/20,5*	R
Cahul	2.C	Aprilie 1920	CENSURAT / JUD. CAHUL	50x20	N
Cetatea Albă	3.B.2	Aprilie 1920	Censura Cetatea -Albă România (stemă)	39*	N
	3.C	Mai 1921	CENSURAT / JUD. CETATEA-ALBĂ	49 x 17	N
Chişinău	4.1	Noiembrie 191 8	CENZURAT / CHISINAU / N...(nr.)	-	...
	4.C	Aprilie –octombrie 1919	CENSURAT / JUD. CHISINAU	50-51 x 17-18	N
	4.Ca	...august 1920	CENSURAT / JUD.CHISINAU	49 x 17,5	N
	4.3	Iunie 1919	Censurat / Chisinau	45 x 18	
	4.4	Iunie 1920	CENSURAT / Jud. Chisinau	50 x 19	V
Hotin	5.C	Iunie 1919	CENSURAT / JUD. HOTIN**	48 x 19,5	N
Ismail	6.B.1	Septembrie 1918	ROMÂNIA / Cenzurat Ismail / (stemă)	33,5/31,5	V
Orhei	7.C	August 1920	CEN..URAT/ JUD. ORHEIU***	55x20	A
Soroca	8.B.1	Septembrie 1918	ROMÂNIA / Cenzurat Soroca / (stemă)	34/21*	N
	8.C	Septembrie 1919	CENSURAT / JUD. SOROCA	50x19	N
Tighina	9.B.1	Septembrie – octombrie 1918	ROMÂNIA/ Cenzurat Bender / (stemă)	.../ ... *	
	9.A	Noiembrie 1918-...1919	CENZURAT/ BeNDeR	24x10	N
	9.C	...septembrie 1919	CENSURAT/ JUD. TIGHINA	~ 50 x 18	N
	9.C.A	...-august 1921	CENSURAT/ JUD. TIGHINA	~ 48 x -16,5	N

* Ştampilă circulară

** Această ştampilă s-a aplicat şi în luna iulie 1941

*** Nu s-a putut stabili cu certitudine inscripţia exactă a acestei ştampile. (V=violet, R=roşu, N=negru, A=albastru)

Între anii 1921-1928/29 birourile de cenzură din Basarabia au continuat să utilizeze o parte dintre ştemplurile folosite anterior (tip C), dar s-au confecţionat şi alte tipuri noi. Ştampilele de cenzură identificate până în prezent sunt prezentate în tabelul de mai jos.

Tabelul nr. 36.

Birou de cenzură	Codul ştampi-lei	Aplicarea ştampilei	Textul ştampilei	Dimen-siuni text (mm)	Dimen-siuni (mm)	Culoarea ştampilei (V= violet, N= negru)
Bălţi	1.1	Septembrie 1924	CENSURAT / JUD.BĂLŢI	-	~ 49 x 18	N
Cetatea Albă	2.1	Iunie-iulie1922	CENSURAT/ CETATEA ALBĂ	-	48 x 16,5	N
Chişinău	3.1	...octombrie 1922	Cenzurat Chişi-nău*	...	...	...
Orhei	4.1	Decembrie 1921 - februarie 1922	CENSURAT / JUD.ORHEI	-	48 x 19	N
	4.2	Ianuarie 1922-septembrie 1925	CENSURAT**		33,5 x 7; 33 x 6,5	N, V
	4.3	Septembrie 1925 - noiembrie 1926	Cenzurat	-	41 x 11,75	N
	4.4	August-septem-brie 1926	CENZURAT	48x10	-	N
	4.5	Sept. 1927	CENZURAT	-	48 x 9	N
	4.6	Nov. 1928	CENZURAT.	48x10	52 x 13,5	N

* Nu se cunoaşte desenul ştampilei.

** Există cel puţin 2-3 ştampile asemănătoare cu mici diferenţe de desen şi dimensiuni.

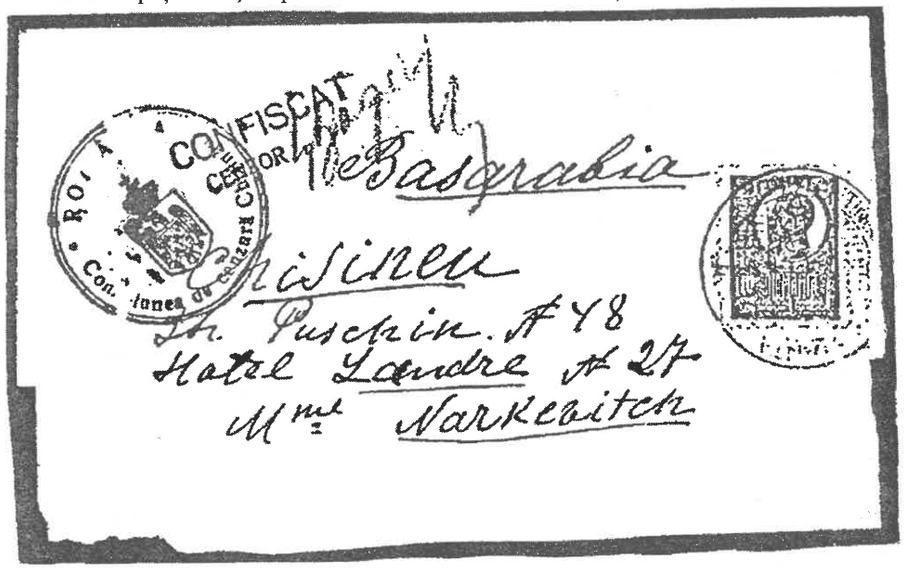

Fig. 158. ***Banda unui ziar, expediat prin Biroul ambulant maritim Constantinopol-Constanţa la Chişinău în luna iunie 1922, şi care a fost confiscat de către Biroul de cenzură din Chişinău, aplicându-se ştampila*** Confiscat/cenzor + ***ştampila rotundă*** România Comisiunea de cenzură Chişinău ***şi semnătura cenzorului, imaginea fiind preluată din studiul ing. Călin Marinescu.***

Birourile de cenzură poştală din Basarabia au avut în dotare şi alte ştampile. În procesul verbal, întocmit la 27 octombrie 1922 la Comisia de cenzură Chişinău, era menţionată, fără a se face trimitele la detaliile de desen, existenţa următoarelor ştampile: ştampila rotundă a comisiei de cenzură, ştampila „Confiscat, cenzor", ştampila „preşedinte", 2 ştampile „entête", ştampila „Cenzurat Chişinău", ştampila „Bun pentru tipar, cenzor", ştampila „Admis, cenzor", ştampila „Admis, afară de părţile cenzurat", ştampila „Retur, oprit de cenzura Chişinău", ştampila „Secret", şi ştampila „Intrare".

În Tabelul nr. 37 sunt prezentate două dintre ştampilele descrise mai sus, găsite pe o banderolă de ziar al cărei conţinut a fost confiscat, şi o altă ştampilă de la Biroul (Comisia) de cenzură din Soroca, aplicată chiar pe un ziar, descrise de cercetătorul Călin Marinescu în studiul ***Cenzura poştală militară în România 1914-1940***.

Tabelul nr. 37.

Nr. crt.	Aplicarea ştampilei	Textul ştampilei	Dimensiuni text (mm)	Dimensiuni (mm)	Culoarea ştampilei (V=violet)
1.	Ian. 1922	ROMÂNIA / Prefectura Judeţului Soroca / Comisia / de / Cenzură	-	38/35/24,5*	V
2.	Sept. 1922	ROMÂNIA / Comisiunea de cenzură Chişinău / (stemă)	-	38/35,5*	V
3.	Sept. 1922	CONFISCAT / CENZOR	33,5 x 10	-	V

*Ştampilă circulară

Tabelul nr. 38. ***Ştampile de cenzură, utilizate în Basarabia în perioada 1918-1928 (După Dan Grecu).***

Oficiu de cenzură	Dimensiuni (mm)	Date de utilizare	Culoarea amprentei
Bălţi	19 x 14.5	August 1918	N
Bender/Tighina	24 x 10	Noiembrie 1918	N
Cahul	50 x 28	Aprilie 1920	N
Cetatea Albă	diam. 39	Aprilie 1920	N
Chişinău	cca. 45 x 18	Iunie 1919	?
	51 x 17	Aprilie - Octombrie 1919	N
	50 x 19	Iunie 1920	V
Hotin	cca. 49 x 19	Iunie 1919	?
Orhei	55 x 20	August 1920	A
	48 x 19	Decembrie 1921 - August 1928	N
	48 x 9	Septembrie 1927	N
Soroca	diam. 34/21	Septembrie 1918	V
	diam. 30/19	August 1924 - Martie 1925	V, N
Tighina/ Bender	48 x 15	Mai 1921 - August 1927	N

* Ştampila din fig. 25 există şi fără data din mijloc.

Cenzura poştală militară română externă

După evenimentele din octombrie 1917 din Rusia şi mai ales după ieşirea acesteia din război la începutul anului 1918, traficul poştal extern din Basarabia a fost sistat. La începutul anului 1918, după semnarea armistiţiului cu Puterile Centrale, corespondenţa către prizonierii de război din ţările Puterilor Centrale s-a transmis direct, fără tranzitare prin Rusia sau agenţiile internaţionale de Cruce Roşie

După 1 iulie 1918 (s.n.), adică odată cu înfiinţarea Serviciului Poştal Român în Basarabia, s-au reluat legăturile poştale cu Austria şi teritoriile ocupate de armatele austro-ungare: Polonia, Serbia, Muntenegru şi Albania, de la 16/29 august 1918 – cu Germania şi Ungaria, iar de la 1 septembrie 1918 – şi legăturile telegrafice cu Ungaria.

În luna octombrie 1918 s-a reluat schimbul de corespondenţă şi cu ţările neutre: Elveţia, Danemarca, Olanda, Suedia şi Norvegia, precum şi cu Dobrogea (fără Cadrilater).

După ofensiva armatei române, începută la 28 octombrie /10 noiembrie 1918 în teritoriul ocupat şi apoi începând din 7/20 noiembrie 1918 în Transilvania şi Banat, corespondenţa cu Germania, Austria, Ungaria şi Bulgaria nu a mai fost permisă[437].

De la 7/20 februarie 1919 s-au admis la expediere scrisori deschise, cărţi poştale, ziare, imprimate, probe de mărfuri şi hârtii de afaceri pentru Franţa, Anglia, Italia, Grecia, Elveţia, Spania, Portugalia, Belgia, Olanda, Danemarca, Suedia, Norvegia, Japonia, China, precum şi toate ţările din America şi posesiunile acestor ţări. Corespondenţa recomandată se admitea până la încheierea păcii generală pe riscul expeditorilor[438].

La 14 iunie 1919 se anunţa că se admite recepţionarea scrisorilor către destinatarii din ţările aliaţilor Antantei. Dar ca şi mai înainte, nu se primea corespondenţă poştală pentru Germania, Austria, Ungaria, Bulgaria şi Turcia. De la 15 septembrie 1919 s-a reluat schimbul de corespondenţă cu Cehoslovacia şi Austria Germană, iar de la 16 septembrie/25 octombrie 1919 – şi cu Polonia.

De la 20 noiembrie 1919 s-au stabilit relaţiile poştale cu Germania, iar de la 15 aprilie 1920 – cu Bulgaria.

În continuare, corespondenţa externă a circulat normal cu toate ţările, înregistrându-se scurte suspendări – cu Ungaria în anii 1919 şi 1920, cu Polonia – în anul 1920. Secţia de cenzură a corespondenţei externe, expediate din Basarabia, până în noiembrie/decembrie 1918 a funcţionat în Iaşi, fiind apoi transferată în Bucureşti.

Corespondenţa din Basarabia pentru Polonia, admisă de la 16 septembrie/ 25 octombrie 1919, era cenzurată la Cernăuţi. Astfel, pentru prima dată, se admitea efectuarea cenzurii corespondenţei externe la un alt birou de cenzură, decât cel din capitala ţării.

În Tabelul nr. 38 sunt prezentate birourile de cenzură poştală cu secţii de cenzură ale corespondenţei externe.

Tabelul nr. 39.

Nr. crt.	Biroul de cenzură poştală	Perioada de funcţionare
1.	IAŞI	... - noiembrie/decembrie1918
2.	BUCUREŞTI	Noiembrie - decembrie 1918 – august 1920

La momentul înfiinţării cenzurii poştale toată corespondenţa externă, expediată din Basarabia, era centralizată în Bucureşti, unde era supusă cenzurării. Dar după data de 12/25 noiembrie 1918 această corespondenţă externă era expediată la Biroul de cenzură din Iaşi, unde se verifica şi apoi se expedia la destinaţie.

În lunile septembrie-decembrie 1917 corespondenţa externă, acumulată la Biroul de cenzură din Iaşi, aştepta din cauza volumului extrem de mare, între 30-37 de zile până când era verificată şi prelucrată.

La sfârşitul anului 1918/începutul anului 1919 s-a revăzut schema de organizare a serviciului de cenzură, revenindu-se la centralizarea corespondenţei externe la Bucureşti, unde era verificată în regim mai lesnicios, deoarece exista un număr mare de specialişti. Această măsură era valabilă şi în luna septembrie 1919, când, reluându-se corespondenţa poştală cu Cehoslovacia şi Austria, cenzura corespondenţei se efectua numai în Bucureşti.

Desfiinţarea cenzurii externe în vechiul regat a avut loc la 5 august 1920: *„Ca urmare a ordinului circular 53682 din 5 august 1920 vi se face cunoscut că cenzura este ridicată şi pentru corespondenţa poştală şi telegrafică externă"*[439].

În timpul aplicării cenzurii au existat anumite restricţii şi în ce priveşte limbile admise în corespondenţa externă. De la 16/29 august 1918 pentru Germania se admitea doar corespondenţa redactată în limbile română, franceză şi germană, iar pentru Ungaria – în limbile română, ungară, germană, franceză, croată. De la 7/20 februarie 1919 s-a admis corespondenţa poştală scrisă în limbile română, franceză, engleză şi italiană, iar de la 16 februarie/l martie 1919 – corespondenţa scrisă şi în limbile greacă, sârbă, spaniolă, portugheză, germană, olandeză, daneză, scandinavă, ceea ce înseamnă că birourile de cenzură respective erau completate cu personal, ce cunoştea limbile menţionate. Din luna septembrie 1919, pentru Cehoslovacia şi Austria, din luna octombrie 1919 – pentru Polonia, şi din luna noiembrie 1919 – pentru Germania, corespondenţa poştală putea fi scrisă în limbile română, franceză, engleză, italiană, germană, polonă, ceho-slovacă, sârbo-croată şi ruteană (ucraineană). De la 15 aprilie 1920 s-a admis pentru Bulgaria şi corespondenţa redactată în limba bulgară, pe lângă celelalte limbi deja admise. După cum menţionează cercetătorul Dan Grecu, ştampilele de cenzură pot fi întâlnite pe trimiteri poştale până pe la 1928, ceea ce denotă că oficiile de cenzură poştală s-au menţinut în Basarabia mai mult decât în celelalte regiuni ale României[440].

De altfel, Dan Grecu consideră că *„se poate preciza şi data târzie de folosire a cenzurii în Basarabia, şi anume 13.08.1928, la oficiul Orhei"*[441].

Faptul că în Basarabia cenzura poştală a durat mai mult ca în Regat, este confirmat şi de un alt cercetător al istoriei poştelor basarabene, ing. Călin Mărinescu, care accentuează că *"după desfiinţarea cenzurii corespondenţei interne şi externe în România (20 nov. 1919 şi 5 (31) aug. 1920), cenzurarea corespondenţei din Basarabia a continuat, dar numai prin sondaj sau pentru corespondenţa care "părea primejdioasă". Probabil, la fel ca şi alte birouri de cenzură din Basarabia (Orhei), biroul din Chişinău îşi desfăşura activitatea şi în noiembrie 1928"*[442].

Cenzura poştală în anii 1941 - 1944

Cenzura internă în România s-a instituit prin ordinul nr. 63352 din 26 iunie 1941 al Preşedintelui Consiliului de Miniştri, intrat în vigoare la 1 iulie 1941. Aplicarea în practică a acestui ordin a revenit Marelui Cartier General, care, în baza ordinului de mai sus a elaborat Dispoziţia nr. 478/c din 26 iunie 1941, pe care a trimis-o Direcţiei Generale P.T.T. Documentele sus-menţionate prevedeau înfiinţarea în capitala fiecărui judeţ a câte unui birou de cenzură. Birourile de cenzură funcţionau în sediile oficiilor P.T.T. Organizarea birourilor de cenzură şi asigurarea lor cu personal a revenit prefecţilor şi comandanţilor de garnizoane. Numărul cenzorilor era stabilit în raport cu volumul de corespondenţă ce urma să fie cenzurată.

Pe măsura eliberării teritoriului dintre Prut şi Nistru (2-26 iulie 1941) în cursul lunii iulie s-au înfiinţat, în baza aceluiaşi ordin, 13 birouri de cenzură cu numărul de cenzori respectiv: Bălţi – 15, Cahul – 3, Cetatea Albă – 6, Chilia Nouă – 3, Chişinău – 11, Hotin – 3, Ismail – 3, Orhei – 5, Sărata – 1, Soroca – 9, Tighina – 5[443].

Conform ordinului Preşedintelui Consiliului de Miniştri, cenzurarea trimiterilor poştale şi telegrafice avea drept scop împiedicarea expedierii corespondenţei, care conţinea ştiri sau informaţii nepermise, prevenirea unor indiscreţii involuntare sau voite, care ar fi afectat interesele statului, descoperirea unor indici ce dezvăluiau crime sau delicte comise sau preconizate, stabilirea stării de spirit a populaţiei şi diferitele curente de opinie, identificarea corespondenţei scrise în limbaj convenţional sau cifrat şi să descopere autorii acestora, etc. Pentru realizarea acestor obiective toate trimiterile poştale şi telegrafice din judeţ erau îndrumate la biroul pentru cenzurarea corespondenţei. Corespondenţa expediată de militari prin poşta militară era cenzurată în unităţi şi la centrele militare de cartare. Nu se permitea expedierea prin poştă a trimiterilor, ce conţineau timbre, precum şi a celor care erau scrise în alte limbi decât română, germană, italiană, franceză, maghiară, croată, slovacă, sârbă şi turcă.

În conformitate cu instrucţiunile Marelui Cartier General, verificarea trimiterilor poştale era autentificată prin aplicarea ştampilei **Cenzurat** sau **Censurat**[444].

Activitatea ulterioară a serviciului de cenzuri poştale în ansamblu în România, şi în particular în Basarabia, a fost influenţată de câteva momente istorice de importanţă majoră pentru destinele ţării:

- **1 septembrie 1939**: declanşarea celui de-al doilea război mondial.

- **26 iunie 1940**: ultimatumul U.R.S.S. adresat României, prin care aceasta a fost impusă să cedeze Uniunii Sovietice teritorii imense – Basarabia, Nordul Bucovinei şi Ţinutul Herţa

- **22 iunie 1940**: România a intrat în războiul contra U.R.S.S., alături de Pactul tripartit.

- **Iulie 1941**: Armata română a eliberat Basarabia.

- **August-octombrie 1941**: Germania a încredinţat României administrarea Transnistriei, ţinutul dintre Nistru şi Bug, cu o populaţie românească majoritară.

- **Martie – aprilie 1944**: în urma ofensivei sovietice România a evacuat administraţia sa din Transnistria, Bucovina şi parţial din nordul Basarabiei.

- **20 august 1944**: trupele sovietice au rupt frontul la Iaşi şi au trecut Prutul[445].

În prima perioadă de funcţionare – 27 iunie 1941 - 14 decembrie 1942 – Serviciul Cenzurii Corespondenţei Interne a fost organizat şi condus de Marele Cartier General, Eşalonul 2, Secţia a II-a, conform ordinelor şi instrucţiunilor sale nr. 478/C din 26 iunie 1941[446].

Între 15 decembrie 1942 şi 18 octombrie 1944 a fost sub conducerea Serviciului Central al Cenzurii Corespondenţei, conform Instrucţiunilor pentru organizarea şi funcţionarea Cenzurii Corespondenţei Poştale nr. 225.200 din 2 octombrie 1942 ale Marelui Stat Major, Secţia a II-a.

Intrarea României în războiul antisovietic la 22 iunie 1941 a permis recucerirea teritoriului Basarabiei. Astfel, între 2.07-26.07.1941 unităţi ale Armatelor 3 şi 4 române reocupă întreg teritoriul până la Nistru, cucerind oraşele mai importante: la 7.07 – Hotin, la 12.07 – Bălţi şi Soroca, la 15.07 – Orhei, la 16.07 – Chişinău, la 21.07 – Tighina, la 26.07 – Cetatea Albă.

În perioada iulie 1941 - august 1944 în Basarabia au existat 9 judeţe: Bălţi, Cahul, Cetatea Albă, Chilia (în primele luni de existenţă numit Ştefan cel Mare), Ismail, Lăpuşna, Orhei, Soroca şi Tighina.

De acum în cursul lunii iulie în Basarabia se restaurează serviciul poştal român. Concomitent se introduce şi cenzura corespondenţei, aplicată conform Ordinului-Preşedinţiei Consiliului de Miniştri nr. 63.352 din 26 iunie 1941, care prevedea introducerea cenzurii corespondenţei poştale civile pe tot teritoriul României[447].

Iar Marele Cartier General prin ordinul circular urgent nr. 478/C din 26 iunie 1941 informa Direcţiunea generală P.T.T.: *„Am onoarea a face cunoscut că în conformitate cu Ordinul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri nr. 63.352 din 26 iunie 1941 s-a înfiinţat cenzura corespondenţei poştale particulare pe întreg teritoriul ţării.*

Condiţiile în care se va executa cenzura se arată în alăturatele „Instrucţiuni".

Cu onoare vă rugăm să binevoiţi a da dispoziţiunile necesare pentru aplicarea de îndată a cenzurii la toate oficiile P.T.T. judeţene, precum şi îndrumarea întregii corespondenţe spre aceste oficii.

Şeful Secţiei a II-a — Seful Biroului al II-lea
Lt. Col. Popescu Poiană — Maior Vasile Tulescu"[448]

După cum prevedea Ordinul nr. 63.352 al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri al României, oficiile de cenzură erau amplasate în capitalele de judeţ, supunând cenzurii corespondenţa din unitatea administrativă respectivă, deşi există şi o excepţie – oficiul Sărata (judeţul Cetatea Albă), care avea caracter local, deoarece aici se găseau detaşamente de muncă şi disciplinare, subordonate armatei.

Cenzurarea corespondenţei civile în Basarabia a început în august 1941, oficiile respective fiind plasate în următoarele oraşe: Bălţi, Cetatea Albă, Chişinău, Hotin, Ismail, Orhei, Sărata, Soroca, Tătărăşti şi Tighina[449]. Modul de funcţionare a acestora a fost descris amănunţit de către Dan Grecu în studiul *Cenzura română în Basarabia (1918-1944),* publicat în revista Meridian Filatelic[450]. Dar se pare că în anumite situaţii corespondenţa era cenzurată la Iaşi. iată o carte poştală depusă spre expediere la vagonul poştal Ungheni-Bălţi cu destinaţia Bucureşti la 17 aprilie 1942, fapt confirmat prin aplicarea ştampilei respective. Cartea poştală a fost cenzurată la Iaşi, unde s-a aplicat ştampila **CENZURAT IAŞI No 14. (Fig. 159)**

În Chişinău Biroul cenzurii corespondenţei interne s-a înfiinţat în iulie 1941, şi a funcţionat, în conformitate cu regulamentele generale de cenzură a corespondenţei interne din toată România, până la mijlocul lunii august 1944, cu o întrerupere în perioada martie – 14 mai 1944[451].

Fig. 159.

În perioada 27 iunie 1941 - 14 decembrie 1942 Cenzura Poştală Militară a fost subordonată Marelui Cartier General, Eşalonul 2, Secţia a II-a, respectiv, Marelui Stat Major, Secţia a II-a. După 15 decembrie 1942 a avut loc reorganizarea sistemului de cenzură poştală militară. Astfel, prin nota nr. 21 din 14 decembrie 1942, expediată către Direcţia Generală P.T.T. se preciza: *„... În conformitate cu instrucţiunile Marelui Stat Major, nr. 225.200/1942, a luat fiinţă, cu începere de la data de 15 decembrie 1942 Serviciul Central al Cenzurii Corespondenţei, cu sediul în Palatul Direcţiunii Generale P.T.T. Bucureşti.*

Vă rugăm să binevoiţi a dispune să se comunice organelor P.T.T. că toată corespondenţa şi orice dispoziţiuni privitoare la cenzura poştală internă şi externă să fie trimise numai prin acest serviciu, care are în subordinele sale toate birourile de cenzură poştală din ţară şi Serviciul Cenzurii Corespondenţei externe.

Şef Colonel Ghigorţ"[452]

În legătură cu înființarea cenzurii poștale s-au expediat ordine tuturor unităților poștale (oficii, agenții, gări, etc), care prevedeau formele de îndrumare a corespondenței către oficiile de reședință de care depindeau, unde urmau să rețină trimiterile poștale particulare spre a fi supuse cenzurii, instituite în reședințele de județ.

Începând cu 27 iunie 1941 s-au stabilit obiectele de corespondență internă și externă admise, ele fiind specificate într-o anexă la ***Instrucțiunile pentru înființarea cenzurii poștale*** (Ordinul circular poștal nr. E.1001-6/1941 din 26 iunie 1941), care prevedea:

„1. Nu se admit scrisorile simple închise particulare, ci numai cărți poștale deschise, atât pentru interiorul țării, cât și pentru străinătate.

2. Nu se admit probele de mărfuri și cărțile de vizită – nici interne, nici externe.

3. Nu se admit scrisorile de valoare, gropurile, casetele, precum și pachetele mici – nici interne, nici externe.

4. Sunt admise scrisorile recomandate interne și externe numai pentru trimiterea de acte și copii de pe acte, fără să conțină nici o corespondență particulară.

5. Sunt admise scrisori recomandate interne și externe pentru corespondența întreprinderilor comerciale și industriale fără ca acestea să conțină corespondență cu caracter particular.

Scrisorile recomandate prevăzute la punctele 4 și 5 se vor prezenta deschis pentru verificarea conținutului, după care se vor închide în fața funcționarului primitor.

6. Recomandatele din întreg județul centralizate la oficiul de reședință vor fi predate biroului de cenzură cu "Borderou în dublu exemplar", reținându-se unul din ele pentru control la restituirea de la biroul de cenzură.

7. Textul corespondenței și adresa pentru orice trimitere poștală internă și externă va fi redactat numai în limbile română, germană și italiană.

8. Se admit colete particulare interne fără valoare declarată, care vor fi prezentate deschise pentru a li se verifica conținutul. La prezentarea lor la oficiile de reședință funcționarul primitor va fi asistat de un delegat al cenzurii.

9. Pentru coletele interne particulare, prezentate la oficiile de nereședință, prima verificare se va face de funcționarul primitor sub semnătură, urmând ca acele colete să fie supuse la oficiul de reședință cenzurii birourilor de cenzură ca orice corespondență.

Coletele particulare fără valoare pentru străinătate se vor îndruma la oficiul de reședință cel mai apropiat cu serviciu vamal, pentru obținerea permisului de export și cenzură militară.

Nu se admite a se scrie corespondență particulară pe buletinele de expediție.

10. Este strict interzis introducerea corespondenței particulare în colete.

11. Mandatele poștale, particulare interne, sunt admise, însă nu se permite a se scrie pe cuponul mandatului corespondență particulară.

Nu se admit mandate telegrafice pentru militari.

Mandatele poștale particulare externe rămân supuse regimului de până acum.

12. Nu sunt supuse restricțiunilor de mai sus trimiterile poștale oficiale.

13. Nu sunt supuse restricțiunilor de mai sus trimiterile poștale interne și externe ale Corpului Diplomatic.

14. Toată corespondența externă sosită este supusă cenzurii la București, unde funcționează Biroul Central al Cenzurii.

15. Contravenienții la dispozițiile de mai sus vor fi sancționați conform legilor militare.

16. Dispozițiile privitoare la despăgubiri pentru tot felul de trimiteri poștale interne și externe se suspendă".

Dar de acum în prima jumătate a lunii iulie 1941 prin ordinul poștal E. 1001-9/941 s-a permis corespondenților de presă români și străini, cât și redacțiilor de ziare să expedieze scrisori simple, cu corespondență de presă, fără însă ca ele să conțină și informații particulare. În provincie asemenea scrisori erau recepționate personal de către dirigintele oficiului de reședință, care, după verificare, identifica expeditorul, stabilind că este corespondent de presă, predându-le imediat Biroului de cenzură. Șeful acestuia era obligat să facă cenzurarea scrisorilor imediat ce le primea. Apoi dirigintele lua corespondența după cenzurare și o expedia cu primele curse ce le avea la dispoziție.

În capitală scrisorile simple ale corespondenților de presă se depuneau deschise la Ministerul Propagandei, Secretariatul General al Direcției Presei, pentru identificarea expeditorului. De aici scrisorile erau ridicate prin grija Direcției Generale P.T.T., prin curse speciale zilnice, la ora 11 și 18, și aduse la Biroul Central de Cenzură, unde erau predate direct șefului Cenzurii Poștale. Erau imediat cenzurate, apoi predate curierului ce le-a adus, pentru a fi expediate prin grija Oficiului Poștal Central, cu primele curse[453].

Schimbarea de la începutul anului 1943 este regula generală. Astfel, fiecare oficiu de cenzură a dispus de cel puțin 2 ștampile definitive, câte una-două din fiecare grupă, a) și b). Fiecare număr reprezintă un cenzor, respectiv o ștampilă separată, executată individual, astfel încât, în multe cazuri, există variante dimensionale în cadrul aceluiași tip.

Constatăm că în același oraș se găseau, în aceeași perioadă de timp, mai multe ștampile de diferite tipuri. Dan Grecu propune două explicații posibile pentru o asemenea situație: a) deoarece în respectivele orașe exista un singur oficiu de cenzură, probabil că toți cenzorii din oficiul respectiv foloseau concomitent același tip de ștampilă; b) o explicație mai plauzibilă poate fi presupunerea că în unele orașe existau mai multe oficii (birouri) de cenzură (2, poate chiar 3), fiecare folosind propriul tip de ștampilă din fiecare grupă.

Numerotarea cenzorilor se făcea prin atribuirea unor numere în creștere pentru toate oficiile din oraș, adică în ordinea cum apăreau noi posturi de cenzori. Dacă oficiul de cenzură se dezvolta și avea o activitate mai intensă, apăreau noi cenzori. Înseamnă că se confecționau ștampile, cu numere noi. De aici deducem că, în general, ștampilele, ce poartă un număr mai mare, au fost introduse mai târziu[454].

La începutul lunii martie 1944 trupele sovietice, aflate în ofensivă, se apropie de hotarele României, astfel că la 18 martie Frontul 2 Ucrainean atinge Nistrul în regiunea Soroca. La 15.03.1944 autoritățile române emit ordinul de evacuare din zonele amenințate de sovietici. Astfel, la acea dată încetează activitatea oficiilor de cenzură din Basarabia.

Datorită cercetărilor col. Gh. Cotolan se cunosc mai multe date privind închiderea oficiilor de cenzură. Astfel, la 15.03.1944 s-au închis oficiile Chișinău, Hotin, Soroca. La 15.04.1944 și-a încheiat activitatea oficiul Bălți. La 15.06.1944 oficiul Tighina s-a mutat în Comrat, iar oficiul Cetatea Albă - la Bairamcea. Dar, odată cu stabilizarea frontului în mai 1944, unele oficii de cenzură, în special cele din sudul liniei frontului Dubăsari-Tiraspol-Iași, își reiau activitatea. La 18.08.1944 s-au închis și ultimele oficii basarabene: Cahul, Cetatea-Albă, Chilia Nouă, Ismail, Orhei, Sărata și Tighina[455]. Evacuarea lor definitivă va avea loc în august 1944, dată la care încetează cenzura militară și pe teritoriul Basarabiei de Sud[456].

Tipologia ștampilelor

În Basarabia perioada de cenzurare a corespondenței civile în timpul războiului a fost 27 iunie 1941 - august 1944. Dan Grecu delimitează această perioadă în două etape:

a) inițială (lunile iulie - noiembrie 1941), când s-au folosit ștampile provizorii „mute", fără numele localității, doar cu indicația **CENZURAT**, cu sau fără cadru.

b) Ulterior s-au introdus, treptat, ștampile definitive, ce conțin numele localității în text. Aici se disting două grupe de ștampile:

în perioada **iulie 1941-decembrie 1942** s-au utilizat ștampile netipizate, de forme și dimensiuni variate, fiind fabricate de către autoritățile poștale locale. Din punct de vedere al realizării grafice ele pot fi împărțite convențional în:

- *ștampile fără cadru,* cu indicarea numărului cenzorului în text sau cu acest număr, aplicat pe o ștampilă separată. Există exemplare cu indicarea datei pe o ștampilă suplimentară. Asemenea ștampile s-au folosit la Biroul de cenzură Bălți.

- *ștampile cu cadru,* fie dreptunghiulare, ovale sau rotunde, având indicat numărul cenzorului în text sau separat, unele fiind cu dată. Astfel de ștampile s-au utilizat la oficiile din Cetatea Albă, Chișinău, Tighina.

Ștampilele cu numele localității se pot împărți în două mari grupe:

- **ștampile netipizate**, folosite începând din toamna anului 1941 (lunile septembrie - octombrie) până în decembrie 1942. Acestea nu au fost realizate după o concepție unitară, fiind practic diferite de la oficiu la oficiu (cu si fără cadru – dreptunghiular, rotund sau oval – text pe l, 2 rânduri, etc.). În tabelul nr. 39 sunt codificate cu litera **N**.

- **ștampile tipizate** (cod **T**). Au desen standardizat la nivelul întregii țări, ele fiind cuprinse într-un dreptunghi, textul amplasat pe un singur rând

CENZURAT, urmat de numele localității, flancat în stânga și dreapta de numărul cenzorului. Acest tip de ștampile s-a folosit din ianuarie 1943 (cu unele excepții), până la sfârșitul perioadei de cenzură. În cazul dacă ștampilele de cenzură trebuiau înlocuite (în afara procedurii generale de înlocuire a celor „N" cu „T"), noile ștempluri puteau avea altă structură (de exemplu, există cele 2 tipuri „N" la Cetatea-Albă și Ismail), sau dacă păstrau structura, erau de dimensiuni și aspect diferit (două tipuri „T" la Chișinău).

Oficiile de cenzură între 1941-1944 au folosit în mod obligatoriu cel puțin 2 ștampile (cel puțin câte una din grupele „N" și „T"), deși e posibil să fi existat un număr mai mare de ștempluri. În plus, cunoscând succesiunea ștampilelor „N" și „T" se pot determina și tipurile, care, posibil, au existat, dar nu au fost semnalate deocamdată (în tabel sunt indicate „necunoscută").

Pentru perioada a doua se constată existența ștampilelor provizorii „neutre" (codificate în Tabelul nr. 39 cu **„P"**), doar cu indicația **CENZURAT**, fără numele localității, la oficiile Cetatea Albă, Chilia Nouă și Chișinău. Deci, aceste oficii au folosit în perioada respectivă cel puțin 3 (și nu 2) ștampile diferite de cenzură, din care multe nu sunt descoperite.

În Tabelul nr. 40 este trecută și singura (până acum) ștampilă **OPRIT A SE CENZURA**, cunoscută în Basarabia, ștampilă ce se aplica pe corespondența scutită de cenzură (expediată de diplomați, oficiile consulare, alte instituții civile și militare autorizate în acest sens)[457].

Tabel nr. 40. ***Ștampile de cenzură, utilizate în Basarabia în anii 1941-1944***[458]

Oficiu	Tip	Dimensiuni (mm)	Perioada de folosire	Culoarea amprentei	Nr. cenzori
Bălți (15)	P	- 45x6+diam. 28/25	Aug. - 28 Sept. 1941	V	
	N	40x11	Nov.1941 - Dec. 1942	V	1-12
	T	56x14	Apr.19 43 - Mar. 1944	N, V	1-15
	-	55x13	Apr. 1943	N	-
Cahul (3)	N	cca. 73x25	Dec. 1941	N	-
	N	45x15	Oct. - Nov. 1942	N	1
Cetatea Albă (6)	P	cca. 44x13	Sept. - Dec.1941	N	-
	N	46x12-13	Mart.- Iun. 1942	N	-
	N	cca. 64x23 cca. 75x29	Iul. - Sept. 1942	N	-
	N	48x14	Dec. 1942 - Ian. 1943	V	1-14
	T	56x13	Ian. 1943 - mart. 1944	N, V	1-14
Chilia Nouă (3)	P	39x8	12 - 15 Oct. 1941	N	-

Chişinău (11)	P	cca. 31x7	Aug. - Sept. 1941	?	-
	N	63x16 69x19	Aug. - Dec. 1942	N, V	2-10
	N	41-48x14-17	Iulie - Dec. 1942	v	6....26
	T	58x10	Ian. 1943-Mar.1944	N, V	2..12
	T	65x15	Ian. - Feb. 1944	N, V	14, 18
Hotin (3)	P	cca. 49x19	Oct. 1941	N	-
	N	57x16	Oct. 1941 - Ian. 1943	V, N	3-9
	T	55x11	Mai, 1943 - Ian. 1944	V, N	1-4
Ismail (3)	N	55x10	Oct. - Nov. 1941	N	-
	N	55x16	Feb. – Iul. 1942	N	3...10
	T	- 56-62x12 - 68x13	Ian. 1943 - Aug. 1944	N	1-5
Orhei (5)	N	57x10+ număr	Iul. - Dec. 1942	V, N	1-5
	T	54x13	Ian.-Aug. 1943	V	3
Sărata (1)	N	cca. 61x11	Ian. 1943	N	1
	T	53x11	Apr. 1943	N	4
Soroca (9)	T	58x15	Aug. 1943	N	1
Tighina (5)	N	65-70x11-13	Nov. 1941 - Mar. 1942	N, V	-
	N	62x10	Dec. 1941 - Dec. 1942	N, V	1-5
	T	56-58x13-15	Aug. 1943 – Mar. 1944	N	3-9

Note:

1) Stampila „P" (Hotin): are loc refolosirea provizorie a unei ştampile de cenzură din perioada anilor 1918 – 1928.

2) Cifra în paranteză, după denumirea oficiului, semnifică numărul de cenzori existent la data înfiinţării oficiului de cenzură (conform datelor arhivelor militare).

3) Abrevierea culorilor: A = Albastru, N = Negru, V = Violet.

Birourile de cenzură poştală a corespondenţei interne în România s-au înfiinţat şi au început să funcţioneze pe baza ordinului nr. 63.352 din 26 iunie 1941 al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri. Tot atunci a fost emis Ordinul circular poştal nr. E. 1001-6/941 din 26 iunie 1941, care preciza: *„Cu începere din ziua de 27 iunie 1941 în fiecare capitală de judeţ va funcţiona un birou de cenzură. Biroul de cenzură format de organele civile şi militare va funcţiona în localul oficiului de reşedinţă P.T.T..."*[459]. Dar în Basarabia birourile de cenzură poştală din reşedinţele de judeţe proaspăt eliberate au fost înfiinţate în august/septembrie 1941. O confirmare în plus a acestei ipoteze este şi Ordinul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri nr. l0.411/C.B.B.

din 23 august 1941, prin care în mod oficial s-a introdus cenzura corespondenţei poştale în judeţele din Basarabia şi Bucovina de Nord. Dar se pare că unele birouri de cenzură poştală fuseseră înfiinţate încă de la l august 1941[460].

Tabelul nr. 41.

Nr. crt.	Birou de cenzură poştală	Perioada de funcţionare	Zona deservită
1.	Bălţi	August 1941 – 14 martie 1944	Jud. Bălţi
2.	Cahul	August 1941 – 17 august 1944	Jud. Cahul
3.	Cetatea Albă	Septembrie 1941 – 14 martie 1944, 15 iunie – 17 august 1944	Jud. Cetatea Albă
4.	Chilia Nouă	August 1941 – 17 august 1944	Jud. Chilia Nouă
5.	Chişinău	August 1941 – 14 martie 1944	Jud. Lăpuşna.
6.	Hotin	August 1941 – 14 martie 1944	Jud. Hotin
7.	Ismail	August 1941 – 17 august 1944	Jud. Ismail
8.	Orhei	August 1941 – 17 august 1944	Jud. Orhei
9.	Sărata	1 iunie 1942 – 19 martie 1944	Of. P.T.T. Sărata
10.	Soroca	16 august 1941 – 14 martie 1944	Jud. Soroca
11.	Tătărăşti	Aprilie 1942 – ?	Of. P.T.T. Tătărăşti
12.	Tighina	August 1941 – 14 martie 1944, 15 iunie – 17 august 1944	Jud. Tighina

Tabelul nr. 42. ***Traficul de corespondenţă cenzurată la Biroul de cenzură poştală Sărata între 15 decembrie 1942 – 20 februarie 1943***[461].

Obiecte de corespondenţă	15 – 24. XII.1942	26.XII.1942 – 20.I.1943	20.I.-20.II.1943
Cărţi poştale	3.385	7.005	14.936
Scrisori simple	420	524	1.253
Scrisori recomandate	153	329	820
Diverse	28	640	216
Total	3.986	8.498	17.225
Reţinute Recomandate	3	13	123
Reţinute Simple	4	4	3
Nr. mediu de bucăţi cenzurate / zi	398	326	574

Corespondenţa Băncii Naţionale Române era admisă în următoarele condiţii:

l. Scrisori închise interne şi externe simple sau recomandate expediate de orice sucursală (centrală sau din provincie).

2. Textul corespondenţei pentru străinătate putea fi redactat şi în limba franceză.

3. Casetele cu bilete şi blanchete interne erau tratate ca trimiteri oficiale.

De asemenea Societatea de Cruce Roşie a României putea trimite corespondenţă poştală închisă, internă şi externă, însă numai autorităţilor române şi autorităţilor internaţionale din străinătate.

Toate obiectele de corespondență, descoperite că sunt expediate în contradicție cu dispozițiile în vigoare, trebuiau expediate în legături separate oficiilor P.T.T. de reședință, unde ulterior erau distruse prin ardere de o comisie special desemnată.

În această perioadă au continuat să circule vagoanele poștale. Corespondența depusă în cutiile acestora era îndrumată de birourile ambulante la cel mai apropiat oficiu de reședință de pe ruta de circulație, formându-se pachete cu mențiunea „La cenzură". Tot la oficiile de reședință, unde erau supuse cenzurării, se îndrumau și corespondențele depuse la cutiile poștale din gări.

Personalul din birourile ambulante și de la oficii trebuiau să dea cea mai mare atenție coletelor și celorlalte trimiteri poștale ce nu aveau mențiunea "Cenzurat" și trebuiau să le îndrume la cel mai apropiat oficiu de reședință, unde activa – de regulă – un birou de cenzură.

La 25 iulie 1941 se fac anumite modificări în organizarea activității serviciului poștal. Întreprinderilor comerciale, industriale, financiare, precum și asociațiilor profesionale, juridice, științifice, de binefacere, artistice, culturale, etc., li s-a permis să expedieze trimiteri în plicuri simple - nerecomandate, dar respectându-se o condiție: textul acestor trimiteri să se refere exclusiv la activitatea întreprinderilor sau asociațiilor în cauză, adică să nu conțină corespondență particulară sau personală. De asemenea, și publicul putea expedia pe adresa autorităților de stat, întreprinderilor sau asociațiilor menționate mai sus prin scrisori simple corespondența referitoare la chestiuni de serviciu. Dar continua să se mențină restricția cu privire la corespondența cu caracter particular. Și doar de la 4 august 1941 în traficul poștal s-au admis următoarele trimiteri poștale și telegrafice:

l. Cărți poștale deschise interne și externe.

2. Scrisori simple și recomandate, interne și externe, deschise pentru cenzurare.

3. Scrisori recomandate interne cu ramburs...

4. Imprimate interne și externe.

5. Probe de mărfuri interne și externe, deschise, fără corespondență particulară.

6. Colete interne fără valoare, cu sau fără ramburs, deschise, fără corespondență scrisă pe buletinul de expediție sau în interiorul lor.

7. Telegrame interne și externe, în limbaj clar.

8. Mandate poștale și telegrafice, fără corespondență pe cupon. Nu se admiteau mandate telegrafice pentru militari.

Dar se mențineau suspendate despăgubirile pentru toate obiectele de corespondență.

La 12 august 1941 s-au făcut noi modificări în regulamentul poștal, care au permis expedierea prin poștă, pe lângă obiectele de corespondență admise de la 4 august 1941, atât în circuitul intern, cât și în cel extern, și:

- Cărți poștale ilustrate;
- Cărți de vizită;
- Hârtii de afaceri;
- Pachete mici.

Constatăm, deci, că de la 12 august 1941 serviciul poștal român din Basarabia a reintrat în normalitate[462].

Dar de la 7 octombrie 1941 s-a suspendat serviciul de scrisori și cărți poștale recomandate particulare din interiorul țării spre zona de operații și invers, acest gest fiind dictat de condițiile specifice, existente în zona de război, care nu permitea organizarea urmăririi traficului corespondenței recomandate[463]. Serviciul de scrisori recomandate particulare din interior către ostașii de pe front și invers s-a reluat abia la 15 mai 1942[464].

Deși era în stare de război, dar ca într-o țară democratică, precum era România în acei ani, se admitea corespondența către autoritățile statului. Dar și aici, prin ordinul telegrafic nr. E. 1001-128/941, s-au dat dispoziții privind modul de tratare a corespondenței adresate Mareșalului Antonescu, Președinției Consiliului de Miniștri, M.S. Regelui, M.S. Reginei și Casei Regale:

„1. Corespondența purtând aceste adrese și găsită închisă în cutiile de scrisori va fi înaintată imediat biroului de cenzură pentru a i se aplica numai ștampila "Oprit a se cenzura", fără a fi însă deschisă și cenzurată. După aceea va fi expediată cu primele curse.

2. Corespondența poștală purtând aceste adrese și găsită deschisă în cutiile de scrisori va fi încredințată dlui. șef al biroului de cenzură, care va controla personal conținutul și dacă va constata că nu conține injurii sau cuvinte ofensatoare va fi închisă, i se va aplica ștampila „Oprit a se cenzura" și apoi va fi expediată cu primele curse.

3. Cu cărțile poștale se va proceda la fel dacă din cuprinsul lor se va constata că nu conțin injurii sau expresii de ofensă.

4. Corespondența poștală găsită deschisă purtând adresele de mai sus și care s-ar consta de către dl. șef al biroului de cenzură că au text ofensator va fi oprită de la expediere și după ce va fi închisă se va înainta cu raport, oficial, în alt plic închis confidențial pe adresa dlui. Director General P.T.T. (Cabinet).

5. Cărțile poștale cu aceleași adrese, care ar conține injurii sau ofense, se vor opri de asemenea de la expediere de către dl. șef al biroului de cenzură și vor fi închise în plicuri oficiale, care vor fi înaintate cu raport confidențial dlui. Director General P.T.T. (Cabinet).

6. Cu corespondența poștală recomandată care ar avea aceleași adrese se va proceda tot după normele arătate mai sus.

7. Corespondența poștală adresată M.S. Regelui, M.S. Reginei și Casei Regale va avea același tratament"[465].

Instrucțiuni pentru funcționarea cenzurii corespondenței poștale (26 iunie 1941)

„Capitolul I.

l). Cenzura corespondenței poștale (recomandată, simplă, mandate, colete, etc.) se face de Ministerul Apărării Naționale în unire cu Ministerul Afacerilor Interne.

2). Birourile de cenzură vor funcționa în fiecare oraș de reședință de județ; organizarea lor se va face de către Prefectul de județ și Comandantul Garnizoanei respective, întreaga corespondență a oficiilor P.T.T. va fi centralizată la biroul de cenzură.

3). Șeful biroului de cenzură este un ofițer superior de rezervă sau în lipsă de un căpitan.

- Personalul biroului va fi compus din foștii militari și funcționari de stat (profesori, institutori, magistrați), mobilizați sau rechiziționați. În acest personal vor intra și translatorii necesari.

- Numărul persoanelor ce va încadra biroul de cenzură se arată în tabelul anexă.

- Acest număr, fixat în raport cu importanța oficiului P.T.T. și cantitatea de corespondență de cenzurat nu va putea fi întrecut.

4). Biroul de cenzură a corespondenței va funcționa în locșlul oficiului P.T.T. al orașului de reședință de județ, unde vor destina camerele necesare.

5). Pentru cenzurarea telegramelor, șeful biroului de cenzură va fixa un personal permanent.

Capitolul al II-lea.

Modalitatea în care se va redacta corespondența particulară și detalii asupra transmiterii mandatelor, coletelor, gropurilor, precum și a scrisorilor interne se arată în alăturata circulară telegrafică (anexa A), ce s-a trimis de către Direcția Generală P.T.T. tuturor oficiilor poștale din țară.

Capitolul al III-lea

Toate scrisorile în afară de cele oficiale vor fi citite la biroul de cenzură.

Prin cenzură se urmărește a se împiedica:

- spionajul;
- propaganda subversivă;
- orice știri privitoare la:
- deplasări de trupe
- acțiuni operative
- orice chestiune în legătură cu siguranța de stat, etc.

Dacă în conținutul unei scrisori se găsesc date ce trebuiesc cenzurate, se va proceda astfel:

- se vor șterge cuvintele ce trebuiesc cenzurate astfel ca să nu mai poată fi

citite. Se va opri întreaga corespondență, în cazul în care are un cuprins nepermis.

- se va trimite Comandamentului Marii Unități din zonă în cazul când are conținut suspect.

Toate scrisorile reținute de biroul de cenzură se vor consemna într-un proces-verbal, încheiat între șeful biroului de cenzură și dirigintele oficiului P.T.T.

Capitolul al IV-lea

Diverse

l) Pe toată corespondența cenzurată se va aplica ștampila „Cenzurat" și semnătura cenzorului. Plicurile cenzurate vor fi relipite cu o banderolă cu inscripția „Cenzurat"[466].

În *Instrucțiuni pentru organizarea și funcționarea cenzurii corespondenței poștale* nr. 225.200 din 20 octombrie 1942, care urmau să fie aplicate de la 15 decembrie 1942, se specifica că *„dreptul de a face cenzura corespondenței revine Președinției Consiliului de Miniștri, care-l exercită prin Marele Stat Major în strânsă colaborare cu Ministerul Afacerilor Interne și Serviciul Special de Informații"*[467]. Documentul respectiv prevedea, că *„întreaga cenzură a corespondenței interne și externe va fi condusă, îndrumată, controlată de către "Serviciul Central al Cenzurii Corespondenței", care depinde de Marele Stat Major, Secția a II-a"*[468], specificându-se că *„sunt supuse cenzurii corespondențele simple și recomandate, telegramele, mandatele și coletele poștale, într-un cuvânt tot ce se poate trimite prin poștă..."*[469].

Tot acolo se specifica că nu se admitea expedierea corespondenței în cazurile, când era *„redactată într-o limbă neadmisă"*, fiind admise doar limbile română, germană, italiană, franceză, ungară, croată, slovacă, sârbă și turcă, părea a fi *„cifrată, în limbaj convențional sau care nu se poate citi și înțelege în total sau în parte"*[470]. În categoria celor neacceptabile pentru traficul poștal erau introduse și trimiterile, ce conțineau nemulțumiri, critici sau ofense referitoare la regimul, poporul sau țara românească și la statele aliate, propagandă politică sau religioasă interzisă, știri false, exagerate sau cu referire la armată sau care prezintă un conținut suspect[471].

Documentul respectiv mai specifica că nu se admite expedierea în corespondența externă a fotografiilor, cărților poștale ilustrate, planurilor, timbrelor poștale, etc., care ar putea fi exploatate de către serviciile speciale străine în scopuri militare[472].

Instrucțiunile tehnice pentru organizarea și funcționarea cenzurii corespondenței stipulau în mod concret că *„pe flecare corespondență cenzurată și care îndeplinește condițiile de a fi liberă la expediere se va aplica ștampila „Cenzurat". Ștampila se va aplica de către cenzorul care a cenzurat, care răspunde personal de ea, fiind cu desăvârșire interzis a se încredința altei persoane spre a se servi de ștampila sa sau să o aplice pe corespondențe în locul său.*

Ştampila se aplică pe locul liber de pe corespondenţă şi niciodată acolo unde este scris sau pe adresă şi se pune totdeauna după ce a controlat corespondenţa.

Ştampila are formatul şi dimensiunile prevăzute în modelul dat nr. 9 şi 10 şi se aplică întotdeauna numai cu tuş negru şi nu cu cerneală.

Ştampilele care nu au formatul sau dimensiunile prevăzute în modelul dat se vor înlocui de îndată, astfel ca până la 1.1.1943, cel mai târziu, toate birourile de cenzură judeţene, fără nici o amânare, să aibă ştampile uniforme.

Ştampilele fiind personale plata lor se face de către cenzori.

.....

Pentru corespondenţa interzisă a se cenzura se va aplica ştampila OPRIT A SE CENZURA", operaţiune care se execută personal de către şeful Biroului de cenzură..."[473].

Fig. 160. ***Carte poştală, expediată din localitatea Zastavna, judeţul Cernăuţi, la 31 iulie 1941, cenzurată la Biroul din Hotin, unde s-a aplicat cu tuş roşu ştampila în două rânduri* CENZURAT / HOTIN *(32/11 mm).***

În judeţul **Hotin** a existat un singur Birou de cenzură poştală, care a activat pe lângă oficiul poştal din capitala judeţului, el fiind înfiinţat în 1918. A funcţionat timp de câţiva ani. În anul 1941, odată cu revenirea autorităţilor române în teritoriu, Biroul de cenzură şi-a reluat activitatea în luna august 1941 şi a funcţionat până la 15 martie 1944[474]. Dar corespondenţa din judeţ, până la înfiinţarea Biroului de cenzură poştală din Hotin, era verificată la Biroul de cenzură poştală Suceava.

CENSURAT
JUD. HOTIN

Utilizare: martie 1919.
Culoare: negru.

CENZURAT HOTIN
No. 7

57x16 mm.
Utilizare: octombrie 1941-ianuarie 1943.
Culori: negru, violet.

CENSURAT
JUD. HOTIN

48x19,5 mm.
Utilizare: iunie 1919,..., iulie 1941-august 1942...
Culoare: negru.

48x19,5 mm.
Utilizare: septembrie-octombrie 1941.
Culoare: negru.

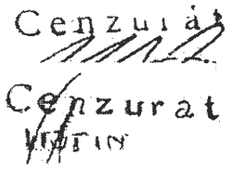

Utilizare: iulie-august 1941.
Culoare: roşu.

1 Cenzurat Hotin 1

CENZURAT HOTIN
No. 9

54x16 mm.
Utilizare: octombrie 1941 - martie 1944.
Culoare: negru.
Numerele cenzorilor: 1-9, ...

2 Cenzurat Hotin 2

55x10 mm.
54,5x10 mm.
Utilizare: aprilie 1943-martie 1944.
Culori: negru, violet.
Numerele cenzorilor: 1-4, ...

Ca şi în celelalte judeţe, şi la **Soroca** a funcţionat un Birou de cenzură, înfiinţat în 1918. Se cunoaşte doar că a activat câţiva ani, însă perioada exactă nu a fost stabilită.

După revenirea administraţiei române în Basarabia, în anul 1941, Biroul de cenzură a fost reactivat la 16 august 1941 şi a funcţionat până la 15 martie 1944. La 17/18 august 1941 prefecturii Soroca i s-a solicitat confecţionarea a 10 ştempluri CENZURAT SOROCA, 10 ştempluri cu numere de ordine ale cenzorilor, 3 ştempluri OPRIT A SE CENZURA, 10 tuşiere. Cele necesare au fost comandate de către prefectură, dar nu se cunoaşte data când au intrat în dotare.

50x19 mm.
Utilizare: septembrie 1919.
Culoare: negru.

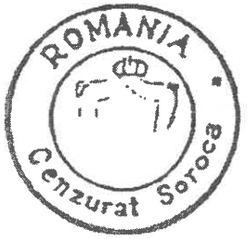

Ø 34/21 mm.
Utilizare: septembrie 1918.
Culoare: negru.

Ø 30/19 mm.
Utilizare: aùgust 1924 - martie 1925.
Culori: negru, violet.

Ø 29-30/26,5 mm.
Utilizare: decembrie 1941 - noiembrie 1942.
Culori: roşu, negru.
Numerele cenzorilor: 1-8.

59x15 mm.
Utilizare: august-septembrie 1943.
Culoare: negru.
Număr cenzori: 1, ...

Cenzurat Soroca

42x4,5 mm.
Utilizare: decembrie 1941 .
Culoare: roşu.

Ø 30 mm.
Utilizare: decembrie 1941.
Culoare: negru.
Numărul cenzorului: 2.

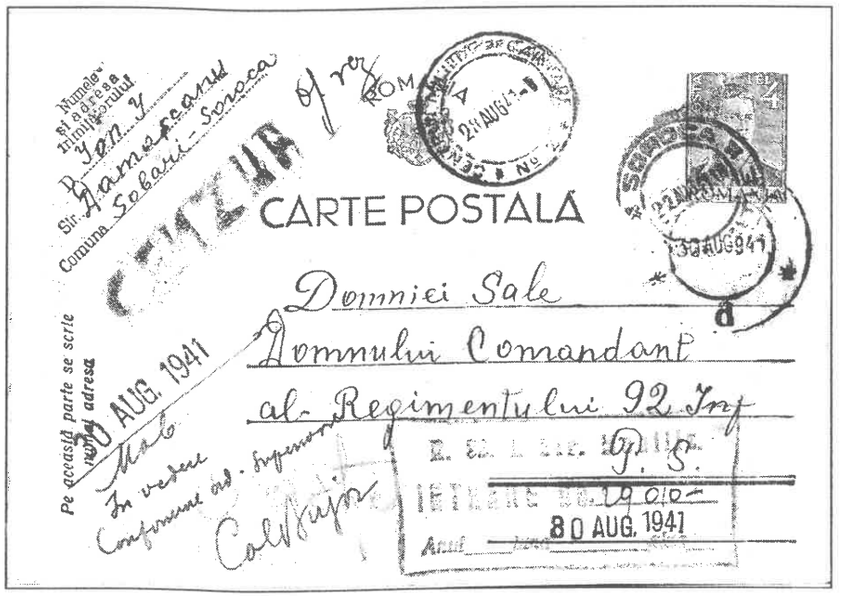

Fig. 161. ***Carte poştală, expediată din Soroca (22 AUG 941), cenzurată prima dată la Oficiul din Soroca, unde i s-a amplicat ştampila CENZUR, însoţită de semnătura cenzorului, supusă la 28 august unei noi cenzurări - confirmare ştampila*** **CENZURA MILITARĂ DE CARTARE № 2.**

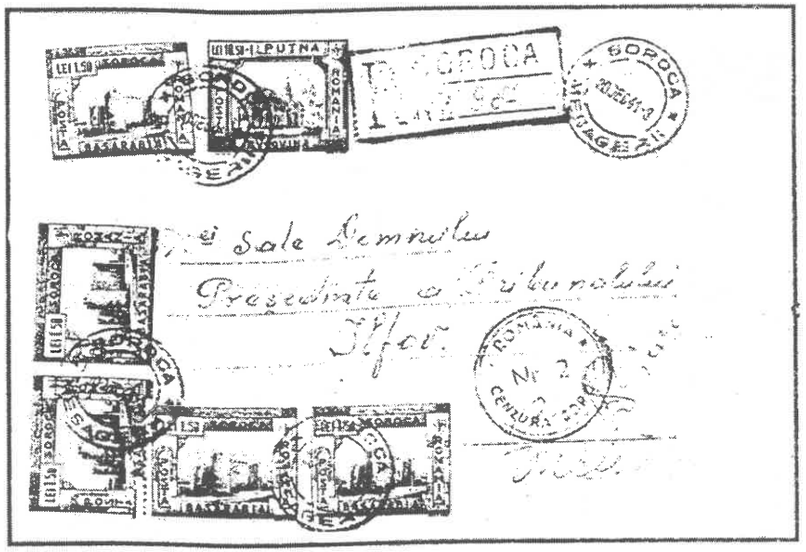

Fig. 162. ***Ştampila*** **CENZURAT SOROCA Nr. 2** ***cu diametrul 30 mm, aplicată cu tuş negru la 20 DEC 41 pe o scrisoare recomandată expediată din Soroca. Mărcile poştale au fost obliterate cu ştampila*** **SOROCA MESAGERII.**

Biroul de cenzură poştală **Bălţi** a fost deschis în luna august 1941. Funcţia cenzorilor de aici era să verifice toată corespondenţa depusă spre expediere în raza judeţului Bălţi. A fost desfiinţat la 15 martie 1944, când trupele sovietice au desfăşurat ofensiva în nordul Basarabiei.

CENZURAT BĂLŢI
No. 1

40x12 mm.
Utilizare: noiembrie 1941 - decembrie 1942.
Culoare: violet.
Numerele cenzorilor: 1-12.

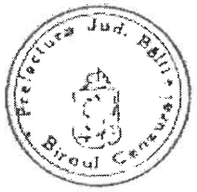

Ø 28/25 mm.
Utilizare: august 1941.
Culoare: violet.

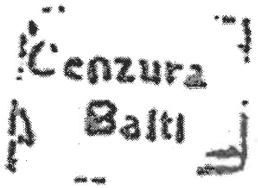

19x14,5 mm.
Utilizare: august 1918.
Culoare: negru.

CENZURAT BĂLŢI
No. 5

19x14,5 mm.
Utilizare: august 1918.
Culoare: negru.

3 CENZURAT BĂLŢI 3

11 CENZURAT BĂLTI 11

55-56x13-14 mm.
Utilizare: ianuarie 1943 - martie 1944.
Culori: violet, negru.
Numerele cenzorilor: 1-15.

45x6 mm.
Utilizare: august-decembrie 1941.
Culoare: negru.

OPRIT A SE CENZURA
BĂLŢI

55x13 mm.
Utilizare: aprilie 1943 - martie 1944.
Culoare: negru.

CENZURAT BĂLŢI
No. 4

40x12 mm.
Utilizare: ianuarie 1942.
Culoare: negru.

CENZURAT BĂLŢI
No. 14

40x12 mm.
Utilizare: februarie 1943.
Culoare: negru.

CENZURAT BĂLŢI
No. 8

40x12 mm.
Utilizare: aprilie 1942.
Culoare: negru.

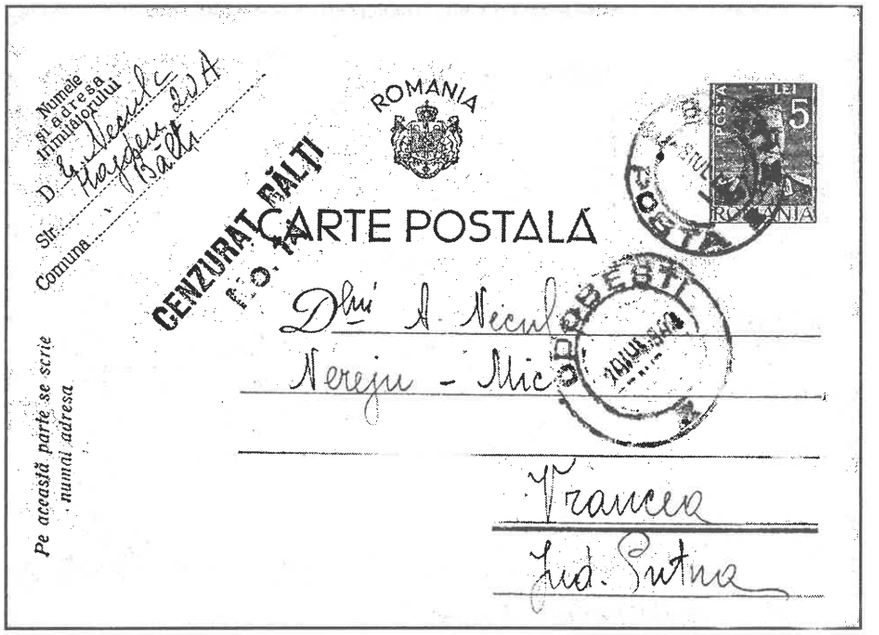

Fig. 163. ***Carte poştală, expediată la 8 iulie 1942 din oraşul Bălţi, cenzurată la Oficiul din oraş, unde i s-a aplicat ştampila*** **CENZURAT BĂLŢI / No. 14.**

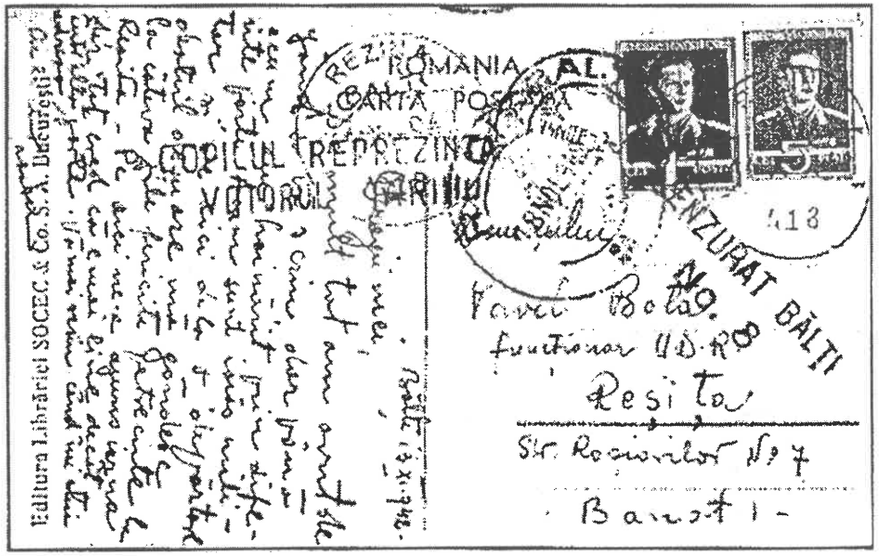

Fig. 164. ***Carte poştală, expediată din Bălţi la 13 noiembrie 1942 spre Reşiţa, prin ambulanţa feroviară "Rezina-Bălţi nr. 418", cu data 14 noiembrie 1942, şi ştampila*** **CENZURAT BĂLŢI / No. 8.**

Pe lângă oficiul poştal din **Orhei** a funcţionat un singur Birou de cenzură, înfiinţat în anul 1918, care activa şi în 1928. Se presupune că a funcţionat şi ulterior. Biroul de cenzură şi-a reînceput activitatea în august 1941 odată cu revenirea judeţului Orhei la România şi a funcţionat până 17 august 1944[475].

CENZURAT
JUD. ORHEIU

55x20 mm.
Utilizare: august 1920.
Culoare: albastru.

CENSURAT
JUD. ORHEI

48x19 mm.
Utilizare: decembrie 1921 - februarie 1922.
Culoare: negru.

CENSURAT
CENSURAT

33,5x7 mm.
33x6,5 mm.
Utilizare: ianuarie 1922 - septembrie 1925.
Culori: negru, violet.

CENZURAT

48x10 mm.
Utilizare: august -septembrie 1926.
Culoare: negru.

CENZURAT

48x10 mm.
Utilizare: noiembrie 1928.
Culoare: negru.

CENZURAT ORHEI

57x10 mm.
Utilizare: mai - decembrie 1942.
Culori: violet, negru.
Numerele cenzorilor: 1, 3, 5.
Era însoţită de o altă ştampilă, ce conţinea un număr, care, probabil, corespundea numărului cenzorului.

2 CENZURAT ORHEI 2

54-56x13 mm.
Utilizare: martie (?) 1942 - octombrie 1943.
Culoare: violet.
Numerele cenzorilor: 1-5, ...

1 3 5

CENZURAT

47x8,5 mm.
Culoare: negru.

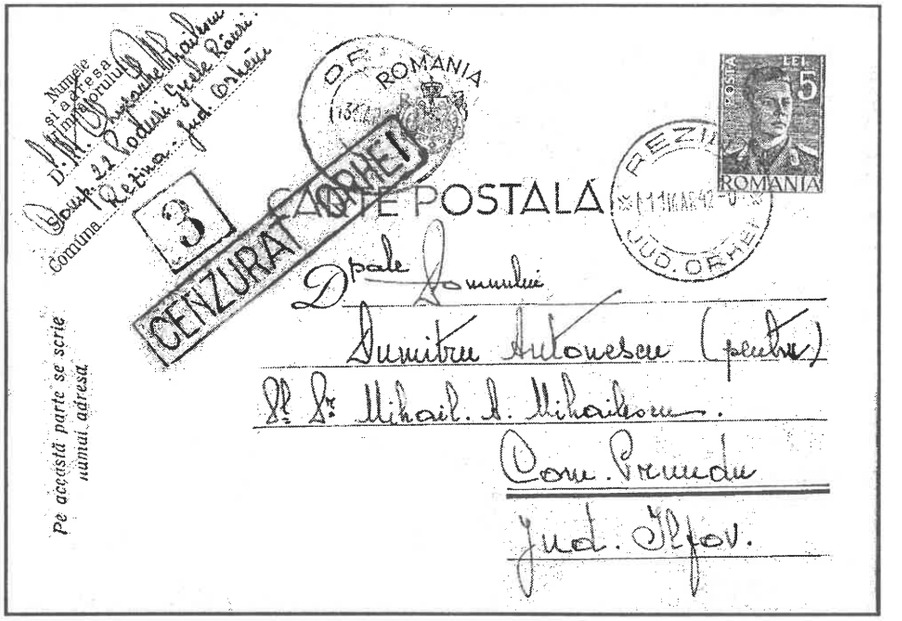

Fig. 165. ***Carte poştală, expediată prin O.P. Rezina. A fost supusă cenzurării la Oficiul din Orhei, unde i s-a aplicat ştampila*** **CENZURAT ORHEI,** ***însoţită şi de una auxiliară, care indică numărul cenzorului (3).***

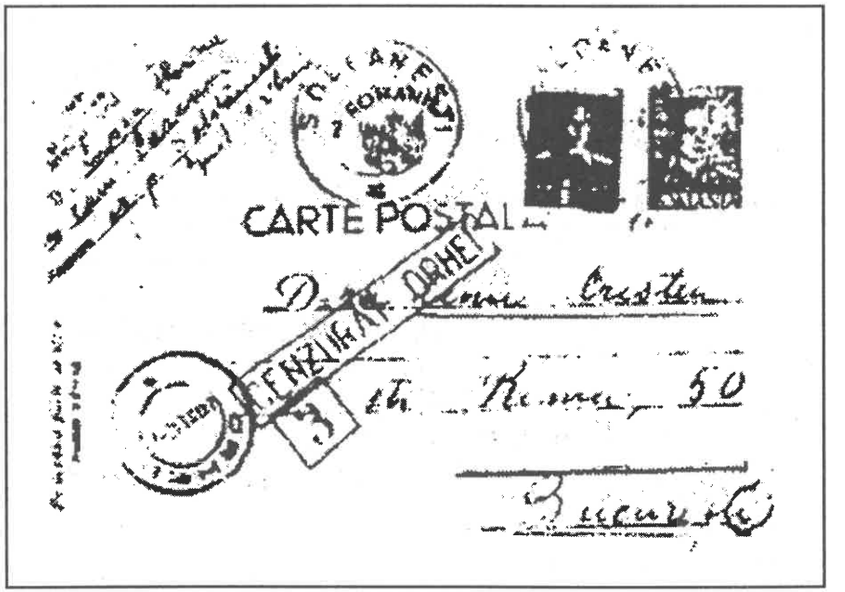

Fig. 166. ***Carte poştală, expediată la 20 iulie 1942 din Şoldăneşti la Bucureşti. A fost cenzurată la Biroul cenzurii poştale din Orhei, unde s-a aplicat ştampila*** **CENZURAT ORHEI,** ***şi una auxiliară cu cifra 3.***

Biroul de cenzură poştală **Chişinău**. A fost deschis în luna august 1941. Zona deservită include unităţile poştale din judeţul Lăpuşna. Volumul de corespondenţă fiind relativ mic, de la 10 februarie 1942 programul de activitate a Biroului era între orele 8,00-13,00 şi 16,00-19,30, adică cenzorii activau într-o singură echipă. Dar la 15 decembrie 1942 orarul a fost modificat – s-au format două echipe de cenzori, care activau între orele 7,00-12,00 şi 12,00-16,00. Activitatea Biroului a fost sistată la 15 martie 1944[476].

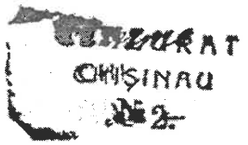

Utilizare: noiembrie 1918.
Culoare: negru.
Numărul cenzorilor: 1, 2.

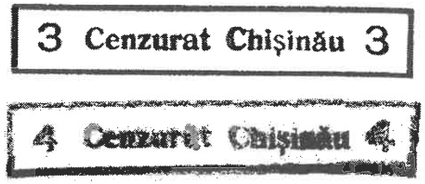

58x10 mm.
Utilizare: ianuarie 1943 - ...
Culori: negru, violet.

50-51x17-18 mm.
Utilizare: aprilie - octombrie 1919.
Culoare: negru.

~ 70x19 mm.
Utilizare: februarie 1943 - ...
Culoare: violet.
Numărul cenzorului: 4.

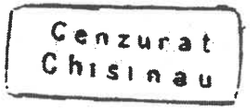

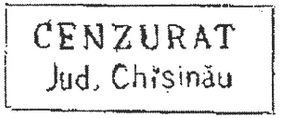

45x18 mm.
Utilizare: iunie - august 1918.
Culoare: negru.

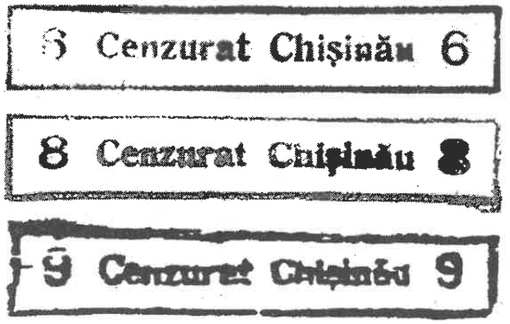

64x14 mm.; 65x15 mm.
Utilizare: ianuarie - martie 1944.
Culori: violet, negru.
Numerele cenzorilor: 14-18.

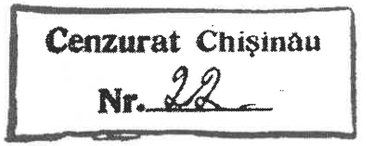

48x17,5 mm.; 49x18,5 mm.
Utilizare: mai - septembrie 1942.
Culori: violet, negru.
Numerele cenzorilor (manuscrise): 11,12,16,19,22,27,49.

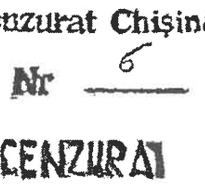

Utilizare: august 1941.
Culoare: violet.

65x18 mm.
Culoare: negru.

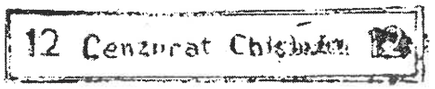

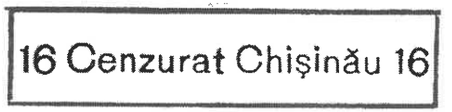

58-59x9-10 mm.
Utilizare: mai 1943 - martie 1944 (?).
Culori: violet, negru. Numerele cenzorilor: 1-15.

Utilizare: august-septembrie 1941.
Culoare: negru.

63-66x16-17 mm.
Utilizare: august-septembrie 1941.
Culoare: violet.

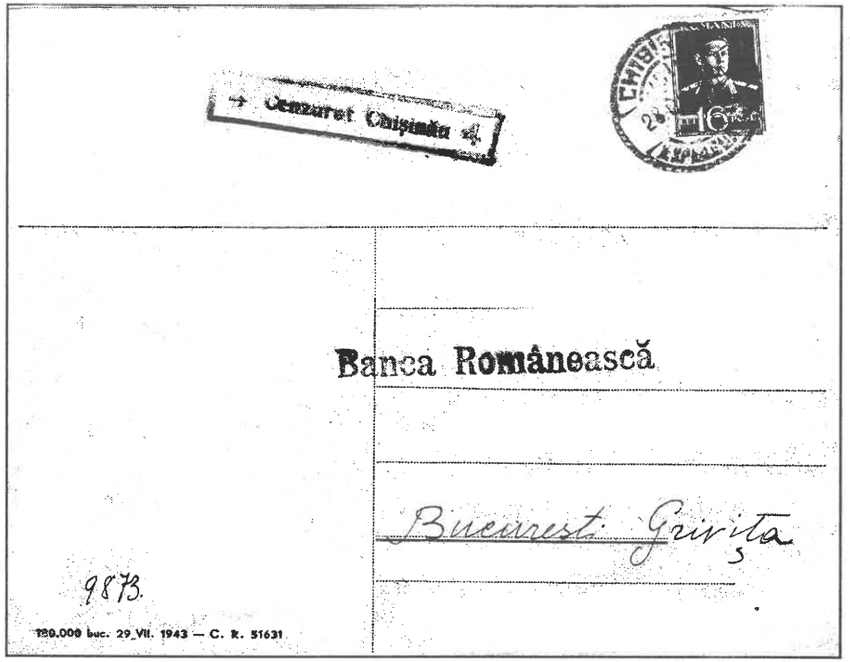

Fig. 167. *Scrisoare expediată din Chişinău, verificată la Biroul respectiv al cenzurii poştale, unde i s-a aplicat ştampila* **4 CENZURAT CHIŞINĂU 4.**

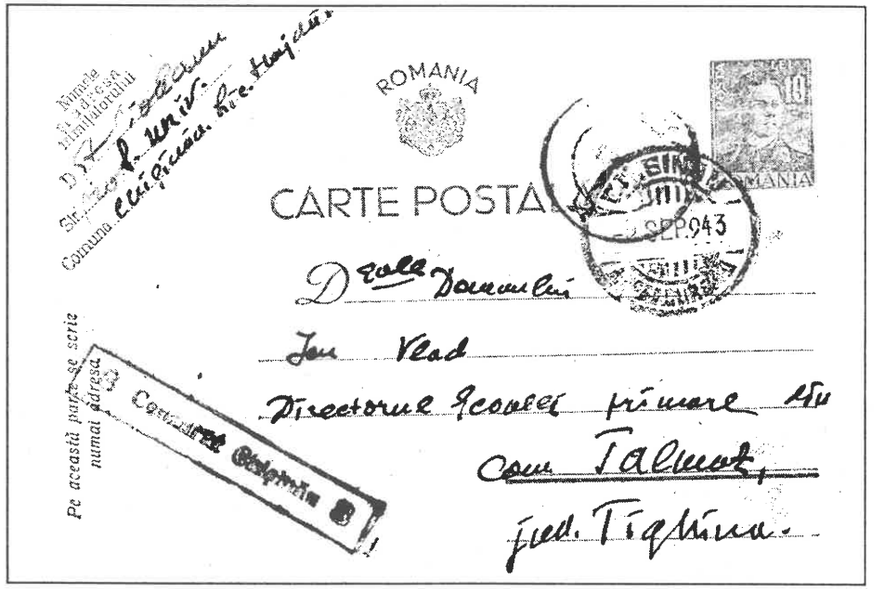

Fig. 168. *Carte poştală expediată de către prof. univ. Ştefan Ciobanu, în septembrie 1943, verificată la Biroul de cenzură poştală, unde i s-a aplicat ştampila* **8 CENZURAT CHIŞINĂU 8.**

Fig. 169. *Carte poştală expediată din Chişinău în adresa O.P.M. nr. 54, obliterată* **16 aprilie 1942, Chişinău Exped. cursa 1,** *cenzurată la Biroul de cenzură poştală, unde i s-a aplicat ştampila* **CENZURAT CHIŞINĂU / Nr. 5.**

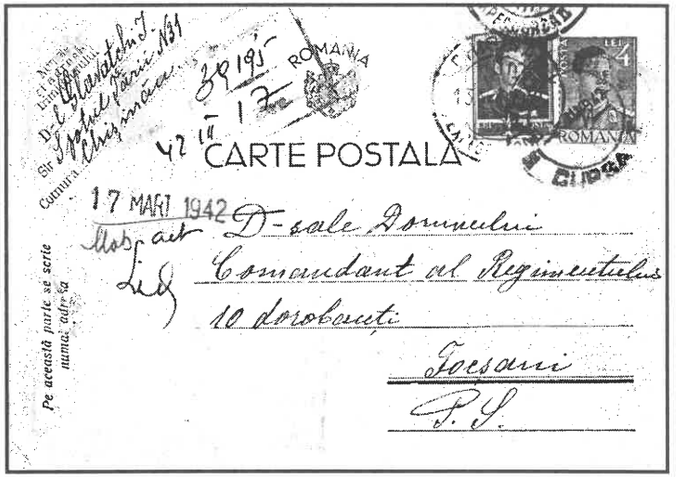

Fig. 170. *Carte poştală expediată din Chişinău la 13 martie 1942, către comandantul Regimentului 10 Dorobanţi, cenzurată la Biroul de cenzură poştală, unde i s-a aplicat ştampila* **CENZURAT CHIŞINĂU / Nr. 5.**

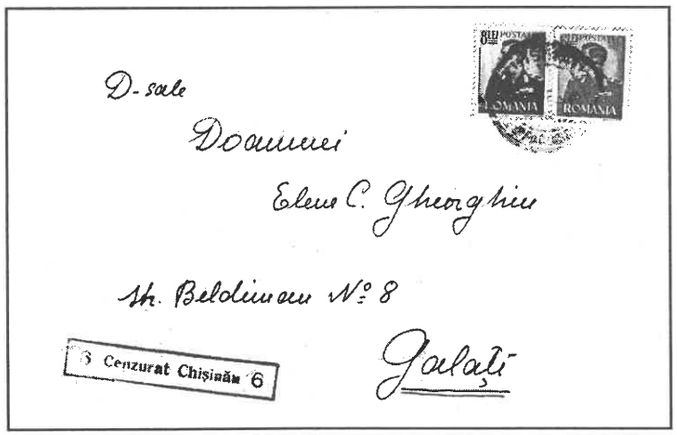

Fig. 171. *Scrisoare expediată din Chişinău la 21 aprilie 1943, cenzurată la Biroul de cenzură poştală, unde i s-a aplicat ştampila* **6 CENZURAT CHIŞINĂU 6.**

În județul **Tighina** a funcționat un Birou de cenzură, aflat pe lângă oficiul poștal din oraș, care și-a început activitatea în anul 1918 și este atestat și în anii 20 ai sec. XX. În luna august 1941 Biroul de cenzură și-a reînceput activitatea și a funcționat până la 18 august 1944, cu unele suspendări în perioada martie-mai 1944, când a fost amplasat în comuna Comrat[477].

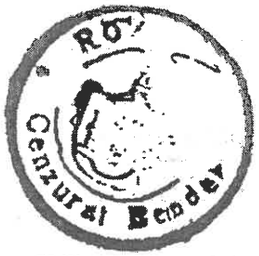

Utilizare: septembrie - octombrie 1918.
Culoare: negru.

CENZURAT
BENDER

24x10 mm.
Utilizare: noiembrie 1918 - ... 1919.
Culoare: negru.

CENSURAT
JUD.TIGHINA

48x15 mm.
49x16 mm.
Utilizare: ianuarie 1925 - iulie 1926.
Culoare: negru.

Cenzurat Tighina

În studiul Teleguț-Thielk se menționează că posibil au existat două tipuri ale acestei ștampile, indicându-se dimensiunile 70x13 mm.
Utilizare: octombrie 1941 - iulie 1942.
Culori: violet/roșu, violet/albastru.

CENCUR AT
CENC AT

Utilizare: septembrie 1941.
Culori: negru, violet.

Cenzurat Tighina
Cenzurat Tighina

65x18 mm.
65x11 mm.
Utilizare: noiembrie 1941 - februarie 1942.
Culori: negru, violet.

Cenzurat Tighina 2

61-62x10,5-11 mm.
Utilizare: iulie - noiembrie 1942.
Culoare: violet.
Numerele cenzorilor: 1-6, ...

3 CENZURAT TIGHINA 3

56-58x15 mm.
Utilizare: august 1943 - martie 1944.
Culoare: negru.
Numerele cenzorilor: 1-9, ...

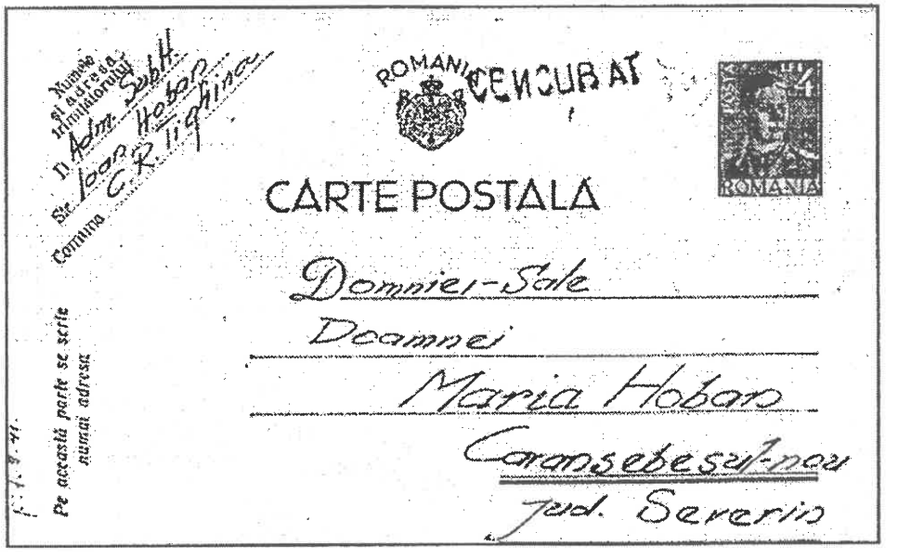

Fig. 172. ***În august-septembrie 1941 la Tighina s-a folosit o ștampilă de 30x5 mm.*** **CENSURAT,** ***aplicată cu tuș negru sau violet, în care litera N este inversată.***

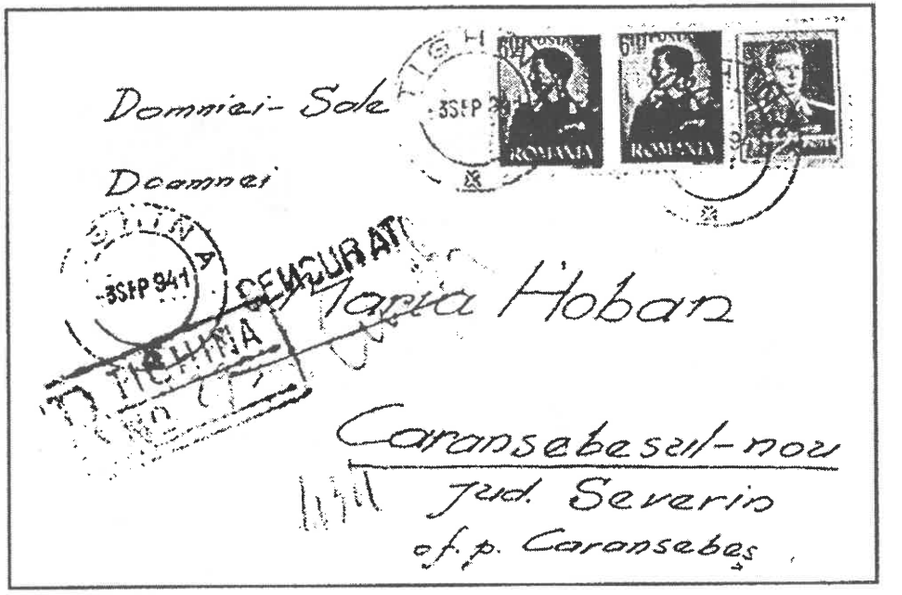

Fig. 173. ***Scrisoare recomandată, expediată la 3 septembrie 1941 prin O.P. Tighina, unde a fost supusă cenzurării, și i s-a aplicat ștampila*** **CENSURAT,** ***cu litera N inversată. În plus, există o impresiune liniară, cu lungimea de 4,5 cm, amplasată la 10 mm sub cuvântul*** **CENSURAT.** ***În spațiul astfel format se află semnătura cenzorului.***

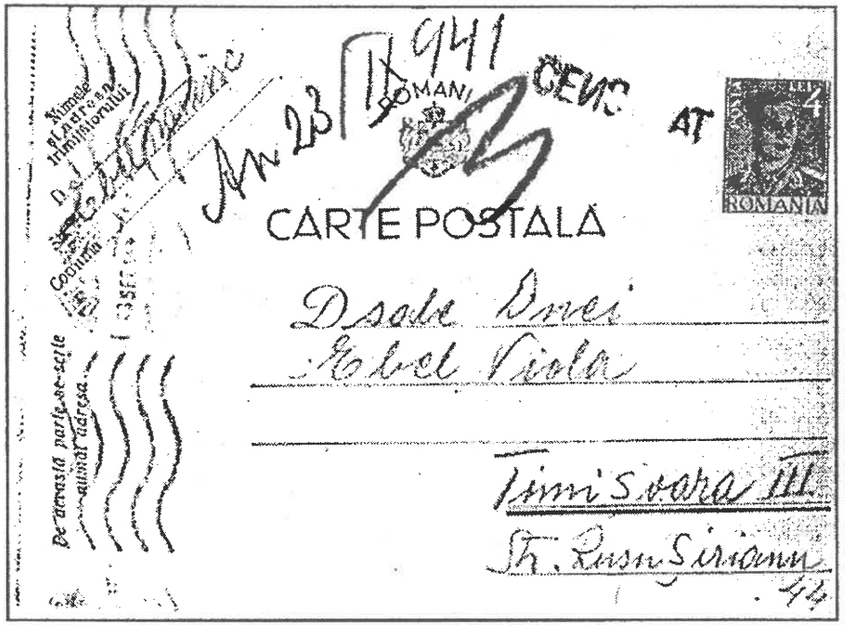

Fig. 174. *Carte poştală circulată la 23 septembrie 1941 prin O.P. Tighina, unde a fost supusă cenzurării, şi i s-a aplicat ştampila* **CENSURAT.**

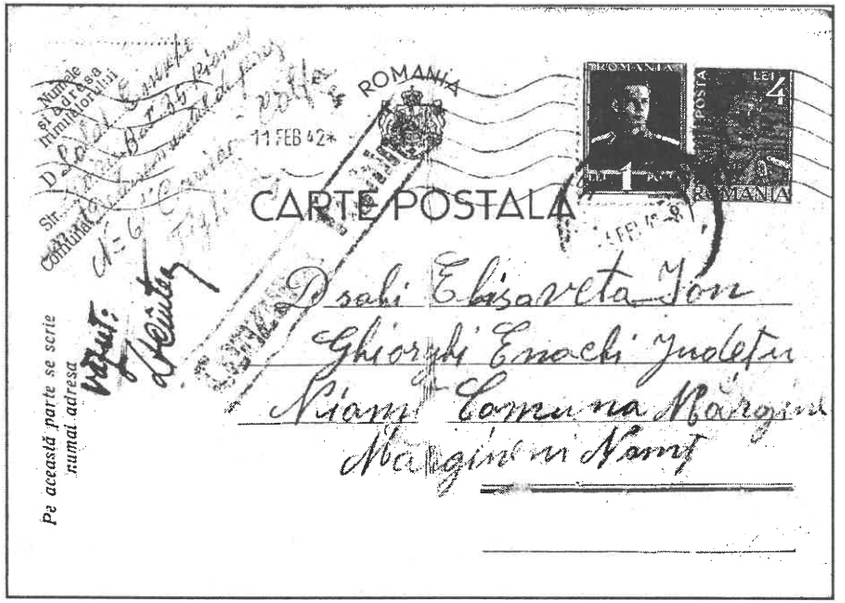

Fig. 175. *Carte poştală expediată de la Tighina, pe 11 februarie 1942, supusă cenzurării la Biroul din localitate, unde, pentru confirmare, i s-a aplicat ştampila* **CENZURAT TIGHINA.**

Fig. 176.
Carte poştală circulată la 4 decembrie 1941 prin O.P. Tighina, supusă cenzurării. I s-a aplicat ştampila **CENZURAT TIGHINA.**

Fig. 177.
Carte poştală circulată la 8 mai 1942 prin O.P. Tighina, unde a fost supusă cenzurării, şi i s-a aplicat ştampila **CENZURAT TIGHINA.**

Fig. 178.
Carte poştală circulată la 9 august 1943 prin O.P. Tighina. I s-a aplicat ştampila **3 CENZURAT TIGHINA 3.**

Biroul de cenzură **Cahul** a fost deschis în august 1941. Aria de acoperire era zona județului Cahul, dar cu o excepție, semnalată de Călin Mărinescu – corespondența depusă la Oficiul P.T.T. Cubei, de la sfârșitul anului 1942, a fost cenzurată la Biroul de cenzură poștală Galați. Activitatea Biroului de cenzură Cahul a fost sistată la 18 august 1944[478].

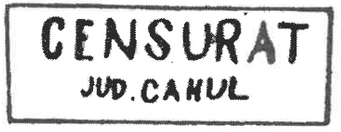

~73x25 mm.
Utilizare: decembrie 1941.
Culoare: negru.

45x15 mm.
Utilizare: august - noiembrie 1942.
Culoare: violet.
Numerele cenzorilor: 1, ...

55x12 mm.
Utilizare: august 1943.
Culoare: violet.
Numerele cenzorilor: 1, ...

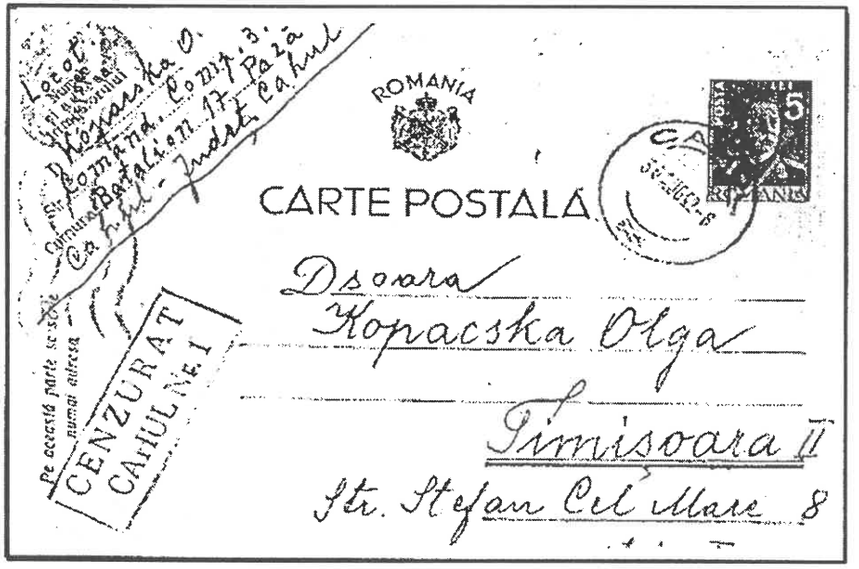

Fig. 179. ***Carte poștală expediată la 30 august 1942. Are aplicată, pe lângă ștampilele de zi, și ștampila dreptunghiulară 45x15 mm*** **CENZURAT / CAHUL Nr. 1,** ***în două rân-duri, cu tuș violet.***

Biroul de cenzură poștală **Cetatea Albă** a fost înființat în luna septembrie 1941, colaboratorii acestuia supunând verificării corespondența depusă în raza județului Cetatea Albă. La 15 martie 1944, în baza ordinului de evacuare, emis de autoritățile române, deoarece exista riscul înaintării trupelor sovietice, și-a încetat activitatea. Dar la 15 iunie 1944 și-a reluat activitatea, fiind amplasat în comuna Bairamcea. La 18 august 1944 și-a sistat activitatea definitiv.

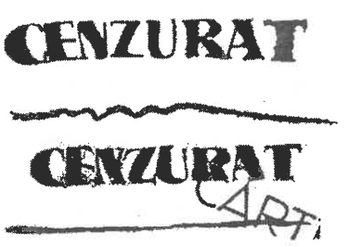

Utilizare: septembrie-decembrie 1941.
Culoare: negru.

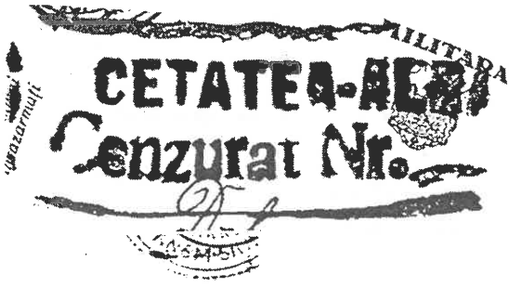

~ 64x23 mm.
Utilizare: iulie - septembrie 1942.
Culoare: negru.

48,5x15 mm.
Utilizare: decembrie 1941-ianuarie 1943.
Culoare: violet.
Numerele cenzorilor: 1,4,5,6,7,8,10,11,13,14 ...

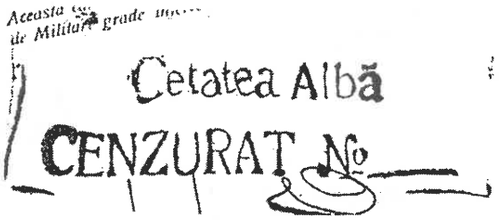

71x23 mm.
Utilizare: septembrie - noiembrie 1942.
Culoare: violet.

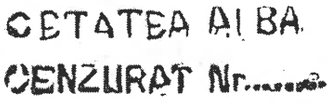

46x13 mm.
Utilizare: martie 1942.
Culoare: negru.
Numerele cenzorilor: 1, ...

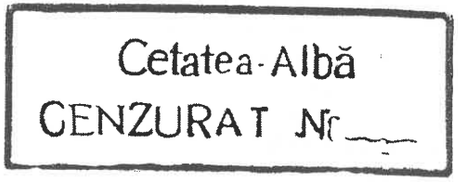

71x23 mm.
Utilizare: septembrie - noiembrie 1942.
Culoare: violet.

CETATEA ALBA
CENZURAT Nr

55x12 mm.
Utilizare: august 1943.
Culoare: violet.
Numerele cenzorilor: 1, ...

CERC. RECRUTARE
* CET.-ALBĂ *
CENZURAT

40x18 mm.
Utilizare: februarie 1944.
Culoare: violet.

CETATEA ALBA
Cenzurat Nr. __

55x12 mm.
Utilizare: august 1943.
Culoare: violet.
Numerele cenzorilor: 1, ...

1 CENZURAT C.-ALBĂ 1

Censura Cetatea-Alba Romana

CENZURAT No. 1
Cetatea Alba

55x12 mm.
Utilizare: august 1943.
Culoare: violet.
Numerele cenzorilor: 1, ...

3 CENZURAT C.-ALBĂ 3

55-57x13-14 mm.
Utilizare: februarie 1943 - martie 1944.
Culoare: violet.
Numerele cenzorilor: 1,3,7,10,12,13,14.

Fig. 180. *Carte poştală expediată din Tătărăşti la 5 mai 1942. Cenzurată ld Biroul din Cetatea Albă, unde s-a aplicat ştampila* **CETATEA ALBĂ / CENZURAT Nr.** *... fără a se indica numărul cenzorului.*

Fig. 181. *Carte poştală expediată din Budachi, judeţul Cetatea Albă, de către un militar din Regimentul 1 Transmisiuni, către familia sa din Timişoara. Cenzurată de către poşta militară, dar şi de Biroul de Cenzură poştală Cetatea Albă, care a aplicat ştampila* **CETATEA ALBĂ / CENZURAT №__**

Fig. 182. *Carte poştală expediată din Budachi, judeţul Cetatea Albă. Cenzurată de către Biroul de cenzură poştală Cetatea Albă, care a aplicat ştampila* **CETATEA ALBĂ / CENZURAT №__** *, unde numele localităţii este scris cu majuscule.*

Biroul de cenzură poştală **Chilia**. A fost înfiinţat în luna august 1941, având funcţia de a supune cenzurării corespondenţa în judeţul Chilia Nouă. La 18 august 1944 a fost desfiinţat.

CENZURAT Nr 1
CHILIA NOUĂ

67x12 mm.
Utilizare: octombrie 1942.
Culoare: negru.
Numărul cenzorului: 1, ...

CENZURAT

Utilizare: octombrie 1941 - ...
Culoare: negru.

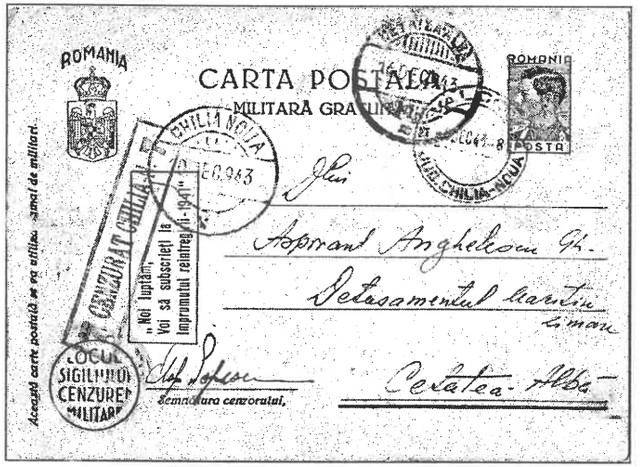

Fig. 183.
Carte poştală militară gratuită, expediată din Vâlcov la 9 decembre 1943. La 10 decembre 1943 trece prin O.P. Chilia Nouă, unde este cenzurată şi se aplică ştampila **7 CENZURAT CHILIA N. 7.**

Fig. 184.
Poştă rurală. Scrisoare, expediată din comuna Galileşti, Chilia Nouă, la 18 septembrie 1943. A fost cenzurată la Oficiul de cenzură poştală Chilia, unde i se aplică ştampila **7 CENZURAT CHILIA N. 7.**

Fig. 185. ***Carte poştală expediată la 14 octombrie 1941 prin O.P. Chilia Nouă, unde este supusă cenzurii, aplicându-se ştampila*** **CENZURAT.**

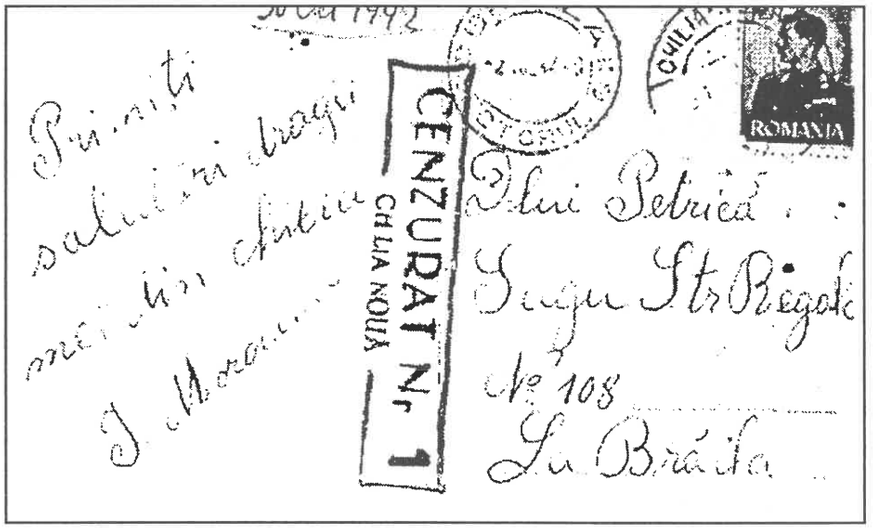

Fig. 186. ***Carte poştală trimisă din Chilia Nouă la 30 octombrie 1942, pe care s-a aplicat ştampila dreptunghiulară de cenzură*** **67x12** ***tuş negru*** **CENZURAT Nr. 1 / CHILIA NOUĂ.**

Începând cu anul 1918 în județul **Ismail** a funcționat un Birou de cenzură, aflat pe lângă oficiul poștal din capitala județului. În 1941, după revenirea Administrației române în Basarabia, Biroul de cenzură și-a reluat activitatea și a funcționat până la retragerea trupelor din teritoriu – 18 august 1944[479]. Dar corespondența depusă la oficiile P.T.T. Cuza Vodă și Reni de la sfârșitul anului 1942 a fost cenzurată la Biroul de cenzură poștală Galați.

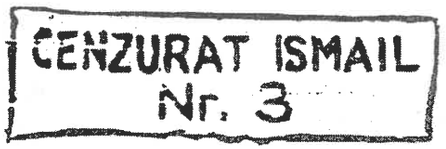

72x23 mm.
Utilizare: septembrie - noiembriwe 1942.
Culoare: violet.

55x17 mm.
Utilizare: februarie - noiembrie 1942.
Culoare: negru.
Numerele cenzorilor: 3, 9, 10.

65x12 mm.
Utilizare: mai 1942 - ...
Culoare: negru.

56x12 mm.
Utilizare: februarie - aprilie 1943.
Culoare: violet.
Numerele cenzorilor: 1, 5, ...

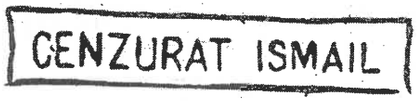

56x12 mm.
Utilizare: februarie - aprilie 1943.
Culoare: violet.
Numerele cenzorilor: 1, 5, ...

68x13 mm.
Utilizare: iunie 1943 - august 1944.
Culori: negru, violet.
Numerele cenzorilor: 1, 5, ...

63x18 mm.
Utilizare: ianuarie 1943.
Culoare: negru.
Numerele cenzorilor: 8, ...

Biroul de cenzură poștală **Sărata**. A început să funcționeze la 1 iulie 1942, având obligația să cenzureze corespondența depusă la Oficiul P.T.T. Sărata, în zona căruia erau amplasate mai multe detașamente de muncă și disciplinare, subordonate Ministerului de Război. La 19 decembrie 1942 fusese lansată ideea desființării Biroului pe motiv că volumul de corespondență este redus, dar autoritățile n-au acceptat acest lucru, ci, din contra, au mărit numărul de cenzori încadrați. A fost desființat la 20 martie 1944.

55x9 mm.
Utilizare: iulie 1942.
Culoare: violet.
Numerele cenzorilor: 1, ...

54x12 mm.
Utilizare: ?
Culoare: negru.
Numerele cenzorilor: 1-4

53-54x11-12 mm.
Utilizare: noiembrie 1943.
Culoare: violet.
Numerele cenzorilor: 1, 2, 4 ...

Biroul de cenzură **Tătărăşti.** Se cunoaşte că activa în luna aprilie 1942. Se pare că a supus cenzurării corespondenţa depusă la Oficiul Poştal Tătărăşti (fostul Tatar-Bunar), judeţul Chilia Nouă, dar nu este exclus ca prin acest Birou să fi trecut şi trimiterile de la alte oficii din judeţ.

Cenzurat Tătăreşti

60x9 mm.
Utilizare: aprilie - iunie 1942.
Culori: negru, violet.

CENZURAT

Utilizare: ianuarie 1942-...
Culori: negru.

Fig. 187.
***Carte poştală, expediată din Tătăreşti pe 8 ianuarie 1942. La Biroul de cenzură poştală s-a aplicat ştampila* CENZURAT.**

Fig. 188.
***Carte poştală, expediată din Tătăreşti la 18 aprilie 1942 de către un soldat din Regimentul 35 Infanterie la Stulpicani, în Bucovina. Cartea poştală a fost cenzurată, fapt confirmat prin aplicarea ştampilei* CENZURAT TĂTĂREŞTI.**

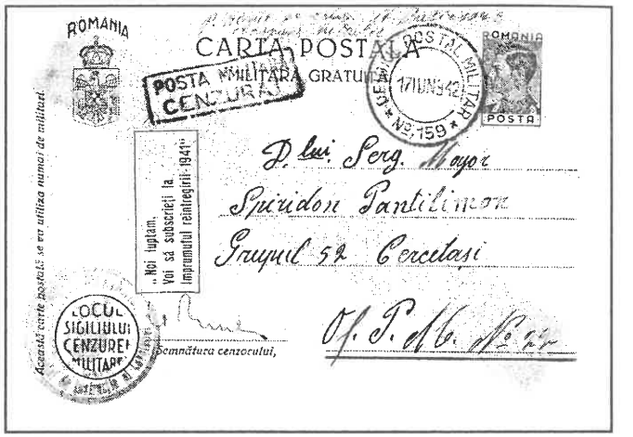

Fig. 189.
***Carte poştală militară gratuită, circulată la 17 iunie 1942 prin Oficiul Poştal Militar nr. 159, cenzurată de poşta militară. Ştampila:* POŞTA MILITARĂ / CENZURAT**

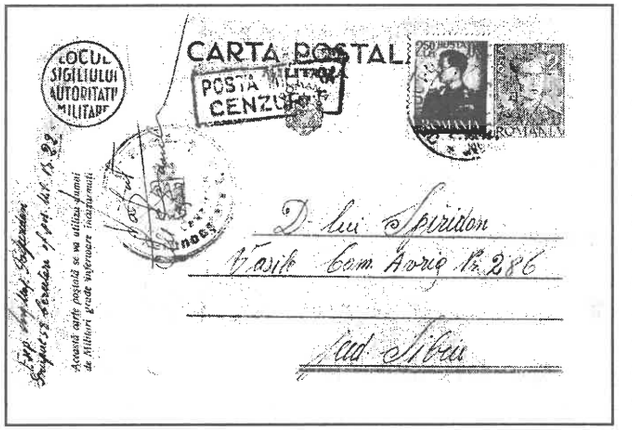

Fig. 190.
***Carte poştală militară, expediată la 27 iunie 1942 din Grupul 58 Cercetare, prin Oficiul Poştal Militar nr. 22, unde a fost supusă cenzurării prin aplicarea ştampilei respective* POŞTA MILITARĂ / CENZURAT *şi a ştemplului unităţii militare.**

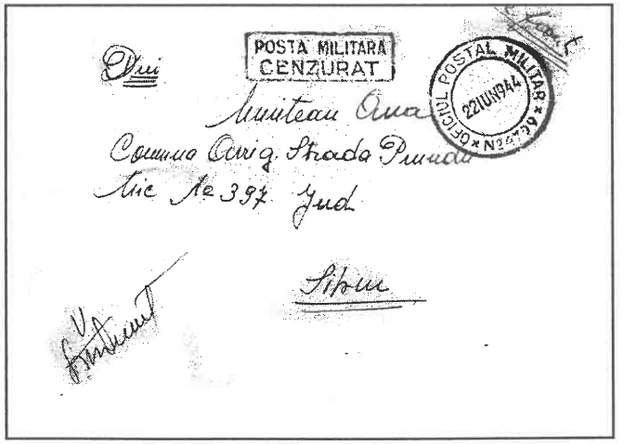

Fig. 191.
***Scrisoare expediată la 22 iunie 1944 prin Oficiul Poştal Militar nr. 4709, fiind verificată de cenzura poştei militare. Ştampila:* POŞTA MILITARĂ / CENZURAT**

Poşta rurală

În Basarabia un anumit tip de *poştă sătească* a existat încă de pe timpul ruşilor. Astfel, încă în anul 1824 guvernul rus a modificat statutul poştelor din Basarabia, satele fiind obligate să suporte cheltuielile de întreţinere a acestui serviciu[480].

Acest sistem de *poştă sătească* a funcţionat în Basarabia de Sud după retrocedarea României în urma războiului ruso-turc din Crimeea (1853-1856). Din unele surse aflăm, că *„deşi zona era slab populată, în ciuda colonizării cu populaţie din întreaga Europă, făcută de Imperiul Rus, o scrisoare particulară putea ajunge prin poşta sătească aproape în orice sat, după ce în prealabil sosea la unul din cele trei birouri poştale"*[481].

Poşta rurală a avut o veche tradiţie şi în România. Începând cu decretul princiar nr. 257 din 26 februarie/10 martie 1865, care reglementa reforma serviciului de expediţie rurală, ulterior s-a emis o serie de decrete şi legi, menite a revigora funcţionarea poştei rurale române: în anii 1872, 1892, 1904, 1921. Treptat, însă, după reforma din 1921, funcţionarea poştei rurale s-a deteriorat, devenind aproape nulă la începutul celui de al doilea război mondial.

În anul 1943 Ministerul Afacerilor Interne, în colaborare cu Direcţia Generală P.T.T. si cu Inspectoratul pregătirii militare, au organizat serviciul poştal rural pe noi principii. Noua organizare a acestei structuri a fost stabilită prin Decretul-Lege nr. 1716 din 19 iunie 1943, care legifera înfiinţarea oficiilor P.T.T. comunale din România.

Ca urmare, între 1 septembrie şi 1 noiembrie 1943 în România au fost înfiinţate 3.616 oficii P.T.T. comunale, inclusiv în multe localităţi din Basarabia.

În tabelul nr. 43 este prezentată schema structurală a oficiilor P.T.T. existente în Basarabia, şi subordonate Inspectoratului P.T.T. Chişinău, la data de 1 noiembrie 1943.

Tabelul nr. 43.

Numele inspectoratului	Oficii de reşedinţă	Oficii sucursale	Gări P.T.T.	Oficii autorizate	Oficii comunale	Total
Chişinău	9	97	3	-	551	660
Total România	67	646	118	486	3616	4933

Oficiile P.T.T. comunale îşi aveau sediile în localurile primăriilor, în funcţiile lor intrând prestarea următoarelor servicii:

1. Recepţionarea şi distribuirea obiectelor de corespondenţă simplă şi recomandată.
2. Serviciul coletelor poştale.
3. Serviciul de mandate poştale.
4. Serviciul telegrafic.
5. Serviciul telefonic judeţean pe reţeaua P.T.T.
6. Serviciul de depuneri de economii.

7. Vânzarea mărcilor şi a efectelor poştale.
8. Îndeplinirea actelor de procedură judiciară.

Personalul oficiilor P.T.T. comunale era format din:

a) casierii sau secretarii comunali, desemnaţi ca şefi ai oficiilor, ei fiind aceea, care executau serviciile poştale;

b) premilitari, folosiţi pentru distribuirea corespondenţei la destinatarii din comune.

Casierii şi secretarii comunali executau prestarea serviciilor poştale în timpul orelor de program la primării. Pentru ca serviciul poştal să nu deranjeze prea mult celelalte activităţi, formele de predare-primire către şi de la factorii rurali au fost simplificate la maximum, avându-se, însă, grija înlăturării posibilităţilor de neglijenţe şi fraude. Pentru efectuarea serviciului postal casierul sau secretarul comunal primea o indemnizaţie fixă de 1.000 lei lunar, plus remiza din vânzarea efectelor poştale imediat la prezentarea procesului-verbal de comandă, precum şi o remiză de 20 % din totalul taxelor P.T.T. şi din convorbirile telefonice.

În toamna anului 1943 casierii şi secretarii comunali au fost familiarizaţi cu problemele serviciului poştal, pe care urmau să-l îndeplinească, prin cursuri de perfecţionare, ce s-au ţinut pe lângă prefecturile de judeţe. Pentru a uşura identificarea destinatarilor din comune în anul 1942, din ordinul Ministerului Afacerilor Interne, a fost realizată inventarierea şi numerotarea caselor tuturor comunelor.

Factorii poştali din unităţile poştale de stat şi-au continuat activitatea în comune şi după înfiinţarea oficiilor P.T.T. comunale. Ei transportau corespondenţa şi efectele poştale de la oficiile P.T.T. din oraşe la oficiile P.T.T. comunale şi viceversa, cursele efectuându-se, în anumite zile ale săptămânii si la anumite ore.

Factorii poştali rurali erau obligaţi să facă distribuirea corespondenţei adresate destinatarilor, care-şi aveau domiciliul în drumul lor. De asemenea ei executau achitarea mandatelor, cecurilor, încasarea rambursurilor pe baza avizelor la sediul oficiilor P.T.T. comunale, la întoarcerea lor din cursă. Restul corespondenţei, ce nu era înmânată de factori în drumul lor, se preda oficiului P.T.T. comunal pentru distribuire ulterioară.

Oficiile P.T.T. comunale din Basarabia au avut o perioadă relativ scurtă de funcţionare. Oficiile din jumătatea de nord a Basarabiei au funcţionat până în luna martie 1944, iar cele din sud – cu unele suspendări – până în august anul 1944.

Casierii şi secretarii comunali au fost dotaţi cu ştempluri pentru îndeplinirea serviciului poştal. Ştemplurile aveau partea cu inscripţiile, ce se aplicau pe corespondenţă, confecţionată din cauciuc. Desenul general al ştampilelor era format din două cercuri apropiate, cel exterior fiind mai gros, si un al treilea cerc – în interior. Între cele două cercuri apropiate exterioare si cel interior se aflau inscripţiile ştampilei: în partea superioară **Oficiul PTT Comuna...,** urmate de denumirea comunei, iar în partea inferioară **Jud...,** urmată de denumirea judeţului. În centrul ştampilei se găseau trei linii paralele, două mai groase şi una punctată, iar între ele casierii şi secretarii comunali trebuiau să scrie de mână data de expediere a obiectului de corespondenţă.

Fig. 192. ***Carte poştală, expediată prin poşta rurală, ce funcţiona în comuna Chetrosu, judeţul Soroca. Textul ştampilei:*** **OFICIUL P.T.T com. CHETROSU,** ***suplimentată de ştampila poştală a O.P. Drochia.***

Fig. 193. ***Carte poştală, expediată la 18.09.1944 prin poşta rurală din comuna Galileşti, judeţul Chilia Nouă. Textul ştampilei:*** **OFICIUL P.T.T comuna GALILEŞTI, CHILIA-NOUĂ,** ***suplimentată de ştampila poştală a O.P. Neruşai, jud. Chilia Nouă.***

MARCOFILIE (1918 - 1943)

Am văzut deja că după anul 1918 organizarea poştală s-a făcut treptat, în Basarabia introducându-se cu timpul ştampile cu caractere latine, probabil, în toate localităţile. În acea perioadă Poşta Română a folosit în Basarabia câteva obliterări speciale, dedicate unor evenimente sau manifestări. Acestea au fost semnalate integral de către ing. Mihail POPOVICI, dr. Valeriu S. NEAGA în ***Buletinul informativ al Societăţii Române de Filatelie Tematică şi Maximafilie***[482], ştampilele respective fiind reproduse şi într-o lucrare specializată, apărută la Chişinău în anul 2003[483].

Astfel, în anul 1925 s-a utilizat prima ştampilă specială cu tematică basarabeană, ea având caracter publicitar, moment ce poate fi dedus din text: **EXPOZIŢIE / 15 AUG - 30 SEP / TÂRG DE MOSTRE,** separat pe rulou prin ştampila de zi, dublu cerc, **CHIŞINĂU, 17 sep. 925 (Fig. 194).**

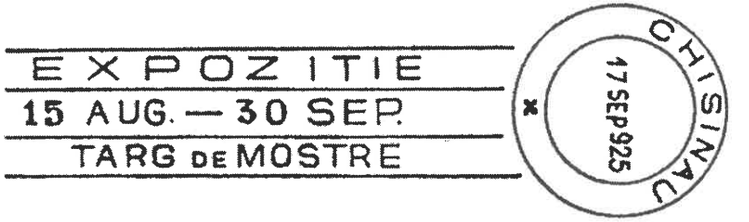

Fig. 194.

Inaugurarea primului Serviciu Poştal Aerian Bucureşti-Galaţi-Chişinău la 24 iunie 1926 a fost marcată prin utilizarea unei ştampile comemorative (**Fig.** 195).

Fig. 195.

Cu ceva timp înainte de punerea în circulaţie a emisiunii jubiliare „10 ani de la alipirea Basarabiei" (CMPR 463-69), adică 29 aprilie 1928 (după cataloagele: Gibbons, Michel, Konrad, Macarovici) sau 30 aprilie 1928 (după lucrarea lui P. Murea - *Istoricul timbrelor poştale româneşti.* Timişoara, 1938), Poşta Română a folosit o ştampilă publicitară mecanică, care înscrie pe patru rânduri, între două ştampile de zi (pe rulou), textul: **10 ANI DE LA / ALIPIREA / BASARABIEI / 1918-1928**. Conform datelor cunoscute, ştampila a fost aplicată pe corespondenţa circulată în zilele de 28 aprilie 1928 la Bucureşti şi 29 aprilie 1928 – la Chişinău şi Iaşi **(Fig. 197)** .

În anul 1933, la Chişinău a fost organizată o mare Expoziţie-Târg, eveniment ce a prilejuit folosirea a două ştampile speciale:

- una complementară, aplicată pe spaţiul liber al trimiterilor poştale, cu textul: **VIZITAŢI MAREA EXPOZIŢIE TÂRG / DIN CHIŞINĂU / 23 SEPTEMBRIE** 22 **OCTOMBRIE /1933;**
- alta, publicitară mecanică, cu acelaşi text, pe patru rânduri: **VIZITAŢI MAREA / EXPOZIŢIE TÂRG / DIN CHIŞINĂU** / 23 **SEP.** 22 **OCT. 1933.**

Textul alternează cu ştampila de zi: **BUCUREŞTI - GARA DE NORD. (Fig.).**

Fig. 196.

Fig. 197.

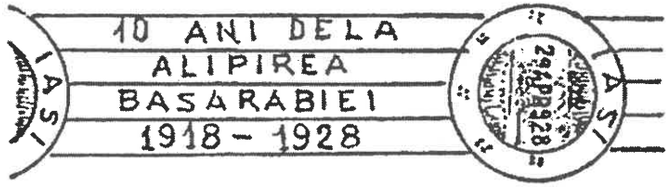

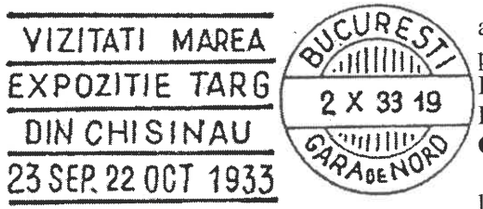

Fig. 198.

La 22 iunie 1934 la Chişinău a fost utilizată o ştampilă mecanică publicitară cu textul **VIZITATI EXPOZIŢIA / EDUCAŢIEI FIZICE / IUNIE-IULIE / 50% REDUCERE C.F.R.**[484] **(Fig. 200)**

În anul 1934 la Oficiul poştal nr. 1 din Chişinău s-a folosit o ştampilă publicitară mecanică, care purta textul **VIZITAŢI EXPOZIŢIA / EDUCAŢIEI FIZICE / IUNIE - IULIE / 50 % REDUCERE C.F.R.** Textul acesteia alternează cu ştampila de zi: **Chişinău, 22 IUN. 934**. O ştampilă similară s-a aplicat în aceeaşi lună şi la Bucureşti, Gara de Nord.

În iulie 1935, în legătură cu inaugurarea liniei aeriene Bucureşti-Galaţi-Ismail-Cetatea Albă de către Compania L.A.R.E.S. s-a utilizat o ştampilă specială

Fig. 199.

pentru obliterarea corespondenţei transportate cu avionul. **(Fig. 199).**

În anul 1936, cu ocazia Expoziţiei de la Dondueşeni, judeţul Soroca, la Oficiul Poştal din Gara de Nord, Bucureşti, s-a aplicat o ştampilă publicitară mecanică (inclusiv în cursul lunii octombrie) cu textul: **VIZITAŢI/ EXPOZIŢIA/ DONDUŞANI BASARABIA / 6-20 SEPTEMBRIE**, - separat pe rulou de ştampila de zi (n. a.: inscripţia denumirii localităţii pe ştampilă *Dondueşani Basarabia).* **(Fig. 201).**

O ştampilă rotundă, complementară, apare pe o corespondenţă circulată de la Moreni la Chişinău, cu textul: **CUMPĂRAŢI CĂRŢI ROMÂNEŞTI/ SĂPTĂMÂNA CĂRŢII/ 20 MAI/ 1934**. Însă în cazul dat lipseşte textul, care ar putea ajuta la identificarea localităţii, unde a fost aplicată.

Această succintă incursiune marcofilă se încheie cu ştampila ocazională **BASARABIA DESROBITĂ / EXPOZIŢIA CHIŞINĂU / OFICIUL PTT, OCT-NOE. 1942** (fără dată fixă). Ştampila a fost aplicată la obliterarea pieselor, ce conţineau emisiunile de mărci, dedicate unui an de la eliberarea Basarabiei şi Bucovinei şi de la cucerirea Transnistriei. **(Fig. 203)** .

Fig. 200.

Fig. 201 .

Fig. 202.

Fig. 203.

Mărci poştale cu tematica BASARABIA

Timbrele - documente ale istoriei contemporane, oglindesc evenimentele istorice şi spiritul ţării corespunzător epocii, fiind, de fapt, nişte mesageri în lumea întreagă.

Prima serie din tematica respectivă este dedicată aniversării a 10 ani de la Unirea Basarabiei cu România. Ea a apărut la 29 aprijie 1928, fiind formată din 7 valori, ce au următoarele imagini: **(Fig. 204-208)**

1 L. şi 2 L. – clădirea, unde a activat, în 1918, **Sfatul Ţării** din Chişinău.

2 L., 5 L. şi 20 L. – **Cetatea Hotin**.

7 L. şi 10 L. – **Cetatea Albă**.

Fig. 204.

Fig. 205

Fig. 206.

Fig. 207.

Fig. 208.

Fig. 209.

Eduard Cohen în lucrarea sa ***Contributions à l'étude des esssais des timbres-poste de Roumanie***[485] prezintă şi câteva eseuri la emisiunea, dedicată aniversării a 10 ani de la unirea Basarabiei cu România.

În anul 1940, în seria „Straja Ţării", la valoarea de 3+1 L, regăsim din nou imaginea cetăţii Hotin. În iulie 1941 piesele din emisiunea „50 de ani Fundaţia Carol I" au fost supratipărite cu textul ***Chişinău, 16 iulie 1941*** - data eliberării oraşului de către Armata Română.

În anul 1941 **Cetatea Albă** şi **Cetatea Hotin** apar din nou pe mărci. Astfel, ele apar pe marca cu valoarea 12+28 L. din seria „Războiul sfânt contra bolşevismului" (în CMPR – „Frăţia de arme").

În acelaşi an, la 1 decembrie, este lansată în circuitul poştal, seria de mărci „Monumente istorice", care reproduce mai multe monumente din Basarabia. Acestea sunt:

Paraclisul din cetatea Hotin, pe valoarea de 25 B., **cetatea Hotin** - pe miniaturile de 50 B., 9.50 L. şi 25+1 L., **cetatea Soroca** - pe valorile de 1.50 L. şi 6.50+1 L., **cetatea Tighina** - pe valorile de 2 L., 5.50 L. şi 5.50+1 L., **Cetatea Albă** - pe mărcile de 6.50 L. şi 16+1 L. Seria mai include 2 mărci, ce nefamiliarizează cu **biserica mănăstirii Rudi** - valorile de 5.50+0.50 L. şi 39 L.

În anul 1942 apare o nouă serie de mărci cu imagini-simbol pentru istoria Basarabiei. Astfel, aici găsim **harta Basarabiei** (val. 9+41 L), o imagine segmentară a cetăţii **Tighina** (val. 18+32 L.) şi o secvenţă, ce redă **trecerea Prutului de către Armata Română** în iunie 1941 (val. 20+30 L).

Fig. 210.

Fig. 211.

Fig. 212.

Fig. 213.

Fig. 214.

Fig. 215.

Fig. 216.

Fig. 217.

În acelaşi an pe valoarea 18+32 L. din seria „Bucovina - un an de la dezrobire" apare **cetatea Hotin** şi stema judeţului respectiv. Cetatea respectivă mai apare, stilizată, şi pe o marcă cu valoarea 36+164 L. din seria „Consiliul de patronaj", emisă în anul 1943.

Există mărci, care, deşi nu sunt dedicate în mod explicit Basarabiei, prin conţinutul lor sunt legate în mod semnificativ de marele act al Unirii din 1918 şi anume prin faptul că redau harta României Mari, în hotarele ei fireşti. Acestea sunt:

- val. de 1 + 9 L. din seria „50 de ani ai Societăţii Române de Geografie", emisă în anul 1927;
- val. de 2 L. din seria „O.E.T.R.", apărută în anul 1935;
- val. de 10 + 40 L. din seria „Asistenţa P.T.T." din 1944[486].

Merită să fie menţionată şi harta României Mari, ce apare în format diferit, pe amprenta de francatură mecanică (maşinile de francat nr. 138 şi 151), folosite de S.A.R. de Telefoane între anii 1937-1944.

Între anii 1918-1942 Poşta Română a emis şi 4 seturi de întreguri poştale sub formă de cărţi poştale semiilustrate, acestea având ca marcă fixă efigia regilor Carol al II-lea şi Minai I, şi inscripţionări în limba franceză, ceea ce denotă că erau destinate, în special, pentru corespondenţa externă. Trei piese din aceste emisiuni reproduc imagini din Basarabia. Astfel emisiunile din anii 1931 şi 1932, care au ca marcă fixă efigia regelui Carol al II-lea (în prima - privind spre dreapta, iar în a doua - spre stânga), reproduc imaginea cetăţii Hotin, însoţită de un text explicativ în limba franceză: **Le schateau-fort d' Hotin.**

Într-un alt set de cărţi poştale semiilustrate, emis în anul 1942, marca fixă a cărora îl prezintă pe regele Mihai, descoperim o imagine, se pare, caracteristică pentru Basarabia de atunci: mori de vânt. Textul, iarăşi în limba franceză, indică: **Moulins à vents en Bessarabie.**

În anul 1941 a fost realizată o carte poştală, ce are imprimată marca fixă de 6.50 lei, în culoare bleu-gri, identică mărcii adezive cu acelaşi nominal (Mi 726), ce reproduce Cetatea Albă. (**Fig. 219.**)

Se ştie că atitudinea, manifestată de un popor faţă de istoria sa în diferite epoci, poate duce la tratarea felurită a fenomenelor. În ţările, ce s-au aflat sub dictatură comunistă, situaţia a fost, în majoritatea cazurilor, similară. Nu exista libertatea cuvântului şi a presei. Iar cât priveşte istoria

Fig. 218. ***Carte poştală cu marcă fixă Cetatea Albă.***

adevărată – ea era tăinuită ori redată conform concepţiei puterii dominante, corespunzând întocmai ideologiei promovate de aceasta.

În conformitate cu respectiva concepţie, în România comunistă s-a încercat anihilarea istoriei, legate de Basarabia. Nu numai în domeniul cercetărilor ştiinţifice, dar chiar şi în filatelie. Practic, toate mărcile şi întregurile poştale, ce aminteau de generalul Antonescu, de victoriile armatei române în războiul împotriva Rusiei sau reproduceau imagini din Basarabia au fost interzise, deoarece puteau influenţa asupra... *bunelor relaţii cu Uniunea Sovietică* (!).

În luna iulie 1945 Ministerul român de propagandă a publicat în ziare, dar şi în revista ***Filatelia*** un comunicat, prin care făcea cunoscut tuturor celor care deţineau mărcile, indicate într-o listă anexată, obligativitatea declarării lor prin borderouri până la 6 august – pentru persoanele, domiciliate în Bucureşti, şi până la 20 august – pentru cei din provincie. Astfel colecţionarii români erau somaţi să anunţe cine deţine piese filatelice, declarate de noile autorităţi comuniste ca inacceptabile. În conformitate cu noua doctrină politico-ideologică, nu se mai permitea vânzarea sau cumpărarea, schimbul unor asemenea piese, nu se admitea publicarea lor în cataloage, menţionarea lor în publicaţii sau la conferinţe şi, cu atât mai mult, prezentarea lor în expoziţii[487].

Ba mai mult: lista mărcilor poştale, ce trebuiau depuse la Ministerul propagandei pentru distrugere, a fost publicată într-un număr al revistei ***Curierul filatelic***[488]. Multe persoane s-au conformat acestei dispoziţii, iar ca urmare au fost confiscate anumite cantităţi, care, probabil, au şi fost distruse. Unii colecţionari, de teama pedepselor, şi-au distrus singuri stocul lor de timbre interzise. Prin aceasta numărul acestor timbre a scăzut simţitor, aşa încât astăzi ele au o valoare inestimabilă. Piesele respective au devenit greu de găsit, preţurile din cataloage neredând adevărata lor valoare filatelică.

În cataloagele româneşti timbrele interzise au fost tratate diferenţiat. În primul catalog de după război - al lui Francisc Konrad, apărut în 1946 la Oradea, ele sunt amintite, însă fără a se prezenta şi imaginea lor, în Anexa II – „Lista timbrelor pentru raportat" (Lista mărcilor prohibite" – în ediţia din anul 1947). După anul 1948 cataloagele mărcilor poştale româneşti nu le mai menţionează. Şi doar ***Catalogul mărcilor poştale româneşti*** din anul 1984 le conţine în ordine cronologică, conform apariţiei, dar fără a reproduce şi imaginea lor şi fără a li se atribui numărul de ordine, ele fiind însoţite de un „N" (emisiune necomercializabilă, neexponabilă).

În cataloagele internaţionale ***Michel, Zumstein, Yvert et Tellier, Scott, Stanley Gibbons*** ele sunt cuprinse, reproduse în imagini şi descrise mai mult sau mai puţin complet, fără nici o excepţie, deoarece în cazul dat este vorba de mărci poştale oficiale, emise de către stat. Iar realitatea, oricât s-ar strădui unii, nu poate fi ştearsă cu buretele, chiar dacă unele doctrine ideologice o cer.

Curse poştale fluviale

1. În vara anului 1918 s-au reluat cursele regulate de călători şi mărfuri pe ruta fluvială **Galaţi-Chilia.** La început ele erau efectuate cu şlepul motor 785, dar apoi s-a extins până la Vâlcov, fiind antrenat vaporul „Turnu-Măgurele”[489].

2. În prima jumătate a lunii iunie 1920 era semnalată cursa poştală fluvială **Brăila/Galaţi-Ismail-Tulcea** şi retur. Se făceau două curse pe săptămână - miercuri şi sâmbătă, când vaporul pleca din Brăila[490]. C. Marinescu presupune că, posibil, *„această cursă să fi apărut ca urmare a modificării rutei vapoarelor care deserveau cursa nr. 3 Brăila/Galaţi-Tulcea-Sulina şi retur”*[491].

3. De la 1 august 1921 vapoarele Navigaţiunii Fluviale Române au început să deservească ruta poştală fluvială **Brăila/Galaţi-Sulina** şi retur cu frecvenţă de două curse pe săptămână. Vapoarele făceau escale în portul Reni[492].

4. Tot de la 1 august 1921 a funcţionat şi ruta poştală fluvială **Brăila/Galaţi-Vâlcov** şi retur, care se efectua duminica şi joia – din Brăila, iar din Vâlcov – luni şi miercuri, cu frecvenţa de două curse pe săptămână. Vapoarele au făcut escale şi în porturile Reni, Ismail, Câşliţa, Chilia Nouă şi Chilia Veche. Din ianuarie 1931 ruta poştală era deservită de vaporul „Domnul Tudor”[493].

5. Tot la 1 august 1921 a fost deschisă ruta poştală fluvială **Brăila/Galaţi-Tulcea-Ismail-Chilia Veche** şi retur, unde se efectuau trei curse pe săptămână, având plecarea din Brăila luni, miercuri şi sâmbătă, iar la retur – marţi, joi şi duminică, din Chilia Veche. Dar de acum în toamna anului 1922 frecvenţa curselor a fost redusă, fiind suspendată plecarea de luni din Brăila şi cea de marţi – din Chilia Veche. De la 15 iunie 1924 vapoarele plecau din Brăila marţi, iar din Chilia Veche – joi, efectuându-se doar o cursă pe săptămână. De la 1 octombrie 1925 s-a trecut din nou la 2 curse pe săptămână, plecările din Brăila fiind marţi şi sâmbătă, iar din Chilia Veche – miercuri şi duminică. Vapoarele făceau escale şi în porturile basarabene Reni, Ismail, Câşliţa şi Chilia Nouă[494].

6. La 1 aprilie 1931 se modifică traseul rutei poştale fluviale **Brăila/Galaţi Tulcea-Sulina** şi retur numai între **Tulcea-Sulina** şi retur. Între timp ruta poştală fluvială **Brăila/Galaţi-Chilia Veche-Vâlcov** şi retur, care efectua două curse pe săptămână până la Vâlcov şi două curse până la Chilia Veche, a început să circule de 7 ori pe săptămână, circulând până la Vâlcov.

La începutul lunii aprilie 1922, cursele erau efectuate de vaporul „Vasile Lupu”, iar din luna martie 1936 şi până în martie 1937 – de vaporul „Principele Mircea”, care a activat şi în luna august 1938, urmând ca ulterior să-i preia locul vaporul „Ştefan cel Mare”[495].

7. Cursa poştală fluvială **Brăila/Galaţi-Vâlcov** şi retur s-a efectuat cu o frecvenţă de 1 cursă/pe zi. Se făceau escale şi în câteva porturi basarabene: Reni, Ismail, Câşliţa, Chilia Nouă şi Chilia Veche. În luna decembrie 1934 cursele erau efectuate de vaporul „Vasile Lupu”, iar în aprilie 1935 - de vaporul „România Mare”. În anul 1939 cursa avea statut de birou poştal-ambulant fluvial[496].

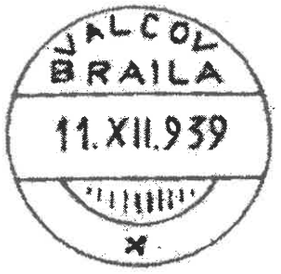

Fig. 219

Ştampilă monocirculară, la care două bare orizontale paralele împart ştampila în trei zone. În zona superioară este inscripţionată denumirea cursei, indicând porturile de pornire şi de sosire. În zona de mijloc este indicată data cu luna în cifre romane, iar în zona inferioară – un arc de cerc umplut cu liniuţe verticale paralele şi un ornament sub formă de floare cu patru petale.

Între anii 1935-37, apoi în 1939 vapoarele altei companii fluviale – Societatea Anonimă Română de Navigaţie pe Dunăre (SRD), constituită încă în anul 1913 (sau 1914 – după alte surse)[497], a executat cursa poştală fluvială **Galaţi-Vâlcov** şi retur, având şi statutul de birou poştal ambulant fluvial[498]. A efectuat escale în porturile basarabene Reni, Ismail, Chilia Nouă, iar din 15 mai 1938 şi numai la întoarcere de la Vâlcov – în Chilia Veche[499].

Între 1 aprilie 1931 – 26 iunie 1940 vapoarele SRD plecau din Galaţi zilnic, între orele 20.15-21.20, sosind la Vâlcov între orele 7.00-9.15. Cursa retur se efectua din Vâlvov între orele 11.30-12.15, iar la Galaţi ajungea în dimineaţa următoare între orele 4.00-4.30[500].

În anul 1935 SRD avea agenţii în câteva localităţi basarabene: Reni, Ismail, Chilia Nouă şi Cetatea Albă.

SRD a utilizat pentru transportarea pasagerilor şi a poştei trei vapoare: „Principele Mihai”, Ismail” şi „Anghel Saligny”.

Fig. 220.

Ştampilă monocirculară la care două bare orizontale paralele împart ştampila în trei zone. În zona superioară este inscripţionat itinerariul cursei poştale, indicând cele două escale principale, şi abrevierea S.R.D. În centru se află data formată din zi, lună (scrisă prescurtat din trei litere), şi an (format din trei cifre). În zona inferioară se află un arc de cerc umplut cu liniuţe verticale paralele şi un ornament sub formă de floare cu patru petale.

Călin Marinescu descrie şi ştampilele utilizate de către structurile poştale la obliterarea corespondenţei, transportată cu vapoarele[501]:

Ruta fluvială	Dimensiuni, mm.	Date cunoscute
Vâlcov-Brăila	30; 9,5	27.X.930, 11.XII.939
Brăila-Vâlcov	30; 9,5	9 APR 939
Vâlcov-Brăila vapor	32/22,5	10 NOE 936, 16 DEC 940
Vâlcov-Galaţi, S.R.D.	28,75; 29; 10,5	6 IUN 935, 23 IUL 937

Cedarea Basarabiei, în urma ultimatumului URSS din 26 iunie 1940 a dus la pierderea unor porturi din sud: Reni, Ismail, Chilia Nouă, Vâlcov. Dar în vara anului 1941, în urma războiului pornit contra URSS, braţul Chilia al Dunării, care devenise noua graniţă impusă de ruşi, a revenit la România, astfel reînfiinţându-se cursele poştale fluviale cu escale în porturile de pe ambele maluri ale râului, inclusiv în cele basarabene. Astfel, de acum în iunie 1941 a fost înfiinţat biroul poştal-ambulant fluvial Galaţi-Vâlcov (nr. 5A, 6A)[502].

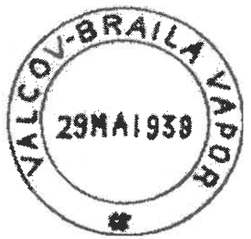

Fig. 221.

Ştampila bicirculară, având în partea superioară denumirea cursei, iar în cea inferioară un ornament. a fost folosită şi la sfârşitul anului 1940, deşi cursa poştală Brăila-Vâlcov şi retur îşi modificase itinerariul în urma ocupării Basarabiei de către armatele sovietice.

TARIFE POŞTALE

Tarifele poştale, utilizate de către administraţia poştală a Republicii Democratice Moldoveneşti (a. 1918)

La şedinţa Sfatului Ţării din 31 ianuarie 1918 s-a menţionat că „*raportul cu privire la tarifele pentru expedierea trimiterilor poştale şi telegramelor a fost prezentat de către d. Nemţanu, locţiitorul Ministrului Poştelor şi Telegrafelor. Mai întâi de toate el a evidenţiat motivele, care au impus guvernul de la Chişinău să majoreze tarifele, cel mai important fiind scumpirea vieţii, în timp ce angajaţii poştelor şi telegrafelor erau slab asiguraţi din punct de vedere material.*

Proiectul de lege privind majorarea tarifelor poştale a fost acceptat, urmând ca noile tarife să intre în vigoare de la 1 februarie 1918"[503].

La procesul verbal este anexată lista cu noile tarife, întitulată **Informaţii cu privire la tarifele pentru expedierea trimiterilor poştale şi telegramelor**[504].

Practic, noile tarife însemnau dublarea celor precedente. Astfel, conform tarifului vechi, expedierea şi distribuirea cărţilor poştale LOCO şi în „alte localităţi" costa 5 kop., noul tarif prevăzând o taxă de 10 kop.

Pentru expedierea şi distribuirea scrisorilor simple erau prevăzute următoarele taxe:

a) locale: tariful vechi – 10 kop. pentru fiecare 30 g., iar tariful nou – 20 kop. pentru fiecare 15 g.
b) în alte localităţi: tariful vechi – 15 kop. pentru fiecare 15 g, tariful nou – 25 kop. pentru fiecare 15 g.
c) trepte de greutate – 15 g, pentru fiecare încasându-se suplimentar 5 kop[505].

Tarife poştale şi taxe, aplicate de Poşta Română în perioada 1918-19 august 1944[506]

Categoriile obiectelor de corespondenţă

1. SCRISORILE. Indiferent de categoria lor – LOCO, „alte localităţi", internaţionale – au fost taxate după greutate. De-a lungul anilor au fost reglementate mai multe trepte de greutate. Între:

1.01.1914-31.03.1939 – 20 g.

1.04.1939-30.11.42 – s-au aplicat şapte trepte de greutate (până la 20 g., 21-50 g, 51-100 g, 101-250 g, 251-500 g, 501-750 g, 751-1000 g, iar de la 1.12.1942 până la sfârşitul perioadei studiate (de fapt, până la 14.08.1945) s-au practicat patru trepte: până al 20 g; 21-250 g, 251-500 g, 501-1000 g.

2. CĂRŢILE POŞTALE

A. *Cărţi poştale simple* – au avut tarife diferenţiate, în dependenţă de caracterul lor – LOCO, „alte localităţi", internaţionale.

B. *Cărţi poştale cu răspuns plătit* – erau compuse din două cărţi poştale, ce puteau fi detaşate şi circulate separat. Tariful perechii era dublul unei cărţi poştale

simple, exceptând perioada 1.04.1939-1.12.1942, când a fost mai redusă.

C. *Cărți poștale ilustrate* – au avut același tarif ca și cărțile poștale simple până la 31.12.1925 și între 1.06.1932-31-03.1939. Dar au existat tarife diferențiate pentru cărți poștale ilustrate LOCO și pentru cele adresate „alte localități" și internaționale.

D. *Cărți poștale ilustrate cuprinzând formule de politețe* (mulțumiri, urări, complimente), exprimate în cinci cuvinte sau prin cinci inițiale cel mult, s-au taxat:

1925-31.03.1939 – ca imprimate, plus Timbrul cultural de 2 lei și Timbrul Aviației de 1 leu – între anii 1931-1939;

1.04.1939 – 9.11.1941 – cu tarif special de 4 lei;

10.11.1941-30.11.1942 – cu tarif special de 5 lei.

De la 1.12.1942 taxele poștale erau unice, indiferent de text.

E. *Cărți poștale militare* au existat de 2 tipuri: gratuite și cu tarif redus. De la 1.01.1927 s-au introdus cărți poștale militare cu tarif redus, care puteau fi folosite doar de militarii grade inferioare. Circulația acestor cărți poștale se făcea doar dacă aveau aplicat, spre confirmare, sigiliul poștal al unității militare respective.

F. *Cărți poștale închise* s-au utilizat până la 31.03.1922.

G. *Cărți poștale îndoite* s-au introdus de la 22.03.1930. Acestea erau cărți poștale particulare, utilizate de casele comerciale și industriale, având dimensiunile cărții poștale simple prin îndoirea unei laturi pe partea adresei, și purtând obligatoriu firma respectivă. Pe partea verso nu se scria nimic altceva decât adresa destinatarului. S-au francat cu mărci poștale în valoare de 2 lei. De la 1.04.1939 s-a oprit folosirea lor, dar de la 4.05.1939 au fost introduse din nou, însă tariful a fost majorat la 4 lei. Utilizarea lor a fost anulată la sfârșitul lunii iunie 1941, odată cu introducerea cenzurii corespondenței, - presupune Călin Mărinescu[507].

3. IMPRIMATELE. Au fost taxate conform treptelor de greutate, acestea fiind:

1.06.1918 – 31.03.1939 – 50 g.

1.04.1939-30.11.1942 – au fost șase trepte de greutate: până la 50 g, 51-100 g, 101-250 g, 251-500 g, 5001-750 g, 751-1000 g;

1.12.1942-9.01.1945: până la 20 g, 21-50 g, 51-100 g, 101-250 g, 251-500 g, 501-1000 g[508].

4. La expedierea ziarelor s-au utilizat următoarele trepte de greutate:

1918-31.05.1932 – 50 g;

1.06.1932-31-07.1932 – 100 g;

1.08.1937-31.03.1939 – până la 120 g; 121-200 g; apoi trepte de greutate de 100 g.

1.04.1939-14.08.1945 – până la 120 g; 121-200 g, 201-250 g, 251-500 g, 501-750 g, 751-1000 g.

Edițiile periodice până la 1.08.1937 erau taxate ca ziarele. Ulterior primesc trepte de greutate specifice (până la 75 g; 76-100 g; apoi câte 50 g.), precum și tarife deosebite[509].

Taxe poștale

1. **TR** - RECOMANDAT – a existat pe toată perioada analizată.
2. **TE** – Taxa EXPRES – în România s-a introdus la 1 aprilie 1929. A avut aceeași valoare pentru trimiterile LOCO și „alte localități" până la 1 aprilie 1939, când taxele s-au diferențiat.
3. **TAR** – Taxa de confirmare a primirii expedierii de către destinatar. A fost în vigoare în perioada analizată, cu o valoare unică pentru orice destinație până la 1 aprilie 1939, când s-au stabilit valori diferite pentru corespondența cu destinația LOCO și „alte localități", taxe ce au fost aplicate doar până în septembrie 1939.
4. **TSL** – Taxa pentru trimiterile recomandate, prezentate pentru expediere duminica și la sărbătorile legale (laice și religioase). S-a aplicat între 1 aprilie 1922-31 martie 1939, având valoarea de 2 lei (1 aprilie 1922-31 decembrie 1925) și 5 lei (1 ianuarie 1926-31 martie 1939).
5. **TRI** – Taxa de recipisă a obiectelor înregistrate. În perioada august 1937-31 martie 1939 Poșta Română a aplicat o taxă obligatorie de un leu pentru fiecare obiect înregistrat.
6. **TPR** – Taxa Poste-Restante – s-a introdus la 1 august 1920, fiind apoi suspendată între 1 iunie 1932-31 martie 1939.
7. **TFR** – Taxa de reclamație, care până la 15 iulie 1929 a fost unică. După 15 iulie 1929 se diferențiază, având valori diferite pentru corespondența simplă și recomandată.
8. **TRR** – Taxa de ramburs pentru trimiterile recomandate. Este semnalată între 1 august 1920-1944. Era achitată prin aplicarea de mărci poștale între 1 august 1920-31 iulie 1937.
9. **VD** – Taxa pe valoarea declarată. A fost în vigoare de la 1 aprilie 1939.
10. **TIF** – Taxa de insuficiență de francare (PORTO). Pentru obiectele de corespondență nefrancate sau insuficient francate destinatarul era obligat să achite o taxă suplimentară. De la 1 aprilie 1922 asemenea piese poștale erau supuse la destinație unei taxe duble, dar nu mai mică decât o valoare fixată numită „minim de francare"[510].

Taxe nepoștale

În anumite perioade de timp obiectele de corespondență au fost francate în mod obligatoriu, iar în unele cazuri facultativ, cu mărci, ce reprezentau taxe destinate altor fonduri decât cele poștale. Aceste mărci nu erau poștale, dar prin circulația lor pe corespondența prin poștă au căpătat un statut semi-poștal.

1. TAJ – Timbru de ajutor. A fost introdus prin legea specială ce autoriza luarea de măsuri excepționale, și anunțat prin Ordinul Circular al DGPTT nr. 917 din 4 ianuarie 1915. Marca de 5 bani trebuia să se aplice pe următoarele obiecte de corespondență poștală: scrisori „alte localități", cărți poștale simple, cărți poștale

cu răspuns plătit, cărți poștale ilustrate, imprimate. A fost în circulație până la 31 decembrie 1920. Neaplicarea **TAJ** se taxa dublu la destinatar, cu excepția scrisorilor adresate militarilor grade inferioare, care se taxau cu 5 bani.

2. TAS – Timbrul de asistență socială. S-a aplicat pe corespondență de la 1 ianuarie 1921 şi până la 31 decembrie 1929. Valoarea sa nominală era de 10 bani până la 31 decembrie 1923 şi de 25 bani – până la 31 decembrie 1929. Se aplica obligatoriu pe următoarele obiecte de corespondență: scrisori „alte localități, cărți poștale simple, cărți poștale cu răspuns plătit, cărți poștale ilustrate. Neaplicarea se taxa dublu la destinatar.

Între 1 decembrie 1941-1 februarie 1942 au fost emise mărci speciale pentru francarea corespondenței, ce conțineau suprataxa respectivă. Sumele obținute constituiau *Fondul timbrelor de asistență socială.*

3. TAV – Timbrul Aviației. S-a introdus la 1 mai 1931. Pentru obiectele de corespondență poștală – scrisori LOCO, scrisori „alte localități", cărți poștale ilustrate taxa era de 1 leu, iar pentru cărțile poștale simple şi cărțile poștale militare – taxa era de 50 bani. Timbrul Aviației nu avea nici o legătură cu suprataxele aeriene ce se aplicau numai corespondenței destinate a fi transportate prin avion. Timbrul Aviației se aplica suplimentar la taxele poștale ordinare şi taxele de avion.

De la 1 noiembrie 1936 s-au introdus în circulație noi mărci ce aveau mențiunea „Fondul Aviației". De la 1 aprilie 1939 taxele pentru „Timbrul Aviației" au fost incluse în tarifele poștale, dar s-a admis să se aplice separat prin mărci până în luna iulie 1934.

Neaplicarea „Timbrului Aviației" se taxa dublu la destinatar.

4. TC – Timbrul cultural. A fost introdus, la sfârşitul lunii ianuarie 1932, în baza Deciziei Ministeriale privind Monopolul cărților poștale ilustrate. Acest timbru cu valoare nominală de 2 lei trebuia să se aplice pe cărțile poștale ilustrate, ce cădeau sub incidența Legii monopolului cărții poștale ilustrate.

Neaplicarea timbrului cultural se taxa la destinatar cu 3 lei.

5. TFP – Timbru fiscal poștal. S-a aplicat de la 1 noiembrie 1943 pentru a separa taxele fiscale (fosta taxă a fondului aviației), care de la 1 aprilie 1939 fusese inclusă în tarifele poștale. Pentru obiectele de corespondență – scrisori LOCO, scrisori „alte localități", cărți poștale cu răspuns plătit, cărți poștale ilustrate, hârtii de afaceri, timbrul avea valoare de un leu, iar pentru cărți poștale simple şi imprimate – 50 bani. De la 10 mai 1944 valoarea lor s-a dublat.

Taxe nepoştale benevole

În perioada analizată corespondența poștală a fost francată şi cu anumite tipuri de mărci nepoştale, dar numai la dorința expeditorului. În asemenea cazuri de la destinatar nu se mai percepea vreo taxă, dacă asemenea mărci nu erau aplicate. Cele mai cunoscute au fost „timbrul antituberculos" (pus în vânzare la 1 iunie 1931) şi „timbrul pentru sinistrați", aplicat în anii '30.

Tabelul nr. 43. Tarife poştale *19 mai / 1 iunie 1918 - 31 martie 1939*[511] (lei)

	1918* 1 iun.	1920 1 aug.	1922 1 apr.	1922 1 iul.	1926 1 ian.	1927 1 ian.	1929 15 iul.	1930 1 ian.	1931 15 mar.	1932 1 iun.	1937 1 aug.
Scrisori „loco"	0,15	0,30	0,50	1	3	4	4	4	4	4	4
Trepte de greutate	0.15	0,25	0,50	0,50	1	2	2	2	2	2	2
Scrisori „alte localități"	0,15	0,30	0,50	1	3	5	5	6	6	6	6
Trepte de greutate	0,15	0,25	0,50	0,50	1	2	2	2	2	2	2
Cărți poștale simple	0,10	0,20	0,50	0.50	1	2	2	2	2	3	3,50
C.P. cu răspuns plătit	0,20	0,40	1	1	2	4	4	4	4	6	7
Cărți poștale ilustrate	0,10	0,20	0,50	0,50	2	3	3	3	4	3	3,50
Cărți poștale militare	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1
Cărți poștale închise	0,15	0.30	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Imprimate	0,05	0,10	0,20	0,25	0,50	1	1	1	1	1	1
Ziare	0,01	0,03	0,05	0,05	0.10	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
Hârtii de afaceri	0,15	0,50	1	1	3	5	5	5	5	5	5
Trepte de greutate	0,03	0,25	0,50	0,50	0,50	1	1	1	1	1	1
Probe de mărfuri	0,10	0,50	1	1	2	3	3	3	3	3	3
Trepte de greutate	0,05	0,10	0,50	0,50	0,50	1	1	1	1	1	1
Taxa de recomandare	0,25	1	2	2	6	10	10	10	10	10	10
Taxa expres	-	-	-	-	-	-	30	30	30	20	20
Taxa adeverire de primire	0.25	1	3	3	6	10	10	10	10	10	10
Taxa Poste-Restante	-	0,50	2	2	5	10	10	10	10	-	-
Taxa de reclamație (Rec)	0,25	1	3	3	6	10	10	10	10	10	10
Idem (Simple)	0,25	1	3	3	6	10	2	2	2	2	2
Taxa de sărbători legale	-	-	2	2	5	5	5	5	5	5	5
Minim de francare	-	-	1	1	2	2	2	2	2	2	2

Tabelul nr. 44. Tarife poştale *1 aprilie 1939 - 14 august 1945*[512] (lei)

	1939 1 apr.	1941 10 nov.	1941 1 dec.	1942 1 feb.	1942 1 dec.	1943 1 dec.	1944 1 feb.	1944 10 mai
Scrisori „loco"	5	7	9	7	12	15	12	13
A doua treaptă de greutate	2	2		2	15		15	15
Scrisori „alte localități"	7	9	11.50	9	16	21	16	17
A doua treaptă de greutate	2	3		3	15		15	15
Cărți poștale simple	4	5	6.50	5	10	13	10	11
C.P. cu răspuns plătit	7	9		9	20		20	22

Cărți poștale ilustrate	5	6		6	12	15	12	13
Cărți poștale militare	1	2	2	2	3	3	3	3
Imprimate	1,50	2.50	3,50	2,50	4		4	4.50
Ziare	0.25	0.25	0,25	0,25	0,25	0.25	0.25	0,25
Hârtii de afaceri „loco"	5	7		7	12		12	13
Idem „alte localități"	6	8		8	12		12	13
A doua treaptă de greutate	3	4		4	6		6	6
Probe de mărfuri	3	4		4	6		6	6
A doua treaptă de greutate	3	4		4	6		6	6
Taxa de recomandare „loco"	5	7	9.50	7	20	29	20	20
Idem „alte localități"	8	11	14.50	11	20	29	20	20
Taxa expres „loco"	10	13	17	13	30	39	30	30
Idem „alte localități"	15	20	26	20	40	52	40	40
Taxa adeverire de primire	5: 8*	13		13	20		20	20
Taxa Poste-Restante	5	7		7	20		20	20
Taxa de reclamație (Rec)	10	13		13	20		20	20
Idem (Simple)	2	3		3	5		5	5
Minim de francare	2	3		3	5		5	5

Tariful poştal intern, valabil de la 1 iulie 1922 (Detalii)

Pentru o scrisoare simplă adresată fie loco, fie în orice altă localitate din țară, având greutatea până inclusiv 20 grame ..... 1 leu

Pentru fiecare 20 grame sau fracțiune de 20 grame în plus, câte.....0.50 lei

Scrisorile nefrancate se taxează la destinație cu dublul taxelor de francare; iar cele insuficient francate, cu dublul insuficienței, cu minimum insă de ..... 1 leu

Pentru cărțile poștale simple ..... 0.50 lei

Pentru imprimate, de fiecare 50 grame sau fracțiune de 50 grame câte ..... 0.25 lei

Imprimatele se admit până la 2 kilograme greutate.

Trimiterile poştale se pot depune şi înregistra ca recomandate, percepându-se pentru fiecare obiect in parte pe lângă taxele de francare şi un drept fix de ..... 2 lei

Trimiterile recomandate se pot depune şi cu aviz de primire, percepându-se, pe lângă taxele respective de francare si recomandare pentru fiecare obiect în parte, şi un drept fix de ..... 3 lei

Corespondența poştală simplă şi recomandată, mandatele, mesageriile,

precum şi corespondența telegrafică adresată poste-restante, se supune la înmânare pentru fiecare obiect în parte, la un drept fix de ..... 2 lei

Costul cartonului mandat în care se cuprinde şi plata la domiciliu ... 1 leu

Taxa pe valoare a mandatelor poştale se fixează astfel:

a) Pentru mandatele până la 100 lei, de fiecare 25 lei sau fracțiune de 25 lei câte ..... 0.50 lei

b) Pentru mandatele mai mari de 100 lei, inclusiv 1.000 lei, afară de taxa de 2 lei, cuvenită pentru prima sută de lei, se percepe de fiecare 100 de lei sau fracțiune de 100 lei câte ..... 1 leu

c) Pentru mandatele mai mari de 1000 lei, inclusiv 10000 lei, afară de taxa de 11 lei, cuvenită pentru prima mie de lei, se percepe de fiecare 1000 lei sau fracțiune de 1000 lei câte ..... 5 lei

Pentru mandatele expediate prin telegraf, pe lângă taxele poştale precedente, se mai percepe:

Costul formularului de telegramă- mandat ..... 0.25 lei

O taxă telegrafică fixă de .....10 lei

Mandatele telegrafice cu indicațiuni eventuale sau completate cu corespondență particulară nu sunt admise.

În serviciul mesageriilor taxele se fixează după greutatea şi valoarea trimiterilor astfel:

Taxele pe greutate.

Pentru pachete, gropuri şi casete de fiecare kilogram sau fracțiune de kilogram câte ..... 3 lei

Pentru scrisori de valoare aceleaşi taxe ca pentru scrisorile recomandate.

Taxele pe valoare.

Pentru pachete, gropuri, casete şi scrisori de valoare până la 1000 lei valoare, de fiecare mie de lei sau fracțiune de mie câte ..... 3 lei

Iar pentru excedent de fiecare mie de lei sau fracțiune de mie câte ....1 leu

Pentru pachetele voluminoase sau fragile taxele pe greutate vor fi sporite cu 50 procente[513].

Suprataxele poştale aeriene interne

La etapa de început a activității serviciului poştal aerian corespondență „prin avion" se accepta doar pentru localitățile, care erau legate direct prin liniile companiilor aviatice. Suprataxele poştale aeriene utilizate au fost:

24 iunie 1926 – Bucureşti-Chişinău – scrisori simple 20 g – 3 lei, iar pentru

scrisorile recomandate – 6 lei.

1 septembrie 1928 – Bucureşti-Chişinău şi Cernăuţi – scrisori 20 g – 5 lei şi pentru trepte de greutate de 20 g, cărţi poştale simple sau ilustrate – 2 lei. Pentru scrisorile recomandate, taxa de recomandare (10 lei) se achita de două ori.

Iunie 1929 – aceleaşi localităţi ca la 1 septembrie 1928:

- scrisori 20 g, cărţi poştale cu răspuns plătit, probe de mărfuri 100 g – 2 lei.

- trepte de greutate la scrisori (20 g), cărţi poştale simple, ilustrate, militare, imprimate - 50 g, ziare şi periodice – 50 g: 1 leu.

- hârtii de afaceri 250 g – 5 lei.

Se adaugă la supratasa poştală aeriană a fiecărui obiect de corespondenţă o taxă de *distribuire cu prima cursă* de 5 lei.

1 iulie 1930 – Idem ca în iunie 1929, dar treptele de greutate de 20 g pentru scrisori – 2 lei. Nu se mai semnalează taxa de *distribuire cu prima cursă*.

Supratasele poştale aeriene interne de la 1 iulie 1930 au fost în vigoare până la 1 martie 1934, când au primit o valoare unică pentru toate obiectele de corespondenţă.

Pentru perioada 7 octombrie 1938 - 31 martie 1940 (?) corespondenţa PAR AVION internă, expediată prin avioanele Companiei „L.A.R.E.S.", a fost scutită de supratasa poştală aeriană[514].

Hazardul face ca pe această notă simbolică, în măsura în care evocă etapele prin care a trecut poşta română în perioada de activitate în Basarabia, să se încheie un capitol al istoriei poştale din această provincie.

Să mai adăugăm, tot ca pe un fapt simbolic, că poşta română şi-a afirmat prezenţa pe teritoriul Basarabiei până în cea din urmă clipă dinaintea sorbirii celui de al doilea pahar al robiei roşii...

Istoria perioadei care începe din acest moment urmează a fi scrisă de acum încolo, în volumul IV al *Retrospectivei poştal-filatelice*, care va include o altă epocă – Poşta sovietică în R.S.S. Moldovenească (28 iunie 1940-iunie 1941, august 1944-1991).

Note

[1] MORARU Anton. - **Istoria românilor din Basarabia şi Transnistria 1812-1993**. Chişinau, 1995. - P. 101.

[2] NOUZILLE Jean. - **Moldova. Istoria tragică a unei regiuni europene**. Editura Prut Internaţional, 2005. - P. 103.

[3] *Ibidem*, p. 102.

[4] *Ibidem*, p. 107.

[5] *Ibidem.*

[6] NISTOR Ion. - **Istoria Basarabiei**. Chisinău, Cartea Moldovenească, 1991. - P. 274.

[7] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 80.

[8] *Ibidem*, p. 81.

[9] *Ibidem.*

[10] NOUZILLE Jean. - **Moldova. Istoria tragică a unei regiuni europene**. Editura Prut Internaţional, 2005. - P. 110.

[11] *Ibidem.*

[12] *Ibidem*, p. 118.

[13] MORARU Anton. - **Istoria romanilor din Basarabia şi Transnistria 1812-1993**. Chişinău. 1995. - P. 157.

[14] *Ibidem.*

[15] *Ibidem*, p. 158.

[16] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**, Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 83.

[17] BOGOS Dimitrie. - **La răspântie, Moldova de la Nistru, 1917-1918.** Chişinău. Ştiinţa, 1998. - P. 95.

[18] MORARU Anton. - **Istoria românilor din Basarabia si Transnistria 1812-1993**. Chişinău. 1995. - P. 173.

[19] *Ibidem*, p. 172.

[20] NISTOR Ion. - **Istoria Basarabiei.** Chisinău. Cartea Moldovenească. 1991. - P. 282.

[21] NOUZILLE Jean. - **Moldova. Istoria tragică a unei regiuni europene**. Editura Prut Internaţional. 2005. - P. 115.

[22] ISCRU G. D. - *Planul dacic care ne-a traversat istoria* // **Dacia magazin**. Bucureşti, 2005, nr. 22, mai-iunie. - P. 7.

[23] OPREA Ion M. - **România şi Imperiul Rus 1900-1924**, Vol. I. Bucureşti, Editura Albatros, 1998. - P. 185.

[24] POŞTARENCU Dinu. - **Poşta Moldovei. File de istorie**. Chişinău, Civitas, 2000. - P. 59-65.

[25] MORARU Anton. - **Istoria românilor din Basarabia si Transnistria 1812-1993**. Chişinău. 1995. - P. 174.

[26] *Ibidem.*

[27] *Ibidem.*

[28] Arhiva Ministerului Afacerilor Externe al României, Fond 71/URSS, anul 1924, vol. 76.

[29] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 85.

[30] Căpitan Gh. V. ANDRONACHI. - **Albumul Basarabiei. În jurul marelui eveniment al Unirii**. Bucureşti, 2000. - P. 181.

[31] MAMINA Ion, SCURTU Ion. - **Guverne şi guvernanţi. 1916-1938**. Bucureşti. Silex, 1996. - P. 23.
[32] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 88.
[33] MORARU Anton. - **Istoria romanilor din Basarabia şi Transnistria 1812-1993**. Chişinău. 1995. - P. 118.
[34] *Ibidem*, p. 179.
[35] NOUZILLE Jean. - **Moldova. Istoria tragică a unei regiuni europene.** Editura Prut Internaţional. 2005. - P. 118.
[36] *Ibidem*.
[37] АНДРИЕШИН Г. - *Почта Украины и почта России: первое размежевание* // **Филателия**, 2002, № 7. - P. 37-39.
[38] **Sfatul Ţării**, 1918, 4 aprilie.
[39] **Dezbaterile Adunării deputaţilor**, nr. 60. Şedinţa din 12 martie 1922. - P. 1071.
[40] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 93.
[41] POPA-LISSEANU G. - **Basarabia. Privire istorică**. Bucureşti. 1924. - P. 44.
[42] BOGOS D. D. - **Basarabia de la 1812 până la 1938**. Chişinău. 1939. - P. 12.
[43] *Declaraţia Sfatului Ţării Republicii Democratice Moldoveneşti* // **Cuvânt Moldovenesc,** 1918, 10 aprilie.
[44] *Idem.*
[45] **Monitorul Oficial**, nr. 60 din 15/28 iunie 1918.
[46] *Idem.*
[47] **Dezbaterile Adunării deputaţilor**, nr. 17. Şedinţa din 25 iunie 1918. - P. 243.
[48] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 97.
[49] *Ibidem.*
[50] *Ibidem.*
[51] *Ibidem.*
[52] **Monitorul Oficial**, nr. 10, 1918, 12/25 aprilie.
[53] **Dezbaterile Adunării Deputaţilor**, nr. 17. Şedinţa din 25 iunie 1918. - P. 241.
[54] GIURGEA Eugeniu. - **Din trecutul şi prezentul Basarabiei**. Bucureşti. 1928. - P. 104.
[55] **Monitorul Oficial**, nr. 10 din 12/25 aprilie 1918.
[56] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 99.
[57] MATEIU Ioan. - *Grajdanii sfintei Rusii* // **România nouă**. 1918, 7 iulie.
[58] *Ibidem*.
[59] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 99.
[60] **Monitorul Oficial**. 1918, nr. 133. 5/18 octombrie.
[61] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 100.
[62] BEZVICONI Gheorghe. - *Un capitol din viaţa instituţiilor Basarabiei de altă dată* // **Viaţa Basarabiei**. 1941, noiembrie-decembrie, nr. 11-12.
[63] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998.** Bucureşti, Editura Semne, 1998. - P. 103.
[64] Biblioteca Academiei Române. Arhiva Istorică, Fond XX, d. 3525. - P. 18.

[65] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 130.
[66] **Monitorul Oficial**, nr. 211, din 12/25 decembrie 1918.
[67] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 130.
[68] MORARU Anton. - **Istoria românilor din Basarabia si Transnistria 1812-1993**. Chişinău. 1995. - P. 179.
[69] **Enciclopedia României**. Vol. 1. Bucureşti, 1938. - P...
[70] GRECU Dan. – *Cenzura română în Basarabia (1918-1944)* // **Meridian Filatelic**. 1997, nr. 3. - P. 22; MARINESCU Călin. - *Serviciul poştal român în Basarabia 1919-1940 şi 1941-1944* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 7. - P. 7-18.
[71] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. -P. 131.
[72] *Ibidem.*
[73] **Monitorul Oficial**, nr. 211 din 12/25 decembrie 1918.
[74] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 131.
[75] *Ibidem*, p. 137-138.
[76] STANCOV D. - **Acţiunea subversivă sovietică. Propaganda, alarmismul, defetismul. Constatări şi învăţăminte**. Bucureşti, 1931. - P. 37.
[77] **Sfatul Ţării**, 1919, 9 noiembrie.
[78] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 131.
[79] *Ibidem*, p. 133.
[80] MAMINA Ion, SCURTU Ion. - **Guverne si guvernanţi. 1916-1938**. Bucureşti. Silex, 1996. - P. 36.
[81] *Ibidem.*
[82] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. -P. 133.
[83] MAMINA Ion, SCURTU Ion - **Guverne si guvernanţi. 1916-1938**. Bucureşti. Silex, 1996. - P. 37.
[84] **Monitorul Oficial**, nr. 7 din 9 aprilie 1920.
[85] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 134.
[86] **Sfatul Ţării**, 1920, 31 mai.
[87] MAMINA Ion, SCURTU Ion. - **Guverne si guvernanţi. 1916-1938**. Bucureşti. Silex, 1996. - P. 37.
[88] *Ibidem*, p. 39.
[89] *Ibidem*, p. 42.
[90] *Ibidem*, p. 43.
[91] *Ibidem.*
[92] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 137.
[93] *Ibidem.*
[94] *Ibidem*, p. 138.
[95] Ing. MARINESCU Călin. - **Oficiile, agenţiile şi gările poştale româneşti 1850-1950**, Bucureşti, 1999. - P. 29-30.

[96] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 155.
[97] *Ibidem*.
[98] MAMINA Ion, SCURTU Ion. - **Guverne si guvernanţi. 1916-1938**. Bucureşti. Silex, 1996. - P. 56.
[99] *Ibidem*, p. 58.
[100] **Monitorul Oficial**, 1941, 22 iunie.
[101] **Ţara**, 1992, 23 iunie.
[102] MORARU Anton. - **Istoria românilor din Basarabia şi Transnistria 1812-1993**. Chişinău. 1995. - P. 360.
[103] NOUZILLE Jean. - **Moldova. Istoria tragică a unei regiuni europene**. Editura Prut Internaţional. 2005. - P. 173.
[104] MORARU Anton. - **Istoria românilor din Basarabia şi Transnistria 1812-1993**. Chişinău. 1995. - P. 367.
[105] GRECU Dan-Simion. - *Armata română în timpul campaniei din Bucovina de Nord şi Basarabia (iulie 1941)* // **Meridian Filatelic**. 1999, nr. 5-6 (16-17). - P. 24-29.
[106] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 234.
[107] *Ibidem*, p. 236.
[108] *Ibidem*.
[109] *Ibidem*.
[110] *Ibidem*.
[111] Arhiva Ministerului Apărării Naţionale, Fond Microfilme, rola f. 11, cadrul 19.
[112] POŞTARENCU Dinu – **Poşta Moldovei. File de istorie**. Chişinău, Civitas, 2000. - P. 58.
[113] GRECU Dan. – *Începuturile poştei române în Basarabia* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 3 (8). - P. 1.
[114] MARINESCU Călin. - *Serviciul postal român în Basarabia. 1919-1940 şi 1941-1944* // **Meridian filatelic**, 1998, nr. 2 (7). - P. 6.
[115] GRECU Dan. – *Începuturile poştei române în Basarabia* // **Meridian Filatelic**, 1998, nr. 3 (8). - P. 1.
[116] În această ordine de idei a se vedea structura nominală a diriginţilor unităţilor poştale din Basarabia în: CIOBANU Constantin, GODOROZEA Maria. - **Retrospectivă poştal-filatelică. Poşta rusă în Basarabia. 1858-1917**, p. ...
[117] GRECU Dan. – *Începuturile poştei române în Basarabia* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 3 (8). - P. 6.
[118] GRECU Dan. – *Începuturile poştei române în Basarabia* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 3 (8). - P. 1.
[119] *Ibidem*.
[120] IORDACHE Marin. - *Ştampile poştale militare* // **Filatelia**. 1995, nr. 7-8. - P. 20.
[121] BELL Robert. - **Romanian Postal History Bulletin**. 1990. nr. 2. - P. 3.
[122] GRECU Dan. - *Începuturile poştei române în Basarabia* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 3 (8). - P. 1.
[123] *Ibidem,* p. 6.
[124] GRECU Dan. - *Aspecte privind introducerea ştampilelor poştale româneşti în Basarabia* // **Filatelia**, 1994, nr. 7-8. - P. 4.
[125] Ing. POPOVICI Mihail, dr. NEAGA Valeriu S. - *Contribuţii la marcofilia basarabeană (1918-1943)* // **Buletinul informativ al SRFTM**. 1992, nr. 3-4. - P. 14.

[126] GRECU Dan. - *Aspecte privind introducerea ştampilelor poştale româneşti în Basarabia* // **Filatelia**. 1994, nr. 7-8. - P. 5.
[127] *Ibidem.*
[128] FRUNTAŞU Iulian. - **O istorie etnopolitică a Basarabiei 1812-2002**. Chişinău, Cartier istoric, 2002. - P. 138.
[129] BELL Robert .- **Romanian Postal History Bulletin**. 1990, nr. 2. - P. 3.
[130] *Ibidem,* p. 2.
[131] **Romanian Postal History Bulletin**. 1991, nr. 1, vol. 2. - P. 19.
[132] ANDRIEŞ-TABAC Silviu. - *Sigilii din epoca Republicii Democratice Moldoveneşti (1917-1918)* // **Pergament. Anuarul Arhivelor Republicii Moldova 1999**. Chişinău, 2001. - P. 291.
[133] *Ibidem.*
[134] *Ibidem.*
[135] GRECU Dan. - *Aspecte privind introducerea ştampilelor poştale româneşti în Basarabia* // **Filatelia**, 1994, nr. 7-8. - P. 5.
[136] POŞTARENCU Dinu. - **Poşta Moldovei. File de istorie**. Chişinău, Civitas, 2000. - P. 68.
[137] **Buletinul P.T.T**. 1941, nr. 12-17. - P. 502.
[138] POŞTARENCU Dinu. - **Chişinăul în 1941**. Chişinău, 1996. - P. 39.
[139] **Buletinul P.T.T**., 1941, nr. 12-17. - P. 502.
[140] CIOBANU Constantin, GODOROZEA Maria. - **Retrospectivă poştal-filatelică. Vol. II. Poşta rusă în Basarabia 1858-1917**. Chişinău, 2008. - P. 96-98.
[141] ЛУЧНИК Н. - *Железнодорожная почта России* // **Советский коллекционер**. 1974, nr. 11. - С. 46.
[142] *Ibidem*, p. 47.
[143] *Ibidem*, p. 45
[144] *Ibidem*, p. 52.
[145] Arhiva C.F.R., 1 decembrie 1922, nr. 13. - P. 194.
[146] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 153.
[147] *Ibidem*, p. 154.
[148] *Ibidem.*
[149] *Ibidem.*
[150] *Ibidem.*
[151] FRUNTAŞU Iulian. - **O istorie etnopolitică a Basarabiei 1812-2002**. Chişinău. Cartier istoric, 2002. - P. 132.
[152] Ing. MARINESCU Călin. - **Poşta ambulantă feroviară în România 1869-1994**. Bucureşti, 1995. - P. 93.
[153] *Ibidem*, p. 133.
[154] *Ibidem*, p. 134.
[155] *Ibidem*, p. 161.
[156] *Ibidem*, p. 163-164.
[157] MAMINA Ion, SCURTU Ion. - **Guverne si guvernanţi. 1916-1938**. Bucureşti, Silex, 1996. - P. 52.
[158] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 155.
[159] NOUZILLE Jean. - **Moldova. Istoria tragică a unei regiuni europene**. Editura Prut Internaţional. 2005. - P. 169.

[160] Ing. MARINESCU Călin. - **Poşta ambulantă feroviară în România 1869-1994**. Bucureşti, 1995. - P. 204.
[161] POPESCU Răzvan Radu. - *Poşta ambulantă (feroviară) română din Basarabia şi Bucovina de Nord* // **Filatelia**. 1992, nr. 4. - P. 2.
[162] *Prima poştă aeriană* // **Filatelia**. 1961, nr. 4. - P. 4-5.
[163] *История воздухоплавания в новом каталоге* // **Филателия**. 2002, № 1. - С. 46.
[164] *Idem*.
[165] **Sieger-Zeppelinpost-Katalog**, 24, Auflage, Germania. Acest catalog include date despre toate ştampilele şi ştemplurile, utilizate la prelucrarea corespondenţei nu numai în Germania, dar şi în alte state, unde au existat dirijabile. Sunt descrise toate tipurile cunoscute de trimiteri poştale, se conţin date despre corespondenţa, luată la bord şi paraşutată în localităţile, unde nu au avut loc staţionări. Sunt date şi orarele de circulaţie ale dirijabilelor, separate pe ani. Un capitol aparte îl constituie mărcile speciale, editate pentru poşta transportată prin dirijabile.

De asemenea, sunt descrise şi corespondenţele, expediate din alte ţări pentru a fi transportate în continuare cu dirijabilele. Menţionăm, că o bună parte din corespondenţa, expediată cu dirijabilele, avea destinaţia America de Nord şi cea de Sud.

[166] DRAGOMIR K. - *1872-1972 Centenare* // **Îndrumarul filatelistului**. Bucureşti, 1972. - P. 81.
[167] **Филателия СССР**. 1982, Nr. 11. - P. 62.
[168] POPOVICI M. - *Primul deceniu de activitate aeropoştală în România (1920-1930)* // **Îndrumarul filatelistului**. Bucureşti, 1972. - P. 67.
[169] MARINESCU Călin. - *Poşta aeriană în România (1919-1922)* // **Filatelia**. 1990, nr. 4. - P. 2.
[170] *Ibidem*.
[171] *Ibidem*.
[172] *Ibidem*, p. 3.
[173] *Ibidem*.
[174] *Ibidem*.
[175] *Ibidem*.
[176] *Ibidem*.
[177] *Ibidem*.
[178] *Ibidem*.
[179] La 1 ianuarie 1925 C.F.R.N.A. şi-a schimbat numele, aceasta devenind Compania Internaţională de Navigaţie Aeriană (C.I.D.N.A.).
[180] POPOVICI M. - *Primul deceniu de activitate aeropoştală în România (1920-1930)* // **Îndrumarul filatelistului**. Bucureşti, 1972. - P. 68.
[181] *Ibidem*.
[182] Ing. POPOVICI Mihail. - *Începuturile poştei aeriene în România* // **Filatelia**. 1970, nr. 6. - P. 8-9.
[183] POPOVICI M. - *Primul deceniu de activitate aeropoştală în România (1920-1930)* // **Îndrumarul filatelistului**. Bucureşti, 1972. - P. 71.
[184] *Ibidem*.
[185] Ing. MARINESCU Călin - **Poşta aeriană în România 1916-1993**. Bucureşti, 1994. - P. 75.
[186] *Ibidem*, p. 76.
[187] BARTOC Alexandru. - *75 de ani de la inaugurarea primelor linii aeriene naţionale* // **Catalog „Aeromfila 2001"**. Bucureşti, 2001. - P. 19.
[188] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la**

începuturi până în 1998. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 156.
[189] MARINESCU Călin. - **Poşta aeriană în România 1916-1993**. Bucureşti, 1994. - P. 77.
[190] *Ibidem*, p. 77-78.
[191] POPOVICI M. - *Primul deceniu de activitate aeropoştală în România (1920-1930)* // **Îndrumarul filatelistului**. 1972, Bucureşti. - P. 72.
[192] *Ibidem*.
[193] Ing. BARTOC Alexandru Dan. - *75 de ani de la inaugurarea primelor linii aeriene naţionale* // **Catalog Expoziţia bilaterală „Aeromfila 2001"**. 2001. - P. 19.
[194] *Ibidem*.
[195] *Ibidem*.
[196] *Ibidem*.
[197] BARTOC Alexandru Dan. - *50 de ani de activitate TAROM, reflectată în filatelia românească* // **Catalog „Expoziţia internaţională „Aeromfila 2004"**. Bucureşti, 2004. - P. 14.
[198] Ing. BARTOC Alexandru Dan. - *75 de ani de la inaugurarea primelor linii aeriene naţionale* // **Catalog Expoziţia bilaterală „Aeromfila 2001"**. 2001. - P. 20.
[199] Ing. BARTOC Alexandru Dan. - *75 de ani de la inaugurarea primelor linii aeriene naţionale* // **Meridian Filatelic**. 2001, nr. 3 (26). - P. 8-9.
[200] POPOVICI M. - *Primul deceniu de activitate aeropoştală în România (1920-1930)* // **Îndrumarul filatelistului**. 1972, Bucureşti. - P. 73.
[201] Ing. BARTOC Alexandru Dan. - *75 de ani de la inaugurarea primelor linii aeriene naţionale* // **Catalog Expoziţia bilaterală „Aeromfila 2001"**. 2001. - P. 25.
[202] *Ibidem*, p. 23.
[203] Ing. MARINESCU Călin. - **Evoluţia tarifelor poştale şi a taxelor pentru obiectele de corespondenţă în România 1852-1992**. Bucureşti, 1993. - P. 22.
[204] *Ibidem*.
[205] *Ibidem*, p. 79.
[206] *Ibidem*, p. 82.
[207] *Ibidem*, p. 120
[208] *Ibidem*, p. 83.
[209] Liniile Aeriene Române Exploatate de Stat (L.A.R.E.S.).
[210] Ing. MARINESCU Călin. - **Evoluţia tarifelor poştale şi a taxelor pentru obiectele de corespondenţă în România 1852-1992**. Bucureşti, 1993. - P. 88.
[211] Societatea Anonimă Română de Transporturi Aeriene (S.A.R.T.A.).
[212] Ing. MARINESCU Călin. - **Evoluţia tarifelor poştale şi a taxelor pentru obiectele de corespondenţă în România 1852-1992**. Bucureşti, 1993. - P. 91-92, 96-98.
[213] SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998. - P. 156.
[214] COJOCAR Mihai. - *Fondul naţional al aviaţiei* // **Filatelia**. Bucureşti, 1998, nr. 2. - P. 3-5.
[215] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 217-221.
[216] DOGARU Maria - **Din Heraldica României**. Editura JIF, Bucureşti, 1994. - P. 120.
[217] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 218.
[218] *Idem*, p. 219.
[219] *Idem*, p. 631.
[220] *Idem*.
[221] DĂSCĂLESCU Natalia. - **Regiunea Codrilor Basarabiei**. Monografie. Chişinău, Tipografia „Tiparul Moldovenesc, 1936. - P. 43.
[222] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. Editura JIF, Bucureşti, 1994. - P. 121.

[223] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 220.
[224] *Idem*.
[225] *Idem*.
[226] *Idem*.
[227] MARINESCU Călin. - *Serviciul poştal român în Basarabia 1918-1940 şi 1941-1944* // **Meridian filatelic**. 1999, nr. 16-17. - P. 10-14.
[228] *Ibidem*.
[229] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 418.
[230] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. Editura JIF, Bucureşti, 1994. - P. 146.
[231] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 419.
[232] *Idem*, p. 418-422.
[233] *Idem*, p. 674.
[234] *Idem*, p. 674-675.
[235] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. Editura JIF, Bucureşti, 1994. P. 146.
[236] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. -P. 421.
[237] *Idem*, p. 420.
[238] *Idem*.
[239] *Idem*.
[240] *Idem*, p. 421.
[241] MARINESCU Călin. - *Serviciul poştal român în Basarabia 1918-1940 şi 1941-1944* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 5 (10). - P. 8.
[242] *Ibidem*, p. 7.
[243] *Ibidem*, p. 9.
[244] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 54.
[245] *Idem*.
[246] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. Editura JIF, Bucureşti, 1994. - P. 101.
[247] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 54.
[248] *Idem*, p. 55.
[249] *Idem*, p. 531.
[250] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. Editura JIF, Bucureşti, 1994. - P. 101.
[251] *Ibidem*, p. 102.
[252] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 57.
[253] *Idem*.
[254] *Idem*, p. 56.
[255] Vezi MARINESCU Călin.- *Serviciul poştal român în Basarabia 1918-1940 şi 1941-1944* // **Meridian Filatelic**. 1999, nr. 3-4 (14-15). - P. 12.
[256] *Ibidem*, p. 13.
[257] *Ibidem*, 1998, nr. 2 (7), p. 7.
[258] Vezi GRECU Dan. - *Începuturile poştei române în Basarabia* // **Meridian Filatelic**, 1998, nr. 8. - P. 6.
[259] Ing. POPOVICI Mihail, dr. NEAGA Valeriu S. - *Contribuţii la marcofilia basarabeană (1918-1943)* // **Buletinul informativ al SRFTM**. 1992, nr. 3-4.
[260] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 324.
[261] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. Editura JIF, Bucureşti, 1994. - P. 134.
[262] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 327-328.
[263] *Idem*, p. 325.
[264] DĂSCĂLESCU Natalia. - **Regiunea Codrilor Basarabiei.** Monografie. Chişinău, Tipografia „Tiparul Moldovenesc", 1936. - P. 43.
[265] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 649-650.
[266] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. Editura JIF, Bucureşti, 1994. - P. 134.
[267] *Ibidem*.
[268] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 324-328.
[269] *Idem*, p. 327.
[270] *Idem*.
[271] *Idem*.
[272] *Idem*.
[273] MARINESCU Călin. - *Serviciul poştal român în Basarabia 1918-1940 şi 1941-1944* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 1-2 (12-13). - P. 5.
[274] *Ibidem*.
[275] *Ibidem*, p. 4-6.
[276] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 263.
[277] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. Editura JIF, Bucureşti, 1994. - P. 127.
[278] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 264.
[279] *Idem*.
[280] *Idem*, p. 267-268.
[281] *Idem*, p. 263-264.
[282] DĂSCĂLESCU Natalia. - **Regiunea Codrilor Basarabiei.** Monografie. Chişinău, Tipografia „Tiparul Moldovenesc", 1936. - P. 42.
[283] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 598- 600.
[284] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. Editura JIF, Bucureşti, 1994. - P. 127.
[285] *Ibidem*.
[286] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 266.
[287] *Idem*.
[288] *Idem*.
[289] *Idem*, p. 266-267.
[290] MARINESCU Călin. - *Serviciul poştal român în Basarabia 1918-1940 şi 1941-1944* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 2 (7). - P. 6.
[291] *Ibidem*, p. 7.
[292] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 267.
[293] MARINESCU Călin. - *Serviciul poştal român în Basarabia 1918-1940 şi 1941-1944* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 2 (7). - P. 8-9.
[294] *Ibidem*, p. 7.
[295] *Ibidem*, p. 6.
[296] *Ibidem*, p. 7.
[297] POPESCU Răzvan Radu. - *Poşta ambulantă (feroviară) română din Basarabia şi Bucovina de Nord* // **Filatelia**. Bucureşti, 1992, nr. 4. - P. 3.
[298] MARINESCU Călin. - *Serviciul poştal român în Basarabia 1918-1940 şi 1941-1944* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 2 (7). - P. 7.
[299] *Ibidem*, p. 17.
[300] GRECU Dan. - *Începuturile poştei române în Basarabia* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 3 (8). - P. 6.
[301] MARINESCU Călin. - *Serviciul poştal român în Basarabia 1918-1940 şi 1941-1944* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 2 (7). - P. 8; **Almanah Filatelic**. Bucureşti,1979. - P. 33.
[302] MARINESCU Călin. - *Serviciul poştal român în Basarabia 1918-1940 şi 1941-1944* //

Meridian Filatelic. 1998, nr. 2 (7). - P. 8.
[303] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 463.
[304] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. Editura JIF, Bucureşti, 1994. - P. 151.
[305] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 466-467.
[306] *Idem*, p. 464.
[307] *Idem*, p. 466.
[308] DOGARU Maria - **Din Heraldica României**. JIF, Bucureşti, 1994. - P. 151-152.
[309] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 467.
[310] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. JIF, Bucureşti, 1994. - P. 152.
[311] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 467.
[312] *Idem*, p. 466.
[313] *Idem*.
[314] *Idem*.
[315] *Idem*.
[316] MARINESCU Călin. - *Serviciul poştal român în Basarabia 1918-1940 şi 1941-1944* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 3 (8). -P. 9-12.
[317] *Ibidem*, p. 11.
[318] *Ibidem*, p. 9.
[319] *Ibidem*, p. 10.
[320] *Ibidem*, p. 12.
[321] *Ibidem*, p. 10.
[322] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 98.
[323] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. JIF, Bucureşti, 1994. - P. 105.
[324] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 99.
[325] DĂSCĂLESCU Natalia. - **Regiunea Codrilor Basarabiei**. Monografie. Chişinău, Tipografia „Tiparul Moldovenesc", 1936. - P. 44.
[326] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938, p. 588.
[327] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. Editura JIF, Bucureşti, 1994. - P. 106.
[328] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 100.
[329] *Idem*.
[330] *Idem*.
[331] MARINESCU Călin. - *Serviciul poştal român în Basarabia 1918-1940 şi 1941-1944* // **Meridian Filatelic.** 1998, nr. 6 (11). - P. 10-11.
[332] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 100.
[333] MARINESCU Călin. - *Serviciul poştal român în Basarabia 1918-1940 şi 1941-1944* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 6 (11). - P. 10.
[334] *Ibidem*, 1998, nr. 3 (8). - P. 9.
[335] *Ibidem*
[336] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 133.
[337] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. JIF, Bucureşti, 1994. - P. 110.
[338] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 137.
[339] *Idem*, p. 597.
[340] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. JIF, Bucureşti, 1994. - P. 110.
[341] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 136-137.
[342] *Idem*, p. 138.
[343] *Idem*, p. 136.
[344] *Idem*.

[345] *Idem*.
[346] *Idem*, p. 135.
[347] MARINESCU Călin. - *Serviciul poştal român în Basarabia 1918-1940 şi 1941-1944* // **Meridian Filatelic**. 1999, nr. 1-2 (12-13). - P. 24-27.
[348] *Ibidem,* p. 24.
[349] *Ibidem*, p. 24-29.
[350] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 350.
[351] *Idem*, p. 249-250.
[352] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. Editura JIF, Bucureşti, 1994. - P. 125.
[353] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 249.
[354] *Idem*, p. 250.
[355] *Idem*, p. 251.
[356] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. Editura JIF, Bucureşti, 1994. - P. 125.
[357] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 251.
[358] DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. Editura JIF, Bucureşti, 1994. - P. 126.
[359] *Ibidem*.
[360] *Ibidem*.
[361] *Ibidem*.
[362] **Enciclopedia României**. Bucureşti, 1938. - P. 262.
[363] *Idem*.
[364] *Idem*.
[365] *Idem*.
[366] *Idem*.
[367] MARINESCU Călin. - *Serviciul poştal român în Basarabia 1918-1940 şi 1941-1944* // **Meridian Filatelic**. 1999, nr. 5-6 (16-17). - P. 10.
[368] *Ibidem*, p. 10-12.
[369] Ing. MARINESCU Călin. – **Cenzura poştală militară română 1914-1940**. Bucureşti, 2004. - P. 3.
[370] GRECU Dan. – *Cenzura română în Basarabia 1918-1944* // **Meridian Filatelic**, 1997, nr. 3. - P. 22; GRECU Dan – *Începuturile poştei române în Basarabia* // **Meridian Filatelic**, 1998, nr. 3 (8). - P. 1.
[371] Ing. MARINESCU Călin – **Cenzura poştală militară română 1914-1940**. Bucureşti, 2004. - P. 63.
[372] ЯНУКОВСКИЙ И. – **Психологическое состояние русских войск на Румынском фронте в конце 1917 года**. Сведловск, 1982. - С. 103.
[373] ИВАНОВ Владимир. – **Эволюция событий в предреволюционные времена, их влияние на экономику России**. Москва, 1957. С. 236.
[374] Ing. MARINESCU Călin. – **Cenzura poştală militară română 1914-1940**. Bucureşti, 2004. - P. 276.
[375] *Ibidem,* p. 275
[376] *Ibidem,* p. 276-277.
[377] *Ibidem,* p. 63.
[378] *Ibidem,* p. 27-28.
[379] *Ibidem,* p. 28.
[380] *Ibidem,* p. 29.
[381] *Ibidem,* p. 63.
[382] *Ibidem,* p. 74.
[383] *Ibidem,* p. 65-66.
[384] *Ibidem*.

[385] *Ibidem*.
[386] *Ibidem*, p. 67.
[387] *Ibidem*, p. 68.
[388] *Ibidem*.
[389] *Ibidem*.
[390] *Ibidem*.
[391] *Ibidem*.
[392] *Ibidem*.
[393] *Ibidem*, p. 67-68.
[394] *Ibidem*, p. 68.
[395] *Ibidem*.
[396] *Ibidem*, p. 66
[397] *Ibidem*, p. 68.
[398] *Ibidem*, p. 68-69
[399] *Ibidem*.
[400] *Ibidem*.
[401] *Ibidem*, p. 69-70.
[402] *Ibidem*, p. 70.
[403] *Ibidem*, p. 70-71.
[404] *Ibidem*, p. 64.
[405] *Ibidem*, p. 64-65.
[406] *Ibidem*, p. 71.
[407] *Ibidem*.
[408] *Ibidem*, p. 35.
[409] *Ibidem*, p. 72.
[410] *Ibidem*.
[411] *Ibidem*, p. 72-73.
[412] *Ibidem*, p. 73.
[413] *Ibidem*, p.74.
[414] *Ibidem*.
[415] *Ibidem*.
[416] *Ibidem*, p. 342-343.
[417] *Ibidem*, p. 343.
[418] *Ibidem*, p. 66.
[419] *Ibidem*, p. 341-342.
[420] *Ibidem*.
[421] *Ibidem*, p. 337.
[422] *Ibidem*.
[423] *Ibidem*, p. 337-338.
[424] *Ibidem*.
[425] *Ibidem*, p. 338.
[426] *Ibidem*, p. 338-339.
[427] *Ibidem*, p. 339-340.
[428] *Ibidem*, p. 340.
[429] *Ibidem*.
[430] *Ibidem*.
[431] *Ibidem*, p. 341.
[432] *Ibidem*, p. 67.
[433] *Ibidem*, p. 75.
[434] *Ibidem*, p. 342.
[435] *Ibidem*, p. 67.

[436] *Ibidem*, p. 75.
[437] *Ibidem*, p. 194.
[438] *Ibidem*, p. 195.
[439] *Ibidem*, p. 199.
[440] GRECU Dan. - *Cenzura română în Basarabia 1918-1944. Partea a II- completare* // **Meridian Filatelic**. 1997, nr. 3. - P. 22.
[441] *Ibidem*, 1998, nr. 1(6), p. 13.
[442] MĂRINESCU Călin. - *Serviciul postal român în Basarabia 1919-1940 şi 1941-1944* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 2 (7). - P. 7.
[443] COTOLAN Gheorghe. - *Cenzura internă în România anilor 1941-45* // **Curier filatelic**. 1993, iulie, nr. 40. - P. 10.
[444] *Ibidem*, p. 11.
[445] MARINESCU Călin. - **Cenzura poştală militară în România 1940 – 1946**. Bucureşti, 2002. - P. 10.
[446] *Ibidem*, p. 26.
[447] *Ibidem*, p. 65.
[448] *Ibidem*, p. 26.
[449] SCHERRER Horst. - *Ştampile de cenzură utilizate în Basarabia (1941-1944)* // **Meridian Filatelic**. 2001, nr. 24. - P. 15.
[450] GRECU Dan. - *Cenzura română în Basarabia (1918-1944)* // **Meridian Filatelic**. 1997, nr. 3. - P. 21-27.
[451] **Romanian Philatelic History Bulletin**. SUA. 1992, Nr. 2-3.
[452] MARINESCU Călin. - **Cenzura poştală militară în România 1940 – 1946**. Bucureşti, 2002. - P. 26-27.
[453] *Ibidem*, p. 30-32.
[454] GRECU Dan. - *Câteva consideraţii privind ştampilele cenzurii române între 1941 – 1946* // **Filatelia**. Bucureşti, 1993, nr. 7-8. - P. 8-9.
[455] GRECU Dan. - *Cenzura română în Basarabia 1918-1944. Partea a II- completare* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 1(6). - P. 13.
[456] *Ibidem*, p. 25-26.
[457] *Ibidem*, p. 14-15.
[458] *Ibidem*, p. 13.
[459] *Ibidem*, p. 66.
[460] *Ibidem*.
[461] MARINESCU Călin. - *Serviciul poştal român în Basarabia 1918-1940 şi 1941-1944* // **Meridian Filatelic**. 1999, nr. 5-6 (16-17). - P. 106.
[462] *Ibidem*, p. 34-35.
[463] *Ibidem*.
[464] *Ibidem*, p. 36.
[465] *Ibidem*, p. 35-36.
[466] MARINESCU Călin. - **Cenzura poştală militară română 1940-1946**. Bucureşti, 2002. - P. 37-38.
[467] *Ibidem*, p. 41.
[468] *Ibidem*.
[469] *Ibidem*, p. 44.
[470] *Ibidem*, p. 46.
[471] *Ibidem*.
[472] *Ibidem*.
[473] *Ibidem*, p. 53.
[474] MARINESCU Călin. - *Serviciul poştal român în Basarabia 1918-1940 şi 1941-1944* // **Meridian Filatelic**. 1999, nr. 5-6 (16-17). - P. 13-14.

[475] *Ibidem,* 1998, nr. 1-2 (12-13), p. 4-6.
[476] *Ibidem*, p. 76.
[477] *Ibidem*, p. 10.
[478] *Ibidem*, p. 74.
[479] *Ibidem*, 1999, nr. 5-6 (16-17), p. 10-12.
[480] CIOBANU Constantin, GODOROZEA Maria. – **Retrospectivă poştal-filatelică. Basarabia. Perioada prefilatelică**. Chişinău, 2005.- P. 69.
[481] MAXIM Aurel. – *Poşta sătească din sudul Basarabiei (1858-1859)* // **Filatelistul feroviar**. 2006, nr. 42 (1), februarie.
[482] Ing. POPOVICI Mihail şi dr. NEAGA Valeriu S. - **Buletinul informativ al SRFTM**. 1992, nr. 3-4. - P. 21-23.
[483] CIOBANU Constantin, GODOROZEA Maria. – **Marcofilie: Moldova. Catalog. 1925-2003**. Editat de Asociaţia Filateliştilor, Maximafiliştilor şi Cartofiliştilor din Republica Moldova. Chişinău, 2003.
[484] **Curierul Filatelic**. 1999, nr. 101 (martie-aprilie). - P. 4.
[485] COHEN Eduard. - **Contributions à l'étude des esssais des timbres-poste de Roumanie**. Lisabona, Editura A. Moldner, 1945.
[486] **Catalogul mărcilor poştale româneşti 1984**. Vol. 1. Bucureşti, 1985.
[487] **Magazin Filatelic**. 1996, septembrie, nr. 9 (21). - P. 4-5.
[488] BINDER Otto. - *Timbrele interzise ale României* // **Curierul filatelic**. 1996, nr. 71. - P. 6.
[489] MARINESCU Călin. - **Poşta fluvială şi poşta maritimă în România, 1834-1994**. Bucureşti, 1998. - P. 39.
[490] *Ibidem*, p. 45.
[491] *Ibidem*.
[492] *Ibidem*.
[493] *Ibidem*, p. 46.
[494] *Ibidem*.
[495] *Ibidem*, p. 46-47.
[496] *Ibidem*, p. 47.
[497] *Ibidem*, p. 49.
[498] *Ibidem*, p. 50.
[499] *Ibidem*.
[500] *Ibidem*.
[501] *Ibidem*, p. 62-64.
[502] *Ibidem*, p. 49.
[503] A. N.R.M., F. 727, inv. 2, d. 21, f. 241.
[504] *Idem*, f. 245-248v.
[505] *Idem*.
[506] Selecţie din: Ing. MARINESCU Călin. – **Evoluţia tarifelor poştale şi a taxelor pentru obiectele de corespondenţă în România 1852-1992**. Bucureşti, 1993.
[507] *Ibidem*, p. 7-8.
[508] *Ibidem*, p. 8.
[509] *Ibidem*, p. 9.
[510] *Ibidem*, p. 11-12.
[511] *Ibidem*.
[512] *Ibidem*.
[513] **Calendarul cooperatorului 1924**. Chişinău, Tipografia Centralei Uniunilor Cooperatiste, 1923. – P. 15-16.
[514] Ing. MARINESCU Călin. – **Evoluţia tarifelor poştale şi a taxelor pentru obiectele de corespondenţă în România 1852-1992**. Bucureşti, 1993. – P. 11-12.

IX. BREVIAR CRONOLOGIC

27 februarie/12 martie 1917	-	S-a prăbuşit imperiul ţarist absolutist
21 noiembrie 1917	-	Este convocat Sfatul Ţării – organ legislativ central
2 decembrie 1917	-	Sfatul Ţării înfiinţează – ca putere executivă – Sfatul (Consiliul) Directorilor), alcătuit din 9 directorate. Director general al Directoratului Căilor de Comunicaţie, Poştelor, Telegrafelor şi Telefoanelor este numit N. Bosie-Codreanu
15 decembrie 1917	-	Sfatul Ţării proclamă Republica Democratică Moldovenească
24 ianuarie 1918	-	Sfatul Ţării votează declaraţia despre independenţa Republicii Democratice Moldoveneşti
31 ianuarie 1918	-	Sfatul Ţării modifică tarifele poştale, aplicate în Basarabia
27 martie/9 aprilie 1918	-	Sfatul Ţării votează, cu 86 voturi, unirea condiţionată a Basarabiei cu România
27 martie/9 aprilie -27 noiembrie 1918	-	Perioada autonomiei administrative a Basarabiei
Martie 1918	-	În Basarabia se stabilesc 9 judeţe: Bălţi, Cahul, Cetatea Albă, Chişinău, Hotin, Ismail, Orhei, Soroca, Tighina
Aprilie 1918	-	Regele Ferdinand I semnează Legea prin care se confirmă unirea Basarabiei cu România
10 mai 1918	-	În Basarabia se extinde, prin decret regal, Legea de organizare a personalului administraţiei poştelor, telegrafelor şi telefoanelor din vechiul regat.
21 iunie 1918	-	Ion Pelivan este numit în fruntea Departamentului Lucrărilor Publice, în care intrau unităţile poştale din teritoriu
30 iunie/13 iulie 1918	-	A fost emis Decretul nr. 1626, prin care Basarabia se menţinea în starea de asediu încă pentru 2 ani, şi care prevedea şi funcţionarea cenzurii poştale militare
1 iulie 1918	-	Serviciul Poştal Român a preluat în subordonarea sa poşta şi telegraful din Basarabia
După 1 iulie 1918	-	S-a reluat legătura poştală cu Austria, Polonia, Serbia, Muntenegru şi Albania
Vara a. 1918	-	S-au reluat cursele regulate de călători, mărfuri şi poştă pe ruta fluvială Galaţi-Chilia
Vara a. 1918	-	La Chişinău a sosit Constantin N. Minescu, reprezentantul Administraţiei Poştale Române, autorul monografiei ***Istoria Poştei Române***, editată în a. 1916
13/26 iulie 1918	-	Începe schimbul de corespondenţă poştală între Basarabia şi restul României
16/29 august 1918	-	S-a reluat schimbul de corespondenţă cu Germania şi Ungaria
1 septembrie 1918	-	S-a restabilit legătura telefonică cu Ungaria
Octombrie 1918	-	S-a reluat schimbul de corespondenţă cu ţările neutre: Elveţia, Danemarca, Olanda, Suedia şi Norvegia
12/25 noiembrie 1918	-	Corespondenţa externă, expediată din Basarabia, este îndreptată la Biroul de cenzură din Iaşi
13 noiembrie 1918	-	În Monitorul Oficial nr. 190 se publică Decretul-Lege Nr. 3370 prin care reglementările poştale româneşti s-au extins şi în Basarabia
27 noiembrie /10 decembrie 1918	-	Sfatul Ţării a acceptat anularea condiţiilor conţinute în Actul Unirii Basarabiei cu România din 27 martie/9 aprilie 1918, adoptând Declaraţia de unire necondiţionată

27 noiembrie 1918	-	Sfatul Țării, îndeplinindu-și misiunea pentru care a fost creat, s-a autodizolvat
24 decembrie 1918	-	Se desființează Comisariatul general, care asigurase conducerea provinciei din momentul declarării independenței
Sf. a. 1918/ înc. a. 1919	-	S-a revăzut schema de organizare a serviciului de cenzură, revenindu-se la centralizarea corespondenței externe din Basarabia la Biroul din București
7/20 februarie 1919	-	S-au admis la expediere scrisori deschise, cărți poștale, ziare, imprimate, probe de mărfuri și hârtii de afaceri pentru Franța, Anglia, Italia, Grecia, Elveția, Spania, Portugalia, Belgia, Olanda, Japonia, China, precum și în toate țările din America și posesiunile acestor țări.
15 mai 1919	-	Birourile poștale ambulante (feroviare), înființate în trenurile ce circulau în Basarabia, au început să folosească ștampile speciale.
15 septembrie 1919	-	S-a reluat schimbul de corespondență cu Cehoslovacia și Austria Germană
16 septembrie 1919	-	S-a reluat schimbul de corespondență cu Polonia
20 noiembrie 1919	-	S-au stabilit relații poștale cu Germania
3 martie 1920	-	Conferința de Pace de la Paris recunoaște oficial unirea Basarabiei cu România
13 martie 1920	-	În România se formează un nou guvern, în fruntea căruia este Alexandru Averescu. Ca urmare se creează Ministerul Comunicațiilor
5 aprilie 1920	-	În nr. 91 al ziarului ***Universul*** se publică dispoziția, în baza căreia se instituie o comisie pentru a studia oportunitatea organizării unei direcții a aviației civile
15 aprilie 1920	-	S-au stabilit relații poștale cu Bulgaria
20 aprilie 1920	-	A fost creată Direcțiunea Aviației Civile
23 aprilie 1920	-	A fost creată Compania Franco-Română de Navigație Aeriană (C.F.R.N.A.)
Iunie 1920	-	Prin Decretul-Lege nr. 2591 și Referatul nr. 2284 din 9 iunie 1920 se creează Ministerul Comunicațiilor
Iunie 1920	-	Este semnalată cursa poștală fluvială **Brăila/Galați-Ismail-Tulcea** și retur
5 august 1920	-	Prin ordinul nr. 15563 autoritățile române ridică cenzura scrisorilor și telegramelor pe tot cuprinsul Basarabiei
25 octombrie 1920	-	Au fost inițiate primele curse aeriene interne cu avioane militare românești pe mai multe itinerare, printre care era și **București-Iași**, iar de aici – **Iași-Chișinău**
28 octombrie 1920	-	La Paris se încheie un tratat privind recunoașterea unirii Basarabiei cu România, semnat de Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia.
Toamna a. 1920	-	Se realizează unificarea monetară, prin retragerea din circulație a leilor emiși de ocupanții germani și a rublelor, care până la acel moment aveau putere de circulație în Basarabia
1 August 1921	-	Vapoarele Navigațiunii Fluviale Române încep să deservească ruta poștală fluvială **Brăila/Galați-Sulina** și retur
1 August 1921	-	Începe să funcționeze ruta poștală fluvială **Brăila/Galați-Vâlcov**
1 August 1921	-	A fost deschisă ruta poștală fluvială **Brăila/Galați-Tulcea-Ismail-Chilia Veche** și retur
August 1921	-	Consiliul de Miniștri al României aprobă executarea lucrărilor de construcție la aeroportul din Chișinău
1922	-	La Chișinău începe să fie editat cotidianul informativ ***Poșta Basarabiei***
26 martie 1923	-	Adunarea Deputaților adoptă Constituția României
17 septembrie 1925	-	La Chișinău se aplică prima ștampilă specială EXPOZIȚIE/15 AUG. - 30 SEP./TÂRG DE MOSTRE

28 septembrie 1925	-	Are loc prima încercare de transportare a corespondenței pe cale aeriană tur-retur pe linia **București-Galați**
Octombrie 1925	-	A fost înființată cursa poștală aeriană **București-Cetatea Albă**
1925	-	Începe campania de construire a drumurilor naționale, județene și comunale, ce legau centrele administrative, precum și centrele economice
20 iunie 1926	-	Direcția Generală a Poștelor și Direcția Aviației Civile semnează o Convenție ce stabilește condițiile de instituire și exploatare a unui serviciu poștal aerian în interiorul țării
24 iunie 1926	-	Are loc deschiderea oficială a liniei aeriene **București-Galați-Chișinău**
29 aprilie 1928	-	La Chișinău se aplică ștampila specială 10 ANI DE LA / ALIPIREA / BASARABIEI / 1918-1928
29 aprilie 1928	-	A apărut prima serie de mărci poștale cu tematica BASARABIA
2 septembrie 1928	-	Poșta Română emite prima serie de mărci pentru poșta aeriană **C. Raiu**, formată din trei valori
28 iulie 1929	-	În Basarabia se formează Regia Autonomă a Poștelor, Telefoanelor și Telegrafelor
4 aprilie 1931	-	În România se creează Fondul Național al Aviației
1 mai 1931-1 aprilie 1942	-	Perioada de utilizare a Timbrului Aviației
1931	-	Apare prima carte poștală românească cu tematică basarabeană
1933	-	Este inaugurată ruta aeriană poștală **Galați-Chișinău-Iași**
15 iunie 1934	-	Este inaugurată ruta aeriană poștală **București-Galați-Chișinău-Cernăuți**, efectuată cu avioanele Societății L.A.R.E.S.
22 iunie 1934	-	La OP Chișinău-1 s-a folosit ștampila specială VIZITAȚI EXPOZIȚIA / EDUCAȚIEI FIZICE / IUNIE-IULIE / 50% REDUCERE C.F.R.
1 iulie 1934	-	Regia Autonomă a Poștelor, Telefoanelor și Telegrafelor este transformată în Direcție a Ministerului Lucrărilor Publice și Comunicațiilor
20 iulie 1935	-	Societatea L.A.R.E.S. a organizat un zbor demonstrativ, cu scopul inaugurării unei linii aviatice pe ruta **București-Galați-Ismail-Cetatea Albă**, care a transportat și corespondență obliterată cu o ștampilă specială
5 august 1935	-	A început să funcționeze ruta poștală aeriană **București-Galați-Ismail-Cetatea Albă** și retur, efectuată de avioanele societății L.A.R.E.S.
1935	-	Se dă în exploatare aeroporturile din Cetatea Albă și Ismail
15 decembrie 1936	-	A fost inaugurată ruta poștală aeriană **București-Galați-Iași-Chișinău** și retur, efectuată cu avioanele Companiei SARTA
1 aprilie 1937	-	Avioanele Societății L.A.R.E.S. au redeschis ruta aeriană **București-Galați-Ismail-Cetatea Albă-Chișinău** și retur
21 iulie 1937	-	Se deschide suplimentar linia poștală aeriană **București-Galați-Chișinău**, deservită de avioanele Societății L.A.R.E.S.
7 octombrie 1938	-	S-a deschis și a funcționat cu titlu experimental ruta aeriană **București-Galați-Ismail-Cetatea Albă-Chișinău** – pentru traficul corespondenței fără suprataxă poștală aeriană
17 aprilie 1939	-	Sunt redeschise de către avioanele Societății L.A.R.E.S. rutele **București-Galați-Ismail-Cetatea Albă**; **București-Galați-Chișinău** și **Sulina-Chilia-Ismail-Galați**, tur-retur
1 septembrie 1939	-	Se declanșează cel de-al Doilea Război Mondial
26 iunie 1940	-	Ultimatumul U.R.S.S. adresat României prin care aceasta a fost impusă să cedeze Uniunii Sovietice Basarabia, Nordul Bucovinei și Ținutul Herța
28 iunie 1940	-	În urma cedării Basarabiei sunt suspendate toate unitățile poștale românești, ce activau în provincie

22 iunie 1941	-	România intră în cel de-al Doilea Război Mondial
26 iunie 1941	-	Prin Ordinul nr. 63352 al Președintelui Consiliului de Miniștri în România se introduce cenzura internă
Iunie 1941	-	A fost înființat Biroul poștal ambulant fluvial **Galați-Vâlcov**
12 iulie 1941	-	Este eliberat orașul Soroca
13 iulie 1941	-	Este desemnat guvernatorul Basarabiei - generalul Constantin Voiculescu
14-15 iulie 1941	-	Este eliberat orașul Chișinău
15 iulie 1941	-	Este eliberat orașul Orhei
20 iulie 1941	-	Este redeschis Oficiul P.T.T. din Chișinău
Iulie 1941	-	Sunt reînființate oficiile P.T.T. din Bălți, Bolgrad, Cahul, Orhei, Soroca, Fălești, Pârlița, Tighina, Reni, Ismail și Chilia Nouă
14 august 1941	-	A fost redeschisă ruta poștală aeriană **București-Iași-Chișinău** și retur
August 1941	-	Începe activitatea birourilor cenzurii poștale din Basarabia
4 septembrie 1941	-	Se adoptă Legea nr. 790, care stipula principiul general de activitate a administrației locale în Basarabia
5 mai 1942	-	Ruta poștală aeriană **București-Iași-Chișinău** a fost prelungită până la **Tiraspol**
28 iulie 1942	-	Ruta poștală aeriană **București-Iași-Chișinău-Tiraspol** a fost prelungită până la **Odesa**
3 mai 1943	-	Au fost reluate cursele poștale aeriene **București-Iași-Chișinău**
19 iunie 1943	-	Prin Decretul-Lege nr. 1716 este legiferată înființarea oficiilor P.T.T. comunale din România, în baza căruia în Basarabia s-au deschis 551 astfel de oficii
15 martie 1944	-	Autoritățile române emit ordinul de evacuare din zonele amenințate de trupele sovietice
15 martie 1944	-	S-au închis Birourile cenzurii poștale din Chișinău, Hotin, Soroca
Martie-aprilie 1944	-	În urma ofensivei sovietice România a evacuat administrația românească din nordul Basarabiei
15 aprilie 1944	-	S-a încheiat activitatea Biroului cenzurii poștale din Bălți
15 iunie 1944	-	Biroul cenzurii poștale Tighina a fost transferat la Comrat, iar cel din Cetatea Albă – la Bairamcea
20 august 1944	-	Trupele sovietice au rupt frontul la Iași și au trecut Prutul
1990	-	În Belgia apare monografia bilingvă, germano-engleză, **Russische Postzensur // Russian postal censoship 1914-1918,** editată de Antoine Speeckaert
2001	-	Poșta Română emite două plicuri și o aerogramă **75 de ani de la inaugurarea primelor linii de navigație aeriană națională București-Galați-Iași/București-Galați-Chișinău** – 24 iunie 1926
2001	-	Poșta Moldovei emite plicul **75 de ani de la inaugurarea primei linii de navigație aeriană națională București-Galați-Chișinău** – 24 iunie 1926

Bibliografie filatelică

ADLER K. - *Addenda to railway postmarks of imperial Russia* // **Rossica**. 1958, Nr. 54 and 55.

Almanahul filatelic 1977. București, 1977.

Almanahul filatelic 1978. București, 1978.

Almanahul filatelic 1979. București, 1979.

Almanah filatelic 1984. București, 1984.

ANTONIU Ion S. - *Cum se călătorea cu poșta, acum un veac* // **Filatelia**. 1958, Nr. 11.

BAILLIE I. L. G. - *Local train marks: "Poezd"* // **Brit. J. Russian Philately**. 1961, Nr. 29.

Ing. BARTOC Alexandru Dan. - *75 de ani de la inaugurarea primelor linii aeriene naționale* // **Catalog Expoziția bilaterală „Aeromfila 2001"**. 2001.

BARTOC Alexandru Dan. - *50 de ani de activitate TAROM, reflectată în filatelia românească* // **Catalog „Expoziția internațională „Aeromfila 2004"**. București, 2004.

Buletinul informativ al SRFTM. 1992, nr. 3-4.

Catalogul mărcilor poștale românești 1984. Vol. 1. București, 1985.

CEBUC Al., MOCANU C. - **Din istoria transporturilor de călători în România**. Editura Științifică, București, 1967.

CIOBANU Constantin, GODOROZEA Maria. – **Marcofilie: Moldova. Catalog. 1925-2003**. Asociația Filateliștilor, Maximafiliștilor și Cartofiliștilor din Republica Moldova. Chișinău, 2003.

CHIRIȚESCU Mihai. - *1917: Irkutsk – Iași* // **Filatelia**. 1983, nr. 5.

COJOCAR Mihai. - *Fondul național al aviației* // **Filatelia**. București, 1998, nr. 2.

COTOLAN Gheorghe. - *Cenzura internă în România anilor 1941-45* // **Curier filatelic**. 1993, iulie, nr. 40.

CRONIN A. - *More about travelling post* // **Brit. J. Russian Philately**. 1952, Nr. 10.

CRONIN Andrew. - *Matters Moldavian* // **Romanian Philatelic History Bulletin**.

CSERNI Gheorghe. - *Cenzura poştală în România (1913 – 1950). Catalog* // **Filatelia**. 1995, nr. 11.

DĂNESCU Marcel. - **Filatelia de la A la Z**. Sport-Turism, Bucureşti, 1987.

DEMETER Dan-Traian. – *Ştampile de cenzură din Basarabia, Bucovina şi Transnistria nesemnalate până în prezent* // **Filatelia**. 2000, nr. 6.

DRAGOMIR Kiriac, SURPĂŢEANU Aurel - **Catalogul mărcilor poştale româneşti**. Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1974.

DRAGOMIR Silviu. - *Military Censor Markings* // **Romanian Philatelic Studies.** SUA, 1983, nr. 1

EMINET Roland. - **Drumurile din patria noastră de-a lungul vremurilor.** SRSC. Bucureşti, 1959.

Filatelia. Bucureşti, 1955 - 2004.

Îndrumarul filatelistului. Bucureşti, 1968.

GRALLERT Wolfram, GRUSCHKE Waldemar. - **Lexicon Philatelie**. Ed. a II, Transpress Verlag, Berlin, 1974.

GRECU Dan. - *Romanian censor markings in Bessarabia 1918-1944* // **Romanian Philatelic History Bulletin**. 1993, nr. 2 (11).

GRECU Dan. - *Câteva consideraţii privind ştampilele cenzurii române între 1941 – 1946* // **Filatelia**. Bucureşti, 1993, nr. 7-8.

GRECU Dan. - *Aspecte privind introducerea ştampilelor poştale româneşti în Basarabia* // **Filatelia**. 1994, nr. 7-8.

GRECU Dan. - *Cenzura română în Basarabia 1918-1944. Partea a II- completare* // **Meridian Filatelic**. 1997, nr. 3.

GRECU Dan. - *Începuturile poştei române în Basarabia* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 8.

GRECU Dan-Simion. - *Armata română în timpul campaniei din Bucovina de Nord şi Basarabia (iulie 1941)* // **Meridian Filatelic**. 1999, nr. 5-6 (16-17).

GRECU Dan. – *Începuturile poştei române în Basarabia* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 3 (8).

GRECU Dan. - *Cenzura română în Basarabia 1918-1944. Partea a II- completare* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 1(6).

GRECU Dan. - *Cenzura română în Basarabia* // **Meridian Filatelic**. 1997, nr. 3; 1998, nr. 1.

GROSS O., GRYZEWSKI K. - **Incursiune în lumea timbrelor**. Editura Albatros, Bucureşti, 1983.

KIRALY Francisc. - *Cenzurile româneşti din perioada 1919-1921 pe teritoriul Transilvaniei şi Basarabiei* // **Curierul Filatelic**. 1994, nr. 53.

KRASSOWSKY A. - **„Mute" cancellation of World War I**. London. B. J. R. F. 1954-1955, Nr. 13-21.

Ing. MARINESCU Călin. – **Evoluţia tarifelor poştale şi a taxelor pentru obiectele de corespondenţă în România 1852-1992**. Bucureşti, 1993.

MARINESCU Călin. - **Poşta aeriană în România 1916-1993**. Bucureşti, 1994.

Ing. MARINESCU Călin. - **Poşta ambulantă feroviară în România 1869-1994**. Bucureşti, 1995.

Ing. MARINESCU Călin. - **Poşta fluvială şi poşta maritimă în România, 1834-1994**. Bucureşti, 1998.

Ing. MARINESCU Călin. - *Serviciul postal român în Basarabia. 1919-1940 şi 1941-1944* // **Meridian filatelic**. 1998, nr. 2(7).

Ing. MARINESCU Călin. - **Oficiile, agenţiile şi gările poştale româneşti 1850-1950**. Bucureşti, 1999.

MARINESCU Călin. - **Cenzura poştală militară în România 1940-1946**. Bucureşti, 2002.

Ing. MARINESCU Călin. – **Cenzura poştală militară română 1914-1940**. Bucureşti, 2004.

MARINESCU Călin. - *The Censorship of Romanian Internal Mail 1941-45* // **Romanian Postal History Bulletin**. SUA, 1992, nr. 8-9.

POPESCU Răzvan Radu. - *Poşta ambulantă (feroviară) română din Basarabia şi Bucovina de Nord* // **Filatelia**. 1992, nr. 4.

POPOVICI M. - *Primul deceniu de activitate aeropoştală în România (1920-1930)* // **Îndrumarul filatelistului**. Bucureşti, 1972.

POPOVICI Mihail.- *Imagini din Basarabia pe întreguri poştale româneşti* // **Buletin informativ al SRFTM.** Bucureşti, 1993, nr. 3.

POPOVICI Mihail, NEAGA Valeriu S. - *Contribuţii la marcofilia basarabeană (1918-1943)* // **Meridian Filatelic**. 1998, nr. 8.

POŞTARENCU Dinu. - **Poşta Moldovei. File de istorie**. Chişinău, Civitas, 2000.

Romanian Philatelic Studies, 1980-1999.

SCHERRER Horst. - *Ştampile de cenzură utilizate în Basarabia (1941-1944)* // **Meridian Filatelic**. 2001, nr. 24.

SPEECKAERT A. - **Russische Postzensur / Russian Postal Censorship / 1914-1918**. Koninklijke Postzegelveteniging van het Land van Waas, Nikolaas, Belgia, 1990. (Ediţie bilingvă, germano-engleză).

SPINEANU Cornel, MORGENSTERN Ernest, FLORESCU George. - **Studii de filatelie**. Editura Transporturilor şi Telecomunicaţiilor, Bucureşti, 1965.

STĂNCULESCU Mircea - *The reprints of the First Romanian Postage Stamps* // **The American Philatelist**. 1979, mai, Vol. 93, nr. 5.St.

SUTTON R. J. - **The Stamp Collectar's Encyclopedia**. New York, 1975.

SURJICOV Vsevolod. - **Îndreptar filatelic**. Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972.

TEBEICA Val. - **Călăuza filatelistului**. Editura Tineretului, Bucureşti, 1957.

The London Philatelist. 1976 – 1989.

TELEGUŢ-THIELK Mircea. - **Postzensuren in Rumanien 1913-1950** (Catalog). Ediţia II-a. Kiel, Germania, 1995.

VAILLE Eugène. - **Histoire du timbre-poste**. Paris, 1947.

WEBERSINKE Gerhard. - **Michel Sammler-ABC**. München, 1974.

WORTMAN A. H. - *Russia: cover and cancellations 1773-1923* // **The London Philatelist**. 1966, Vol. 75, Nr. 877.

WORTMAN A. H. - *The earliest oval railway cancellation* // **Brit. J. Russian Philately**. 1967, Nr. 40.

ВИНОГРАДОВ А., ГАЛИШНИКОВ Д., ЭПШТЕЙН А. - *Главные полевые почтовые конторы России периода Первой мировой войны* // **Филателия СССР**. 1991, № 2.

ВИНОКУРОВ А. и ЭПШТЕЙН М. – *Военно-полевая почта России в 1914-1918 гг.* // **Russian Field Post in 1914-1918 / Справочник-каталог / Handbook / Catalogue / By Ardalion Vinokurov & Alexander Epstein.** *Москва, 2006.*

Военная энциклопедия. Т. 6, Петербург, 1912 г.

ВОВИН Я. - *Почтовые штемпеля России (1858-1917 гг.)* // **Филателия СССР**. 1971, № 5.

ГАРБУЗОВ В. - *Почтамт на колесах* // **Филателия СССР**. 1981, 10.

КАЛМЫКОВ В. - *Номерные почтовые штемпеля России 1858 – 1905 гг.* // **Советский коллекционер**. 1988, № 26.

КАЛМЫКОВ В. - *Первые номерные почтовые штемпеля гашения* // **Филателия**.1997.

ЛЕВИН А. - *„Немые" гашения России первой мировой войны* // **Советский коллекционер**. 1985, № 23.

ЛЕВИН А. - *„Немые" гашения России первой мировой войны* // **Советский коллекционер.** 1988, № 26.

ЛУЧНИК Н. - *Железнодорожная почта России* // **Советский коллекционер**. 1969, № 7.

Почтово-телеграфный журнал. Санкт-Петерсбург, Петроград, 1888-1919.

Список местных учреждений почтово-телеграфного ведомства. Часть почтовая. Санкт-Петерсбург, Петроград, Издание Главного управдения почт и телеграфов, 1876-1916.

СОКОЛОВ Н. И. - *Перевозка почт по железным дорогам в России* // **Почтово-телеграфный журнал**. 1895, т. 8, № 6, 7.

ШЕДЛИНГ М. - *Перевозка почтовых отправлений по железным дорогам* // **Почтово-телеграфный журнал**. 1916, т. 29, № 5-6.

Bibliografie documentară

ANDRIEŞ-TABAC Silviu. - *Sigilii din epoca Republicii Democratice Moldoveneşti (1917-1918)* // **Pergament, Anuarul Arhivelor Republicii Moldova 1999**. Chişinău, 2001.

Căpitan Gh. V. ANDRONACHI. - **Albumul Basarabiei. În jurul marelui eveniment al Unirii**. Editura Asociaţiei Române pentru Educaţie Democratică, Bucureşti, 2000.

ARIMIA Vasile, ARDELEANU Ion, BOTORAN Constantin. - **Cartea neamului. Marea Unire din 1918. Documente istorice**. Editura Globus, Bucureşti, 1993.

BĂRBULESCU Petre, CLOŞCA Ionel. - Repere de cronologie internaţională 1914-1945, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982.

BERINDEI Dan. - **Epoca Unirii**. Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1979.

BERINDEI Dan. - **România în vremea lui Carol 1. 1866-1876**. Editura Militară, Bucureşti, 1992.

BEZVICONI Gheorghe. - *Un capitol din viaţa instituţiilor Basarabiei de altă dată* // **Viaţa Basarabiei**. 1941, noiembrie-decembrie, nr. 11-12.

BOGOS D. D. - **Basarabia de la 1812 până la 1938**. Chişinău, 1939.

CAMPUS Eliza. - **Din politica externă a României, 1913-1943**. Editura Politică, Bucureşti, 1980.

Dicţionar de istorie veche a României. Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976.

DIAMANDI Sterie. - **Galeria oamenilor politici**. Editura Gesa, 1991.

DOGARU Maria. - **Din Heraldica României**. Editura JIF, Bucureşti, 1994.

DRĂGANU Tudor. - **Începuturile şi dezvoltarea regimului parlamentar in România până în 1916**. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991

Enciclopedia României. Bucureşti, 1938.

Enciclopedia României. Vol. I-IV, Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1939-1943.

FRUNTAŞU Iulian. - **O istorie etnopolitică a Basarabiei 1812-2002**. Chişinău, Cartier istoric, 2002.

GEORGESCU Vlad. - **Istoria românilor**. Editura Humanitas, Bucureşti, 1992.

Istoria României, vol. I-IV, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1960-1964.

KIRIŢESCU Constantin. - **Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919**. Editura Casei Şcoalelor, Bucureşti, vol. III, 1922.

MAMINA Ion, SCURTU Ion. - **Guverne si guvernanţi. 1916-1938**. Bucureşti. Silex, 1996.

MORARU Anton. - **Istoria românilor din Basarabia şi Transnistria 1812-1993**. Chişinau, 1995.

NOUZILLE Jean. - **Moldova. Istoria tragică a unei regiuni europene**. Editura Prut Internaţional, 2005.

NISTOR Ion. - **Istoria Basarabiei**. Chisinău, Cartea Moldovenească, 1991.

O pagină din istoria Basarabiei. Sfatul Ţării (1917-1918). Chişinău, Prut Internaţional, 2004.

OPREA Ion M. - **România şi Imperiul Rus 1900-1924**. Vol. I, Bucureşti, Editura Albatros, 1998.

PARASCHIVU Câncea - **Viaţa politică în România în primul deceniu al independenţei de stat**. Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1974.

POPA-LISSEANU G. - **Basarabia. Privire istorică**. Bucureşti. 1924.

SCURTU Ioan, ALMAŞ Dumitru, GOŞU Armand ş.a. - **Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998**. Editura SEMNE, Bucureşti, 1998.

*** **România în relaţii internaţionale 1699-1932** (coordonator L. Boicu, V. Cristian, Gh. Platon). Editura Junimea, Iaşi, 1980.

*** **România în anii celui de-al doilea război mondial**. Vol. I-III, Editura Militară, 1989.

SCURTU Ioan. - **Contribuţii privind viaţa politică din România. Evoluţia formei de guvernământ în istoria modernă şi contemporană**. Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1988.

SCURTU Ioan, BULEI Ion. - **Democraţia la români, 1866-1938**. Editura Humanitas, Bucureşti, 1990.

*** **Unitatea naţională a românilor în epoca modernă 1821-1918**. Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1985.

*** **Viaţa politică din România. De la Marea Unire din 1918 la revoluţia de eliberare socială şi naţională din august 1944**. Editura Albatros, Bucureşti, 1982.

Sumar

Istoria poştelor din Basarabia? ... 3

I. Proclamarea independenţei Basarabiei ... 5
Unirea Basarabiei cu România ... 8
Perioada autonomiei administrative (27 martie/9 aprilie – 27 noiembrie 1918) ... 12
Integrarea Basarabiei în cadrul Statului Naţional Unitar Român ... 18
Evoluţia Basarabiei în componenţa Statului Român ... 22
Organizarea administrativ-teritorială a Basarabiei între anii 1918-1940 şi 1941-1944 ... 31

II. Poşta în Basarabia ... 34
Poşta ambulantă (feroviară) ... 46
Poşta aeriană ... 55
Fondul Naţional al Aviaţiei ... 70
Tabloul rutelor poştale aeriene (1928-1943) ... 75
Judeţul Hotin ... 82
Organizarea administrativă a judeţului Hotin ... 83
Structura poştală ... 85
Traficul poştal ... 87
Cenzura poştală ... 87
Ştampile poştale ... 87
Judeţul Soroca ... 88
Organizarea administrativă a judeţului Soroca ... 89
Structura poştală ... 92
Traficul poştal ... 95
Cenzura poştală ... 96
Ştampile poştale ... 96
Judeţul Bălţi ... 97
Organizarea administrativă a judeţului Bălţi ... 97
Structura poştală ... 101
Traficul poştal ... 104
Ştampile poştale ... 105
Judeţul Orhei ... 106
Organizarea administrativă a judeţului Orhei ... 106
Structura poştală ... 109
Traficul poştal ... 111
Cenzura poştală ... 112
Ştampile poştale ... 112
Judeţul Lăpuşna (iniţial Chişinău) ... 113
Organizarea administrativă a judeţului Lăpuşna ... 114
Structura poştală ... 119

Transporturile poştale ... 124
Traficul poştal ... 126
Cenzura poştală ... 129
Ştampile poştale ... 129
Judeţul Tighina (în 1918 – Bender) ... 134
Organizarea administrativă a judeţului Tighina ... 134
Structura poştală ... 138
Traficul poştal ... 141
Cenzura poştală ... 143
Ştampile poştale ... 143
Judeţul Cahul ... 145
Organizarea administrativă a judeţului Cahul ... 145
Structura poştală ... 148
Traficul poştal ... 150
Cenzura poştală ... 150
Ştampile poştale ... 150
Judeţul Cetatea Albă ... 151
Organizarea administrativă a judeţului Cetatea Albă ... 151
Structura poştală ... 155
Traficul poştal ... 158
Cenzura poştală ... 158
Ştampile poştale ... 158
Judeţul Ismail ... 160
Organizarea administrativă a judeţului Ismail ... 160
Structura poştală ... 164
Traficul poştal ... 165
Cenzura poştală ... 167
Ştampile poştale ... 167
Judeţul Chilia (Ştefan cel Mare) ... 169
Structura poştală ... 169

III. Cenzura poştală militară şi civilă ... 171
Aspecte generale ... 171
Cenzura poştală militară rusă în Basarabia 1914-1917 ... 173
Ştampile de cenzură ... 178
Introducerea cenzurii poştale militare române ... 182
Biroul de cenzură militară Chişinău ... 198
Biroul de cenzură militară Tighina ... 198
Ştampile de cenzură ... 198
Cenzura poştală militară română externă ... 203
Cenzura poştală 1941-1944 ... 205
Tipologia ştampilelor ... 210

IV. Poşta rurală 246

V. Marcofilie 249

VI. Mărci poştale cu tematica BASARABIA 251

VII. Curse poştale fluviale 256

VIII. Tarife poştale 257
Tarifele poştale, utilizate de către administraţia poştală
a Republicii Democratice Moldoveneşti (a. 1918) 257
Tarife poştale şi taxe, aplicate de Poşta Română
în perioada 1918-19 august 1944 257
Categoriile de corespondenţă 257
Taxe poştale 259
Taxe nepoştale 259
Taxe nepoştale benevole 260
Suprataxele poştale aeriene interne 262

Note 265

IX. Breviar cronologic 279
Bibliografie filatelică 283
Bibliografie documentară 288